

*Pałac Branickich
w Białymstoku*

Pałac Branickich w Białymstoku

tom 1

Inwentarze z XVII i XVIII stulecia

część 2

Opracowali i do druku przygotowali

Karol Łopatecki, Wojciech Walczak

BIAŁYSTOK 2018

Instytut Badań
nad Dziedzictwem
Kulturowym Europy

Seria: DISSERTATIONES, t. 25

Recenzenci

Dr hab. Maria Kalamajska-Saeed, Warszawa

Dr hab. Józef Maroszek, prof. Uniwersytetu w Białymstoku

Dr hab. Jerzy Urwanowicz, prof. Uniwersytetu w Białymstoku

Redakcja naukowa, opracowanie tomu, redakcja serii

Karol Łopatecki, Wojciech Walczak

Wydawca

Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy

Instytut Badań
nad Dziedzictwem
Kulturowym Europy

e-mail: ibndke@gmail.com

© Copyright by Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy |
Institute for Research of European Cultural Heritage 2012

Wydanie I – 2012

Wydanie II (uzupełnione) – 2018

ISBN 978-83-64103-26-1 – t. 1, cz. 2

ISBN 978-83-64103-20-9 – całość

Repozytorium Cyfrowe Poloników – zadanie finansowane w ramach umowy
610/P-DUN/2017 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Na okładce:

*Pierre Ricaud de Tirregaille, Perspective du Chateau de Bialystok vue
a son Entree Principale, Bibliotheque Nationale de France, R 14 552.*

Skład i łamanie

Janusz Świnarski

Druk

TOTEM.COM.PL

Spis treści

Przedmowa	7
Inwentarz pałacu i ogrodu Branickich, maj 1775 rok	9
Opisanie zupełne pałacu całego białostockiego z officynami i z wszelką jego pertynencją oraz inwentarz mebli i wszystkich ozdób wewnątrz jego znajdujących się ostatnich dni miesiąca maja 1775 roku w Białymstoku spisany	10
Stancje oficyny pałacowej z 1796 r.	151
Aneks	165
Słownik pojęć	185
Bibliografia	197

Przedmowa

W serii wydawniczej *Pałac Branickich w Białymstoku* autorzy pragną przedstawić dzieje rezydencji magnackiej położonej w Białymstoku. Celem jest ukazanie tego zabytkowego obiektu poprzez edycję źródeł inwentarzowych uzupełnionych materiałem ikonograficznym. Książkę podzieliliśmy na 4 tomy. W pierwszym tomie, opublikowanym w 2012 r., czytelnik odnajdzie inwentarze pałacu z XVII i XVIII wieku. W części 1 znalazły się źródła z lat 1645 i 1771/1772, a w części 2 z roku 1775, 1796 oraz aneks przedstawiający inwentarz pałacyku w Choroszczu (1757 r.) uzupełniony *Wstępem Jana Glinki do inwentarza pałacu Jana Klemensa Branickiego*. Tom drugi wydany drukiem w 2015 r. przedstawia okres z lat 1802–1809 dotyczący epizodu pruskiego i włączenia Białegostoku do władztwa Romanowów. Pozostałe dwa tomy rozdzielone są rokiem 1841, kiedy to w pałacu założono Białostocki Instytut Panien Szlacheckich.

Wobec wyczerpania nakładu oraz dużego zainteresowania niniejszą publikacją wznawiamy tom pierwszy, który umieszczamy jednocześnie w Repozytorium Cyfrowym Poloników (www.repcyfr.pl). W stosunku do wydanie pierwszego nanieśliśmy w tekście źródłowym drobne zmiany, przede wszystkim o charakterze interpunkcyjnym, uzupełniliśmy przypisy o dodatkowe informacje archiwalne oraz o wiadomości odno-

towane w publikacjach wydanych w ostatnich pięciu latach. Wstęp uległ drobnym zmianom, w którym odnotowano nowe ustalenia badawcze.

Chcielibyśmy bardzo serdecznie podziękować za cenne uwagi Recenzentom tej książki: prof. Marii Kałamajskiej-Saeed, prof. Józefowi Maroszkowi i prof. Jerzemu Urwanowiczowi.

Mamy nadzieję, że zbiór źródeł przyczyni się do lepszego poznania dziejów Białegostoku i jego wizytówki, jaką jest właśnie pałac Branickich.

Inwentarz pałacu i ogrodu Branickich, maj 1775 rok

1. *Oryginał przechowywany w Bibliotece Uniwersytetu Wileńskiego, sygn. A-1662, k. 1r.–42v. Okładki twarde kartonowe.*
2. *Kopia – wypisy i notatki z inwentarza dokonane przez Jana Glinkę: Narodowy Instytut Dziedzictwa, Teki Glinki, 146, k. 1–9.*

[k. 1]

Opisanie zupełne pałacu całego białostockiego z officynami i z wszelką jego pertynencją oraz inwentarz meblów i wszystkich ozdób wewnątrz jego znajdujących się ostatnich dni miesiąca maja 1775 roku w Białymstoku spisany.

[k. 1v.] **Brama wiesz[d]na¹**

Drzwi podwójne z furtką małą, umalowania potrzebne, z przyczyny sztuk w nią nowo powprawianych, z drągami wielkimi do zasuwania i żelazną zasuwą. Przy tych drzwiach cztery wielkie zawiasy, przy furtce zaś dwie. Dwie izby na bokach dla wygody wartę trzymających, do których dwoje drzwi pojedynczych, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką jedną. Od Nowego Miasta² idąc w izbie po lewej ręce, piec stary z zielonych kafków. W obydwóch tych izbach bokowych okien dwa z kratą żelazną.

¹ Brama „Gryf” („Brama Wielka”): przed 1757 r. w tym miejscu stała brama z murywanymi słupami zwieńczonymi panopliami. W 1758 r. w to miejsce przeniesiono bramę pod kierunkiem Jana Henryka Klemma, która pierwotnie znajdowała się na terenie ogrodu dziedzicznego. Brama „Gryf” powstała w 1728 r. wg. projektu Johanna Sigmunda Deybla. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 397, s. 26; *Katalog zabytków sztuki. Województwo Podlaskie (Białostockie). Miasto Białystok*, red. M. Zgliński, A. Oleńska, oprac. K. Kolendo-Korczak, Z. Michalczyk, A. Oleńska, D. Piramidowicz, K. Uchowicz, M. Zgliński, Warszawa 2015, s. 106.

² Białystok nie był jednolitym ośrodkiem miejskim w okresie wczesnonowoczesnym. Przywilej miejski nadano jedynie dla osady położonej po lewej stronie rzeki Białej. Natomiast część prawobrzeżna – Bojary, Zamkowa, Przedmieścia Wasilkowskie, Kleindorf i Nowe Miasto – posiadały własną niezależną organizację. K. Łopatecki, *Ustrój XVIII-wiecznego miasta Białystok*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 14 (2015), 1, s. 355–360.

Od Nowego Miasta idąc³, w izbie po prawej ręce schody na górę drewniane; do zegaru z drzwiami górę na zamek zamykającymi. Zegar pod wierzchem bramy wielkiej, z dwoma dzwonami⁴, kwadransowymi i godzinnym, z wagami i z czterema ukazującymi godziny cyferblatami⁵. Do[*o*]koła tego zegaru, z podwórza, idą pięknej roboty sztachety żelazne, gałkami mosiężnymi, gdzieniegdzie przyozdobione⁶. Wierzchołek bramy na kształt piramidy, blachą białą wskrosz obity, na którym stoi gryf⁷ połączony, w szponach na tablicy, w błękitnym polu, cyfrę z liter J.B.⁸ połączoną trzymającą⁹. Cała ku wierzchu brama, pełna jest różnej

³ Z Nowego Miasta do bramy pałacowej prowadziła bezpośrednio ulica Zamkowa.

⁴ Dzwony posiadały datę: 1727. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 95, s. 50.

⁵ Wielką wagę jaką przywiązywał Jan Klemens Branicki do zegarów widoczna jest w testamentie: „Ponieważ każdej kondycji ludziom, tak duchownego, jako i świeckiego stanu, wiele na tym należy, aby swoje nabożeństwa, dyspozycje, roboty, zabawy powszechnie podług wymiary i czasu miarkowali, rozporządzali i odbywali, na który to koniec dla wygody publicznej sporządzić i podawać kazaniem w Białymstoku na pałacowej i kościelnej wieżach, tudzież w Choroszczu i w Tykocinie, miastach moich dziedzicznych, na wieżach kościelnych zegary wielkie z tarczami okazałymi po czterech stronach, skazujące i wybijające kwadransy i godziny, więc dla utrzymania w potomne czasy tak potrzebnego porządku chcę i postanawiam”. J. Niciecki, *Testament Jana Klemensa Branickiego*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, t. V, Białystok 2001, s. 21.

⁶ Adam J. Miłobędzki (*Tradycja średniowieczna w polskiej rezydencji nowożytnej*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 24 (1979), 4, s. 343), wskazuje, iż „wysoka wieża bramna stała się akcentem założenia barokowych, informujących o wjeździe na dziedziniec paradny”. Rozwiązanie to było dla poł. XVIII stulecia niepotrzebne pod względem użytkowym jak i było sprzeczne z ówczesnym ideałem kompozycji przestrzennej.

⁷ W rękopisie „Gryf”.

⁸ J.B. – Jan [Klemens] Branicki.

⁹ Obecnie znajdująca się w Białymstoku murowana część Bramy Wjazdowej jest oryginalną konstrukcją, natomiast drewniana wieża została wymieniona w 2000 r., a „Gryf” został zrekonstruowany z laminatu z żywicy syntetycznych zbrojonego włóknem szklanym. Z. Orłowski, *Montaż gryfa nad Bramą Wielką Pałacu Bra-*

z gipsu wyrabianej sztukaterii¹⁰. Na czterech rogach, miernej wielkości, osoby drewniane, biało malowane¹¹.

[Dziedziniec]

Z bramy pomienionej jadąc do pałacu dziedziniec darnem z obydwóch stron drogi wyścielany i niewielkim murem do[o]koła opasany¹². W tym murze naprzeciwko grobelki pomiędzy sadzawkami idącej brama nieodmykająca się, z sztachetów żelaznych. Wjazd na drugi dziedziniec brukowany, z murem od oficyn idącym przyozdobiony, znacznej wielkości, dwoma z kamienia robionymi Herkulesami, u jed-

nickich w Białymstoku – problemy wykonawcze, „Przegląd Budowlany” 82 (2011), 2, s. 54–56.

¹⁰ Według tradycji, „Bramę Gryf” wystawił Jan Klemens Branicki według własnoręcznego projektu Augusta II Wettina. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 95, s. 11.

¹¹ Rzeźby te mogły stanowić alegorie pór roku, uzupełniając przekaz ideologiczny zawarty w bramie, gdzie pod zegarem usytuowany był kartusz herbowy Branickich – gryf z monogram „JB”. W ten sposób przedstawiano triumf rodu Gryfitów nad czasem i przemijaniem. E. Bończak-Kucharczyk, J. Maroszek, „Pawilon Pod Orłem” w Parku Branickich w Białymstoku, „Białostoczczyzna” 28 (1992), s. 1. Odmienne: A. Oleńska, *Jan Klemens Branicki „Sarmata nowoczesny”. Kreowanie wizerunku poprzez sztukę*, Warszawa 2011, s. 129, 228–229, która uważa, iż rzeźby mogły przedstawiać Herkulesa, Marsa i Merkurego, „podobnie jak na bramie opisywanej w 1755 r.”.

¹² Dokładniejszy opis sporządził w 1778 r. Johann Bernoulli, który odnotował: „Na dziedzińcu, prócz owalnego gazonu ograniczonego łukiem z drobnych kwiatów, na którego końcu ustawiona jest brama triumfalna, widać obelisk, a na nim gryfa (herb Branickiego) stojącego na kuli. J. Bernoulli, *Podróż po Polsce, 1778*, tłum. W. Zawadzki, [w:] *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, oprac. W. Zawadzki, Warszawa 1963, s. 344.

nego o trzech, a u drugiego o pięciu głowach¹³. Hydra na postumentach kamiennych, przy których słupki kamienne z łańcuchami żelaznymi¹⁴.

Pałac¹⁵.

Śrządek pałacu architekturą różną, osobami drewnianymi i na wierzchołku Atlasa drewnianego statuą przyozdobiony, z dwoma skrzydłami jednopiętrowymi dwoma, z dwoma galeriami, w których sufity i ściany *al fresco* malowane. Posadzka marmurowa i z dwoma oficynami dwupiętrowymi, obok pałacu sytuowanymi¹⁶, etc.

¹³ Posągi Herkulesów stanęły na miejscu dotychczas (1757–1758) istniejącej bramy. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 345, k. 20 v; ibidem, 360, k. 4–5, 9–11; ibidem, 397, k. 29–37. Por. A. Oleńska, *Wątki heroiczne w programie dekoracji białostockiej rezydencji Jana Klemensa Branickiego*, [w:] *Dwory magnackie w XVIII wieku. Rola i znaczenie kulturowe*, red. T. Kostkiewiczowa, A. Roćko, Warszawa 2005, s. 252–253; J. Kowalczyk, *Nurt klasycyzm w polskiej sztuce późnobarokowej*, [w:] *Klasycyzm i klasycyzmy. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Warszawa 1994, s. 110.

¹⁴ W 1790 r. zdecydowano „Herkulesy przed pałacem, dla dalszej konserwacji olejno pomalować”. Archiwum Główne Akt Dawnych (dalej: AGAD), Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 375.

¹⁵ Zewnętrzny opis pałacu: A. Oleńska, *Jan Klemens Branicki*, s. 224–236; *Katalog zabytków*, s. 110–116.

¹⁶ W latach 1737–1738 zaangażowany w dekorowanie galerii kolumnowych łączących główny korpus pałacu z dwoma bocznymi skrzydłami był Jerzy Wilhelm Neunhertz. W 1754 r. nieznanymi z nazwiska Niemiec poprawiał znajdujące się tam, zniszczone upływem czasu malowidła. Zob. J. Nieciecki, *O kolorystyce elewacji białostockiego pałacu Branickich*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Białostockiego” (1996), nr 2, s. 59–63; E. Kowcecka, *Dwór „Najrzędniejszego w Polsce magnata”*, Warszawa 1991, s. 102–103.

Sień pałacowa gdzie warta¹⁷

Z dziedzińca do pałacu schody kamienne z bokami takimiż. W murze dwie kuny żelazne do lamp. Drzwi do sieni podwójne, na sześciu zawiasach żelaznych, z zamkiem zepsutym żelaznym sześcioryglowym, z dwoma zasuwami żelaznymi u dołu i u góry, z dwoma antabami żelaznymi. W sieni posadzka marmurowa, w tafle czarne i białe układana¹⁸. Ściany *al fresco* malowane, cztery kolumny marmurowe czarne, [k. 2v.] kapitele u nich snycerskiej roboty połączane, postumenta kamienne¹⁹. W murze dwie szafy z drzwiami podwójnymi na zawiasach żelaznych, z zamkami żelaznymi. Dwie portiery kwadratowe, sukнем zielonym obite. U jednej drzwi jedno pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. U drugiej zaś drzwi dwoje: jedno pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z klamką, drugie podwójne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zasuwkami u góry i u dołu, a trzecią poboczną. Lektyka zielona chińska lakierowana z lisztwami połączanymi, gingasem wybita. Pulstro w niej tąż materią pokryte, o trzech oknach, z których w jednym tylko pobocznym tafła szklana. Lektyka druga skórą czarną

¹⁷ Według Jędrzeja Kitowicza pełniono wartę „na galerii przed pokojami”, najczęściej przez żołnierzy dragonii regimentu buławy. J. Kitowicz, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, wstęp M. Dernałowicz, Warszawa 1999, s. 208.

¹⁸ Posadzkę do gabinetu zamówił hetman u Jana Grykiera i Franciszka Książęckiego, kamieniarzy krakowskich w 1753 r. Zamówienie opiewało na 320 sztuk tafli (po 160 białych i czarnych) z „marmuru pięknego i czystego”, „w kwadrat po łokciu dobrej miary wszędy i wzdłuż”. Za wykonane płytki hetman zobowiązał się zapłacić 960 zł. Wobec trudności z realizacją zamówienia, Branicki przyjął jedynie 188 sztuk w VIII 1754 r., które miały być układane w sieni zamiast gabinetu. Zostały one ułożone prawdopodobnie w 1756 r. E. Kowicka, op. cit., s. 84–85.

¹⁹ Cztery czarnomarmurowe kolumny jońskie wykonał kamieniarz Michael Dollinger w 1755 r. *Katalog zabytków*, s. 114.

obita z lisztwami pozłacaniem, adamaszkiem karmazynowym wybita. Pulstro tymże adamaszkiem pokryte, o trzech oknach każde, z jednej tafli szkła białego, z kitajkową karmazynową firanką²⁰. Cztery drągi do tych lektyk. Krzesło węgierskie do noszenia, czarną skórą obite z dwoma drągami. Dwa pasy skórzane do noszenia na górę. Dwie pary pasów rzemiennych do noszenia lektyk. 16 blach mosiężnych do zawieszania nad lampami. Dwa okna: obydwie o dwóch kwaterach, o ośmiu taflach, z szkła białego w drewno oprawnych, na sześciu zawiasach żelaznych z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i u dołu. Dwie szafy pod temi oknami ordynaryjne, szaro malowane, z drzwiczkami podwójnymi na zawiasach żelaznych z zamkami takiemiż. Trzy ławki szaro malowane. Piramida drewniana do stawiania broni. Z sieni do ogrodu drzwi podwójne szklane, o ośmiu taflach szkła białego, w drewno oprawnych na sześciu zawiasach żelaznych z zamkiem mosiężnym francuskim i z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Sufit w tej sieni biały.

Kordegarda

Drzwi z sieni pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Piec z kafli zielonych. Prycz zwodzony na dwóch zawiasach żelaznych z dwoma hakami. Okno o dwóch kwaterach, o ośmiu taflach szkła białego, z tych jedna stłuczona, w drewno oprawne, na sześciu zawiasach żelaznych, z zaszczepekami popsutemi²¹. Stół pod tym oknem prosty sosnowy. Sklepienie.

²⁰ Wzmianka o pulstrach w innych pojazdach z epoki: T. Żurawska, *Paradne pojazdy w Polsce XVI–XVIII wieku*, Warszawa–Kraków 1989, s. 97.

²¹ Pięć okien o ośmiu taflach znajdujące się w sieni i kordegardzie zostało oszklonych w 1756 r., kiedy to sprowadzono do Białegostoku 50 szyb (za 933 zł). E. Kowecka, op. cit., s. 87.

Pierwsza strona pałacu idąc z dziedzińca po lewej stronie

[Pokoje paradne]²²

Przedpokój gościnny. Drzwi do sieni podwójne, fasowane, biało malowane, na sześciu zawiasach żelaznych na mat połączanych, z zamkiem mosiężnym francuskim, z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Posadzka przedpokojem²³ dębowa w taflę układana. Ściany całe boazerowane, białe i gdzieniegdzie seledynowo malowane, sztukaterią gipsową przyozdobione. [k. 3] Zegar ścienny bijący na konsolu, szylkretem z mosiądzem nabijany i metalem połączanym okowany. Portret okrągły Augusta Trzeciego²⁴ z gipsu na murze robiony, wkoło laur z koroną połączany. Zwierciadło w murze o ośmiu taflach, z tych dwie stłuczone, wkoło ramy snycerskiej roboty połączane. Przy zwierciadle dwa lichtarze metalowe, połączane, obydwa o dwóch essach. Biuro pod tym zwierciadłem fenirowane o trzech szufladach, z zamkami żelaznymi i sześcią antabami mosiężnymi. Pięć landszaftów na płótnie malowanych, wkoło nich ramy snycerskiej roboty połączane²⁵. Dwie kanapy

²² Po śmierci Jana Klemensa Branickiego „Pokoje Paradne” określane były z uwagi na wystrój jako „Pokoje Karmazynowe”. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 18 XII 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 337.

²³ Słowo „przedpokojem” należy rozumieć jako pomieszczenie, nie zaś określenie rodzaju posadzki ułożonej przed opisywanym pokojem.

²⁴ August III Wettin, król Rzeczypospolitej w latach 1733–1763 oraz elektor saski jako Fryderyk August II.

²⁵ Duża liczba pejzaży znajdujących się w pałacu odpowiadała europejskiemu trendowi w komponowaniu zbiorów malarstwa od 2 poł. XVII w. Por. J.M. Montias, *Works of Art in in Seventeenth-Century Amsterdam. An Analysis of Subjects and Attributions*, [w:] *Art in History, History in Art: Studies in Seventeenth-Century Dutch Culture*, ed. D. Freedberg, J. de Vries, Santa Monica 1991, s. 331–372.

skórą czerwoną obite, drzewo snycerską robotą rżnięte. Sześć stołków skórą czerwoną obitych, drzewo snycerską robotą rżnięte. Trumadam suknem zielonym obite, z zameczkiem żelaznym²⁶. Lustro kryształowe wiszące na sznurze jedwabiem zielonym okręconym, z osmią lichtarzami takiemiż w essy robionemi. Dwa okna, obydwaj o dwóch kwaterach, o ośmiu tafłach szkła białego, w drewno oprawnych, na sześciu zawiasach żelaznych z dwoma zasuwkami takiemiż u dołu i góry. Jedna tafła stłuczona. Firanki u tych okien białe, płócienne, spuszczone. Poręcze żelazne z podporami takiemiż. Sklepienie białe, gdziekolwiek seledynowo malowane, sztukaterią gipsową ozdobione²⁷.

Pokój paradny. Z przedpokoju gościnnego drzwi podwójne, faszowane, białe malowane, z listzwami pozłacanymi, na sześciu zawiasach żelaznych na mat pozłacanych, z zamkiem mosiężnym francuskim i dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Posadzka dębowa w tafle układana. Lamperia białe malowana z listzewkami pozłacanymi. Obicie adamaszkowe, karmazynowe, wkolo listzwy snycerskiej roboty pozłacane. Portrety dwa, ojca i matki J[*aśnie*] O[*świeconej*] Pani²⁸, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Zwierciadło w murze o sześciu tafłach w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Przy zwierciadle dwa lich-

²⁶ Trumadam, od franc. trou-madame, to zabawa pokojowa z kuleczkami, zbliżona do gier typu ruletka, bilard, kręgle. W ten sposób określano również sprzęt do tej gry. Zob. *Inwentarz pośmiertny Michała Serwacego Wiśniowieckiego z 11 października 1745*, [w:] A. Betlej, A. Dworzak, A. Markiewicz, *Pałac w Wiśniowcu w świetle inwentarzy staropolskich*, Kraków 2016, s. 36.

²⁷ Rokokową sztukaterię wykonali Franz Anton Vogt i Johann Ende w latach 1753–1754. Sztukateria ta w apartamencie paradnym przetrwała częściowo do chwili obecnej. *Katalog zabytków*, s. 114.

²⁸ Rodzicami Izabeli z Poniatowskich Branickiej byli: Stanisław Ciołek Poniatowski oraz Konstancja z Czartoryskich Poniatowska. K. Łopatecki, *O instytucji dożywocia na przykładzie małżeństwa Jana Klemensa i Izabeli Branickich*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 9 (2016), nr 1, s. 42.

tarze drewniane, snycerskiej roboty pozłacane, o trzech essach. Biuro pod tym zwierciadłem fernirowane o czterech szufladach z zamkami, z sześcioma antabami, z czterema szyltblatami i z czterema muszlami mosiężnymi, pozłocanymi. Błat na tym biurze marmurowy, fladrowany. Stolik składany angielski, suknem zielonym obity, drzewo breziowym kolorem malowane²⁹. Kanapa adamaszkiem karmazynowym obita i taśmą jedwabną oblamowana, drzewo snycerską robotą rżnięte. Pokrowiec na nią z astrachany karmazynowej. 11 krzesel z poręczami, adamaszkiem karmazynowym obitych, drzewo snycerską robotą rżnięte. Cztery krzesła także bez poręczów. Pokrowce na nich z astrachany karmazynowej. Dwa stoliki angielskie z pulstrami adamaszkiem karmazynowym obite, drzewo snycerską robotą rżnięte. Pokrowce na nie z astrachany karmazynowej. [k. 3v] Dwa stołki gładkie, adamaszkiem karmazynowym obite, drzewo snycerską robotą rżnięte. Pokrowce na nie z astrachany karmazynowej. 12 stołków trzcinowych, plecionych z pulstrami płóciennymi, półjedwabnymi, na haftki przypinane. Klawicybał o dwóch klawiaturach, z wierzchu i ze środka fernirowany, z zamkiem i z sześcią zawiasami mosiężnymi, z szufladką poboczną³⁰. Komin szafiasty marmurowy, fladrowany z ornamentem rżniętym. Błat marmurowy fladrowany, przed kominem. Dwa wilki żelazne ze sztukami mosiężnymi dwoma, pozłocanymi. Blacha żelazna

²⁹ Drzewo brazyliowe (fernambukowe) ma żółto-czerwone drewno, które używane było w farbiarstwie (barwnik czerwony) i do delikatnych wyrobów stolarskich. F.X.M. Zippe, *Botanika dla niższych szkół realnych*, tłum. Z. Hałatkiewicz, Wiedeń 1857, s. 129.

³⁰ Klawicybał został w późniejszym czasie wypożyczony przez Izabelę Branicką panu Hiblerowi. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 1 III 1781, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 374.

pod wilki, blacha żelazna herbowna w murze³¹, dwie blachy miedziane poboczne. Mieszek do rozdmuchania ognia, łopatką, kleszcze i obcęgi żelazne z gałkami mosiężnymi, pozłacanymi. Jeden ekran na białym dnie z chińskimi osobami malowany, o pięciu Bretach³². Skrzynka biała malowana na drewnka. Garnitur na kominie, to jest, dwie sztuki z porceleny wi[e]deńskiej: na jednej osóbek cztery z koziołkiem, na drugiej osóbek trzy. Dwie wazy³³ porcelenowe z nakrywkami, wi[e]deńskie, wkoło kwiatami różnymi garnirowane. Zegar bijący okrągły, na słoniu brązowym, z postumentem metalowym pozłacanym, na tymże zegarze małpa z baldachimem metalowym pozłacanym. Zwierciadło nad kominem o sześciu taflach, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych, przy nim dwa lichtarze, drewniane, snycerskiej roboty, pozłacane, obydwie o trzech essach. Piec saski biały na nogach drewnianych z ornamentami pozłacanymi³⁴. Wśród pokoju lustro kryształowe, wielkie, na sznurze

³¹ Do dnia dzisiejszego przetrwały w białostockim pałacu branickich żeliwne płyty kominkowe ozdobione podwójnym herbem Gryf i Ciołek (odwołujące się do rodu Jana Klemensa Branickiego i Izabeli z Poniatowskich Branickiej) lub samym Gryfem. W. Sekunda, *Płyty kominkowe z pałacu w Choroszczu pozyskane do zbiorów Muzeum Okręgowego w Białymstoku*, „Roczniki Białostockie” 15 (1981), s. 304–311.

³² Inwentarz nie odnotowuje materiałów z którego wykonany był ekran (wyjątkiem są ekrany metalowe). W świetle dokumentacji z 1780 r. wynika, że ekrany wykonywali stolarze i ślusarze. Stolarze wykorzystywali mahoń i jabłoń, ślusarze prawdopodobnie pokrywali ekran blachą. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok

²³ X 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 318.

³³ Wyrzaz w źródle dopisany.

³⁴ Produkcja takich pieców rozwinęła się w 1 poł. XVIII w. w Saksonii. Zbudowane były one z metalowej skrzyni dolnej i nastawy z dużych kafli (lub ozdobnych elementów ceramicznych). Miały one wyjątkowo ozdobny charakter, stanowiąc dodatkowy element dekoracyjny pomieszczenia. Ich model do apartamentu paradnego został przygotowany w 1747 r. M. Dąbrowska, *Kafle i piece kaflowe w Polsce do końca XVIII wieku*, Wrocław 1987, s. 56; A. Sztachelska, *Białystok*

jedwabiem karmazynowym okręconym wiszące, z dwoma kutasami, o 12 lichtarzach takichże w essy robionych. Dwa okna, obydwu o dwóch kwaterach, o 10 taflach kryształowych, w drewno oprawnych, na ośmiu zawiasach mosiężnych z prętem żelaznym do zamykania, u którego antaba i kruk mosiężny połączony³⁵. Dwie okiennice do tych okien, biało malowane z lisztwami połączanymi, na ośmiu zawiasach mosiężnych z dwoma klamkami żelaznymi, u których antaby mosiężne. Dwie firanki kitajkowe karmazynowe spuszczone, trzecia firanka kitajkowa zielona spuszczone. Za oknami kraty żelazne na blatach kamiennych. Dwa stoliki składane, zielonym sukniem obite. Jeden stolik nieskładany z sukniem zielonym. Trzy mapy, jedna planta Białegostoku³⁶, warcabnica na czterech nogach, warcaby rżnięte w osoby. Na biurze pod zwierciadłem główka gipsowa. Drzwi pojedyncze pod obiciem do sieni pałacowej na dwóch zawiasach żelaznych z klamką żelazną, u której antaba mosiężna. Drugie drzwi za temiż pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych na mat połączanych, z zamkiem mosiężnym francuskim. Sklepienie białe ze sztukaterią [k. 4] gipsową połączaną.

Pokój sypialny z alkową. Z pokoju paradnego drzwi podwójne, faszowane, biało malowane, z lisztwami połączanymi na sześciu zawiasach mosiężnych, z zamkiem mosiężnym francuskim i z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Posadzka dębowa w tafle układana. Lamperia

w korespondencji Branickich, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, t. III, red. J. Joka, Białystok 1972, s. 48.

³⁵ Okna apartamentu wychodziły na ogrodowe partery. J. Niciecki, *Opowieści o „Polskim Wersalu”*. *O tym jak ogród przenikał do pałacu*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 5 (1999), s. 141.

³⁶ W tym czasie jedynym znanym planem Białegostoku był *Plan du Chateau et de la ville de Białystok avec ses environs* wykonany przez Jana Christiana Kamsetzera. Российский Государственный Военно-Исторический Архив, Москва, ф. 846, оп. 16, no. 21755.

biało malowana z lisztwami pozłacanymi. Obicie adamaszkowe, karmazynowe z lisztwami snycerskiej roboty pozłacanymi. Zegar ścienny bijący, paryski, na konsolu, zielono lakierowany i metalem pozłacanym okowany. Portret duży kwadratowy J[*aśnie*] O[*świeconego*] Pana³⁷ na płótnie malowany w ramach snycerskiej roboty pozłacanych³⁸. Zwierciadło w murze o trzech taflach dużych, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Przy nim dwa lichtarze metalowe pozłacane, obydwa o trzech essach. Stolik marmurowy fładrowany, pod tymże zwierciadłem, na postumencie snycerskiej roboty drewnianym pozłacanym, spękany. Stolik fenirowany, składany, spodem wysuwany, aksamitem karmazynowym obity, wkoło galonkiem złotym oblamowany, z szufladką, z zamkiem. Kanapa duża, adamaszkiem karmazynowym obita, wkoło galonem złotym szamerowana, drzewo orzechowe, snycerską robotą rżnięte. Pokrowiec na niej z astrachany karmazynowej. Dziewięć krzeseł adamaszkiem karmazynowym obitych, wkoło galonami złotymi szamerowane, drzewo orzechowe snycerską robotą rżnięte³⁹. Z tych dziewięciu krzeseł jest siedem nowo obitych. Pokrowce na nich z astrachany karmazynowej. Komin szafiasty marmurowy, fładrowany z ornamentem rżniętym. Błat przed kominem marmurowy fładrowany. W kominie dwa wilki żelazne z dwoma sztukami, z armaturą mosiężnymi pozłacanymi. Blacha

³⁷ Jana Klemensa Branickiego.

³⁸ Obraz ten („portret drugi Branickiego na płótnie bez blejtram”) znalazł się wśród ruchomości pałacu w Boćkach w 1796 r. AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 533, karty niepaginowane.

³⁹ Dwie kanapy i 24 krzesła z drzewa orzechowego Jan Klemens Branicki zakupił w 1753 r. w Paryżu. Po ich wyprodukowaniu, miały być w częściach przetransportowane do Białegostoku, z wyjątkiem dwóch krzeseł stanowiących wzór do złożenia i obicia. Dopiero w X 1758 r. przybyły one do pałacu, gdzie rozpoczął się żmudny proces ich wykończenia (obicia). W tym celu sprowadzono kręcone włosie końskie, 205 łokci galonu złotego i 250 łokci karmazynowego adamaszku. E. Kowecka, op. cit., s. 110–111.

żelazna pod wilkami. Blacha żelazna, herbowna, w murze. Dwie blachy miedziane poboczne. Łopatka, szczypcy i kleszcze żelazne, z gałkami mosiężnymi pozlacanemi. Ekran na białym dnie z kwiatem chińskim malowanym, o jednym brecie, z lichtarzem prezentalowym i z dwoma essami takiemiż z pulpitem. Skrzynka biało malowana na drewnka. Garnitur na kominie to jest:

- dwie wazy porcelenowe wi[e]deńskie białe z kwiatami porcelenowymi;
- dwie sztuki porceleny wi[e]deńskiej białe, obydwie z trzema osóbkami;
- dwie sztuki porceleny saskiej, obydwie z osóbką wazkę trzymającą, jedna z pokrywką stłuczoną, druga bez pokrywki;
- dwie wazy gliniane choroskie;
- jedna waza chińska gliniana, blachą futrowana;
- postument mosiężny, na zegarek, z kwiatkami lakierowanymi i trojgiem dzieci.

Zwierciadło nad kominem, o trzech taflach dużych w ramach snycerskiej [k. 4v] roboty pozlacanych, przy nim, dwa lichtarze metalowe pozlacane obydwie o trzech essach. Piec saski biały, na nóżkach drewnianych z ornamentem pozlacany. Dwa okna, obydwie o dwóch kwaterach, o 10 taflach kryształowych w drewno oprawnych, na ośmiu zawiasach mosiężnych z prętem żelaznym do zamykania, u którego antaba i kruk mosiężny pozlacany. Tafla szkła jedna stłuczona. Dwie okiennice biało malowane, z lisztwami pozlacanemi podwójne, na ośmiu zawiasach mosiężnych z dwoma klamkami żelaznymi, u których antaby mosiężne pozlacane. Dwa estory u okien spuszczone, na płótnie pokoszczanym z różnemi osobami holenderskimi malowane. Dwie franki kitajkowe karmazynowe spuszczone. Za oknami krata żelazna na blatach kamiennych. Łóżko podwójne w alkowie z kotarą adamaszkową karmazynową,

galonami złotymi szamerowane, z falbanami z wierzchu i ze śródka takimiż, z czterema galkami dużymi, adamaszkiem takimże powleczonemi, z piórami strusiem. Bonigrasy z adamaszku karmazynowego, galonami złotymi szamerowane z rączkami do zapinania kitajką karmazynową podszyte. Firanki u łóżka adamaszkowe karmazynowe galonami złotymi szamerowane, bez podszewki. Ściana i dossier tymże adamaszkiem obita, galonami złotymi szamerowana. Kapa z wałem i trzy płotki z takiegoż adamaszku galonami złotymi szamerowane. Dwa materace z wałem barchanowe, w tym łóżku szuflada wysuwana na spodzie z dwoma antabami żelaznemi⁴⁰. U alkowy dwa lichtarze metalowe pozłacane. Nade drzwiami dwa landszafty na płótnie malowane w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Na stoliku marmurowym pod zwierciadłem kosz biały porcelenowy w kratkę z kwiatkami błękitnemi. Dwie osóbkki gipsowe białe pod futerałami szklanemi, w moździerzu oprawnemi. Dwie wazki z uszkami porcelanowe z nakrywkami kolorami malowane. Sztuczka porcelanowa na postumencie z czterema nóżkami, z uszkami i kwiatami. Imbryczek chiński, czarny z figurką i kwiatkami sadzonemi. Krosienka do wyszywania. Krzesło z poręczami, płóciennym w kratkę zieloną z białym obite. Krzeselko mniejsze, z poręczkami z poduszką cycową z futerałem płóciennym w kratki zie-

⁴⁰ Jest to łoże, które zamówił Jan Klemens Branicki w V 1766 r. Zostało ono zaprojektowane na wzór mebla będącego w posiadaniu długoletniej kochanki hetmana – podkomorzyny litewskiej Katarzyny Mniszchówny. Prace miały być wykonane w Warszawie, a nad całością miał czuwać Andrzej Mokronowski. Podstawowe prace wykonał Samuel Contessa, który za 80 dukatów w ciągu 3 miesięcy miał wyrzeźbić zaplecze mebla i drewniane elementy zdobące baldachim. Ślusarz wykonujący metalowy szkielet otrzymał 20 dukatów. Bliżej niesprecyzowane prace spoczywały również na stolarzu. Pod koniec października mebel wysłano do Białegostoku, gdzie tapicer zajął się jego wykończeniem, używając w tym celu karmazynowy adamaszek sprowadzony w tym celu przez Józefa Rousseau z Paryża. E. Kowecka, op. cit., s. 114–115.

lone. Koszyk zielony mały. Obrazek za szkłem w ramach pozłacanych J.M.J.⁴¹ i krucyfiks hebanowy z figurą mosiężną nad łóżkiem. Sufit biały wkoło i we śródku sztukateria gipsowa pozłacana. Drzwi pojedyncze [k. 5] pod obiciem do garderoby na dwóch zawiasach żelaznych z klamką żelazną, u której antaba mosiężna. Za temi drzwiami pojedyncze drugie na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem mosiężnym francuskim.

Gabinet. Drzwi podwójne z pokoju sypialnego fasowane, biało malowane z lisztwami pozłocanymi, na sześciu zawiasach mosiężnych z zamkiem mosiężnym francuskim i z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Posadzka dębowa w tafle układana. Ściana cała w boazerii biało malowana z sztukaterią gipsową pozłacaną. 24 sztuk porceleny holenderskiej na ścianie na konsolach snycerskiej roboty pozłacanych. Trzy landszafty na płótnie malowane w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Zwierciadło w murze o czterech taflach, dwie duże, dwie małe, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Stolik marmurowy biały nadpękany, pod zwierciadłem na postumencie drewnianym snycerskiej roboty pozłacanym. Biuro w framudze fenirowane o czterech szufladach z zamkami, z[e] stolikiem rozkładanym skórą czarną obitym, na pięciu nóżkach mosiądzem pozłacanym okowanych, z których jedna pod stolik wysuwa się. Stolik składany długi, suknem zielonym obity fenirowany. Kanapa adamaszkim karmazynowym obita, wkoło galonami złotymi oblamowana, drzewo snycerską robotą rżnięte, nóżki pozłacane. Pokrowiec z astrachany karmazynowej. Cztery krzesła adamaszkim karmazynowym obite, wkoło galonami złotymi oblamowane, drzewo snycerską robotą rżnięte, nóżki pozłacane. Pokrowce

⁴¹ Odnotowano obraz świętej rodziny, czyli Jezusa, Marii i Józefa. A. Kozieł, *Rysunki Michaela Willmanna: (1630–1706)*, Wrocław 2000, s. 324; D. Dolański, *Religijność na polskich pograniczach w XVI–XVIII wieku*, Zielona Góra 2005, s. 73.

z astrachany karmazynowej. Komin szafiasty marmurowy fladrowany, z ornamentem rżniętym. Błat marmurowy fladrowany przed kominem. Dwa wilki żelazne z dwoma sztukami mosiężnemi połączanemi. Blacha pod wilkami żelazna. Blacha żelazna herbowna w murze. Dwie blachy miedziane poboczne. Mieszek do rozpalania ognia, łopatka, kleszcze i szczypce żelazne z gałkami mosiężnemi połączanemi. Skrzynka biało malowana na drewka. Ekran o jednym breście na białym dnie, z chińskimi kwiatami malowany, z lichtarzem i dwoma essami prezmetalowemi z pulpitem. Garnitur na kominie, to jest winnica metalowa z dwoma osóbkami takimiż. Dwa słonie porcelanowe, obydwa z osóbką porcelanową i z dwoma lichtarzami metalowemi połączanemi, na postumentach takichże. Cztery sztuki porcelanowe holenderskie błękitne. Dwa kubki, jeden z rączką, drugi z antabką z blachy białej brązowane, z pokrywkami. Dwa porcelanowe kałamarzyki, obydwa z dwoma osóbkami porcelanowemi [k. 5v] na postumentach metalowych połączanych. Biurko paryskie maleńkie w kolorach różnych z obwódką mosiężną. Stołek biały porcelanowy z pokrywką. Imbryczek gliniany chiński z pokrywką. Na stoliku pod zwierciadłem umbrelka zielona z osobą porcelanową, z dwoma lichtarzami i kwiatkami. Wazka wyzłacana, o jednym uchu porcelanowa z miską takąż. Para filiżanek porcelanowych granatowa, biała ze złotem. Para filiżanek w kolorach czerwonym i zielonym połączana miednicą porcell[anowa] turkusowa ze złotem⁴². Zegar podróżny stojący. Błat biały z pokrowcem szklanym w mosiądz oprawnym. Stołek półowalny na dwóch nóżkach z pokrowcem czerwonym skórzanym. Portret królewski⁴³ w lisztewkach połączanych. Obraz „Porwanie Pro-

⁴² Wyrażenie dopisane w inwentarzu.

⁴³ Stanisław August Poniatowski (17 I 1732 – 12 II 1798): król Rzeczypospolitej Obojga Narodów z lat 1764–1795.

zerpiny⁴⁴ w ramach czarnych z listewkami pozłocanymi, na blasze miedzianej. Zwierciadło nad kominem o czterech taflach, z tych dwie duże, a dwie mniejsze, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Przy zwierciadle dwa lichtarze drewniane, obydwa o trzech essach pozłacane. Lustro małe emalie wiszące na sznurze jedwabiem karmazynowym w pół ze złotem okręcany, z dwoma kutasami, takimiż w pośrodku gabinetu, o sześciu lichtarzach metalowych pozłacanych w essay robionych. Dwa okna, obydwa o dwóch kwaterach, o 10 taflach kryształowych (z tych jedna splekana) w drewno oprawnych, na ośmiu zawiasach mosiężnych z prętem żelaznym do zamykania, u którego antaba i kruk mosiężny pozłacany⁴⁵. Dwie okiennice do tych okien biało malowane z listwami pozłocanymi, na ośmiu zawiasach mosiężnych z dwoma klamkami żelaznymi, u których antaby mosiężne pozłacane. Dwie firanki kitajkowe karmazynowe spuszczone. Sufit biały wkoło i we śródku sztukateria gipsowa pozłacana.

Garderoba od paradnych pokojów. Drzwi podwójne z gabinetu faszowane, biało malowane z listwami pozłocanymi, na sześciu zawiasach mosiężnych, z zamkiem mosiężnym francuskim, z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Posadzka dębowa w tafle układana. Lamperie⁴⁶ biało malowane. Obicie płócienne drukowane, na siarczystym dnie z kwiatami różnymi i ptakami, wkoło listwy gładkie z ząbkami

⁴⁴ Prozerpina to starożytna bogini uznawana za królową świata podziemnego. Jeden z trzech znanych obrazów przedstawiających sceny mitologiczne, które znajdowały się w białostockim pałacu. Dzieło przedstawiało akt porwania Prozerpiny przez Plutona, a najsłynniejszym dziełem epoki była barokowa rzeźba Giovanniego Berniniego wykonana z marmuru w latach 1621–1622. J. Nieciecki, *Opowieści o „Polskim Wersalu”*, s. 152.

⁴⁵ Szyby kryształowe do gabinetu Izabeli Branickiej zakupiono oraz sprowadzono w latach 1753–1754. Według współczesnych szyby te „wielką czynią ozdobę i drugie okna gaszą”. E. Kowecka, op. cit., s. 87.

⁴⁶ Woryginał konsekwentnie w tym w dalszej części inwentarza „lamberye”.

po brzegach pozłacane. Kanapa trzcinkowa pleciana, u której spodem jest wanna miedziana ze szrodka pobielana, z lejkiem takimże⁴⁷. Materac, wał i pulstro płócienkowe półjedwabne z pokrowcem zielonym. Krzesło duże z pulstrem skórą czerwoną obite. Krzesło do modlenia się skórą czerwoną obite. Jeden taboret trzcinkowy pleciony z pulstrem z[e] skóry czerwonej. Biuro przy ścianie fernirowane, o dwóch szufladach z zamkami ze trzech stron z okowem mosiężnym pozłacanym i z czterema [k. 6] muszlami na nogach takimież. Błat marmurowy biały na tym biurze. Biuro pod oknem fernirowane o trzech szufladach z zamkami, i z sześci[oma] antabami mosiężnymi. Stolik z szafką skórą czarną obity, w którym dwie szuflady z zamkami. W szafie zaś u jednej półki drzwiczki podwójne na czterech zawiasach z zamkiem. Biuro małe, kawowo⁴⁸ malowane o dwóch szufladach, z zamkami i z czterema kołkami żelaznymi. Stolik mały do łóżka chiński siarczysto lakierowany z zameczkiem. Stolik ordynaryjny kawowo malowany. Szafa w ścianie z drzwiami podwójnymi z kratką mosiężną drucianą, za którą firanki kitajkowe zielone na sześciu zawiasach mosiężnych z zamkiem. Dwie szuflady pod tą szafą z dwoma gałkami mosiężnymi. Piec kaflowy, biały z framugą, ornamentem pozłacanym przyozdobiony. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne z[e] szkła białego, na sześciu zawiasach żelaznych na mat pozłacanych, z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu

⁴⁷ Jest to jedyne urządzenie umożliwiające kąpiel w pałacu. Według prezentowanego spisu, nie istniała już wanna w pokojach łazienkowych. Nieduża wanna odnotowana została również w pałacu choroskim. AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 122, k. 233.

⁴⁸ W rękopisie pisano „kawowo”. Kolor kawowy odnotowany w inwentarzu należy utożsamiać z kolorem jasnobrażowym. *Studia z semantyki porównawczej: nazwy barw, nazwy wymiarów, predykaty mentalne*, cz. 1, red. R. Grzegorzycowa, K. Waszakowa, Warszawa 2000, s. 56. W rękopisie konsekwentnie używano słowa „kawowo”.

i góry. Firanka płócienna biała na pręcie żelaznym zmykana. Obraz Prozerpiny⁴⁹ na płótnie malowany, bez ramek. Dwa portrety [w] owal na płótnie malowane Radziwiłłów Sierotków⁵⁰ bez ram. Dwa landszafty kwadratowe bez ram większe. Dwa landszafty mniejsze. Dwa kopersztychy w ramach czarnych, jeden stłuczonym szkłem. Jeden kopersztych za szkłem w ramach czarnych. Waza porcelenowa do kwiatów. Trzy kałamarzyki białe na tacy chińskiej czarno malowanej. Mirysa⁵¹ portret olejno malowany. Głowa Julii⁵² gipsowa, biała. Duże osobki gipsowe z koziołkiem. Skrzynka od gotowalni fenirowana. Sufit biały.

Rejteradka. Drzwi z garderoby pojedyncze białe malowane, z lisztwami połączanymi na trzech zawiasach mosiężnych z zamkiem mosiężnym francuskim. Szafka w rejteradce fenirowana, z drzwiami po-

⁴⁹ Prozerpina to starorzymka bogini kielkującego zboża, królowa świata podziemnego.

⁵⁰ Obrazy przedstawiały Radziwiłłów w linii nieświeskiej, potomków Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła „Sierotki”. Jan Klemens Branicki ożenił się w 1720 r. z Katarzyną Barbarą, która była córką Karola Stanisława Radziwiłła, wnuczką Michała Kazimierza Radziwiłła, prawnuczką Aleksandra Ludwika Radziwiłła, który był synem „twórcy” linii nieświeskiej. K. Łopatecki, *Intercyza zawarta między Janem Klemensem Branickim a Katarzyną Barbarą Radziwiłłówną jako przykład realizacji strategii rodzinnych magnaterii (1720 r.)*, „Przeszłość Demograficzna Polski” 38 (2016), nr 3, s. 31–54.

⁵¹ Augustyn Mirys (ur. 8 stycznia 1700 we Francji, zm. 8 marca 1790 w Białymstoku) – malarz, twórca obrazów religijnych, mitologicznych, historycznych, portretów i pejzaży. Syn szkockiego emigranta. Studiował w Paryżu i Rzymie. Do Polski sprowadził go w 1731 roku Stanisław Jabłonowski. Przebywał na dworach polskich magnatów: Jana Stanisława Jabłonowskiego, Sapiechów, Krasickich, Franciszka Bielińskiego. Od 1752 roku pracował dla hetmana wielkiego koronnego Jana Klemensa Branickiego. S. Szymański, *Sylwester August Mirys*, Wrocław 1964, *passim*.

⁵² Prawdopodobnie rzeźba przedstawiająca Julię Druzyllę (16 IX 16 n.e. – 10 VI 38 n.e.), córka Germanika i Agrypiny Starszej, siostra cesarza Kaliguli. Pierwszą kobietą w historii Rzymu, która została deifikowana.

dwójnemi na czterech zawiasach mosiężnych, z zamkiem na postumencie drewnianym, snycerską robotą rżniętym i pozłacanym. Szafa druga z drzwiami pojedynczemi na dwóch zawiasach mosiężnych z zamkiem. W tej szafie waza miedziana z nakrywką, od której wazy idzie rura do spłukania basonu⁵³. Taboret skórą czerwoną obity, w nim naczynie potrzebne, farfurowe. Urynał porcelenowy.

Sionka przed garderobą od paradnych pokojów. Drzwi z garderoby podwójne, fasowane, biało malowane, na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem mosiężnym francuskim, z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Posadzka [k. 6v] marmurowa. Biuro duże, orzechowo malowane z rozkładanym stołem o trzech szufladach, z tych jedna duża a dwie mniejsze, z zamkami, z sześć[ma] antabami żelaznemi. Szlafbänk. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Drzwi pojedyncze z sionki na podwórko, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką.

Kuchenka w tej sionce. Drzwi do kuchenki pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem ordynaryjnym. Szafka z półką szaro malowana, u niej drzwi podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem. Komin szafiasty. Dwa wilki żelazne proste. Blacha żelazna w murze, szczytce i obcęgi żelazne. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Stół w pół spuszczyany, szaro malowany pod tymże oknem. Drzwi z pomienionej sionki pojedyncze na schody do Panien, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką⁵⁴. Okno zabite, w ołów oprawne na te same scho-

⁵³ Sedes spłukiwany wodą zainstalowano w 1753 r. według wskazówek angielskiego oficera służącego w Zamościu, który poinstruował, jak urządzenia te są wykonywane w Wielkiej Brytanii. E. Kowecka, op. cit., s. 129; por. R.S. Neale, *Bath 1680–1850: a social history, or, a valley of pleasure, yet a sink of Iniquity*, London 1991, passim.

⁵⁴ Mowa o pomieszczeniu „Stacja Panieńska”.

dy. Drzwi z sionki do przedpokoju gościnnego pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką i zasuwką poboczną. Za temi drzwiami drugie drzwi podwójne fasowane, biało malowane, na czterech zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym francuskim i z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i dołu.

[Pokoje stołowe]

Gabinet przed salą stołową. Drzwi z przedpokoju podwójne, fasowane, biało malowane, na sześciu zawiasach żelaznych na mat połączonych, z zamkiem żelaznym francuskim i z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Posadzka dębowa w tafle układana. Ściany całe w boazerii, biało i gdzieś tam seledynowo malowane ze sztukaterią gipsową. Dwa landszafty nade drzwiami na płótnie malowane, w ramach snycerskiej roboty połączonych. Jeden landszaft takż nad piecem. Kanapa z dwoma materacami i wałami brokatelą zieloną pokrytymi. Pokrowiec z astrachany zielonej. Stołków sied[e]m z sedesami brukatelowymi, zielonemi⁵⁵. Stół owalny skórą czerwoną obity, stary, do gry faraona⁵⁶. Komin szafiasty, kamienny, szaro malowany, z ornamentem rżniętym. Dwa wilki żelazne z flammami mosiężnymi. Blacha żelazna pod wilkami. Blacha żelazna gładka w murze. Zwierciadło o jednej tafli w murze nad kominem. Adonis⁵⁷ na płótnie malowany nad tym zwier-

⁵⁵ Odnotowane obicia brukatelowe na kanapie i na stołkach były już w 1780 r. zniszczone. Na nowe obicia wykorzystano stare płótno adamaszkowe stanowiące obicie gabinetu znajdującego się na trzecim piętrze. W. Matuszewic do I. Branickiej, Białystok 1 V 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 222–223.

⁵⁶ Faraon był karcianą grą hazardową. Zob. J. Kitowicz, op. cit., s. 298.

⁵⁷ Adonis to bóstwo z mitologii greckiej, ukazywany w sztuce jako piękny młodzieniec, ulubieniec Afrodyty. Rzeźba Adonisa znajdowała się w ogrodzie pałacu.

ciadłem, wkoło ramy snycerskiej roboty [k. 7] pozłacane. Trzy sztuki stołu składanego, owalnego, żółto pomalowanego. Dwa lichterze przy zwierciadle metalowe, pozłacane obydwoma o dwóch essach. Piec kaflowy gdański na nogach drewnianych⁵⁸. Okno o dwóch kwaterach o ośmiu tafłach w drewno oprawnych (jedna z tych splekana) na sześciu zawiasach żelaznych, na mat pozłacanych, z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry, u których gałka mosiężna. Sklepienie białe i gdzieniegdzie seledynowo malowane z[e] sztukaterią gipsową.

Sala stołowa. Drzwi z gabinetu podwójne, fasowane, biało malowane, na sześciu zawiasach żelaznych na mat pozłacanych z zamkiem żelaznym francuskim, z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Podłoga sosnowa w fryzy zasadzona. Lamperie biało malowane. Obicie zielone, chińsko lakierowane z osóbkami i drzewkami złotymi chińskimi o 24 bretach z lisztwami, przy każdym brecie gładkimi, pozłacanymi. Siedem lichterów podwójnych mosiężnych, pozłacanych, w których są essy szklane. Siedem lichterów pojedynczych mosiężnych, pozłacanych, z essami szklanymi. Siedem poręczy żelaznych, na śrzbach, 28 przyśrubowanych wkoło sali do obicia. Trzy zwierciadła szlifowane, każde o jednej tafli z nadsadem w ramach gładkich fenirowanych, u których u góry ornament snycerskiej roboty pozłacany, na dwóch hakach żelaznych na ścianie wiszące. Trzy landszafty na płótnie malowane nade drzwiami w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Komin szafiasty, kamienny, szaro malowany z ornamentem rżniętym. Dwa wilki żelazne

T. Dziubecki, *Rola rzeźby w architekturze nowożytnych założeń pałacowo-parkowych na przykładzie Białegostoku i Radzyna Podlaskiego*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 58 (2013), nr 1, s. 128.

⁵⁸ Przykład odnalezionych kafli gdańskich podczas wykopaliśk archeologicznych z terenu pałacu i ogrodu białostockiego: M. Karczewski, M. Karczewski, H. Kawowska, K. Rusin, U. Stankiewicz, A. Wawrusiewicz, *Archeologia Białegostoku*, Białystok 2015, s. 38, ryc. 20.

z flammami mosiężnymi. Blacha żelazna, herbowna w murze. Zwierciadło w murze o 10 taflach w ramach snycerskiej roboty połączanych, przy nim dwa lichtarze metalowe połączone, obydwie o dwóch essach. Stół w sali o ośmiu sztukach składanych, każda na trzech zawiasach żelaznych. Nogi do tych sztuk składane, każde po 12 zawias[ów] i dwa haczyki mające. Stół drugi o siedmiu sztukach i pół nieskładanych szerokich. Nogi do niego te same, co u pierwszego. Stół podróżny o pięciu sztukach składanych, każda na dwóch zawiasach żelaznych. Nogi do tych sztuk podróżnych składane, po 12 zawiasów i dwa haczyki mające. Stolik okrągły, z obydwu stron spuszczone z szufladką, orzechowo malowany. Sukno zielone do nakrywania stołu w sali stołowej. Piec kaflowy gdański na nogach drewnianych, 22 stołki [k. 7v] z sedesami, brukatelą zieloną obite. Dwa lustra kryształowe wiszące na sznurach astrachanią zieloną obwiniętych, obydwie o sześciu lichtarzach w essy robionych. Cztery okna, każde o czterech kwaterach w ołów oprawne, w nich 12 szyb stłuczonych na ośmiu zawiasach żelaznych z trzema zakrętkami. Cztery firanki białe, płócienne, spuszczone. Sufit biały, sztukaterią gipsową i sześć[ma] sztukami *al fresco* malowanymi ozdobiony⁵⁹.

Kredens. Drzwi z sali podwójne, w pół się otwierające, białe malowane, na sześciu zawiasach żelaznych na mat połączanych, z zamkiem żelaznym, francuskim, z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Podłoga sosnowa. Stół z półkami do stawiania srebra i z konsolami do stawiania kielichów. Szafka kątowna z dwoma drzwiami z zamkami na czterech zawiasach żelaznych. Szafa duża na serwis, drzwi u niej z zamkiem na dwóch zawiasach żelaznych. Szafa z półkami, u niej drzwi podwójne z zamkiem na czterech zawiasach żelaznych. Piec kaflowy biały.

⁵⁹ Dekoracje malarskie Sali Jadalnej wykonał Antoni Herliczka w III i IV 1754 r. J. Nieciecki, *Kalendarium prac Antoniego Herliczki*, „Białostoczczyzna” 22 (1991), nr 2, s. 11.

Dwa okna w ołów oprawne z kratą żelazną. Drzwi z kredensu do sieni przed łazienkami pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym i klamką. Okno nad temi drzwiami w ołów oprawne z kratą żelazną. Sufit biały.

Pasaż. Z sali stołowej drzwi z sali podwójne, fasowane, biało malowane na sześciu zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym, francuskim i dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Przy tych drzwiach w sali parawan zielony w pięć skrzydeł składany. W pasażu podłoga sosnowa. Obicie z ceraty zielonej, stare. Okno o czterech kwaterach z szkła białego w ołów oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych z trzema zakrętkami. Sufit biały. Drzwi podwójne z pasażu do sieni przed łazienkami, szaro malowane, na sześciu zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym, francuskim.

Kredens piwniczny w tym pasażu. Do niego drzwi pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Szafa długa do stawiania szkła, szaro malowana, z trzema drzwiami, u których po dwie zawiasy żelazne, zamek tylko jeden⁶⁰. 40 konsolów snycerską robotą rżniętych, szaro malowanych do stawiania kielichów. Okno, które się do góry podnosi, z szkła białego w drewno oprawne.

Sień przed łazienkami. Posadzka marmurowa. Schody kamienne o ośmiu gradusach. Okno o czterech kwaterach [k. 8] z szkła białego, w ołów oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych z trzema zakrętkami.

⁶⁰ Jak podkreśla A.J. Kasprzak, *O szkle na pańskim stole. Przyczynek do rozwoju szklanej zastawy stołowej w czasach saskich*, [w:] *Zastawy stołowe XVI–XX w. Materiały z sesji towarzyszącej wystawie „Splendor stołu” w Muzeum Sztuki Złotniczej Kazimierz Dolny 26–27 października 2006*, s. 9 [<https://www.mnkd.pl/files/userfiles/files/Zastawy.pdf>, dostęp 9 IX 2012], mamy do czynienia z rzadkim przykładem celowo eksponowanego szkła. Najstarsze tego typu działanie podjęła Anna Radziwiłłówna w pałacu w Białej, gdzie tego typu obiekty umieszczano w specjalnych gablotach we wnękach okiennych.

Idąc z tej sieni do łazienek drzwi podwójne dwoje, jedno po lewej, drugie po prawej ręce, obydwie w pół szklane, o sześciu taflach szkła białego w drewno oprawne. W jednym [z] tafli pięć brakuje, w drugim trzy nie ma, jedna nadtluczona⁶¹. Na sześciu zawiasach żelaznych, z zamkiem ordynaryjnym i z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry.

Sień łazienkowa. Drzwi z pierwszej sieni podwójne, fasowane i fernirowane, na sześciu zawiasach mosiężnych, z zamkiem mosiężnym, francuskim i z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Posadzka marmurowa. Ściany marmoryzowane. Dwa lustra małe, kryształowe na postumentach drewnianych, czarno lakierowanych. Obydwie lustra o sześciu lichtarzach w essay robionych. Dwie ławki suknem zielonym obite. Drzwi podwójne, szklane na ogród, z szkła białego w drewno oprawne (w nich dwie szyby stłuczone), na sześciu zawiasach żelaznych z prętem do zamykania, antabą i krukiem żelaznym.

Pokoje łazienkowe⁶²

Z sieni łazienkowej po lewej ręce pokój pierwszy⁶³. Drzwi z sieni łazienkowej podwójne, fasowane i fernirowane, na sześciu zawiasach mosiężnych z zamkiem mosiężnym, francuskim i z zasuwką angielską

⁶¹ Wyrazy „trzy, jedna nadtluczona” dopisane.

⁶² Apartament łazienkowy składał się z trzech sypialni, trzech garderob oraz trzech pokoi zwanych łazienkowymi. Pokoje uzyskały tę nazwę w 1737 r., gdy Branicki przebudował je według projektu Jana H. Klemma. Założono wówczas wannę z dopływem i odpływem wody, ściany łazienki wyłożono kafelkami. Instalacja nie wytrzymała jednak próby czasu i po latach została zdemontowana, a pokoje łazienkowe stały się pomieszczeniami gościnnymi. E. Kowecka, op. cit., s. 72–73.

⁶³ Gen. Andrzej Mokronowski po śmieci Jana Klemensa Branickiego zatrzymując się w Białymstoku mieszkał w pokojach łazienkowych. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 20 VII 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 259. W łazienkach ugoszczono w kwietniu 1791 r. ambasadora

żelazną. Posadzka dębowa w tafle układana⁶⁴. Lamperie werniksowane. Obicie adamaszkowe zielone, wkoło lisztwy pozłacane stolarskiej roboty. Zegar ścienny, bijący na konsolu szylkretem z mosiądzem nabijany i metalem pozłacanym okowany. Zwierciadło w murze o trzech taflach w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Biuro fenirowane pod tym zwierciadłem, o trzech szufladach z zamkami z trzema gałkami mosiężnymi i szyltblatami. Muszle na nogach mosiężne. Błat marmurowy, fładrowany, spękany. Kanapa trzinkowa, pleciona, z materacem adamaszkowym zielonym. Sześć krzeseł z adamaszkowymi, zielonymi pulstrami, trzcinowe, plecione. Stolik do łóżka fenirowany z blatem marmurowym białym. Komin szafiasty, marmoryzowany. Dwa wilki żelazne z czterema gałkami mosiężnymi, blacha żelazna pod wilkami. Blacha żelazna herbowana w murze. Dwie blachy miedziane, poboczne, kleszcze i obcęgi żelazne z gałkami mosiężnymi. Skrzynia na drewno. Ekran stary, z blachy białej. Zwierciadło [k. 8v.] nad kominem w murze o sześciu taflach w ramach snycerskiej roboty pozłacanych, przy nim dwa lichtarze metalowe pozłacane, obydwie o dwóch essach. Piec saski w framudze, spodem skrzynia żelazna na nogach kamiennych. Nad drzwiami, kominem i piecem boazeria werniksowana, ze sztukaterią snycerskiej roboty pozłacaną. Dwa okna, obydwie o dwóch kwaterach ze szkła białego w drewno oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z prętem żelaznym do zamykania, antaba i kruk żelazny, u antaby gałka mosiężna. Dwie okiennice podwójne, werniksowane, na ośmiu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z dwoma

holenderskiego udającego się z Warszawy do Petersburga. I. Szymańska, A. Średzińska, *Pałac Branickich historia i wnętrza*, Białystok 2011, s. 43.

⁶⁴ W 1781 r. wymieniono w pokojach łazienkowych przegniłą posadzkę. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 23 IV 1781, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 385v.

klamkami żelaznemi, u których antaby mosiężne. Dwie franki białe, płócienne, spuszczone. Sufit biały.

Pokój sypialniany. Drzwi podwójne z pierwszego pokoju, fasowane i werniksowane, na sześciu zawiasach mosiężnych z zamkiem mosiężnym, francuskim i zasuwką żelazną angielską. Posadzka dębowa w tafle układana. Lamperie werniksowane. Obicie adamaszkowe zielone wkoło lisztwy połączane stolarskiej roboty. Łóżko z koroną i z pawilonem spuszczanym, adamaszkowym, zielonym. Sześć krzeseł trzcinkowych plecionych, z pulstrami adamaszkowymi zielonymi. Dwa zwierciadła w murze, obydwie o trzech taflach, w ramach snycerskiej roboty połączanych. Dwa stoliki marmurowe, fladrowane pod temi zwierciadłami na postumentach drewnianych snycerskiej roboty połączanych. Komin szafiasty, kamienny, szaro malowany z ornamentem rżniętym. Dwa wilki żelazne z dwoma sztukami mosiężnemi połączanemi, obydwie dwie osoby mające. Blacha żelazna pod wilkami. Blacha żelazna herbowna w murze. Zwierciadło w murze nad kominem o sześciu taflach, w ramach snycerskiej roboty połączanych, przy nim dwa lichtarze metalowe połączane, obydwie o dwóch essach. Piec saski w framudze, spodem skrzynia żelazna na nogach kamiennych. Nade drzwiami, kominem i piecem boazeria werniksowana, ze sztukaterią snycerskiej roboty połączaną. Okno o dwóch kwaterach w szybach z szkła białego w drewno oprawnych, na sześciu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnemi, z prętem, antabą i krukiem żelaznym do zamykania, u antaby gałka mosiężna. Okiennica podwójna, werniksowana, na sześciu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnemi, z klamkami dwoma żelaznemi, u których antaby mosiężne. Firanka kitajkowa, zielona spuszczana. Sufit biały. Drzwi pod obiciem do garderoby pojedyncze, [k. 9] na dwóch zawiasach żelaznych z klamką, u której antaba mosiężna.

Garderoba⁶⁵. Drzwi do sypialnego pokoju pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne, drukowane na białym dnie z pasami błękitnymi i kwiatami. Stół garderobny z łóżkiem, ceratą zieloną obity, z firanką sukienną, zieloną. Stół mniejszy ceratą zieloną obity z firanką sukienną zieloną. Komin kątowy. Szczypce żelazne. Okno o dwóch kwaterach z nasadem z[e] szkła białego w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Firanki z astrachany zielonej, na pręcie żelaznym zmykane. Sufit biały. Drzwi z garderoby na korytarz pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem ordynaryjnym. Portiery u tych drzwi sukienne, błękitne, na pręcie żelaznym z[a]mykane.

Korytarz idący z galerii na podwórze za officyną kuchenną. Posadzka marmurowa. Drzwi podwójne z tego korytarza na galerię, na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym, ordynaryjnym i z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Sufit biały.

Pokoje małe przy łazienkach

Przedpokój. Drzwi z korytarza pojedyncze, szaro malowane, na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym, francuskim. Posadzka dębowa w tafle układana. Obicie płócienne drukowane na żółtym dnie w kratkę błękitną z rzuca[ny]mi kwiatami, wkoło lisztwy gładkie według obicia malowane. Lamperie szaro malowane. Dwa landszafty na płótnie malowane w ramach gładkich, biało malowanych. Drzwi szklane podwójne z przedpokoju na ogródek, z szkła białego w ołów oprawne, na sześciu zawiasach żelaznych z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Firanka biała, płócienna, spuszczana. Sufit biały.

⁶⁵ W garderobie przy pokojach łazienych w 1777 r. nastąpił pożar, który w porę ugaszono. NID, Teki Glinki, 370, s. 8.

Pokój sypialny. Drzwi z przedpokoju pojedyncze, biało malowane na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem francuskim, mosiężnym, z landszaftem nade drzwiami w pokoju. Posadzka dębowa w tafle układana. Lamperie biało malowane. Obicie płócienne, drukowane w pasy różne z kwiatami, wkoło lisztwy gładkie, według obicia malowane. Łóżko drewniane saskie, kitajką karmazynową pokryte. Cztery stołki z pulstrami, adamaszkiem karmazynowym obite, drzewo snycerską robotą rżnięte. Sześć obrazków za szkłem z różnymi ptakami [k. 9v] w ramki czarne oprawne. Landszafcik mały za szkłem, w ramki czarne oprawny. Stolik z szafką woskowany z dwoma szufladkami. Trzy głowy gipsowe, białe, *en buste* na tej szafce. Stolik woskowany w półowalny. Komin szafiasty, kamienny, szaro malowany, z ornamentem rżniętym. Dwa wilki żelazne z dwoma flammami mosiężnymi. Blacha żelazna pod wilkami. Blacha żelazna herbowna w murze. Łopatka i szczypcy żelazne. Piecyk saski, żelazny w komin wmurowany. Zwierciadło w murze o jednej tafli nad kominem. Landszafcik nad zwierciadłem na płótnie malowany w ramach snycerskiej roboty połączonych. Okno o dwóch kwaterach, z szkła białego w olów oprawne na sześciu zawiasach żelaznych, z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Firanka biała, płócienna, spuszczana. Sufit biały.

Garderoba. Drzwi z przedpokoju pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Podłoga sosnowa. Obicie drelichowe z błękitnymi płomieniami. Stół garderobny z łóżkiem, z firanką rasową zieloną. Stolek drewniany, szaro malowany. Okno nade drzwiami z szkła białego w olów oprawne. Okno w drzwiach z szkła białego w olów oprawne, u którego firanka rasowa zielona. Komin kątowy. Sufit biały.

Pokoje łazienkowe z sieni łazienkowej

Po prawej ręce pokój pierwszy. Drzwi z sieni łazienkowej podwójne, fasowane, werniksowane, na sześciu zawiasach mosiężnych z zamkiem mosiężnym, francuskim, z zasuwką żelazną, angielską. Posadzka dębowa w tafle układana. Lamperie werniksowane. Obicie adamaszkowe zielone. Zegar ścienny, bijący, na konsolu szylkretem z mosiądзем nabijany i metalem połączanym okowany. Zwierciadło w murze o trzech taflach w ramach snycerskiej roboty połączanych, pod nim biuro fernirowane, o dwóch szufladach z zamkami, z dwoma szyltblatami i czterema gałkami mosiężnymi, muszle na nogach mosiężne. Kanapa trzcinkowa pleciana z materacem adamaszkowym zielonym. Sześć krzeseł trzcinkowych, plecionych z pulstrami adamaszkowymi zielonymi. Błat na pomienionym biurze marmurowy, fladowany. Komin szafiasty, marmoryzowany. Dwa wilki żelazne z czterema gałkami mosiężnymi, blacha żelazna pod wilkami, blacha żelazna herbowna w murze. Dwie blachy miedziane, poboczne. Łopatka i obcegi żelazne z gałkami mosiężnymi. Skrzynka na drewno. Ekran z białej blachy. Zwierciadło w murze nad kominem o sześciu taflach w ramach snycerskiej [k. 10] roboty połączanych, przy nim dwa lichtarze metalowe, połączone, obydwie o dwóch essach. Piec saski w[e] framudze, spodem skrzynia żelazna, na nogach kamiennych. Nad drzwiami, kominem i piecem, boazeria werniksowana z[e] sztukaterią snycerskiej roboty połączaną. Dwa okna, obydwie o dwóch kwaterach z szkła białego w drewno oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych, z gałkami mosiężnymi, z prętem, antabą i krukiem żelaznym do zamykania, u antaby gałka mosiężna. Dwie okiennice podwójne werniksowane na ośmiu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z dwoma klamkami żelaznymi, u których antaby mosiężne. Duże franki kitajkowe, zielone, spuszczone. Sufit biały.

Pokój sypialny. Drzwi z pierwszego pokoju podwójne, fasowane, werniksowane, na sześciu zawiasach mosiężnych z zamkiem mosiężnym, francuskim, z zasuwką żelazną, angielską. Posadzka dębowa w tafle układana. Lamperie werniksowane. Obicie adamaszkowe zielone, wkoło lisztwy pozłacane stolarskiej roboty. Łóżko z koroną i pawilonem spuszczone, adamaszkowym zielonym. Sześć krzeseł trzcinkowych, plecionych z pulstrami adamaszkowymi, zielonemi. Dwa zwierciadła w murze, obydwaj o trzech taflach w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Dwa stoliki marmurowe, fladowane, na postumentach drewnianych snycerskiej roboty pozłacanych. Komin szafiasty, kamienny, szaro malowany, z ornamentem rżniętym. Dwa wilki żelazne z czterema gałkami mosiężnymi, blacha żelazna pod wilkami. Blacha żelazna herbowna w murze. Zwierciadło nad kominem w murze o sześciu taflach, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych, przy nim dwa lichterze metalowe, pozłacane, obydwaj o dwóch essach. Piec saski w framudze, spodem skrzynia żelazna na nóżkach kamiennych. Nad drzwiami, piecem i kominem boazeria werniksowana z[e] sztukaterią pozłacaną. Okno o dwóch kwaterach z szkła białego, w drewno oprawne na sześciu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z prętem, antabą i krukiem żelaznym do zamykania, u antaby gałka mosiężna. Okiennica podwójna, werniksowana, na ośmiu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z dwoma klamkami żelaznymi, u których antaby mosiężne. Firanka kitajkowa, zielona, spuszczana. Sufit biały. Drzwi pod obiciem do garderoby pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką, z antabą mosiężną. [k. 10v]

Garderoba. Drzwi z pokoju sypialnego pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Podłoga sosnowa. Obicie na murze w paski żółte malowane. Stół garderobny z łóżkiem, z firanką z astrachany zielonej. Stół pod oknem z firanką z astrachany zielonej. Okno o czterech

kwaterach w ołów opravne, na ośmiu zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Komin szafiasty. Sufit biały. Drzwi z garderoby na korytarz pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym. W łazienkowych pokojach i garderobie od kuchni szyb spękanych in N° 15.

[Stancje panińskie]

Korytarz mały idący z galerii na podwórko przed garderobą od paradnych pokojów. Posadzka marmurowa. Sufit biały. Drzwi z korytarza na podwórko podwójne, na pięciu zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym i dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Okno zabite nade drzwiami, w ołów opravne.

Podwórko przed garderobą od paradnych pokojów. Posadzka kamienna na podwórku. Krata żelazna, z drzwiczkami żelaznymi, pośrodku podwórka. Schody drewniane z podwórka do stancji panińskiej. Latarnia szklana. Dwa okna nad schodami, obydwa o dwóch kwaterach, w ołów opravne na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zakrętkami. Rusztowanie nad schodami, drzwi do niego na dwóch zawiasach żelaznych ze skoblem.

Sionka przed stancją panińską. Drzwi od schodów pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Okno o dwóch kwaterach, w ołów opravne, na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką. Sufit biały.

Stancja panińska nad kredensem⁶⁶. Drzwi z sionki pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Obicia płócienne, drukowane, na niebieskim dnie z zielonymi kwiat-

⁶⁶ Było to pomieszczenie przeznaczone dla fraucymeru Izabeli Branickiej.

kami. Piec biały, kaflowy. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Sufit biały.

Gabinecik. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne, drukowane, na białym dnie, z pasami i kwiatami błękitnymi. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Trzy stołki zielone, plisiowe. Trzy stołki zielone, brukatelowe. Sufit biały. Schody drewniane z sionki przed garderobą od paradnych pokojów do stancji panińskiej. Latarnia szklana przy schodach. [k. 11]

Sionka przed stacją panińską. Drzwi od schodów pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem ordynaryjnym, w tych drzwiach okno w ołów oprawne. W sionce podłoga sosnowa. Dwa okna, obydwa o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami.

Stacja panińska nad garderobą od paradnych pokojów. Drzwi z sionki pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne, drukowane na żółtym dnie z kwiatami zielonymi. Zwierciadło o jednej tafli, na dwóch hakach, w ramach gładkich, czarno malowanych. Piec z kafli białych. Stół pod oknem z trzema szufladami, u nich podwójne antaby żelazne. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Sufit biały.

Garderoba. Do niej drzwi pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Obicie stare płócienne, drukowane. Szafa woskowana na nogach drewnianych, drzwi u niej podwójne z zamkiem na czterech zawiasach żelaznych. Dwie szuflady u spodu, z zamkami i antabami żelaznymi. Stół woskowany z trzema szufladami, antaby u nich żelazne. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Sufit biały.

Druga strona pałacu idąc z dziedzińca po prawej ręce.

[Dawny apartament Jana Klemensa Branickiego]

Przedpokój, gdzie archiwum, niżej jest opisany⁶⁷. Wejście do garderoby. Przy drzwiach do sionki krata żelazna.

Sionka do garderoby. Drzwi do niej pojedyncze, fasowane, szaro malowane z zamkiem francuskim, żelaznym, na dwóch zawiasach żelaznych. W sionce posadzka kamienna, okienko w ołów oprawne całe. Skrzynka na schowanie szaro malowana z zameczkiem żelaznym bez klucza⁶⁸.

Garderoba. Drzwi z sionki fasowane, szaro malowane, z zamkiem żelaznym francuskim, na dwóch zawiasach żelaznych, nade drzwiami okienko w ołów oprawne całe, o dwóch szybach. Posadzka sosnowa, ściany i sufit białe. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne, w nim dwie szyby spękane, z zawiaskami, narożnikami, zakrętkami i gałkami żelaznymi, firanki [k. 11v] zielone, rasowe, na pręcie żelaznym, zmykane. Przepierzenie w garderobie z tarcic, szaro malowane, z drzwiczkami na dwóch zawiasach żelaznych, z antabą i zasuwką żelaznymi. W górze trzy

⁶⁷ Przedpokój, wchodzący w skład dawnych pokoi Jana Klemensa Branickiego w dalszym ciągu przeznaczono na archiwum prywatne. Zob. AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 112, k. 27. Odmiennie: I. Szymańska, A. Średzińska, op. cit., s. 43–44, gdzie autorki piszą, iż dopiero po śmierci hetmana stworzono archiwum, gdzie przechowywano dokumenty miejskie. W rzeczywistości archiwum miejskie przeniesiono do oficyn pałacowych w 1780 r.

⁶⁸ Prawdopodobnie o tym obiekcie pisał: W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 1 IV 1779, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 115: „Skrzynia żelazna do pieniędzy w skarbcu będąca potrzebuje w ryglach reparacji, (...) ponieważ dla bezpiecznego chowania pieniędzy bardzo jest potrzebna.

okna w ołów oprawne, nie otwierające się, w nich szyb trzy splekanych. Piec biały kaflowy. Komin szafiasty, łopatką i szczypce żelazne stare. Skrzynka na drewnka szaro malowana. Stół duży płótnem zielonym, woskowanym, sztukowanym obity, z łóżkiem, z firanką zieloną, rasową. Dwa szlafbanki jeden większy drugi mniejszy, szaro malowane. Szafka szaro malowana z drzwiczkami na zawiasach żelaznych z zameczkiem żelaznym. Dwa stołki drewniane szaro malowane.

Pasaż z garderoby. Drzwi do niego pojedyncze, fasowane, szaro malowane, na zawiasach żelaznych, bez zamka, z antabą i zasuwką żelazną. We drzwiach okno o czterech szybach, nie otwierające się w pasażyku. Posadzka sadzona, dębowa. Obicie płócienne w zielone kwiaty malowane, tamże przepierzenie na stolec, gdzie drzwiczki pojedyncze z zawiaskami i klamką żelazną. Okienko o jednej szybie z firanką zieloną kitajkową na pręciku żelaznym. Stolec skórą obity z basonem blaszanym, białym. Skrzynka mała, drewniana, na haczyku żelaznym wisząca. Urynał porcelanowy saski, biały z kwiatami błękitnymi. Przy tym korytarzyk, gdzie jedna ściana malowana, na drugiej obicie płócienne stare, w koszyki drukowane. Okienko z jednej tafli z kwiatem z papieru na szkłe przyklejonym. Mebel drewniany na świecę, w środku rurka blaszana⁶⁹. Lampa mosiężna stara, z rurką do knotu.

Pokój sypialniany z alkową. Drzwi z pasażyku pojedyncze, fasowane, z listewkami z pokoju pozłacanymi, na zawiasach żelaznych z antabą z jednej strony mosiężną, a z drugiej żelazną. Posadzka dębowa w tafle sadzona, lamperie biało malowane z listewkami pozłacanymi. Sklepienie ze sztukaterią gipsową, pozłacaną. Ornamenta w pokoju wszystkie snycerskiej roboty pozłacane. Obicie zielone adamaszkowe

⁶⁹ W świetle *Regestru zużycia świec w rezydencji białostockiej 1 XII 1771 – 1 V 1772*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 9, s. 6, co tydzień do garderoby wydawano 7 świec rurkowych.

w kilku miejscach podarte, na[*o*]koło lisztwy snycerskiej roboty pozłacane. Komin kamienny szaro malowany z ornamentem rżniętymi. Błat żelazny z gryffem. Dwie blachy miedziane poboczne, blacha żelazna pod wilki. Przed kominem kratka drucziana mosiężna z prętami żelaznymi, przy niej luft z drzwiczkami mosiężnymi. Skrzynka na drewna szaro malowana. Okno w drewno oprawione z dużych tafli z prętem do zamykania żelaznym, z antabą, gałkami i hakiem do zakręcania mosiężnymi, na ośmiu zawiasach mosiężnych, w pół [k. 12] okna dwa pręciki żelazne, na nich firanki siatkowe, zielono malowane. Okiennica podwójna z lisztewkami pozłacanymi, na ośmiu zawiasach mosiężnych, z antabami do zamykania żelaznymi i dwoma gałkami mosiężnymi. Za okiennicą z jednej i drugiej strony szafki z półkami, u nich drzwiczki na trzech zawiaskach mosiężnych, z zameczkami i szylcikami mosiężnymi bez kluczków. Firanka kitajkowa zielona, spuszczana, podarta. Przy alkwie z obu stron okienka owalne z jednej tafli, z ramkach snycerskiej roboty, pozłacanych. Za oknem od ogrodu krata żelazna na blacie kamiennym. Łóżko drewniane w kratkę z firankami adamaszkowymi zielonemi, z płotkami takimiz, z gałkami czterema, adamaszkiem powleczeniemi. Firanki w kilku miejscach podarte. W środku łóżka kutas zielony, jedwabny. Pod łóżkiem sukno zielone, stare, podarte, skórą w jednym rogu nadsztukowane. W alkwie pod obiciem drzwiczki do korytarzyka, na zawiaskach żelaznych, z antabą takąż do otwierania. Tamże szafka, suknem zielonym trochę od molów popsutym wybita, do niej drzwi z obu stron adamaszkiem zielonym obite, na dwóch zawiaskach żelaznych, z zameczkiem mosiężnym bez klucza. W szafce sześć kruków żelaznych do wieszania z blaszkami mosiężnymi w tej szafce. Szkanдаlet mosiężny, stary. Krzesel adamaszkowych, zielonych, podartych cztery. Kanapa z materacem adamaszkowa, zielona. Pokrowce na kanapę i krzesła z astrachany zielonej, stare. Krzesło paryskie

na kółkach adamaszkowe, w trzech kolorach ze stolcem i stolikiem z rączką żelazną do lichtarza składaną. Ekran lakierowany, zielony, z[e] stolikiem na dwóch essach mosiężnych i z lichtarzykiem takimże. Stołeczek drewniany mały okrągły, na trzech nóżkach. Parawan zielony sukienny, składany, niski. Dossier drewniane katamajką zieloną obite. Poduszka zielona, kitajkowa od krzesła, siedem sztuk od krzesła wielkiego cycowego. Taboret stary, trzcinkowy, z poduszką skórzaną, czerwoną. Makata perska w różnych kolorach, cała płótnem białym, cienkim podszyta. Zwierciadła dwa na trzech hakach żelaznych wiszące, obydwie z dużej tafli z nasadem, u których na podlewaniu znajdują się skazy małe. Ramy u nich snycerskiej roboty pozłacane. Zwierciadło nad kominem w murze, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych, o sześciu taflach, u jednej na podlewaniu skaza. Garnitur na kominie, to jest dwie osóbek porcelanowych chińskich większych na postumencikach takichże. Cztery osóbek takichże chińskich mniejszych bez postumencików, u jednej głowa a u dwóch nogi naklejone. Trzy wazek porcelanowych równych z kwiatami różnemi, z pokrywkami ponadpękany. Dwa kubki także [k. 12v] porcelanowe, wysokie, równe, jeden trochę nadtłuczony. Przy alkwie dwie duże figurki brązowe, na konsolach snycerskiej roboty pozłacanych. Przy kominie koń suchemi farbami malowany w ramach drewnianych czarnych, za szkłem wskroś przez połowę spękany. Przy zwierciadłach jeden kopersztych rysowany przez P. de Toux w ramach czarnych, drewnianych⁷⁰. Wabik porcelenowy ze

⁷⁰ Wzmianka o kopersztychu „przez p. de Toux” w dawnej sypialni hetmana Branickiego w pałacu białostockim, Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, teka 146, s. 5. Być może autorem był Jan Łukasz Toux de Salverte – inżynier wojskowy, wolnomularz i okultysta, który przybył do Rzeczypospolitej w 1750 r. M. Kwiatkowski, *Stanisław August Król – Architekt*, Wrocław 1983, s. 13; L. Hass, *Sekta farmazonii warszawskiej: pierwsze stulecie wolnomularstwa w Warszawie (1721–1821)*, Warszawa 1980, s. 85, 128 i n.

skuwką złotą na sznurku zielonym jedwabnym. Blaszka podługowata, stalowa, wyślacana, stara, z trzema haczykami do wieszania. Nad kapną zegar ścienny, bijący, szylkretem i mosiądzem wysadzany, z ornamentami wszystkimi mosiężnymi, połączanemi na konsolu takimże (wysadzanie szylkretowe w kilku miejscach popękane, a mosiężne także w kilku miejscach podostawało). Pod zegarem obrazów miniaturą malowanych cztery, dwa większe a dwa mniejsze w ramach czarnych, drewnianych. Stolik skórą czarną obity, składany z brzegami mosiądzem i szylkretem wysadzanemi, na nogach z gałkami i lisztwami mosiężnymi, z dwoma po bokach szufladkami, z zameczkami bez kluczków, z wierzchu dwoje drzwiczek na zawiaskach żelaznych do szufladek, jednej na papier, drugiej na kałamarze, gdzie kałamarz z zatyczką i piaseczniczką z gałeczką srebrną. Pudełko drewniane z wierzchem na zawiaskach mosiężnych z zameczkiem i szylcikiem takimże, bez klucza, w którym teleskop popsuty w kapę oprawny, z nóżką mosiężną składaną. Pudełko drewniane drugie z żelazem na spodzie i z puszką blaszaną. Piec kaflowy gdański, na nóżkach drewnianych z osóbką i czterema wazkami gipsowymi, gdzieniegdzie połączanemi. U drzwi do przedpokoju portiera na pręcie żelaznym zsuwana, zielona, adamaszkowa, z dwoma essami mosiężnymi. Nade drzwiami obraz olejno malowany w ramach snycerskiej roboty połączanych.

Pasaż do buduaru. Drzwi z pokoju sypialnianego pod obiciem pojedyncze, na zawiasach żelaznych, z zamkiem francuskim żelaznym z gałkami i szyltblatami mosiężnymi. Drzwi drugie za temiż pojedyncze, szaro malowane, na zawiasach żelaznych, z zamkiem takimże francuskim z szyltblatami mosiężnymi. Posadzka dębowa w taflę układana. Obraz wielki, olejno malowany przez całą ścianę idący z lisztwami wkoło drewnianemi, szaro malowanemi. Schodki do drugiego pasażu, przy nich piec biały kaflowy z garderoby wychodzący, na nim postument bla-

szany, na którym dwie osoby gipsowe, szaro malowane na postumencie takimże. Latarnia szklana półokrągła, w drzewo orzechowego koloru oprawna, z lichtarzykiem szklanym z[e] zwierciadłem, z haczykami i zasuwkami żelaznemi.

Pasaż drugi przed buduarem. Posadzka dębowa w tafle układana. Sufit biały. Okno o dwóch kwaterach, w ołów [k. 13] oprawne, na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zasuwkami u dołu i góry żelaznymi, z dwoma gałkami takiemiż. Ściany *al fresco* malowane⁷¹, przy drzwiach na konsolu drewnianym snycerskiej roboty, szaro malowanym. Dwie nisze metalowe ze spodem takimże, w nich osóbki porcelanowe a w środku waza porcelanowa z kwiatami i postumentem porcelanowym. Z drugiej strony na takimże konsolu imbryk z gliny chińskiej. W oknie na dwóch konsolach snycerskiej roboty, szaro malowanych, dwie papugi porcelanowe. Naprzeciw okna na drewnianych postumentach, snycerską robotą wyżynanych, pięć waz wielkich porcelanowych z pokrywkami, dwie chińskie a trzy japońskie. U japońskich gałki na pokrywach, drewniane, połączane, przyklejane. Latarnia taka sama jak w pierwszym pasażu.

Buduar⁷². Drzwi z pasażu pojedyncze, fasowane z listwami z jednej strony połączanemi, na zawiasach żelaznych z zamkiem krytym, z antabami i szyltblatami mosiężnemi. Posadzka dębowa w tafle układana. Sklepienie ze sztukaterią połączaną. Obicie w kratkę z płótna półjedwabnego, zielonego z białym, z listwami wkoło, snycerskiej roboty połączanemi. Lamperia z listwami połączanemi. Komin kamienny, nadpękany, szaro malowany, rżnięty, z blachami miedzianymi po bokach, z blatem

⁷¹ Ściany te pokrył malowidłami Antoni Herliczka w 1759 r. J. Niciecki, *Kalendarium*, s. 12.

⁷² Buduar w rezydencjach pałacowych 2 poł. XVIII w. występuje jako niewielki, bogato umeblowany pokój stwarzający atmosferę do kameralnych spotkań, dlatego w szczególności we wnętrzach rokokowych pomieszczenia te występowały w męskich apartamentach. I. Szymańska, A. Średzińska, op. cit., s. 24.

herbownym w środku i blachą żelazną na spodzie. Wilki żelazne z wazami na postumentach mosiężnymi połączanymi. Przed kominem kratka mosiężna, druciana, z prętami żelaznymi, przy kratce luft z drzwiczkami mosiężnymi. Łopatka i szczypce żelazne z gałkami mosiężnymi⁷³. Mieszek do rozpalania ognia. Skrzynka na drewnka w kratkę połączaną malowana. Piec zakryty z kaffi białych, do niego drzwi na zawiasach żelaznych, z antabą mosiężną, z kratką drucianą, zieloną malowaną, z różyczkami połączanymi⁷⁴. Okno o dwóch kwaterach z tafli białych, w drewno oprawne, na sześciu zawiasach żelaznych, z dwoma zasuwkami żelaznymi, u których gałki i skuwki mosiężne. Za oknem krata żelazna na blacie i kroksztynach kamienny. Okiennica podwójna z listewkami i ornamentami połączanymi, na sześciu zawiasach żelaznych, z antabami mosiężnymi. Firanka kitajkowa, zielona, spuszczana. Kanapa z matercem i czterema poduszkami, takimi jak obicie krzesel, takichże sześć, na nie pokrowce z astrachany zielonej. Zwierciadło nad kominem z jednej tafli w ramach snycerskiej roboty połączanych, przy nim dwa lichtarze o trzech essach drewniane, snycerskiej roboty, połączane. Ornament nad zwierciadłem drewniany, wyłaczany, z głową Aleksandra rżniętą połączaną⁷⁵. Garnitur na kominie to jest: wazka z tacką i nakrywką [z]

⁷³ W 1780 r. na polecenie Izabeli z Poniatowskich Branickiej z buduaru wysłano „wilki do komina” oraz „łopatka i szczypce do nich, że są z gałkami podobnie jak mosiądz u wilków robionemi”. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 10 II 1780, Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Roskie, Korespondencja LXV/1, k. 183.

⁷⁴ Osobliwość tę odnotował Bernouilli. Według niego niektóre piece w pałacu umieszczano we wnękach, „a drzwiczki do nich robione są czasem z ładnej siatki drucianej, nierzadko malowanej, tak, że często nawet nie dostrzega się pieca”. Taki sposób budowania powodował, iż „piece są zbyt ściśnione w niszach i grzeją tylko jedną powierzchnią”. J. Bernouilli, op. cit., s. 346.

⁷⁵ Rzeźba Aleksandra Wielkiego. W pałacu oprócz grafik poświęconych tej postaci znajdowały się również obrazy: „Historii Aleksandra Wielkiego ręką pana

porceleny francuskiej; dwie wazki wyższe z pokrywkami [k. 13v], saskie. Dwa kubki porceleny chińskiej, dwie wazki saskie w kwiaty porcelanowe i dwie czarki chińskie. Na ścianach dwie wazy porcelanowe gustem chińskim, saskie z pokrywkami, na których gryf połączony, na konsolach snycerskiej roboty połączonych. Dwie figury brązowe na postumentach drewnianych, na konsolach połączonych takichże dwie głowy brązowe połączone w ramach owalnych, drewnianych, połączonych. Głowa Czarnieckiego⁷⁶ gipsowa, przez P. Mirysa⁷⁷ robiona na postumencie czarnym, drewnianym. Dwa superporty drewniane z głowami rżniętymi, połączone. Dwa superporty jeden nad niszą, drugi nad piecem, olejno malowane, w ramach snycerskiej roboty wyrzynanych, połączonych. Szafa po wierzchu zielono, z osobami chińskimi, a wewnątrz czerwono lakierowana. Szuflad spodnich trzy a jedna fałszywa z antabami mosiężnymi, zamykanych na zamki. Szufladek wewnątrz piętnaście. Wykład z zamkiem żelaznym, z szyltem mosiężnym na zawiasach żelaznych. Drzwiczki u teźże szafy ze zwierciadłami szlifowanymi w ramach, przysrubowanych połączonych, trochę nadpękniętych. Na szafie dwa konie brązowe na postumentach czarnych, drewnianych. Kopersztychów na ścianach różnej wielkości czarnych, stuk 28⁷⁸. Za szkłem w ramkach czarnych,

Mirysa malowanej sztuk wielkich dziewięć”. AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 122, k. 554v. Według J. Bernoulli, op. cit., s. 345, obrazy te stały na bardzo wysokim poziomie artystycznym.

⁷⁶ Stefan Czarniecki (ok. 1599 – 16 lutego 1665): hetman polny koronny i wojewoda kijowski. Jedną z córek – Aleksandrę Katarzynę wydał za mąż za Jana Klemensa (II) Branickiego

⁷⁷ Augustyn Mirys (ur. 8 stycznia 1700 we Francji, zm. 8 marca 1790 w Białymstoku) – malarz, twórca obrazów religijnych, mitologicznych, historycznych, portretów i pejzaży. Od 1752 roku pracował dla hetmana wielkiego koronnego Jana Klemensa Branickiego.

⁷⁸ W ocenie Wojciecha Matuszewica wśród kopersztychów należących do Jana Klemensa Branickiego „najwięcej jest abrysów, plant i projektów rysowanych”.

drewnianych, u jednego z większych kopersztychów szkło trochę nadpękane. Dwa kopersztychy piórem przez J[añasnie] P[ana] Wojnarowskiego rysowane, za szkłem w ramkach drewnianych czarnych⁷⁹. Dwie sztuki, wół i koza ze słoniowej kości rżnięte w ramkach czarnych, drewnianych. Ptaszek malowany za szkłem w ramkach czarnych. Obrazek olejno malowany, dwa ptaki, bez ramków. Portret Ristorini⁸⁰ i drugi, olejno malowany bez ram⁸¹. Nad kanapą obraz olejno malowany, do[o]koła ramy snycerskiej roboty pozłacane. Stoliki dwa skórą czarną obite, z trzema szufladami, z obwódkami u blatów i nóg mosiężnymi. Szufladki z zamkami, u których szylty mosiężne. Na jednym stoliku osóбка gipsowa na postumencie takimże; czara wielka, cała ze spodem sklejanym [z] porce-

W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 18 XII 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 337.

⁷⁹ Józef Woynarowski – komisarz dóbr podlaskich Jana Klemensa Branickiego w latach 1748–1760. Korespondencja oraz raporty Woynarowskiego do Branickiego, zob. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 362, s. 1–21; J. Bernoulli, op. cit., s. 344.

⁸⁰ Caterina Ristorini vel Restorini – wybitna włoska śpiewaczka operowa; występowała w Warszawie w latach 1765–1766; przez pewien czas, od 1767 r. śpiewała również w Białymstoku. J. Łukaszewicz, *Carlo Goldoni w polskim Oświeceniu*, Wrocław 1997, s. 76 i n.; K. Wierzbicka-Michalska, *Aktorzy cudzoziemscy w Warszawie w XVIII wieku*, Wrocław 1975, s. 122–124; S. Dąbrowski, *Teatr hetmański w Białymstoku w XVIII wieku*, Białystok 1938, s. 19; A. Oleńska, *Jan Klemens Branicki*, s. 159; A. Żórawska-Witkowska, *Muzyka na dworze Jana Klemensa Branickiego*, [w:] *Dwory magnackie w XVIII wieku. Rola i znaczenie kulturowe*, red. T. Kostkiewicz, A. Roćko, Warszawa 2005, s. 240–241.

⁸¹ Prawdopodobnie (co wynika z inwentarza z 1772 r.) obraz ten przedstawiał Annę Katarzynę (Karolinę) Orzelską (ur. 1702 lub 1707 r. w Warszawie, zm. w 1769 r., w Awinionie), naturalną córkę Augusta II Mocnego. Uważana była za jedną z piękniejszych kobiet doby baroku, powstało wiele poświęconych jej portretów. M. Czaplńska, *Orzelska Anna Katarzyna*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXIV, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1979, s. 300–301. Orzelska odwiedziła Białystok m.in. w 1726 r. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 395, s. 2.

lany chińskiej. Waza z pokrywką z kwiatami zielonemi, chińska. Dwie puszek do tabaki porcelanowych chińskich z pokrywkami, u których obwódki srebrne i we środku ołów do przyciskania. Filiżanka do rosółu z dwoma uszkami z pokrywką i spodkiem berlińska. Czarka z tacką chińska, na niej najwięcej koloru granatowego. Dwa półmiski i czarki chińskie, na nich najwięcej koloru granatowego, z tych jedna czarka i półmisek nadpęknięte. Jedna filiżanka duża ze spodkiem i jedna wazeczka ze spodkiem i pokrywką granatowe, porcelanowe, paryskie, na tacce drewnianej malowanej. Serwis do kawy porcelanowy saski to jest: tacka dwie pary filiżanek; dwa kubki bez [k. 14] spodków; łyżeczka; cukierniczka; imbryczek; dzbanuszek do kawy; dzbanuszek do mleka i puszka do herbaty⁸². Talerz porcelenowy berliński. Gruszka i jabłko kamienne, malowane. Dwa marmury do przyciskania papierów. Dwa lichtarze mosiężne pozłacane. Na drugim stoliku osóбка gipsowa na postumencie takimże, w kilku miejscach spękana. Wazka chińska porcelenowa, malowana różnymi kolorami, z uszkami, obwódkami i gałką srebrną. Spód do niej takież z obwódką srebrną. Filiżanka paryska porcelenowa w różnych kolorach. Kraszuar porcelanowy saski. Wazka porcelanowa saska z trzema osóbkami i pokrywką z kwiatkami. Marmur biały do przyciskania papierów. Dzwonek spiżowy z rączką drewnianą. Gałka owalna z pokrywką z jednej sztuki czarna. Szafeczka z półkami na papiery z obwódkami mosiężnymi.

Garderoba. Drzwi z buduaru pojedyncze na zawiasach żelaznych, z zamkiem krytym, z antabami i szyltami mosiężnymi, fasowane, z lisz-

⁸² Ten serwis został przez Izabelę Branicką niedługo później подарowany doktorowi, prawdopodobnie Michałowi Klementowi (na dworze był jeszcze Jakub Feliks Michelis). W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 26 XII 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 344; I. Kulesza-Woroniecka, *Cudzoziemcy w Białymstoku w XVIII wieku*, „Studia Podlaskie” 19 (2011), s. 148.

twami pozłacaniem. Posadzka sosnowa w tafle sadzona, sukнем zielonym obita, lamperia malowana. Obicie płócienne, białe, w kwiaty różne. Sufit biały. Okna w pół przepierzone, w drzewo oprawne, z dwoma zasuwkami żelaznymi, na zawiasach trzech żelaznych, w oknie krata żelazna. Łóżko saskie drewniane, z pawilonem i płótkiem cycowym białym w kwiaty, z tasiemkami zielonemi, z pięcio[ma] gałkami tymże cycem powleczone. W łóżku siennik z astrachany zielonej. Materac barchanowy, nadpsuty. Kołdra kitajkowa zielona, poplamiona, prześcieradłem płóciennym, cienkim obszyta. Poduszka barchanowa z poszewką płócienną. Wał barchanowy bez poszewki. Szafka orzechowo malowana do ściany przysrubowana, z półkami takież do szafki przysrubowanemi z szufladą, u której zamek żelazny bez klucza, antaba żelazna. Na spodzie firanki rasowe zielone, na pręciku żelaznym. Dwa sukienka zielone jedne starsze, drugie nowsze, obydwie popsute. Stolik dębowy, orzechowo malowany, na czterech nóżkach z półką takąż i blatem marmurowym. Obraz olejno malowany psa legawego. Kopersztychów czarnych różnej wielkości za szkłem w ramkach czarnych sztuk 11. U jednego szkło spękane. Dwa kopersztychy czerwone za szkłem w ramkach czarnych. Pięć obrazków z ptakami na papierze kolorem imitującym drzewo, malowanych za szkłem w ramkach czarnych. Bażant chiński z dwoma małymi ptakami wypchane, w futerale dużym szklanym z siedmiu szyb w drzewo oprawionym. Stolec orzechowo malowany, z antabkami mosiężnymi z basonem blaszanym, białym.

Pasaż z pokoju sypialnego do gabinetu. Drzwi [k. 14v] z pokoju pojedyncze, fasowane, z listewkami pozłacaniem, na zawiasach mosiężnych, z zameczkiem małym z antabą mosiężnym. Posadzka dębowa w tafle układana. Lamperia biało malowana z listewkami pozłacaniem. Obicie adamaszkowe zielone, stare, z listewkami wkoło pozłacaniem. Sufit biały. Okno o dwóch kwaterach w drzewo oprawne o ośmiu taflach,

na ośmiu zawiasach żelaznych, połączonych, z prętem do zamykania żelaznym, u którego skuwki i gałka mosiężna. Okiennica podwójna, biało malowana, z listzwami połączanymi, na ośmiu zawiasach żelaznych, połączonych z gałkami mosiężnymi i antabami do zamykania żelaznymi. Za oknem krata żelazna na blacie kamiennym, przy oknie szafek dwie w murze z półkami, do nich drzwiczek cztery na zawiaskach mosiężnych, z zameczkami mosiężnymi. Do nich tylko dwa klucze, na półkach blach ołowianych sztuk pięć. Firanka zielona kitajkowa, spuszczana. Krzesło adamaszkowe, zielone, stare, z galonkiem złotym wąskim z pokrowcem zielonym z astrachany.

Ściana od sypialnianego pokoju:

- dwa obrazki równe w kwadrat, malowane ptaszki, za szkłem w ramach czarnych, z brzegami połączanymi;
- dwa obrazki równe, kwadratowe, z ptaszkami chińskimi malowanymi, za szkłem, w ramach drewnianych snycerskiej roboty, połączanych;
- dwa obrazki równe za szkłem, w ramach drewnianych, połączanych po rogach, snycerską robotą wyrabianych, na jednym sójka indyjska, na drugim ptak rajski⁸³;
- jeden obrazek kwadratowy z prospektem, za szkłem, w ramach czarnych, drewnianych z listzewkami połączanymi.

Ściana od alkowy:

- dwa obrazki równe na blasze miedzianej malowane, na jednym N[ajświętsza] Panna, na drugim Ś[więty] Jan Chrzciciel, w ramach snycerskiej roboty, połączanych⁸⁴;

⁸³ Właściwie cudowronek: ptak z rzędu wróblowych występujący przede wszystkim na Nowej Gwinei, zamieszkuje przede wszystkim lasy tropikalne.

⁸⁴ Obraz św. Jana Chrzciciela dokonującego chrztu Chrystusa została ukazana na malowidle Ecksteina na ścianie prezbiterium świątyni parafialnej w Tykocinie.

- jeden obrazek *familia sacra*⁸⁵ na blasze miedzianej malowany w ramach czarnych z brzegami i lisztekami pozłacanymi;
- jeden obrazek P[ana] Jezusa z Krzyża zdjętego na blasze miedzianej malowany w ramach czarnych z lisztekami rżniętymi, pozłacanymi;
- dwa obrazki równe, małe, kwadratowe za szkłem, wodnymi farbami malowane w ramach drewnianych, szarych, na jednym P[an] Jezus klucze Św. Piotrowi oddający, na drugim pokazujący się Marii Magdalenie po Zmartwychwstaniu w Ogrodzie⁸⁶;
- jeden obrazek owalny z kości słoniowej wyrzynany w ramach miedzianych, pozłacanych, z obwódką srebrną fil[i]granowej roboty;
- jeden obrazek P[ana] Jezusa w cierniowej koronie za szkłem w ramach czarnych; [k. 15]
- dwa obrazki papieżów owalne, małe, ze słoniowej kości rżnięte, w ramach drewnianych, czarnych;
- jeden krzyżyk kryształowy z koroną cierniową smelcowaną po rogach dykstyrami kameryzowany, w którym brakuje kamieni cztery;
- jeden krzyżyk z kropielnicą kryształową z obwódkami pozłacanymi ze smelcem;
- dwa obrazki parzyste małe, jeden N[ajświętszej] Panny, drugi Ś[więtego] Antoniego⁸⁷ za szkłem, w ramach metalowych, pozłacanych, spodem szylkret;

A. Oleńska, *Tykocin – pomnik chwały rodu Jana Klemensa Branickiego*, [w:] *Fundator i mecenas. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Białystok 2011, s. 246.

⁸⁵ *familia sacra* (łac.) – Święta Rodzina.

⁸⁶ Maria Magdalena (Maria z Magdali) uczennica Jezusa z Nazaretu, która według Nowego Testamentu była świadkiem zmartwychwstania. L. Sebastiani, *Prawdziwa rodzina Jezusa*, „Salvatoris Mater” 9 (2007), nr 3–4, s. 29–51.

⁸⁷ Antoni z Padwy, właściwie Ferdynand Bulonne (ur. 1195, zm. 13 VI 1231): portugalski teolog, franciszkanin, święty Kościoła katolickiego.

- jeden obrazek starca wodną farbą malowany owalny, mały, z ramką i spodem mosiężnym;
- dwa obrazki parzyste, miniaturą malowane, za szkłem w ramach wąskich, drewnianych, czarnych;
- jeden obrazek drewniany snycerską robotą rżnięty J[ezusa] M[arii] J[ózefa];
- jeden obrazek kwadratowy, marmurowy, wysadzany w ramach drewnianych, snycerskiej roboty, połączonych;
- dwa obrazki N[ajświętszej] Panny i P[ana] Jezusa, parzyste, kwadratowe, wodną farbą malowane, za szkłem w ramach metalowych, filigranową robotą wyrabianych;
- jeden obraz składany P[ana] Jezusa i N[ajświętszej] Panny w ramach orzechowych, drewnianych, z zawiaskami żelaznymi i z sztuczkami do zawieszania srebrnemi;
- jeden obrazek w kwadrat, duże osoby ze słoniowej kości rżnięte w ramach orzechowych, drewnianych, z lisztewkami połączanymi;
- ramka czarna z lisztwami snycerskiej roboty połączanymi u okienka do korytarzyka;
- jeden obrazek Ś[więtego] Franciszka⁸⁸ omdlewającego na blasze miedzianej malowany, w ramach czarnych z lisztwami rżniętymi, połączanymi;
- jeden obrazek kwadratowy miniaturą malowany święta z trojgiem dzieci, za szkłem w ramach drewnianych, snycerskiej roboty, połączonych;
- jeden obrazek kwadratowy N[ajświętszej] Panny za szkłem w ramach orzechowych, drewnianych, z ornamencikami srebrnemi;

⁸⁸ Franciszek z Asyżu (Giovanni Bernardone, 1181/1182 – 3 X 1226): założyciel zakonu franciszkanów.

- jeden obrazek okrągły, na marmurze malowany okręt, ponadpękany i malowanie znacznie obtarte, w ramach drewnianych, czarnych, ośmiograniastych;
- jeden obrazek Ś[więtego] Antoniego⁸⁹ za szkłem, w ramach snycerskiej roboty drewnianym, pozłacanych;
- jeden obrazek Najświętszej Panny za szkłem w ramach szeroko wyżynanych, snycerskiej roboty, drewnianych, pozłacanych;
- dwa obrazy z Pisma Świętego parzyste, na drewnie malowane, w ramach drewnianych snycerskiej roboty, pozłacanych;
- jeden obrazek N[ajświętszej] Panny miniaturą malowany w ramach szerokich, wyżynanych, snycerskiej roboty drewnianych, pozłacanych;
- jeden obrazek Ś[więtych] Trzech Królów na blasze miedzianej malowany w ramach drewnianych, podwójnych, orzechowo malowanych, z blachą, ornamentami i sztuczkami do zawieszania mosiężnymi; [k. 15v]
- jeden obrazek świętej, na szkle malowany z ramami snycerskiej roboty drewnianymi, pozłocanymi;
- jeden obrazek świętej z dzieckiem na blasze miedzianej malowany, w ramach czarnych, z lisztwami pozłocanymi;
- dwa obrazy parzyste: jeden P[ana] Jezusa z krzyża zdjętego, drugi Zwiastowanie na blasze miedzianej malowane w ramach szerokich, czarnych, z lisztewkami pozłocanymi;
- jeden obrazek: P[an] Jezus, N[ajświętsza] Panna i Ś[więty] Jan⁹⁰ na blasze miedzianej malowany, w ramach snycerskiej roboty, pozłacanych;

⁸⁹ Antoni z Padwy (Fernando Martins de Bulhões, 1195 – 13 VI 1231): portugalski teolog, franciszkanin, święty Kościoła katolickiego.

⁹⁰ Jan Ewangelista (Apostoł, Teolog): jeden z dwunastu apostołów Jezusa z Nazaretu, syn Zebedeusza i Salome, autor Ewangelii i Apokalipsy św. Jana.

- jeden obrazek malowany z krzyżem na drewnie, w ramach drewnianych, pozłacanych.

Nad drzwiami od gabinetu:

- dwa obrazy parzyste, kwiaty w wazach na płótnie malowane z ramami snycerskiej roboty, pozłacanymi.

Na ścianie od ogrodu:

- dwa obrazy parzyste, jeden pod drugim; na płótnie malowane kwiaty, w ramach snycerskiej roboty, pozłacanych;
- jeden obrazek okrągły: staruszka, w ramach czarnych, ośmiogranistych, we śródku pozłacanych;
- dwa landszafciki parzyste, wodną farbą malowane za szkłem, w ramach szylkretem i mosiądzem wysadzanych, popsutych;
- jeden obrazek, staruszka na drzewie malowana w ramach pozłacanych.

Gabinet. Drzwi z pasażu od pokoju sypialnianego podwójne, fasowane, z lisztwami pozłacanymi, na zawiasach żelaznych, pozłacanych, z zamkiem francuskim mosiężnym, z antabami i szyltblatami mosiężnymi, z zasuwką u dołu i góry żelazną. Posadzka dębowa w tafle układana, lamperia i ściany boazerowane z ornamentami i lisztwami pozłacanymi. Sufit biały z gzymsem. Dwa okna o dwóch kwaterach w drzewo oprawne, w jednym dwie szyby splekane, na ośmiu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z prętem żelaznym do zamykania, ze skuwkami i gałkami u antab mosiężnymi. Haki do zakładania żelazne, mosiądzem powlekane. Okiennice podwójne z brzegami na zawiasach żelaznych nadsztukowanymi z lisztewkami pozłacanymi. U okiennic po osi[e]m zawias[ów] żelaznych z gałkami mosiężnymi. Antaby do zakładania żelazne, gałki u zakrętek mosiężne. Firanki zielone kitajkowe, stare, podarte, spuszczone. Komin marmoryzowany z ornamentami pozłacanymi, w śródku blat żelazny z gryfem, po bokach blachy miedziane,

na spodzie blacha żelazna. Wilki żelazne podwójne [k. 16] z mosiądзем i osóbkami takiemiż pozłacanemi. Łopatka, szczypce i obcęgi żelazne z gałkami mosiężnemi. Nad kominem dwa lichtarze, obydwaj o jednym essie metalowe, pozłacane. Portret Augusta Drugiego z gipsu wyrabiany, brązowany z ramami i ornamentem snycerskiej roboty, drewnianym, pozłacanym⁹¹. Piec saski biały z błękitnym, na nóżkach kamiennych, u spodu skrzynia żelazna. Kanapa z dwoma materacami, w niektórych miejscach poplamionemi, z dwoma walikami, adamaszkowa, zielona. Pokrowiec na niej z astrachany, stary, podarty. Krzesel trzciniowych, plecionych, trzy, z tych jedno popsute, z poduszkami adamaszkami zielonym z wierzchu powleczone, astrachanią zieloną, starą, obszytymi. Krzesło na kółeczkach do przetaczania, mosiężnych. Drewniane, skórą czerwoną obite, z pulpitem do czytania, na pręcie mosiężnym, składanym. Poduszka ze skóry białej, starą astrachanią obszyta. Poduszka skórzana, czerwona, z kutasikami takiemiż, z rurkami rogowemi, popsutemi. Stolik drewniany, orzechowo malowany z półką i klapkami drewnianymi na zawiaskach żelaznych podnoszącemi się, na nóżkach czterech z kółkami żelaznymi do przesuwania. Biurko orzechowe na czterech nóżkach, z blatem marmurowym, fladowanym, z dwoma szufladami, z zameczkami żelaznymi, z antabami, szyltblatami i obwódkami mosiężnemi. Klucz do szuflad jeden.

⁹¹ Postać Augusta II Mocnego była często wykorzystywana jako element dekoracyjny i ideologiczny. J. Niececki, *Apoteoza Augusta II w białostockim pałacu Jana Klemensa Branickiego*, „Roczniki Humanistyczne” 47 (1999), z. 4, s. 213–229. Autorem medalionu mógł być Jean-Joseph Vinache, gdyż Branicki próbował te dzieło pozyskać od wdowy po Johannie Sigmundzie Deyblu w 1753 r. A. Oleńska, *Jan Klemens Branicki*, s. 166–167.

Ściana od pasażu z pokoju sypialnego.

Obrazy:

- dwa obrazy parzyste: jeden nad drzwiami, drugi nad piecem, olejno malowane, w ramach drewnianych, pozłacanych, po rogach snycerską robotą wyżypanych;
- dwa portrety przy drzwiach: jeden pod drugim, na płótnie olejno malowane, w jednakowych ramach czarnych z listwami pozłacanymi;
- dwa portrety od pieca: jeden na drzewie, drugi na płótnie olejno malowane, w ramach czarnych z listwami pozłacanymi;
- dwa obrazy parzyste: jeden ode drzwi, drugi od pieca, na blasze miedzianej malowane, na jednym Trzy Królowie, na którym farby znacznie poodpadały, na drugim pasterze adorujący P[ana] Jezusa, w ramach czarnych, drewnianych, ośmiograniastych, w środku pozłacanych, ze sztukami do zawieszania mosiężnymi;
- obrazek kwadratowy ode drzwi w ramach drewnianych, orzechowo malowanych, z listwami pozłacanymi, za szkłem, malowane z historii bajecznej;
- obrazek na drzewie malowany Herodiady⁹² i głowa ścięta Ś[więtego] Jana w ramach drewnianych z brzegami i listwami mosiężnymi;
- jeden obrazek od pieca na blasze miedzianej malowany. Tryumf Dawida w ramach snycerskiej roboty, drewnianych, pozłacanych. [k. 16v];
- obraz tamże na blasze miedzianej malowany z Pisma Świątego, w ramach drewnianych czarnych, z listwami pozłacanymi;
- dwa obrazy parzyste, kozy i owce na drzewie malowane w ramach snycerskiej roboty, drewnianych pozłacanych.

⁹² Herodiada (15 p.n.e. – 39 n.e.) – wnuczka Heroda Wielkiego. Siostra Heroda Agryppy I, doprowadziła do stracenia Jana Chrzciciela.

Figury na konsolach:

- w pierwszym rzędzie pod sufitem na konsolach drewnianych, snycerskiej roboty, połączanych osóbek cztery, dwie gliniane, a dwie drewniane brązowanych, z tych jedna z dzieckiem;
- w drugim rzędzie na takichże konsolach osóbek cztery z tych jedna z dzieckiem, wszystkie gliniane brązowane;
- w trzecim rzędzie na takichże czterech konsolach, na jednym osóbek dwie z psem z kości słoniowej na postumenciku czarnym drewnianym;
- na drugim dwie osoby z dzieckiem drewniane brązowane na postumenciku czarnym drewnianym, na trzecim dwie osoby z dzieckiem i psem brązowe na postumenciku czarnym drewnianym;
- na czwartym dwie osóбки z dzieckiem z kości słoniowej na postumenciku czarnym drewnianym;
- w czwartym rzędzie na czterech takichże trochę większych konsolach: na jednym koń brązowy na postumencie czarnym drewnianym;
- na drugim osóбка brązowa na postumencie drewnianym, szylkretem i mosiądzem nabijanym, trochę nadpękniętym;
- na trzecim osóбка brązowa Merkuriusz⁹³ na postumencie drewnianym mosiądzem i szylkretem nabijanym;
- na czwartym byk brązowy na postumencie czarnym drewnianym, z ogonem trochę nadłamanym;
- garnitur na kominie, w środku osóbek pięć, w jednej sztuce drewniane brązowane, u jednej osóбки palce trzy utracone;
- cztery osóbek brązowych, dwie na postumencikach orzechowo malowanych drewnianych (jeden postumencik spękany);

⁹³ Merkury – rzymski bóg kupiectwa i handlu, a także złodziei i celników, posłaniec bogów.

- trzecia na postumencie drewnianym czarnym;
- czwarta Atlas⁹⁴ bez postumentu.

Ściana od ogrodu.

Obrazy:

- portret Arystoklesa⁹⁵ ode drzwi, olejno malowany, farba miejscami poodpadała, w ramach czarnych z listewkami pozłacanemi;
- landszaft na płótnie malowany tamże, w ramach snycerskiej roboty drewnianych pozłaczanych;
- obraz Ś[więtego] Hieronima⁹⁶ od okna, olejno malowany, farba miejscami poodpadała, w ramach czarnych z listewkami pozłacanemi;
- obraz tamże olejno malowany: osoba jedna, farba popękana, w ramach snycerskiej roboty pozłaczanych;
- dwa portrety niewielkie kwadratowe na drzewie malowane, na jednym kobieta, ode drzwi, na drugim mężczyzna od okna, w ramach drewnianych snycerskiej roboty pozłaczanych;
- obraz z osobami po hiszpańsku olejno malowanymi, ode drzwi w ramach czarnych z listewkami pozłacanemi w kilku miejscach popsuty. [k. 17]
- okręt tamże na drzewie malowany w ramach czarnych drewnianych z listewkami pozłacanemi;
- obraz od okna kobiety starej na desce malowany, w trzech miejscach spękany, w ramach prostych drewnianych niemalowanych;

⁹⁴ Atlas – w mitologii greckiej jeden z tytanów, który dźwiga sklepienie niebieskie na barkach.

⁹⁵ Platon – grecki filozof, jego właściwe imię otrzymane po dziadku brzmiało Arystokles.

⁹⁶ Hieronim ze Strydonu – (ur. pomiędzy rokiem 331 a 347 w Strydonie, zm. 30 IX 419 lub 420 w Betlejem), przetłumaczył Pismo Święte z języka greckiego i hebrajskiego na łacinę, tzw. *Wulgata*.

- landszaft tamże na drzewie olejno malowany, bez ramków;
- w niszy nad kanapą u góry dwa landszafty olejno na płótnie malowane w ramach czarnych drewnianych z lisztwami snycerskiej roboty pozłacanymi;
- dwa landszafty po bokach na płótnie olejno malowane, obydwie w jednakowych ramach czarnych we śródku wyzłacanych, u których po rogach pozłota poodpadała;
- zegar ścienny bijący, szylkretem i mosiądzem nabijany na konsolu takimże, z obwódkami i ornamentami mosiężnymi;
- dwa obrazy owalne przy zegarze, z marmuru czarnego wyrabiane w ramach drewnianych snycerskiej roboty pozłacanych.

Figury na konsolach:

- w pierwszym rzędzie pod sufitem na konsolach drewnianych snycerskiej roboty pozłacanych cztery konie brązowe;
- dwa ze spodami brązowymi, a dwa na postumentach czarnych drewnianych. Jeden pies drewniany brązowany; jeden jeleni drewniany brązowany; koń z człkiem w jednej sztuce, drewniane, brązowane;
- w drugim rzędzie na czterech konsolach takichże, na pierwszym ode drzwi polowanie na dziką, drewniane brązowane, jedna noga dzika ułamana trochę; na drugim koń i dwa wilki gipsowe brązowane;
- na trzecim od okna polowanie na lwa gliniane brązowane, ogon u lwa trochę zepsuty;
- na czwartym tamże polowanie na tygrysa gliniane brązowane;
- w trzecim rzędzie na czterech konsolach jednakowych snycerskiej roboty pozłacanych;
- na pierwszym i drugim ode drzwi po jednej osobie z kości słoniowej, na postumentach czarnych drewnianym;

- na trzecim i czwartym od okna po jednej osobie brązowej, na postumentach drewnianych, czarnych; mosiądzem lekko nabijanych;
- w niszy u góry na konsolu połączanym snycerskiej roboty trzy osoby w jednej sztuce drewniane brązowane;
- w pierwszym rzędzie niżej na mniejszych dwóch konsolach także połączanych na obydwóch po dwoje dzieci drewnianych brązowanych;
- w drugim rzędzie na takichże dwóch konsolach na obydwóch dziecko z lwem drewniane, brązowane;
- na dole tamże na konsolu większym bachus z kilka[ma] osóbkami w jednej sztuce z kości słoniowej na postumencie drewnianym. Figurki trochę popękane;
- na bokach w teże niszy, po jednej stronie na konsolu snycerskiej roboty, połączanym, drewnianym;
- waza z[e] słoniowej kości wyrabiana z wierzchem i spodem drewnianym, czarnym, na postumenciku z kości słoniowej odklejonym, tak waza jak i postumencik [k.17v] w wielu miejscach mocno potłuczona;
- po drugiej stronie na takimże konsolu waza brązowa antyk.

Ściana od Kanatu.

Obrazy:

- obrazek przy oknie od kanapy na marmurze czarnym, osóбки chińskie z kości słoniowej przyklejane w ramach drewnianych połączanych;
- cztery landszafty tamże jeden pod drugim, na drzewie malowane, w ramach jednakowych czarnych z listewkami połączanymi;
- obraz olejno malowany, między oknami, kozy owce etc., w ramach czarnych z listewkami połączanymi;

- pod tym batalia malowana olejno w ramach snycerskiej roboty pozłacanych;
- portrecik cara moskiewskiego⁹⁷ za szkłem w ramach snycerskiej roboty drewnianych pozłacanych;
- portrecik Augusta trzeciego⁹⁸ za szkłem w ramach czarnych z listewkami pozłaczaniami;
- portrecik mały okrągły Jana Sobieskiego⁹⁹, emalie otwierający się w środku i na spodzie cyfra;
- medal srebrny z portretem Augusta wtórego¹⁰⁰;
- obrazek mały okrągły z osóbkami tureckimi u niego, spód i ramki z kości słoniowej;
- jeden obrazek miniaturą malowany za szkłem w ramach snycerskiej roboty pozłacanych;
- obrazek rżnięty, osóбки z kości słoniowej owalny z obwódką mosiężną;
- obraz olejno malowany na dole między oknami, wytarty z różnymi zwierzętami w ramach czarnych z listwami pozłaczaniami;
- sześć obrazków przy drugim oknie na marmurze czarnym, osóбки i ptaki chińskie z kości słoniowej przyklejane za szkłem w ramach drewnianych pozłacanych;
- landszaft tamże na spodzie, olejno na drzewie malowany w ramach czarnych z listwami pozłaczaniami.

⁹⁷ Chodzi zapewne o Piotra I Wielkiego, cara Rosji. *Pałac Branickich w Białymstoku*, t. 1: *Inwentarze z XVII i XVIII stulecia*, cz. 1, oprac. K. Łopatecki, W. Walczak, Białystok 2012, s. 170.

⁹⁸ August III Wettin, król polski w latach 1733–1763.

⁹⁹ Jan III Sobieski, król polski w latach 1674–1696.

¹⁰⁰ August II Sas, król polski w latach 1697–1706 i 1709–1733.

Figury na konsolach:

- w pierwszym rzędzie pod sufitem między oknami na dwóch konsolach snycerskiej roboty połączonych osóbki dwie brązowe na postumencikach czarnych drewnianych.
- w drugim rzędzie na takichże dwóch konsolach przy obydwóch oknach, dwie osóbki drewniane brązowane;
- w trzecim rzędzie na dwóch konsolach połączonych między oknami dwie osóbki drewniane niebrązowane, na postumencikach czarnych, drewnianych;
- w czwartym rzędzie na czterech konsolach takichże, na pierwszym przy oknie od kanapy osóbka drewniana brązowana, na drugim między oknami osóbka brązowana na postumencie czarnym, drewnianym;
- na trzecim tamże dwie osóbki brązowane na postumencie takimże;
- na czwartym przy oknie drugim osóbka drewniana brązowana; [k. 18]
- w środku między oknami na konsolu drewnianym snycerskiej roboty połączonym waza drewniana brązowana, robotą snycerską wyrzynana.

Ściana naprzeciw niszy.

Obrazy:

- obraz olejno malowany nad drzwiami, w ramach połączonych, po rogach snycerską robotą wyrabianych drewnianych;
- obraz Świętego Sebastiana¹⁰¹ od okna, w ramach czarnych z lisztwami połączanymi;
- batalia tamże na płótnie olejno malowana, w ramach szerokich, snycerskiej roboty drewnianych połączonych;

¹⁰¹ Święty Sebastian (zm. ok. 288 w Rzymie) – męczennik chrześcijański i święty Kościoła katolickiego oraz prawosławnego.

- obraz z kości słoniowej tamże z sześć[ma] osobami rżniętymi w ramach czarnych z lisztewkami połączanemi;
- tamże u dołu obraz olejno na płótnie malowany; różne bydło w ramach czarnych z lisztwami połączanemi;
- od pieca obraz olejno na płótnie malowany starca, farba w kilku miejscach poodlatiała, ramy czarne z lisztwami połączanemi;
- tamże dwa obrazy jeden na płótnie malowany, staruszka kwiaty podlewająca w ramach snycerskiej roboty połączanych, drugi cyganka wróżąca, na drzewie malowany, farba trochę popękana w ramach takichże, nowszych, połączanych;
- tamże obraz na blasze miedzianej malowany w ramach czarnych z lisztwami połączanemi;
- tamże na samym spodzie obraz olejno malowany różne bydło w ramach czarnych z lisztwami połączanemi;

Figury na konsolach:

- w pierwszym rzędzie pod sufitem cztery konsole drewniane snycerskiej roboty połączane, dwa próżne, a na dwóch dwa konie brązowe na postumentach drewnianych czarnych;
- w drugim rzędzie na czterech takichże konsolach, na pierwszym od okna polowanie na sarnę;
- na drugim tamże polowanie na byka;
- na trzecim od pieca polowanie na wilka;
- na czwartym tamże polowanie na niedźwiedzia, wszystkie gipsowe brązowane;
- w trzecim rzędzie cztery konsole także połączane; na pierwszym od okna osoba z psem z kości słoniowej; na drugim tamże osoba z dzieckiem z kości słoniowej; obydwie na postumentach czarnych drewnianych ze sztukami z kości słoniowej wyrzynanemi; na trzecim

i czwartym od pieca dwie osoby brązowe – obydwie na postumentach czarnych, drewnianych mosiądzem z lekka nabijanych.

Na biurze:

- trzy puszki na tabakę porcelanowe wszystkie z pokrywkami takimiż i dwie większe, ze sztukami w środku do przyciskania wszystkie z porcelany saskiej; u największej wierzch sklejanya, średnia sama sklejana, a u najmniejszej także wierzch stłuczony;
- koń srebrny pozłacany, dęty z głową zdejmującą się ze spodem takimże, na postumencie czarnym drewnianym; [k. 18v.]
- dwa konie gipsowe białe na postumentach takichże;
- lichtarzyk mały chiński czarny z kwiatkami porcelanowymi z obwódkami, rączką i rurką mosiężnymi;
- dwie pary filiżanek chińskich czarno lakierowanych kompozycją białą futrowanych, spodki u obydwu nadpsute;
- kubek stary kompozycją białą futrowany, futrowanie odklejane;
- dwie wazki gliniane z gliny ordynaryjnej na kwiaty;
- jedna puszka z kości słoniowej z wierzchem takimże szrubowanym na wierzchu i po bokach z wielo[ma] osóbkami rżniętymi,
- sześć kawałków nieoprawnych z kości słoniowej na każdym osóbką wyrzynane.

Portrety na ziemi stojące:

- portret J[aśnie] O[świeconej] Pani¹⁰² z ramami wielkimi snycerską robotą wyrznanymi pozłacanymi¹⁰³;

¹⁰² Izabeli z Poniatowskich Branickiej.

¹⁰³ Reprodukcje zachowanych obrazów Izabeli Branickiej z XVIII stulecia: A.C. Dobroński, A. Lechowski, *Izabela Branicka w 200-lecie śmierci*, Białystok 2008, s. 9 (autor nieznan, 1762 r., Muzeum w Nieborowie i Arkadii), 26 (Anna Rajeczka,

- portret ś[więtej] p[amięci] J[aśnie] O[świeconego] Pana¹⁰⁴ bez ram;
- obraz olejno malowany popsuty, bez ram; ramy do niego osobno, snycerskiej roboty pozłacane;
- obraz drugi olejno malowany z ramami snycerskiej roboty pozłacanemi;
- statua ś[więtej] p[amięci] J[aśnie] O[świeconego] Pana¹⁰⁵ *en buste* z marmuru białego na postumencie marmurowym czarnym z napisem¹⁰⁶.

Passaż z gabinetu do pokojów paryskich. Drzwi z gabinetu podwójnie fasowane, biało malowane, z listzwami pozłacanemi, na sześciu zawiasach żelaznych na mat pozłacanych z zamkiem mosiężnym francuskim z zasuwkami żelaznymi u dołu i u góry. Posadzka marmurowa. Pięć obrazów starych na ścianie, na płótnie malowanych z historii, z których trzy wielkie, a dwa mniejsze w sztabiki oprawne¹⁰⁷. Dwa landszafty stare, rudera, na płótnie malowane w ramach snycerskiej roboty pozłacanych.

koniec XVIII w., Muzeum Narodowe w Warszawie), 27 (Marcello Bacciarelli, 1757 r., Muzeum Narodowe we Wrocławiu), 31 (autor nieznany, poł. XVIII w., Muzeum Narodowe we Wrocławiu), 32 (autor nieznany, koniec XVIII w., Muzeum Narodowe w Warszawie), 37 (Antonii Tallmann, ok. 1760 r., Parafia Rzymskokatolicka Św. Trójcy w Tykocinie), 48 (autor nieznany, po 1775 r., Muzeum – Pałac w Wilanowie), 62 (autor nieznany, po 1775 r., Parafia Rzymskokatolicka Katedralna Wniebowzięcia NMP w Białymstoku).

¹⁰⁴ Jana Klemensa Branickiego.

¹⁰⁵ Jana Klemensa Branickiego.

¹⁰⁶ Według Johanna Bernoulliego w salonie pałacu znajdowało się marmurowe popiersie hetmana zrobione w 1766 r. (Branicki miał wówczas 76 lat). Cechą charakterystyczną był fakt, iż wykonał go miejscowy Żyd, który mieszkał w Białymstoku i był bez wykształcenia artystycznego. J. Bernoulli, op. cit., s. 346.

¹⁰⁷ Odnotowane w tym pomieszczeniu dziewięć starych obrazów, być może pochodzący z okresu, kiedy właścicielami tych dóbr byli Wiesiołowscy. *Inwentarz majątności Białegostoku z należącymi folwarkami*, oprac. M. Sokół, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 15–16 (2010), s. 91, wymienia „konterfekt przy ścianie ekspedycji kricholskiej” oraz „konterfekt ekspedycji smoleńskiej”. Być

Dwa stare obrazy, jeden na płótnie drugi na drzewie malowany w ramach czarnych z listewkami połączanymi. Dwa lanszafciki na drzewie malowane bez ramek. Cztery mapy wielkie papierowe z czterema częściami świata w ramach czarnych z listwami połączanymi. Mapa wielka papierowa z globem w ramach czarnych z listwami połączanymi. Pięć sztuk kopersztychów z batalią Aleksandra, w ramach czarnych z listwami połączanymi¹⁰⁸. Kopersztych długi z triumfami rzymskimi w ramach czarnych z listwami połączanymi. Dwa duże kopersztychy z trumfem i batalią królowi pruskiemu¹⁰⁹ przypisane w ramach czarnych z listwami połączanymi. 14 kopersztychów z różnymi antykami i statuami w ramach czarnych z listwami połączanymi. Dziewięć kupersztychów mniejszych z różnymi figurami w ramach czarnych z listwami połączanymi, z tych jeden za szkłem. Kopersztych długi, wąski wjazd cesarza tureckiego z kawalkadą do meczetu w ramach czarnych z listewkami połączanymi. [k. 19] Biurko fornirowane z stolikiem rozkładanym na dwóch zawiasach mosiężnych sukniem zielonym obitym, z dwoma wysuwkami drewnianymi, u których gałki mosiężne z czterema szufladkami u góry we śródku i czterema szufladami u dołu z zamkami, u których cztery antaby i szyltblaty mosiężne z zamkiem

może przetrwały one wszelkie przebudowy pałacu i z uwagi na wielkość oraz atrakcyjną treść nadal wisały w salach hetmana wielkiego koronnego.

¹⁰⁸ Prawdopodobnie były to grafiki wykonane przez Bernarda Picarta (1673–1733). Artysta ten tworzył swoje prace zainspirowany serią obrazów zamówionych przez Ludwika XIV u Charlesa Le Bruna. L. Marchesano, Ch. Michel, *Printing the Grand Manner: Charles Le Brun and Monumental Prints in the Age of Louis XIV*, Los Angeles 2010, s. 17, 59–62, 66, 74; T. Kirchner, *Le héros épique: peinture d'histoire et politique artistique dans la France du XVIIe siècle*, Paris 2008, passim (w szczególności s. 253, 443, 523).

¹⁰⁹ Fryderyk II Hohenzollern (24 I 1712 – 17 VIII 1786): król Prus w latach 1740–1786.

u stolika rozkładanego¹¹⁰. Na biurze figura leżąca na wezglówiu, brązowa na postumencie drewnianym czarnym. Figura druga także sama drewniana na postumencie drewnianym czarnym. Biurko fenirowane na czterech rogach, ze stolikiem rozkładanym na dwóch zawiasach mosiężnych sukнем zielonym i galonkiem złotym wkoło obitym. W śródku pięć przegródek i dwie skrytych na bokach. Skrzynia marmurowa biała z muszlami rżniętymi z trzema zawiasami żelaznymi. Futerał na tę skrzynię z zamkiem z ośmi[om]a zawiasami i z dwoma antabami żelaznymi, flanelą karmazynową wybity. Stolik dębowy rozkładany na dwóch zawiasach żelaznych z warcabnicą, z dwoma szufladami z zamkami. Biuro fenirowane na czterech nogach z[e] stolikiem rozkładanym na czterech zawiasach żelaznych, o ośmiu szufladach z zamkami, z dwoma antabami żelaznymi. *Camera obscura*¹¹¹ popsuta na prostym stoliku u J[ego] M[o]ś[ci] P[ana] Sękowski¹¹². Głowa Czarnieckiego¹¹³

¹¹⁰ Mebel ten przypomina sekretarzyk rozrysowany w dziele J. K. Haura, *Skład albo skarbiec znakomitych sekretów oekonomicy ziemiańskiej*, Kraków 1693, s. 167. Por. Z. Jaroszewicz-Pieresławcew, *Ideal biblioteki ziemiańskiej w siedemnastowiecznym dziele Jakuba Kazimierza Haura a rzeczywistość*, [w:] *Między barokiem a oświeceniem. Edukacja, wykształcenie, wiedza*, red. S. Achremczyk, Olsztyn 2005, s. 55–62.

¹¹¹ *Camera obscura* inaczej nazywana „ciemnią optyczną” lub „kamerą otworkową”. Był to przyrząd optyczny pozwalający uzyskać rzeczywisty obraz. Urządzenie to zbudowane jest z poczynionego wewnątrz pudełka. Na jednej ścianie znajduje się niewielki otwór spełniający rolę obiektywu, a na drugiej umocowano matową szybę. Promienie światła wpadające przez otwór tworzą na matówce odwrócony i pomniejszony obraz. G. Helmut, *The history of photography from the earliest use of camera obscura in the XI c up to 1914*, London 1974. Na dworach magnackich urządzenie to stanowiło rzadkość. Informacje o ich występowaniu: R. Aftanazy, *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej*, t. V, Wrocław 1994, s. 260, 278.

¹¹² Jan Sękowski, kapitan, nadworny architekt Izabeli Branickiej.

¹¹³ Stefan Czarniecki (ok. 1599 – 16 II 1665), wojewoda kijowski od 1664, hetman polny koronny w 1665. Pradziad hetmana Jana Klemensa Branickiego.

z gliny czarno malowana. Okno o ośmiu kwaterach, z[e] szkła białego, w ołów oprawne, na 16 zawiasach żelaznych z sześci[om]a zakrętkami, w nim szyb cztery splekanych. Firanka muslinowa biała, stara, na pręcie żelaznym zmykana. Stołków cztery suknem zielonym obite. Sufit biały.

Sień przed pokojami paryskimi. Drzwi z pasażu balaskowe podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem. Posadzka marmurowa. Ławka szaro malowana. Cztery obrazy na ścianie, na płótnie malowane z różnymi osóbkami holenderskimi, w sztabiki oprawne. Trzy obrazy na płótnie malowane z różną zwierzyną, z tych dwa małe, trzeci większy. Drzwi z sieni na podwórko podwójne szaro malowane, na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym z zasuwkami u dołu i góry żelaznami.

Pokoje paryskie¹¹⁴

Przedpokój. Drzwi z sieni podwójne fasowane i białe malowane, na sześciu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z zamkiem żelaznym skrytym, z dwoma essami mosiężnymi, z zasuwkami u dołu i góry żelaznami. Posadzka dębowa w tafle układana. Ściany całe w boazerii, [k. 19v] białe malowane [z] listewkami połączeniami i ornamentem rżniętym połączonym przyozdobione¹¹⁵. Portret J[oa]n[is] O[sk]ar[owskiego] Pana¹¹⁶ w francuskim stroju, na płótnie malowany w ramach snycerskiej roboty

¹¹⁴ Ernst Ahasverus von Lehndorfa odnotował 10 VII 1767 r.: „Pokazują nam cały pałac. Jego wspaniałe wyposażenie jest utrzymane całkowicie w francuskim stylu. Oglądając bogate meble i urządzenia pokoiów ma się wrażenie, że zostało się przeniesionym do Paryża”. *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, red. W. Zawadzki, t. II, Warszawa 1963, s. 9.

¹¹⁵ Znajdującą się w białostockim pałacu boazerię M. Karpowicz (*Sztuka polska XVIII wieku*, Warszawa 1985, s. 123) zaliczał do najpiękniejszych w Polsce.

¹¹⁶ Jana Klemensa Branickiego.

pozlaczanych¹¹⁷. Dwa portrety owalne na płótnie malowane, w ramach snycerskiej roboty pozlaczanych. Osóbka siedząca metalowa, brązowana na postumencie drewnianym brązowanym, mosiędзем wkoło obitym, na konsolu snycerskiej roboty drewnianym, pozlaczanym. Dwie wazy szafirowe chińskie na konsolach snycerskiej roboty, drewnianych pozlaczanych. Szafa w framudze fernirowana. Drzwi u niej podwójne z kratką mosiężną drucianą i z firanką kitajkową zieloną na sześciu zawiasach mosiężnych z zamkiem, z muszlami i szyltblatem mosiężnym pozlaczanym¹¹⁸. Na szafie głowa Sokratesa brązowa, na postumencie drewnianym brązowanym. Dwa wielkie ptaki porcelenowe na takichże postumentach tamże¹¹⁹. Kanapa adamaszkim zielonym obita i tasiemką jedwabną oblamowana¹²⁰, drzewo snycerskiej roboty orzechowo malowane. Pokrowiec z astrachany zielonej. Sześć stołków adamaszkim zielonym obitych, tasiemką jedwabną oblamowanych, drzewo snycerskiej roboty orzechowo malowane. Pokrowce z astrachany zielonej. Zwierciadło w murze o dwóch taflach w ramach snycerskiej roboty pozlaczanych. Pod zwierciadłem stolik marmurowy fładrowany na postumencie sny-

¹¹⁷ Jest to jedyny znany portret Jana Klemensa Branickiego w stroju francuskim, być może był on identyczny z odnotowanym w 1888 r. w Rosi portretem hetmana autorstwa Hyacinthe'a Rigaud. J. Niciecki, „*Polski Wersal*” – *Białystok Jana Klemensa Branickiego*, „*Biuletyn Historii Sztuki*” 63 (2001), s. 299.

¹¹⁸ Szafy z drzewczkami w których znajduje się kratka wykonana z drutu były wykorzystywane do przechowywania książek. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 6 XI 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 322.

¹¹⁹ Były to prawdopodobnie dzieła autorstwa Jana Joachima Kendlera, który w latach 30. XVIII w. modelował je dla manufaktury miśnieńskiej. E. Kowecka, op. cit., s. 127; J. Sito, J. Sito, *Porcelana miśnieńska w Warszawie. Z badań nad inwentarzami rezydencji magnaterii Warszawskiej XVIII w.*, „*Studia Wilanowskie*” 20 (2012), s. 116.

¹²⁰ Prawdopodobnie tasiemki znajdujące się w „Pokojach Paryskich” były koloru błękitnego. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 24 VII 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 262v.

cerskiej roboty drewnianym pozłacanym. Na stoliku lichtarz metalowy pozłacany, spodem czarno lakierowany, wokoło kwiatki porcelenowe. Dwie portiery adamaszkowe zielone, kitajką zieloną podszyte i tasiemką jedwabną oblamowane, na pręcie żelaznym zmykane. Komin szafiasty kamienny szaro malowany z ornamentem rżniętym. Dwa wilki żelazne z dwoma flammami mosiężnymi. Blacha żelazna pod wilkami. Blacha żelazna herbowana w murze. Dwie blachy miedziane poboczne, przed kominem kratka druciana. Łopatka i kleszcze żelazne z gałkami mosiężnymi. Ekran aksamitny zielony z dwoma kwiatami na atłasie białym złotem haftowanymi, wkoło kampaną złotą oblamowanymi w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Pokrowiec na niego z astrachany błękitnej. Zwierciadło nad kominem o jednej tafli w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Piec biały kaflowy, za drzwiami gazą zieloną obitemi, na sześciu zawiasach mosiężnych z klamką żelazną u której es mosiężny pozłacany. Kratka druciana mosiężna u spodu. Dwa okna obydwu o dwóch kwaterach o ośmiu taflach z[e] szkła białego, w drewno oprawnych, na sześciu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z dwoma zasuwkami żelaznymi angielskimi u dołu i góry. Dwie okiennice podwójne białe malowane, na sześciu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z dwoma klamkami żelaznymi, u których antaby mosiężne. [k. 20] Dwie firanki z falbanami kitajkowe, zielone, tasiemką jedwabną oblamowane, na pręcie żelaznym zmykane. Za oknami ganek duży z kamieni, z[e] schodami kamiennymi wkoło kratą żelazną opasany. Sufit biały sztukaterią rżniętą po brzegach pozłacaną, z laurami i kwiatami rżniętymi, po rogach malowanymi przyozdobiony.

Pokój sypialniany. Drzwi z przedpokoju podwójne fasowane, białe malowane z lisztwami pozłacanymi, na sześciu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z zamkiem żelaznym skrytym, z dwoma essami mosiężnymi pozłacanymi. Z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Po-

sadzka dębowa w tafle układana. Lamperie białe malowane z lisztwami pozłacanymi. Obicie atlasowe błękitne z osobami i kwiatami chińskimi w różne kolory, wkoło lisztwy snycerskiej roboty pozłacane. Łóżko z imperialem wzniosłym z wierzchu i ze środka tąż materią jak obicie obitym. Falbana jedwabna z krepinami do garnituru wkoło imperiału. Dwie firanki u łóżka z takiejże materii, kitajką w kostkę białą i błękitną podszyte, na pręcie żelaznym zmykane, z dwoma kokardami gierlandowymi do zapinania, obydwie z dwoma kutasami jedwabnymi. Kapa z dwoma wałami na łóżko, z takiej materii, jak obicie. Trzy płotki z teje samej materii. Całe łóżko girlandami¹²¹ szamerowane. Drzewo u łóżka i imperiału dębowe, snycerską robotą rżnięte i pozłacane. Strusie pióra na wierzchu imperiału. W łóżku dwa materace i dwa wały barchanowe. Kanapa takąż materią jak obicie obita, drzewo snycerskiej roboty pozłacane. Pokrowiec z astrachany błękitnej. Cztery krzesła takąż materią obite, drzewo snycerskiej roboty pozłacane, pokrowce z astrachany błękitnej. Zwierciadło w murze o dwóch taflach dużych w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Pod zwierciadłem stolik składany na dwóch zawiasach żelaznych skórą czerwoną turecką obity, ze spodu i z wierzchu czerwono lakierowany, z osóbkami i kwiatkami chińskimi złotymi. Komin szafiasty kamienny, szaro malowany z ornamentem rżniętym. Dwa wilki żelazne z dwoma wazkami na postumentach metalowymi pozłacanymi. Blacha żelazna pod wilkami, blacha żelazna herbowna w murze, dwie blachy miedziane poboczne. Kratka mosiężna druciana przed kominem. Mieszek do rozpalania ognia. Łopatka i szczypce żelazne z gałkami mosiężnymi. Wazka szafirowa w metal pozłacany oprawna na kominie. Dwa kubki szafirowe w metal pozłacany oprawne tamże. Zwierciadło w murze i landszaft nad nim, nad kominem w ramach sny-

¹²¹ W oryginale „gierlandami”.

cerskiej roboty pozłacanych. Przy zwierciadle dwa lichtarze metalowe pozłacane z koziołkami, obydwu o trzech essach. Głowa Julii gipsowa biała. [k. 20v] Dwa lichtarze metalowe pozłacane fugowane. Piec biały kafłowy za drzwiami kanwą obitemi z różnymi ptakami i kwiatami malowaną, na trzech zawiasach mosiężnych, z klamką żelazną, u której antaba mosiężna. Pięć landszaftów na płótnie malowanych, z tych trzy kwadratowe a dwa owalne w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Dwa okna, obydwu o czterech kwaterach, o ośmiu taflach z[e] szkła białego w drewno oprawnych, na ośmiu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z trzema zasuwkami żelaznymi angielskimi. Dwie okiennice podwójne, biało malowane, z lisztwami pozłaczanymi na sześciu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z dwoma klamkami żelaznymi, u których antaby mosiężne. Dwie firanki z takiej materii, jak obicie, na pręcie żelaznym zmykane, u obydwu po dwie kokardy z kutasami jedwabnymi do zapinania. Dwie portiery z takiej materii jak obicie, obydwie na pręcie żelaznym zmykane, po dwie kokard[y] girlandowych z kutasami do zapinania mające. Sufit biały wkoło i w środku, sztukateria gipsowa pozłacana.

Gabinet. Drzwi z pokoju sypialnianego podwójne fasowane, biało malowane z lisztwami pozłaczanymi, na sześciu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi, z zamkiem żelaznym skrytym z dwoma essami mosiężnymi pozłaczanymi, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Posadzka dębowa w tafle układana. Lamperie biało malowane z lisztwami pozłaczanymi. Obicie aksamitowe karmazynowe z różnymi osobami i kwiatami chińskimi, wkoło lisztwy snycerskiej roboty pozłacane¹²².

¹²² Obicie te było bardzo cenione przez Izabelę Branicką, która chciała tak udekorować również pokoje w pałacu w Warszawie, jednakże jak donosił Wojciech Matuszewic: „obicia karmazynowego takiego jak jest w gabinecie pokoiów paryskich jest tylko jeden mały ledwo ćwierćłokciowy kawałek”. W. Matuszewic do

Zwierciadło wielkie w murze o czterech taflach w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Dwa zwierciadła w murze, obydwa o dwóch taflach w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Pod zwierciadłami dwa stoliki marmurowe fladowane, mocno porysowane, na postumentach snycerskiej roboty drewnianych pozłacanych. Stolik angielski brezyliowo malowany na bokach spuszczone, z szufladką, z zamkiem. Biuro ciemne ferniowane na czterech nóżkach metalowych pozłacanych, z trzema zamkami, z trzema zawiaskami i z trzema szyltblatami mosiężnymi pozłacanymi. Błat marmurowy biały, wkoło którego listwa metalowa pozłacana. Na biurze zegar metalowy pozłacany, przy nim osoba leżąca na nim oparta brązowa, książkę metalową pozłacaną trzymająca, przy niej wazka metalowa pozłacana. Postument pod zegarem metalowy pozłacany¹²³. Kanapa w owal paryska, tąż materią co i obicie obita, drzewo snycerskiej roboty pozłacane. Pokrowiec z astrachany karmazynowanej. Sześć krzeseł takąż materią obitych, drzewo snycerskiej roboty pozłacane. Pokrowce z astrachany karmazynowej. Portiery z tej materii co i obicie na pręcie żelaznym zmykane, z dwoma gierlandowemi kokardami i kutasami do zapinania. [k. 21] Dwa landszafty małe za szkłem, miniaturą malowane w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Dwa landszafty w owal, na płótnie malowane, jeden nade drzwiami, drugi nad piecem, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Komin szafiasty marmurowy fladowany z ornamentem rźniętym, spękany. Błat marmurowy fladowany przed kominem. Dwa wilki żelazne z dwoma sztukami metalowemi pozłacanymi obydwie

I. Branickiej, Białystok XII 1779, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 147.

¹²³ Zegar ten został na polecenie Izabeli z Poniatowskich Branickich wysłany do Warszawy w 1780 r. W. Matuszewic do I. Branickiej, Białystok 3 II 1780, Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Roskie, Korespondencja LXV/1, k. 179v.

z dwoma wazkami takiemiż. Blacha żelazna pod wilkami, blacha żelazna herbowna w murze, dwie blachy miedziane poboczne. Kratka druciana mosiężna przed kominem. Mieszek do rozpalania ognia. Łopatka i kleszcze żelazne z galkami mosiężnymi połączanemi¹²⁴. Ekran mały, atlasowy, biały z cyfrą z szneli wyszytą, wkoło niej laur z szneli wyszywany, kitajką z drugiej strony zieloną podszyty. Ekran drugi mniejszy, atlasowy żółty z kwiatem sznelą wyszytym, kitajką z drugiej strony zieloną podszyty. Obydwa ekrany w ramach snycerskiej roboty połączanych. Pokrowce na ekranach. Trzy wazy szafirowe w metal połączany oprawne na kominie. Dwie wazki kryształowe w metal oprawne tamże. Dwie wazy chińskie biało malowane. Kałamarzyk hebanowy z czterema kałamarzami, w srebro oprawnymi, z antabką srebrną. Zwierciadło nad kominem w murze, o dwóch taflach w ramach snycerskiej roboty połączanych, przy nim dwa lichtarze metalowe połączane, obydwie o trzech essach. Piec kaflowy, biały, za drzwiami, z kratą mosiężną drucianą, na której listki zielone i kwiatki połączane na trzech zawiasach żelaznych na mat połączanych, z klamką żelazną, u której antaba mosiężna połączana. Lustro kryształowe wiszące na sznurze jedwabiem karmazynowym okręcanym pośrodku gabinetu, o sześciu lichtarzach w essay robionych. Okno na kanał o dwóch kwaterach, o sześciu taflach kryształowych, w drewno oprawnych, na sześciu zawiasach żelaznych, na mat połączanych z dwoma zasuwkami angielskimi, żelaznymi u dołu i góry. Wierzch okna w półokrągły, o dwóch taflach kryształowych w drewno oprawnych. Za oknem krata żelazna na szerokim blacie kamiennym i kroksztynach takichże. Firanki u okna kitajkowe, w kostkę żółtą, z karmazynową, na przecię

¹²⁴ Wilki wraz z oporządzeniem do kominka stanowiąc bardzo ozdobne przedmioty były wysyłane do pałacu w Warszawie. W. Matuszewic do I. Branickiej, Białystok 31 VII 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, s. 267.

żelaznym zmykane, z dwoma kokardami i kutasami jedwabnymi do zapinania. Okiennica podwójna, biało malowana, z listwami połączanymi, na sześciu zawiasach żelaznych na mat połączanych, z dwoma klamkami żelaznymi, u których antaby mosiężne połączone. Dwa okna, obydwa o dwóch kwaterach, o ośmiu tafłach kryształowych, w drewno oprawnych, na sześciu zawiasach żelaznych na mat połączanych z zasuwkami angielskimi żelaznymi u dołu [k. 21v] i góry. Dwie firanki kitajkowe w kostkę żółtą z karmazynową na pręcie żelaznym zmykane. Obydwa z dwoma kokardami i kutasami jedwabnymi do zapinania. Dwie okiennice podwójne zwierciadlane, o sześciu tafłach, z dwoma klamkami żelaznymi, u których antaby mosiężne połączone. Za temi oknami kratka drucziana na prętach żelaznych. Sufit biały, wkoło i w środku sztukaterią gipsową połączana.

Garderoba od paryskich pokojów. Drzwi z pokoju sypialnego pojedyncze, białe malowane, z listwami połączanymi, z zamkiem żelaznym francuskim, z dwoma essami mosiężnymi połączanymi. Podłoga sosnowa w fryzy sadzona. Obicie płócienne drukowane na białym dnie, z pasami i kwiatami błękitnymi, wkoło listwy gładkie, według obicia malowane. Łóżko drewniane z szufladą. Kotara i trzy firanki, z takiego płótna jak obicie, na wierzchu gałek cztery, płótnem takim powleczone. Siennik z astrachany niebieskiej. Stół garderobny, woskowany, rozkładany na trzech zawiasach żelaznych, o dwóch szufladach z zamkami, antab mosiężnych cztery z przodu, a dwie po bokach. Zwierciadło na ścianie, o jednej tafli, na trzech hakach żelaznych, w ramach orzechowych. Cztery stołki skórą czerwoną obite, z poduszkami takiemiż. Piec biały kafłowy. Dwie szafy orzechowo malowane, pod oknami, drzwi u nich podwójne z zamkiem, na czterech zawiasach żelaznych, u obydwu po dwie szuflady, z dwoma antabami żelaznymi. Dwa okna, obydwa o czterech kwaterach, o 10 tafłach z szkła białego, w drewno

oprawnych, na ośmiu zawiasach żelaznych z trzema zakrętkami żelaznymi, dwie franki płócienne, białe, spuszczone. Sufit biały.

Rejteradka. Drzwi z garderoby pojedyncze, biało malowane na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym francuskim, i dwoma essami mosiężnymi, pozłacanymi. Okno w pół tych drzwi o czterech taflach z szkła białego w drewno oprawnych, z firanką kitajkową zieloną, na pręcie żelaznym zmykaną. Posadzka dębowa w tafle układana. Obicie płócienne drukowane, na białym dnie z pasami i kwiatami błękitnymi, wkoło listwy według obicia malowane. Szafka kątowa według obicia malowana. Piec kaflowy biały. Drzwi pojedyncze z rejteradki do pokoju sypialnego, biało malowane z listwami pozłacanymi, na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym francuskim, z dwoma essami mosiężnymi pozłacanymi. Sufit biały.

Sionka przed garderobą od paryskich pokojów. Drzwi z garderoby pojedyncze szaro malowane na dwóch zawiasach [k. 22] żelaznych, z zamkiem żelaznym francuskim. Posadzka marmurowa. Sufit biały. Drzwi podwójne z sionki na podwórko, na czterech zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym ordynaryjnym, z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i u dołu.

Kuchenska w sionce pomienionej. Drzwi z sionki pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Szafka z półkami szaro malowana, drzwi u niej z zamkiem żelaznym, na czterech zawiasach żelaznych. Komin szafiasty. Okno o dwóch kwaterach w olów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma haczykami.

[Skarbce i schowania]

Schody drewniane z sieni przed pokojami paryskimi do sieni przed skarbcem J[aśnie] O[świeconej] Pani. Obrazów z landszaftami,

malowanych na płótnie, w sztabiki oprawnych nad schodami sztuk 15. Landszaftów starych, mniejszych i obrazków na płótnie malowanych sztuk 13, z tych jedno w ramki, drugie w sztabiki oprawne.

Sień przed skarbcem J[aśnie] O[świeconej] Pani. Podłoga sosnowa. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zakrętkami. W nim szyb trzy stłuczone. Sufit biały.

Skarbiec J[aśnie] O[świeconej] Pani nad przedpokojem paryskim. Drzwi z sieni podwójne, na czterech zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym francuskim, z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Posadzka dębowa w taflę układana. Ściany całe w boazerii dębowej. Pięć szaf w ścianie, drzwi u nich płótnem zielonym obite, na trzech zawiasach żelaznych. Dwóch zamków wewnętrznych do szaf brakuje. Obraz duży z historii malowany na płótnie, w ramach snycerskiej roboty połączonych. Biuro fernirowane o pięciu szufladach z zamkami, z trzema antabami mosiężnymi. Błat na biurze ordynaryjny, woskowany. Drzwi zabite na sześciu zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym francuskim. Dwa okna, obydwa o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na sześciu zawiasach żelaznych, z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry, w nich dwie szyby stłuczone. Dwie firanki płócienne, białe, spuszczone. Sufit biały.

Strzelnica nad pasażem. Drzwi z sieni podwójne, na czterech zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym, francuskim, z dwoma zasuwkami żelaznymi, u dołu i góry. Podłoga sosnowa, ściany całe w boazerii zielono malowanej. [k. 22v] Szafka szaro malowana, kątowna, drzwi u niej podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem. Okno o czterech kwaterach w ołów oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych z czterema zakrętkami. Firanka z kraszeniny zielonej na pręcie żelaznym zmykana. Sufit biały¹²⁵.

¹²⁵ W inwentarzu brak znajdujących się w pomieszczeniu rzeczy. Szczegółowo odnotowano je w: *Registr strzelnicy*, AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-

Schowanie nad pokojami paryskimi. Drzwi z sieni przed skarbcem na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznych ordynaryjnym. Drzwi drugie pojedyncze do tegoż schowania, na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na sześciu zawiasach żelaznych, z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i u góry. W nim trzy szyby szlufczone. Sufit biały.

Rzeczy znajdujące się w tym schowaniu:

- łóżko z koroną i pawilonem morowe, niebieskie i białe;
- trzy prześcieradeł we cztery brety;
- trzy prześcieradeł we trzy brety;
- dwa prześcieradła w półtrzecia breta wszystkie z płótna holenderskiego;
- 14 poduszek z poszewkami;
- pięć kołder kitajkowych różnego koloru;
- 10 prześcieradeł lnianych garderobnych;
- trzy kołder z tych bagazjowych;
- dwa materace duże barchanowe, i wał;
- jeden materac mniejszy barchanowy;
- jeden materac mały drelichowy;
- jeden pawilon muslinowy w paski jedwabne, stary;
- jeden materac sukienny, zielony, sianem wypchany;
- stolik orzechowy woskowany;
- dwa parawany sukienne, zielone, stare obydwaj o sześciu bretach;

-rodzinne i majątkowo-prawne, 122, k. 579v–582. Również po śmierci Jana Klemensa Branickiego pomieszczenie to było wykorzystywane w tym samym celu. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 26 XII 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 344.

- tłumok na pościel podróżną J[ąśnie] O[świeconej] Pani¹²⁶, w którym, materac drelichowy;
- piernat barchanowy;
- kołdra kitajkowa biała;
- trzy sukienki¹²⁷ zielone;
- pawilon adamszkowy zielony z płotkiem;
- worek skórzany z młotkiem i ćwiekami;
- siennik płócienny zielony;
- firanek do okna rasowych dwie;
- łóżko drewniane składane;
- trzy futerale od srebra podróżnego;
- stolik składany drewniany (łóżko i stolik w osobnych są tłumokach);
- sukno pod nogi do łóżka;
- stolik podróżny;
- dwa łóżka z kamienicy ze wszystkim;
- pawilon kitajkowy karmazynowy pojedynczy, wstążkami żółtymi obszyty z płotkami, z gałkami pięcio[ma];
- kołdra niedźwiedzia biała rasą zieloną podszyta;
- obicie stare żółte adamszkowe, z pokoiów niegdyś P[anów] Węgierskich¹²⁸;
- dwie stare latarnie potłuczone w blachę białą oprawne;
- worek z puchem łabędzim;
- niedźwiedź stary czarny; [k. 23]

¹²⁶ Izabeli z Poniatowskich Branickiej.

¹²⁷ W oryginale „sukienka”.

¹²⁸ Mowa o rodzinie Andrzeja Węgierskiego pułkownika przedniej straży wojsk koronnych, który pełnił również funkcję koniuszego oraz o jego bracie Tomaszu i ich potomkach. W. Konończuk, *Pożyteczny obywatel z Grabowca, czyli nieznanne karty biografii Tomasza Kajetana Węgierskiego*, „Pamiętnik Literacki” 108 (2017), z. 3, s. 237 i n.

- dwa stołki podróżne składane, jeden czerwoną, a drugi czarną skórą okryte;
- dwa stoliki owalne;
- stół kwadratowy sukniem zielonym okryty;
- dwa pręty żelazne od okien;
- cztery sienniki pałacowe;
- ekran blaszany biały;
- portret stary;
- trzy parawany zielone stare;
- 12 krzeseł różnych starych.

Przeforsztowanie w pomienionym schowaniu, drzwi pojedyncze w przeforsztowaniu, na dwóch zawiasach z zamkiem żelaznym. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne na sześciu zawiasach żelaznych, z dwoma zasuwkami żelaznymi, u dołu i, góry.

Skarbiec przy buduarze J[aśnie] O[świeconego] Pana. Do niego drzwi dwoje pojedynczych, oboje na dwóch zawiasach żelaznych, z skoblem¹²⁹ i z kłódką. Posadzka ceglana. Dwie szafy duże szaro malowane, u obydwóch drzwi u góry podwójne, na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem, spodem zaś po trzy szuflady, z antabami żelaznymi. Dwie szafy mniejsze, drzwi w obydwóch podwójne na czterech zawiasach żelaznych. Okno w ołów oprawne z kratą żelazną. Sklepienie.

[**Skarbiec drugi mniejszy**]. Drzwi z skarbcu pomienionego do skarbcu drugiego, mniejszego, pojedyncze na trzech zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym francuskim. Stół szaro malowany, z szufladką do rachowania pieniędzy. Stołek drewniany szaro malowany. Okno o jednej kwaterze z kratą żelazną. Posadzka ceglana. Sklepienie.

¹²⁹ W oryginale „skublem”.

Podwórko przed garderobą J[ąśnie] O[świeconego] Pana. Posadzka kamienna. Schody do piwnicy kamienne¹³⁰.

Korytarz¹³¹ na dziedziniec. Posadzka kamienna. Szlafbank przy ścianie, z dwoma zamkami i czterema zawiasami. Drzwi podwójne z korytarza na dziedziniec, na czterech zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu, i z dwoma hakami do zakładania drzwi. Okno zabite w ołów oprawne nad temi drzwiami. Gradusy kamienne.

Drugie piętro pałacu

Schody kamienne z sali pałacowej, gdzie warta na drugie piętro pałacu, z kratą żelazną do[*o*]koła¹³². Figura Rotatora z marmuru białego, na schodach, na postumencie kamiennym¹³³. Dwie wielkie kamienne

¹³⁰ Brak w inwentarzu opisu piwnic (odnajdujemy jedynie *Registr piwnicy*, gdzie odnotowano przechowywane wina: AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 122, k. 583v–585). M. Grassman, W. Wróbel, *Pierwszy raport z badań piwnic pałacu Branickich*, „Medyk Białostocki” (2012), 5, s. 24–26, datują powstanie piwnic na 1 poł. XVII w. (autorzy przywołują inny opis piwnicy znajdującej się przy altance chińskiej). Jan Glinka charakteryzując XVII-wieczny zamek pisał, iż był on na rzucie prostokątnym, „posiadał lochy i dwie kondygnacje namiemne. (...) Piwnice były nakryte sklepieniem kolebkowym”. J. Glinka, *Zamek obronny w Białymstoku na przelomie XVI i XVII wieku*, „Rocznik Białostocki” 2 (1961), s. 61, 64. Zob. A. Kola, *Archeologiczne badania wykopaliskowe na terenie zabytkowego ogrodu Branickich w Białymstoku w 2001 roku*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 8–9 (2003), s. 155–156.

¹³¹ W oryginale „Kurytarz”.

¹³² Balustrada powstała na podstawie sześciu modeli przygotowanych przez Jana Henryka Klemma, które następnie wysłał do Branickiego z prośbą o wybór. Projekt zrealizował ślusarz białostocki Jan w 1756 r. AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, IX/40, s. 45.

¹³³ Zob. list M. Morełowskiego do J. Glinki, dotyczący pierwowzoru wersalskiego lub drezdeńskiego rzeźby Rotatora w Białymstoku. Narodowy Instytut Dziedzictwa

osoby, na postumentach takichże, schody podpierające. Sufit nad schodami [k. 23v] *al fresco* malowany. Trzy okna nad schodami, z których jedno duże, o dwóch kwaterach, z szkła białego w ołów oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych, z zasuwkami u dołu i góry żelazniami. Dwa zaś mniejsze, obydwie o dwóch kwaterach z szkła białego w ołów oprawne, na sześciu zawiasach żelaznych, z zasuwkami żelazniami u dołu i góry¹³⁴.

Sala wielka na drugim piętrze. Drzwi podwójne od schodów kamiennych do sali, fasowane, białe malowane, na ośmiu zawiasach żelaznych, z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelazniami u dołu i góry. Posadzka dębowa w szachownicę układana. Ściany z pilastrami rżniętymi, u których kapitele drewniane snycerką robotą rżnięte, pobielane, z pięć[ioma] antykami gipsowymi białymi, wkoło ramy gipsowe pozłacane mającemi, z ośmi[oma] lichtarzami drewnianymi, snycerskiej roboty pozłacanymi. Spodem u nich ornament z osóbkami gipsowymi białymi, z tych cztery, o pięciu, a cztery o trzech essach. Dwa kominy szafiaste, drewniane, fałszywe, obydwie z ornamentem rżniętym, w jednym z nich blacha żelazna herbowna. Dwa portrety duże nad kominami, jeden Augusta Trzeciego w polskim stroju, drugi królowej J[e]j mości¹³⁵, obydwie w ramach snycerskiej roboty pozłacanych, przy nich

(Warszawa), Teki Glinki, 145, s. 1–2. O negocjacjach Fontany z Plerschem i Redlerem z 1755 r. odnośnie wykonania posągu Rotatora i sprowadzaniu marmuru na ten cel: ibidem, 332, s. 5. Ostatecznie rzeźbę wykonał Jan Chryzostom Redler. A. Bartczakowa, *Jakub Fontana, architekt warszawski XVIII wieku*, Warszawa 1970, s. 115.

¹³⁴ Opis w powyższym akapicie dotyczy westybulu i schodów, które zostały wykonane w latach 1753–1755. Bezpośrednią inspiracją dla Jana Klemensa Branickiego była klatka schodowa, którą zobaczył u Eustachego Potockiego w Radzyniu. Charakterystyka budowy: A. Oleńska, *Jan Klemens Branicki*, s. 119–127; A. Bartczakowa, op. cit., s. 113–115.

¹³⁵ August III Włocławski oraz Maria Józefa Habsburg. Podróżnik William Coxe widział „in another room is a fine portrait of Augustus in his royal robes, with his

cztery lichtarze o trzech essach, drewniane, snycerskiej roboty pozłacane¹³⁶. Sztukateria gipsowa z armaturą snycerską robotą rznięta nad temiż portretami. W pośrodku sali dwa lustra kryształowe, wiszące na sznurach, włóczką zieloną powlekanych, o ośmiu lichtarzach w essy robionych, z pokrowcami zielonemi. Trzy okna: każde o dwóch kwaterach z szkła białego, w ołów oprawne, z prętem, antabą, i krukiem żelaznym do zamykania, u antab galki mosiężne. Dwa z nich mniejsze na sześciu zawiasach żelaznych, a trzecie pośrodku wielkie na ośmiu zawiasach żelaznych. Ganek za oknem ołowianą blachą obity, wkoło kratą żelazną opasany, w tych oknach dwie szyby stłuczone. Trzy okna małe w górze, nad oknami pomienionemi, o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, zabite. Cztery kanapy skórą czerwoną powleczone. Dwa stoliki suknem zielonym okryte, jeden składany, drugi nieskładany. Klawicymbał. Sufit *al fresco* malowany, wkoło sztukaterią gipsową białą z armaturą i osobami przyozdobiony¹³⁷.

Pierwsza strona od złotych pokojów

Pokój gdzie bilar[d]. Drzwi z sali podwójne, biało malowane i [k. 24] fasowane, na sześciu zawiasach żelaznych, z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Posadzka dębowa w sza-

head shaved in the Polish fashion, as he appeared on the day of his coronation". W. Coxe, *Travels into Poland, Russia, Sweden, and Denmark: Interspersed with Historical Relations and Politucal Inquires*, vol. 1, Dublin 1784, s. 252–253.

¹³⁶ Obrazy te odziedziczyli Sapiehowie po śmierci Jana Klemensa Branickiego, gdyż znalazły się one w spisie ruchomości pałacu w Boćkach spisanych w 1796 r. AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 533, karty niepaginowane.

¹³⁷ Sale balową dekorował Wojciech Herliczka. H. Dmowska-Grabowska, *Działalność kulturalna Izabeli Branickiej w świetle korespondencji*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, t. IV, red. H. Majecki, Białystok 1985, s. 88.

chownicę układana. Lamperie biało malowane. Obicie brukatelowe karmazynowe w lisztwy wkoło pozłacane. Lusterek zwierciadlanych 12, o jednym essie. Zwierciadło szlifowane o jednej tafli z nasadem na trzech hakach żelaznych, na ścianie zawieszone, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Osi[e]m dużych portretów rodziny króla francuskiego, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych¹³⁸. Stół angielski skórą czarną obity, z lisztwą mosiężną na[o]koło, w nim szuffad z zamkami pięć i tyleż antab mosiężnych. Bilar[d] dębowy suknem zielonym obity. Pokrowiec na niego zielony, płócienny. 17 stołków z sedesami, brukatelą karmazynową obitemi. Cztery landszafty na płótnie malowane, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Piec kaflowy gdański. Lustro kryształowe wiszące na sznurze jedwabiem karmazynowym, powlekanym, o ośmiu lichtarzach w essy robionych. Dwa okna, obydwie o dwóch kwaterach, z szkła białego w ołów oprawne, w nich trzy szyby spękane, na zawiasach sześciu żelaznych, z prętem antabą i hakiem żelaznym do zamykania, u antab gałka mosiężna. Dwie firanki białe płócienne spuszczone. Sufit biały wkoło *al fresco* malowany.

[Pokoje złote]

Pokój złoty¹³⁹. Drzwi z pokoju, gdzie bilar[d], fasowane, biało malowane, z lisztwami pozłacanymi, na sześciu zawiasach żelaznych na mat pozłacanych, z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Posadzka dębowa w tafle układana. Lamperie

¹³⁸ Obrazy prezentowały Ludwika XV, jego żonę Marię Leszczyńską oraz prawdopodobnie sześć z 10 dzieci oraz wnuków króla Francji. Por. J. Nieciecki, „*Polski Wersal*”, s. 299.

¹³⁹ Złoty pokój pierwotnie do lat 20. XVIII w. zwany był pokojem złotym. Przed 1721 r. apartament ten należał do matki Jana Klemensa. A. Oleńska, *Jan Klemens Branicki*, s. 165.

biało malowane, z lisztwami pozłaczanymi. Obicie adamaszkowe karmazynowe z passami złotymi, haftowanymi, z falbanami także złotem haftowanymi. Łóżko podwójne z kotarą, adamaszkiem karmazynowym, z pasami złotem haftowanymi pokryte, fręzle złote, wkoło kotary. Bonigrazy i firanki z takiego adamaszku jak i łóżko atłasem karmazynowym podszyte. Kapa i trzy płotki, z takiegoż adamaszku. *Dossie* z cyfrą i mitro suto złotem haftowana. Materac drelichowy. Zegar ścienny, na konsolu, szylkretem z mosiądzem nabijany metalem, pozłacany, okowany. Zwierciadło o jednej tafli z nasadem, na trzech hakach żelaznych, na ścianie wiszące w ramach snycerskiej roboty pozłaczanych. Stół marmurowy, różnymi kamieniami marmurowymi nasadzany, pod zwierciadłem, na postumencie snycerskiej roboty, drewnianym pozłaczanym. Kanapa adamaszkiem karmazynowym [k. 24v] z pasami złotymi haftowanymi obita, drzewo snycerskiej roboty pozłacane. Pokrowiec stary czerwony płócienny. Sześć krzeseł takimże adamaszkiem, jak i kanapa obitych. Drzewo snycerskiej roboty pozłacane. Pokrowce takie jak na kanapie. Kanapa duża z materacem i dwoma wałami z astrachany karmazynowej, z dwoma pulstrami takimież. Drzewo orzechowo malowane. Prześcieradło o czterech Bretach. Landszaft nade drzwiami, na płótnie malowany, w ramach snycerskiej roboty pozłaczanych. Dwa portrety owalne nade drzwiami na płótnie malowane, w ramach snycerskiej roboty biało malowanych, gdziekolwiek pozłaczanych. Komin szafiasty, marmurowy, czarny, spękany z fugami rżniętymi. Dwa wilki żelazne z dwoma flammami mosiężnymi. Blacha żelazna pod wilkami, blacha herbowna żelazna w murze, mieszek do rozpalania ognia, łopatką i kleszcze żelazne z gałkami mosiężnymi. Cztery sztuk porceleny chińskiej na kominie, to jest dwie wazki i dwa kubki. Sied[e]m osóbek gipsowych, pozłaczanych, na takichże postumentach. Portret Sapięhy na koniu siedzący na płótnie malowany, w ramach snycerskiej roboty,

pobielanych¹⁴⁰. Ornament nad kominem z gipsu rznąty. Dwa okna, obydwa o dwóch kwaterach, z szkła białego w olów oprawne, pięć szyb popsutych, na sześciu zawiasach mosiężnych, z prętem, antabą i krukiem żelaznym od zamykania, u antab gałki mosiężne. Dwie okiennice podwójne, biało malowane, z listwami pozłacanymi, na sześciu zawiasach mosiężnych, z dwoma klamkami żelaznymi, u których antaby mosiężne. Dwie firanki adamaszkowe karmazynowe z pasami złotem haftowanymi, z takimiż falbanami na pręcie żelaznym zmykane stare. Osi[e]m lusterek zwierciadłowych o jednym essie. Stolik składany suk-nem zielonym obity. Parawan chiński czerwono na płótnie malowany. Piec saski na nogach drewnianych. Sufit *al fresco* malowany, sztukaterią gipsową, z osóbkami przyozdobiony¹⁴¹.

Gabinet od ogrodu. Drzwi z pokoju złotego podwójne, fasowane, biało malowane, z listwami pozłacanymi, na sześciu zawiasach żelaznych na mat pozłacanych z zamkiem mosiężnym francuskim, z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Posadzka dębowa w tafle ukła-

¹⁴⁰ Prawdopodobnie był to portret konny Kazimierza Jana Sapiehy – dziada Jana Klemensa Branickiego. Znane są jego jedynie dwa egzemplarze – jeden w Moskwie (Muzeum Historyczne, nr inw. 65873), drugi w Smoleńsku (Muzeum Okręgowe, nr inw. 9598). Reprodukje: M. Kałamajska-Saeed, *Dom Sapieżyński, cz. II: Ikono-grafia*, Warszawa 2008, s. 67, il. 149 i 150. Obraz przechowywany w Moskwie może pochodzić z Białegostoku, gdyż Muzeum Historyczne posiada obiekty po moskiewskim muzeum Rumiancewa, do którego trafiły rozmaite polskie obrazy. Odwołanie się zarówno do Czarnieckiego jak i do Sapiehy, miało umocnić jego pozycję jako hetmana wielkiego koronnego. Upamiętnienie hetmana Sapiehy mogło być inicjatywą wojewodziny podlaskiej Katarzyny Scholastyce Branickiej, córki Kazimierza Pawła Jana Sapiehy. J. Nieciecki, *Pomnik na serca matki i syna*, „Białostoczczyzna” 24 (1991), nr 4, s. 10.

¹⁴¹ Dekoracje tego pokoju wykonał w latach 1738–1739 Jerzy Wilhelm Neunhertz. Najpierw przygotował szkice malowideł ściennych przeznaczonych do złotych pokoi, które z niewielkimi poprawkami zostały zaakceptowane przez hetmana. Za wykonaną pracę artysta otrzymał 30 dukatów. E. Kowecka, op. cit., s. 102–103.

dana. Lamperie biało malowane, z lisztwami pozłacanymi. Obicie na srebrnym dnie z kwiatami aksamitnymi strzyżonymi, galonem złotym wkoło oblamowane. Dwa lustra [k. 25] zwierciadlane. Obydwa o jednej tafli, z dwoma essami szklanymi, wkoło lisztwy pozłacane. Dwa kubki porcelenowe chińskie, nade drzwiami pomienionymi. Cztery sztuk porcelenowych holenderskich, nad temi drzwiami. Pięć osóbek gipsowych, pozłacanych, na takichże postumentach nad temi drzwiami. Kanapa mała trzcinkowa pleciona z materacem, takiej samej materii, jak obicie, drzewo snycerskiej roboty. Pokrowiec na niej płócienny, stary. Cztery taborety trzcinkowe plecione, z pulstrami takiejże materii jak obicie, drzewo roboty snycerskiej, z takimież pokrowcami płóciennymi. Stolik aksamitem karmazynowym obity, nogi i lisztwy szylkretem, z mosiądzem nasadzone z szufladką. Komin kątowy z trzema taflami marmoryzowanymi na kapie, nad kominem, sztukterją snycerskiej roboty z osóbkami gipsowymi, wilk żelazny, z dwoma nóżkami mosiężnymi. Mieszek do rozpalania ognia. Łopatką i szczypce żelazne z gałkami mosiężnymi. 15 sztuk różnej porceleny, tak w wazkach jak i filiżankach na kominie. Trzy osóbek, dwie kamienne a trzecia porceleny holenderskiej na kominie. Dwa kotki białe porcelanowe tamże. Dwa okna obydwaj: o dwóch kwaterach szkła białego, w nich trzy szyby spękane, w olów oprawne, na sześciu zawiasach żelaznych z gałkami mosiężnymi z prętem, antabą i krukiem żelaznym do zamykania, u antab gałki mosiężne. Cztery firanki spuszczone, dwie kitajkowe karmazynowe, a dwie płócienne białe. Sufit *al fresco* malowany, z sztukaterią gipsową. Cztery sztuk porcelenowych chińskich, to jest dwie wazki i dwa kubki nade drzwiami z gabinetu od ogrodu do drugiego gabinetu. Pięć ozdóbek gipsowych, pozłacanych na takichże postumentach, nad temiż drzwiami.

Gabinet drugi. Drzwi z gabinetu od ogrodu, podwójne, fasowane, biało malowane, z lisztwami pozłacanymi, na czterech zawiasach żela-

znych, na mat połączanych, z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelaznymi, u dołu i góry. Posadzka dębowa w tafle układana. Lamperie biało malowane, z listwami połączanymi. Obicie na srebrnym dnie, z kwiatami aksamitnymi strzyżonymi, wkoło galonem złotym oblamowane. Kanapa trzcinkowa, pleciona, z materacami i wałem, z tejże materii co obicie, drzewo snycerskiej roboty, pokrowiec płócienny stary. Cztery krzesła z pulstrami z tejże materii, co obicie. Drzewo snycerskiej roboty, pokrowce płócienne stare. Stolik fenirowany [k. 25v] aksamitem zielonym obity, składany. Komin kątowy, nad kominem sztukateria gipsowa, z głową takąż na wierzchu. Wilk żelazny, mieszek do rozpalania ognia, łopatką i szczypce żelazne. 11 sztuk porceleny holenderskiej na kominie. Osóbka gipsowa połączana, na takimże postumencie. Trzy sztuk[i] porceleny białej nad wyżej pomienionymi drzwiami. Osi[e] m sztuk porceleny holenderskiej nad temiż drzwiami. Siedem sztuk porceleny białej nade drzwiami z gabinetu drugiego do pokoju złotego. Dwie sztuk porceleny holenderskiej nad temiż drzwiami. Okno o dwóch kwaterach z szkła białego, w ołów oprawne, na sześciu zawiasach żelaznych, z gałkami mosiężnymi, z prętem, antabą i krukami żelaznymi do zamykania, u antaby gałka mosiężna. Dwie franki: jedna kitajkowa, karmazynowa, druga biała płócienna, na pręcie żelaznym zmykane. Sufit biały z sztukaterią gipsową. Drzwi podwójne, z gabinetu drugiego do pokoju złotego fasowane, biało malowane z listwami połączanymi, na sześciu zawiasach żelaznych na mat połączanych, z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelaznymi, u góry i dołu.

Garderoba od pokojów złotych. Drzwi z pokoju złotego pod obiciem, na dwóch zawiasach żelaznych, z klamką żelazną, u której antaba mosiężna. Drzwi drugie, za temi na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne drukowane, z różnymi pasami w kwiaty. Stół garderobny z łóżkiem,

ceratą zieloną obity z firanką sukienną zieloną. Stół drugi mniejszy ceratą zieloną obity z firanką sukienną zieloną. Komin szafisty. Łopatką żelazna. Piec biały kaflowy. Okno o dwóch kwaterach z szkła białego, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zakrętkami żelaznymi. Firanka rasowa zielona, na pręcie żelaznym zmykana. Sufit biały. Dwie firanki rasowe zielone i bason.

Garderóbka. Drzwi pojedyncze z garderoby, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne drukowane z różnemi pasami w kwiaty. Stół garderobny z łóżkiem, ceratą zieloną obity, z firanką sukienną zieloną. Dwa stołki drewniane, szaro malowane. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma haczykami. Sufit biały. Drzwi pojedyncze z garderoby do sieni na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem ordynaryjnym.

Sień przed garderobą od złotych pokojów. Podłoga sosnowa. Drzwi z sieni do pokoju, gdzie bilar[d] na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Drzwi drugie, za temi, pod obiciem [k. 26] na dwóch zawiasach żelaznych z klamką, u której antaba mosiężna.

Pokoje Królewskie¹⁴²

Pokój pierwszy. Drzwi z pokoju, gdzie bilar[d], podwójne fasowane, białe malowane, z lisztwami pozłacanymi, na sześciu zawiasach żelaznych, na mat pozłacanych, z zamkiem mosiężnym, francuskim z za-

¹⁴² Nazwa ta wiązała się z goszczeniem w tych pomieszczeniach licznych władców: Augusta II Mocnego, Augusta III Wettina, Karola Krystiana Wettina, Stanisława Augusta Poniatowskiego, Ludwika XVIII, Pawła Romanowa, Franciszka Józefa II. J. Tomalska, *Artyści na dworze hetmana Branickiego, „Białostoczczyzna”* 13 (1989), s. 9; J. Nieciecki, *Ceremoniał powitania królewicza Karola na białostockim dworze Jana Klemensa Branickiego w 1758 roku*, „Acta Academiae Atrium Vilnensis” 54 (2009), s. 132–142.

suwkami żelaznymi u góry i dołu. Lamperie białe malowane, z lisztwami pozłacanymi. Obicie szpalerowe z różnymi osobami, wkoło lisztwy pozłacane. Portret króla hiszpańskiego, na płótnie malowany, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych¹⁴³. Zwierciadło w murze o ośmiu taflach, ramach snycerskiej roboty pozłacanych, przy nim, dwa drewniane lichtarze¹⁴⁴, snycerskiej roboty pozłacane, o trzech essach. Biuro pod zwierciadłem ferniowane, o czterech szufladach z zamkami, antaby, szyld blaty i muszle mosiężne pozłacane. Blat na biurze marmurowy, fladowany. Biuro chińskie, czarno lakierowane z wierzchu i ze środka, z osóbkami i drzewkami złotymi chińskimi, z stolikiem spuszczanym, aksamitem niebieskim obitym, z 22 szufladkami, z czterema zamkami, na postumencie snycerskiej roboty, drewnianym pozłacanym. Cztery sztuk porceleny chińskiej na tymże biurze. Pięć osóbek gipsowych, pozłacanych, na postumentach takichże tamże. Biuro ferniowane, drzwi u niego w górze, podwójne, zwierciadlane, na czterech zawiasach mosiężnych z zamkiem. Spodem cztery szuflady z zamkami, z kółkami i szyltblatami mosiężnymi, z gałką na wierzchu mosiężną. Zegar bijący, stojący w szafie, ferniowanej. Dwa stoliki ferniowane, trójkatne. Stolik sukniem zielonym obity, ekran zielono z chińska malowany z lichtarzykiem mosiężnym. Komin szafiasty, kamienny, szaro malowany z ornamentem rżniętym. Dwa wilki żelazne z[e] sztukami i osobami mosiężnymi. Blacha żelazna herbowna w murze. Łopatką

¹⁴³ Prawdopodobnie był to portret Karola III Burbona. Upamiętnienie tego władcy wiązało się z nadaniem Branickiemu orderu złotego runa. Odznaczenie to przywiózł do Białegostoku poseł francuski, hrabia Conflans. Z tej okazji 25 VII 1766 r. odbył się w pałacu białostockim akt nadania hetmanowi tytułu kawalera złotego runa. Uroczystości z tej okazji trwały osiem dni. Można przypuszczać, iż cała ceremonia odbyła się właśnie w tym pomieszczeniu. A. Sztachelska-Kokoczek, *Magnackie dobra Jana Klemensa Branickiego*, Białystok 2006, s. 22.

¹⁴⁴ Wyraz „lichtarze” w źródle dopisano.

i szczypcy żelazne, z gałkami mosiężnymi. Zwierciadło nad kominem o sześciu taflach, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Dwa landszafty na płótnie malowane, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Piec saski, spodem skrzynia żelazna na nogach kamiennych. Kanapa adamaszkowa, karmazynowa, taśmą jedwabną oblamowana. Drzewo snycerską robotą rżnięte. 12 krzeseł adamaszkim karmazynowym obitych, taśmą jedwabną oblamowanych. Drzewo snycerską robotą rżnięte. Pokrowce na krzesła i kanapę z astrachany karmazynowej. [k. 26v] Dwa okna: obydwa o dwóch kwaterach, o 10 taflach z szkła białego w drewno oprawnych, na sześciu zawiasach żelaznych, z prętem, antabą, i krukem żelaznym do zamykania, u antaby gałka mosiężna. (Dwie tafle pękły, trzecia stłuczona.) Dwie firanki kitajkowe, karmazynowe, spuszczone. Lustro kryształowe, wiszące na sznurze, jedwabiem karmazynowym okręcany, w pośrodku pokoju, o ośmiu lichtarzach w essy robionych. Dziewięć lusterek zwierciadlanych o jednym essie na ścianie. Sufit biały, wkoło sztukateria gipsowa, pozłacana. Portret W[ielkiego] Księcia Piotra¹⁴⁵, na płótnie olejno malowany. Krzesło wysuwane brukatelowe, białe z błękitnym, z materacem, wałem i poduszką. Parawan chiński, na płótnie, zielono malowany.

Pokój sypialny. Drzwi z pokoju pierwszego podwójne, fasowane, białe malowane, z listwami pozłacanymi, na sześciu zawiasach żelaznych, na mat pozłacanych, z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Posadzka dębowa w tafle układana, lamperie białe malowane, z listwami pozłacanymi. Obicie adamaszkowe, karmazynowe, wkoło listwy pozłacane. Łóżko podwójne z kotarą, z wierzchu falbana z tureckiej materii, z galonami złotymi, ze śródka z atlasu białego, perską robotą wyszywana. Bonigrazy, firanki z tureckiej ma-

¹⁴⁵ Piotr I Aleksiejewicz (30 V/9 VI 1672 – 28 I/8 II 1725): car Rosji od roku 1689, a od 1721 cesarz (imperator).

terii, na dnie karmazynowym, ze złotem, atlasem białym podszyte¹⁴⁶. Podniebienie u kotary, ściana, *dossie*, kapa i trzy płotki z atlasu białego, perską robotą wyszywane. Materac i wał barchanowy. Dwa portrety duże w owal na płótnie malowane, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Portret mniejszy w owal na płótnie malowany w ramach snycerskiej roboty pozłacanych Czarneckiego w Warszawie pożyczony księciu marszałkowi w[ielkiemu] k[oronnemu]¹⁴⁷.

Pięć lusterek zwierciadlanych na ścianie każdego o jednym essie. Biuro na czterech nogach szylkretem z mosiądzem nabijane, o ośmiu szufladach z zamkami. Trzy szafki kątowe fenirowane, każda z zamkiem i okowem mosiężnym, nad którymi zwierciadła o dwóch taflach w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Sześć krzeseł adamaszkim karmazynowym obitych, galonkiem złotym oblamowanych. Krzesło wielkie aksamitem karmazynowym obite. Landszaft nade drzwiami, na płótnie malowany w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Komin szafiasty, kamienny, szaro malowany z ornamentem rżniętym. Dwa wilki żelazne z dwoma sztukami mosiężnymi, z osóbkami. Blacha żelazna herbowna w murze. Mieszek do rozpalania ognia, łopatką i kleszcze żelazne z gałkami mosiężnymi. Nad kominem zwierciadło o sześciu taflach, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Nad zwierciadłem landszaft na płótnie malowany, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Piec biały, saski, spodem skrzynia żelazna na nogach kamiennych. Okno [k. 27] o dwóch

¹⁴⁶ Przedmioty o proveniencji tureckiej, wykorzystane były przez Jana Reychmana w pracy *Orient w kulturze polskiego oświecenia*, Wrocław 1964, s. 66, jako jeden z przykładów ukazujących silne wpływy kultury orientu w Rzeczypospolitej.

¹⁴⁷ Prawdopodobnie informacja odnosi się do Stanisława Lubomirskiego (ur. ok. 1720, zm. 1783) – od 1753 r. marszałka wielkiego koronnego. *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, S. Ciara, E. Kądziela, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska, Kórnik 1992, s. 81.

kwaterach o 10 tafłach szkła białego, w drewno oprawne, na sześciu zawiasach mosiężnych, z prętem, antabą i krukiem żelaznym, u antaby gałka mosiężna. Okiennica podwójna, biało malowana, z listzwami połączonymi, na sześciu zawiasach mosiężnych, z dwoma klamkami żelaznymi, u których antaby mosiężne. Firanka kitajkowa karmazynowana spuszczana. Sufit biały, po rogach sztukateria gipsowana, połączana.

Garderoba od królewskich pokojów. Drzwi z pokoju sypialnego, pod obiciem pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką, u której antaba mosiężna. Drzwi drugie za temi, pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne, drukowane w pasy białe i zielone z kwiatami. Stół garderobny z łóżkiem, ceratą zieloną obity, z firanką sukienną zieloną. Stolik z półkami szaro malowanymi, ceratą zieloną obity z firanką sukienną zieloną. Trzy stołków szaro malowanych. Piec z kafli białych. Komin szafiasty zamurowany. Okno o dwóch kwaterach, w olów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zakrętkami. Firanka z astrachany zielonej na pręcie żelaznym zmykana. Bason angielski, drewniany. Sufit biały. Drzwi z garderoby do sieni, przed garderobą od złotych pokojów na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym ordynaryjnym.

Druga strona od chińskich pokojów

Pokoje chińskie

Przedpokój. Drzwi od schodów kamiennych podwójne, fasowane, biało malowane, na sześciu zawiasach żelaznych na mat połączonych. Z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Posadzka dębowa w szachownicę układana. Lamperie biało malowane. Obicie brukatelowe zielone, wkoło listwy połączone. Zwier-

ciadło na ścianie szlifowane o dwóch taflach, ramy zwierciadlane, na wierzchu sztukateria snycerskiej roboty posrebrzana. Stolik pod zwierciadłem czerwono lakierowany, nogi snycerskiej roboty posrebrzane. Trzy landszafty na płótnie malowane, w ramach z snycerską robotą pozłacanych. Szafa duża z dwoma drzwiami, u których po dwie zawias żelaznych z zamkiem, szaro malowana. Piec kaflowy gdański na nogach drewnianych. Trzy stołki, sedesy brukatelą zieloną obite. Dwa okna: obydwa o dwóch kwaterach w ołów oprawne, z szkła białego, w nich sześć szyb splekanych, na sześciu zawiasach żelaznych z prętem, antabą i krukiem żelaznym, u antaby gałka mosiężna. Dwie firanek płócien-nych białych spuszcanych. Sufit biały. Sześć lusterek zwierciadlanych na ścianie. Obraz dwunastu apostołów, w ramach czarnych. [k. 27v]

Pokój sypialny. Drzwi z przedpokoju podwójne, biało malowane z listzwami pozłacanymi, na sześciu zawiasach żelaznych z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Posadzka dębowa w szachownicę układana. Lamperie biało malowane. Obicie szagrynowe na białym dnie, z chińskimi kwiatami, wkoło listzwy pozłacane. Portret na ścianie kwadratowy na płótnie malowany, w sztabiki oprawny. Zwierciadło szlifowane na ścianie o dwóch taflach, ramy zwierciadlane, na wierzchu sztukateria snycerskiej roboty posrebrzana. Łóżko szagrynowe, wysuwane z chińskim malowaniem. Kanapa szagrynowa. Sied[*e*]m stołków trzinkowych plecionych, z pulstrami z tejże materii, jak obicie. Stolik pod zwierciadłem czerwono lakierowany, nogi snycerskiej roboty posrebrzane. Biuro chińskie czerwono lakierowane z wierzchu, a z środka siarczysto z niebieskim, u góry drzwi podwójne, na 10 zawiasach mosiężnych, z zamkiem i dwoma zasuwkami mosiężnymi, o 10 szufladach z gałkami mosiężnymi, u dołu zaś o pięciu szufladach, z czterema zamkami, i pięci[*oma*] gałkami mosiężnymi. Biuro na czterech nogach czarno lakierowane, z brzegami pozłacanymi, o czterech szufladach z trzema

zamkami z okowem mosiężnym. Szafa czarno lakierowana, mosiądzem nasadzana. Drzwi u góry podwójne z zamkiem, z kratką drucianą mosiężną i z firanką kitajkową zieloną, u dołu zaś, drzwi podwójne z zamkiem. W szafie zwierciadeł małych okrągłych 12 i kwadratowych sześć, jedne z tych nadtluczone. Cztery landszafty na murze *al fresco* malowane. Komin szafiasty, marmurowy, czarny, spękany. Blacha żelazna, herbowna, w murze. Dwa wilki żelazne, z flammami mosiężnymi. Łopatka i kleszcze żelazne, z gałkami mosiężnymi. Ekran z blachy białej. Landszaft nad kominem, na murze, *al fresco* malowany, wkoło niego sztukateria gipsowa z osóbkami. Piec kaflowy gdański na nogach drewnianych. Dwa okna; obydwa o dwóch kwaterach, w ołów opravne, w nich szyb cztery spękanych, z szkła białego, na sześciu zawiasach żelaznych, z prętem, antabą, i krukiem żelaznym, u antaby gałka mosiężna. Dwie okiennice podwójne, biało malowane, z lisztwami połączanymi, na sześciu zawiasach żelaznych, z klamką żelazną, u której antaba mosiężna. Dwie firanki płóciene w kratkę spuszczone. Sufit ze sztukaterią gipsową, *al fresco* malowany.

Gabinet. Drzwi z pokoju sypialnego podwójne, fasowane, biało malowane, z lisztwami połączanymi, na sześciu zawiasach żelaznych na mat połączanych. Z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Posadzka dębowa w szachownicę układana. Lamperie biało malowane. Obicie szagrynowe na białym dnie z kwiatami chińskimi wkoło lisztwy połączone. Zwierciadło na ścianie o dwóch [k. 28] taflach stłuczone, w ramach snycerskiej roboty połączanych. Szafa ordynaryjna woskowana. Drzwi u niej podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem. Stół ordynaryjny sosnowy. Łóżko drewniane saskie bagażą pokryte. Cztery krzesła plecione, trzcinkowe, z pulstrami z takiej materii, jak obicie. Drzewo snycerskiej roboty. Cztery landszafty na murze *al fresco* malowane. Komin szafiasty marmurowy, czarny, spękany. Dwa wilki żelazne, łopatka i szczytce żelazne. Dwie skrzynki na drewka. Nad

kominem landszaft na murze *al fresco* malowany, wkoło sztukateria gipsowa z osóbkami. Trzy okna: każde o dwóch kwaterach z szkła białego, w olów oprawne, w nich szyb sied[em]stłuczonych, na sześciu zawiasach żelaznych z prętem, antabą i krukiem żelaznym do zamykania, u antaby gałka mosiężna. Trzy firanki płócienne białe spuszczone. Sufit *al fresco* malowany. Piernat i materac duży. Parawan sukieny zielony i bason.

Sala stołowa na drugim piętrze¹⁴⁸

Drzwi z przedpokoju chińskiego podwójne, fasowane biało malowane, z lisztwami pozłacanymi, na sześciu zawiasach żelaznych, na mat pozłacanych, z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Posadzka dębowa w tafle układana. Ściany w boazerii białe malowanej, z ornamentami snycerskiej roboty pozłacanymi. Osi[em] m antyków drewnianych, brązowanych *en buste* na ścianach, na konsolach snycerskiej roboty pozłacanych. Herkules brązowany, drewniany w framudze, hydrę takąż pod sobą mający, na postumencie drewnianym białe z zielonym malowanym, z ornamentem rżniętym pozłacanym¹⁴⁹. Zwierciadło w murze o ośmiu taflach, w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Stół pod zwierciadłem marmoryzowany, spękany, na nogach drewnianych, z snycerską robotą pozłacanych. Stół sosnowy

¹⁴⁸ Inną używaną nazwą pomieszczenia było „Sala przy kaplicy”. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 26 XII 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 344.

¹⁴⁹ Dowódcy, w szczególności hetmani w ideologii sarmackiej przyrównywani byli do antycznych herosów, a szczególnie popularnym motywem był Herkules. Zob. J. Banach, *Herkules Polonus: studium z ikonografii sztuki nowożytnej*, Warszawa 1984, *passim*. W 1772 r. w białostockim skarbcu przechowywano kolejne dwie figury „Herkulesów z postumentami niecałych”. AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 122, k. 567.

na środku sali, na stole dywan turecki dziurawy. Osi[e]m lichtarzy snycerskiej roboty drewnianych, o trzech essach połączanych, na ścianach. 30 stołków, sedesy trypą zieloną obite. Komin szafiasty kamienny, szaro malowany z ornamentem rżniętym. Wilk żelazny z kratą w kominie. Blacha żelazna herbowna w murze. Łopatka i kleszcze żelazne, z gałkami mosiężnymi. Skrzynka na drewnka. Nad kominem portret duży Augusta Wtórego¹⁵⁰, na płótnie malowany, w ramach snycerskiej roboty połączanych¹⁵¹. Drzwi fałszywe w ścianie, na sześciu zawiasach żelaznych z zamkiem, za którymi szafa, w której¹⁵²:

- trzy wazki z pokrywami, i dwa kubki z porceleny chińskiej z kwiatami złotymi i czerwonymi;
- dwa kubki porcelenowe z kwiatami białe;
- bańka z porceleny holenderskiej;
- dwie czarki z porceleny holenderskiej, z tych jedna nadtłuczona;
- czarka porcelenowa chińska, z kwiatami złotymi i niebieskimi z wierzchu [k. 28v] i ze środka;
- miednica z nalewką z porceleny saskiej, z ptaszkami i kwiatkami rzucanymi, z brzegami połączanymi;
- miednica druga z nalewką, z porceleny saskiej, z ptaszkami i kwiatkami rzucanymi;
- miednica trzecia z nalewką z porceleny saskiej, z kwiatami niebieskimi;

¹⁵⁰ August II Wettin (1670–1733): od 1694 r. elektor saski, a w latach 1697–1706 i 1709–1733 król Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

¹⁵¹ Joachim Daniola Jauch zakupił dla Jana Klemensa Branickiego w 1754 r. portret Augusta II Mocnego. Instytut Dziedzictwa Narodowego (Warszawa), Teki Glinki, 315, s. 100.

¹⁵² Jeszcze pod koniec 1780 r. szafa ta przeznaczona była do przechowywania obiektów porcelanowych. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 26 XII 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 344.

- miednica z holenderskiej gliny;
- dwa kubki większe, dwa mniejsze i wazka z pokrywą chińskie, gliniane, czarne;
- waza większa także;
- lampa szklana;
- dwa kubki białe, gliniane;
- kraszuar porcelenowy;
- dwie blachy mosiężne do lamp;
- sześć sztuk porceleny holenderskiej, nadtluczone;
- sztuka porceleny białej, wiedeńskiej z komina, z trzema osóbkami, z koziołkiem, z drzewem każd trzymającymi;
- cztery sztuki porceleny wi[e]deńskiej, białej, każda z dwoma osóbkami;
- sztuka porceleny wied[e]ńskiej, białej, z koziołkiem i drzewem;
- cztery czarek porcelenowych, chińskich, jedna szafirowa, trzy z kwiatami różnymi;
- czarka porcelenowa holenderska;
- dzbanuszek porcelenowy holenderski, z mosiężną nakrywką;
- dzbanek z porceleny białej;
- bańka z nakrywką, porcelenowa, holenderska;
- miednica farfurowa do taboretu;
- 16 lusterek zwierciadlanych, każde o jednym essie;
- pięć lusterek takichże o dwóch essach;
- sześć lusterek mosiężnych pobielanych.

Cztery landszafty na płótnie malowane, w ramach snycerskiej roboty połączanych. Dwa lustra kryształowe w pośród sali wiszące na sznurze, wstążką zieloną okręcany, obydw o ośmiu lichtarzach, w essy robionych, w pokrowcach zielonych. Dwa okna: obydw o dwóch kwaterach, o 10 tafłach szkła białego w drewno oprawnych, na sześciu zawiasach

mosiężnych, z prętem, antabą i krukiem żelaznym do zamykania, u antaby gałka mosiężna. Piec saski w framudze, spodem skrzynia żelazna na nogach kamiennych. Sufit biały, z[e] sztukaterią gipsową, pozłacaną¹⁵³.

Kaplica¹⁵⁴

Drzwi podwójne z sali stołowej, fasowane, biało malowane z lisztwami pozłacanymi, na czterech zawiasach żelaznych, na mat pozłacanych, z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Posadzka dębowa w szachownicę układana. Ściany w boazerii biało malowanej, z pilastrami, w fugi rżniętymi i pozłacanymi, u nich filonki po brzegach pozłacane. Dwie ławki biało malowane z filonkami, po brzegach pozłacanymi. Ławka w framudze, z drzwiczkami, na dwóch zawiasach żelaznych z gałką mosiężną¹⁵⁵. Dwa krzesła aksami-

¹⁵³ Szerzej o programie ideowym sali jadalnej: J. Nieciecki, *Apoteoza Augusta II*, s. 217–226.

¹⁵⁴ W kaplicy tej odbył się ślub trzeciej siostry Jana Klemensa Branickiego – Konstancji, z Karolem Odrowążem Sedlnickim. Uroczystość przeprowadzono 7 XI 1725 r., a indultu udzielił biskup wileński. Cztery dni później, w tej samej kaplicy ślub brała czwarta siostra, Urszula, z Janem Kazimierzem Lubomirskim, na co otrzymali indult papieża Benedykta XIII. W dni powszechne Jan Klemens Branicki uczestniczył w odprawianej w kaplicy mszy świętej o godzinie 11. M. Starzeński, *Na schyłku dni Rzeczypospolitej. Kartki z pamiętnika Michała Starzeńskiego (1757–1795)*, wyd. H. Mościcki, Warszawa 1914, s. 6; A. Sztachel-ska-Kokoczka, *Magnackie dobra*, s. 15.

¹⁵⁵ Według Jana Niecieckiego (*Pomnik*, s. 9–10) w tym miejscu znajdował się pomnik w którym złożono serce wojewody podlaskiego Stefana Mikołaja Branickiego i jego matki, marszałkowej nadwornej koronnej Katarzyny Aleksandry Branickiej, córki Stefana Czarnieckiego. Serca zostały umieszczone 27 VIII 1711 r. Dopiero około 1752 r. pomnik został przeniesiony do kościoła Wniebowzięcia NMP w Białymstoku. Po przeprowadzce, w kaplicy pozostała w ścianie półokrągła nisza, którą przemurowano na „framugę”. Istniejący do dnia dzisiejszego nagrobek wykonany jest z czarnego dębnika, a kapitele oraz bazy kolumn

tem karmazynowym obite. Drzewo snycerską robotą rżnięte, pozłacane, z pokrowcami płóciennymi.

Ołtarz:

- obraz N[ajświętszej] Matki Niepokalanego Poczęcia w ołtarzu na płótnie [k. 29] malowany¹⁵⁶, wkoło sztukateria gipsowa rżnięta. Dwa pilastry kręcone, marmoryzowane.
- obraz P[ana] Jezusa w górze ołtarza¹⁵⁷;
- P[an] Jezus ukrzyżowany, z kości słoniowej na krzyżu drewnianym, na postumencie takimże;
- Figura P[ana] Jezusa, *Ecce Homo*¹⁵⁸, z kości słoniowej, na postumencie drewnianym, czarnym;
- figura Ś[więtego] Sebastiana¹⁵⁹ z kości słoniowej, na postumencie drewnianym, czarnym;

i pilastrów są z różowego marmuru. Na eliptycznym dwudzielnym cokole stoi sarkofag, który osłaniają wybiegające skośnie ku przodowi kolumny i zwielokrotniające je pilastry. Podtrzymują one belkowanie i spoczywające na nim segmenty przyczółku. Całość mauzoleum wieńczy umieszczony pośrodku na belkowaniu ozdobny kartusz z wykonanymi z brązu rodzowymi herbami: Gryf (Branickich), Lis (Sapiehów) i najprawdopodobniej Łodź (Czarneckich).

¹⁵⁶ Trzy obrazy z umieszczonych w kaplicy (autorstwa Augustyna Mirysa) według Johanna Bernoulliego „na pierwszy rzut oka zdawały się być pędzla najświetniejszych włoskich mistrzów”. Był to obraz wniebowzięcia Maryi, Matki Boskiej z Jezusem oraz grupy apostołów. J. Bernoulli, op. cit., s. 344.

¹⁵⁷ Był to obraz Chrystusa w koronie cierniowej powstały w końcu XVII stulecia (być może pędzla Carla Dolciego) i stanowił prawdopodobny nabytek Stefana Mikolaja Branickiego. Płótno znajdowało się pierwotnie w białostockim kościele parafialnym p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, a w poł. XVIII w. zostało przeniesione do kaplicy pałacowej. A. Oleńska, *Jan Klemens Branicki*, s. 105.

¹⁵⁸ *Ecce Homo* (łac.) – „Oto Człowiek”. Zob. T. Dziubecki, *Ikonoграфия мѣки Хрыстуса в новоżyтнім мalarстве коścielnym в Polsce*, Warszawa 1996, s. 59 i n.

¹⁵⁹ Święty Sebastian (zm. ok. 288 r. w Rzymie): w tradycji chrześcijańskiej męczennik i święty Kościoła katolickiego oraz prawosławnego. Być może przedstawienie

- relikwie Ś[więtego] Klemensa¹⁶⁰ fasonem monstrancji za szkłem kryształowym oprawne, w miedzi pozłacanej;
- krzyż aspisowy czerwony z passją na postumencie drewnianym, pozłacanym;
- ołtarzyk maleńki, hebanowy, we śródku krzyż z trzema osóbkami, na perłowej macicy wyrzynany;
- domek drewniany z kopułką perłową, macicą nabijany;
- skrzyneczka drewniana, perłową macicą nabijana z relikwiami;
- obraz Matki N[ajświętszej] Częstochowskiej na blasze miedzianej, pozłacanej, na ścianie;
- obraz Matki N[ajświętszej] Częstochowskiej na zwierciadle szlifowanym na ścianie;
- obraz Ś[więtego] Hieronima¹⁶¹ na drzewie malowany, w ramach, snycerskiej roboty pozłacanych, na ścianie;
- obraz Ś[więtej] Marii Magdaleny, na płótnie malowany, bez ramek;
- obraz zdjęcia z krzyża P[ana] Jezusa na płótnie malowany, bez ram;
- obraz Matki Najświętszej Niepokalanego Poczęcia na blasze miedzianej malowany, w ramach szylkretowych z okowem mosiężnym;
- obraz Ś[więtej] Teresy¹⁶² na blasze malowany w ramach snycerskiej roboty pozłacanych;

pośrednio odwoływało się do tradycji Sebastiana Branickiego herbu Korczak, który żył w latach 1484–1544. K. Piwarski, *Branicki Sebastian*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. II, Kraków 1936, s. 409–411.

¹⁶⁰ Klemens I (Klemens Rzymski, ur. w Rzymie, zm. ok. 101 r. n.e.): przełożony gminy rzymskiej i papież w latach ok. 91–101, święty Kościoła katolickiego i Cerkwi prawosławnej.

¹⁶¹ Hieronim ze Strydonu – (ur. pomiędzy rokiem 331 a 347 w Strydonie, zm. 30 IX 419 lub 420 w Betlejem), przetłumaczył Pismo Święte z języka greckiego i hebrajskiego na łacinę, tzw. *Wulgata*.

¹⁶² Teresa z Ávila (Teresa Sánchez de Cepeda y Ahumada, 28 III 1515 – 4 X 1582): współzałożycielka zakonu karmelitów bosych, w roku 1622 kanonizowana przez

- obraz Matki N[ajświętszej] z P[anem] Jezusem śpiącym, okrągły na płótnie malowany, bez ram;
- figura P[ana] Jezusa ukrzyżowanego, z[e] słoniowej kości na desce okrągłej, czarnej, w ramach okrągłych, snycerską robotą rżniętych, połączanych;
- portret papieża na płótnie malowany, w sztabiki oprawiony¹⁶³;
- relikwiarz za szkłem Trzech Królów;
- dwa kwiaty okrągłe na płótnie malowane, w ramach snycerskiej roboty połączanych;
- weronika srebrna.

Biuro białe malowane z lisztwami połączanymi, o trzech szufladach, z zamkiem i sześć[ma] antabami żelaznymi. W nim ornat z materii zielonej, z kwiatami złotymi, galonem złotym oblamowany, kitajką zieloną podszyty. Welun na kielich, bursa, pałka, manipularz, stuła i antepedium z takiej materii jak ornat.

Ornat materialny, biały, z kwiatami karmazynowymi, galonkiem pojedynczym, srebrnym oblamowany. Astrachanią niebieską podszyty. Welun na kielich, bursa, pałka, manipularz i stuła z takiej materii. Alba muslinowa z koronką ordynaryjną. Cztery alby płócienne. Korporałów sied[em]. Trzy obrusy płócienne z koronkami. Dwa obrusy płócienne bez koronek.

Kielich srebrny, połączany. Patyna srebrna połączana. Portatel, mszał, dwa lichtarze srebrne. Dzwonek srebrny. [k. 29v] Miseczka szklana do stawiania ampulek. Poduszka atłasowa, zielona, kompanką srebrną ob-

papieża Grzegorza XV.

¹⁶³ Mowa o nieżyjącym już papieżu: Giovanni Vincenzo Ganganelli (31 X 1705 – 22 IX 1774), papież w okresie od 19 V 1769 do 22 IX 1774, przybrał imię Klemensa XIV. R. Fischer-Wollpert, *Leksykon papieży*, tłum. B. Białecki, Kraków 1990, s. 171–172.

lamowana. Obraz N[ajświętszej] Panny z Panem Jezusem i Ś[więtym] Janem z Mościsk¹⁶⁴. Dwie Ewangelie w ramach zwierciadłowych i *Cena Domini*¹⁶⁵ w takichże ramach. Obraz Ś[więtego] Jana Chrzyciela wielki na wałku. *Agnus Dei*¹⁶⁶ w ramach srebrnych.

Figurka drewniana Ś[więtego] Jana Nepomucena¹⁶⁷.

Okno o dwóch kwaterach, o 10 taflach szkła białego, w drewno oprawnych, na sześciu zawiasach mosiężnych, z prętem, antabą i krukiem żelaznym do zamykania, u antaby galka mosiężna. Sufit z kopułą, sztukaterią gipsową, rżniętą i w niektórych miejscach malowaniem *al fresco* przyozdobiony¹⁶⁸.

Trzecie piętro.

Pokoje nad złotymi pokojami

Schody drewniane, kręcone z sieni, przed garderobą od złotych pokojów do pokoju nad złotymi pokojami.

¹⁶⁴ Jan Klemens Branicki był starostą mościckim, w Mościskach znajdował się dwór chętnie odwiedzany przez hetmana wielkiego. Wyposażenie to przywieziono po śmierci Branickiego z Mościsk. Por. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 321, s. 17. Z. Michalczyk, A. Oleńska, P. Jamski, *Tyczyn miastem Jana Klemensa Branickiego. Dzieje i znaczenie fundacji artystycznych*, Rzeszów–Tyczyn 2009, s. 47.

¹⁶⁵ Z łac. oznacza „Wieczera Pańska”.

¹⁶⁶ Z łac. oznacza: „Baranek Boży”.

¹⁶⁷ Jan Nepomucen (ok. 1350 – 20 III 1393): spowiednik Zofii Bawarskiej, kanonizowany w 1729 r. przez Benedykta XIII.

¹⁶⁸ Zob. charakterystykę kaplicy pałacowej, m.in. stan podłóg, obić, malowideł, w świetle raportu władz rosyjskich z 1828 r. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 187, s. 1.

Pokój. Drzwi od schodów podwójne, na czterech zawiasach żelaznych, z zamkiem ordynaryjnym żelaznym, z zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Podłoga sosnowa. Obicie w szpaler. Kanapa duża w szpaler. Drzewo dębowe snycerską robotą rżnięte. 11 stołków brukatelą karmazynową obitych. Zwierciadło szlifowane o jednej tafli, z nasadem, ramy zwierciadlane. Biurko pod zwierciadłem, chińskie, czarno lakierowane, na czterech nóżkach, z lisztwami pozłocanymi, o czterech szufladach, z kółkami mosiężnymi. Stół owalny, skórą czerwoną obity, do gry [w] faraona¹⁶⁹. Komin szafiasty. Wilk żelazny z kratą żelazną w kominie. Pięć sztuk glinianych, szafirowych z kwiatami czerwonymi i białymi na kominie. Piec kaflowy biały z błękitnym. Dwa okna: obydwie o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zakrętkami. Za oknami poręcze żelazne. Dwie firanki płócienne, białe, spuszczone. Sufit biały.

Gabinet. Drzwi z pokoju podwójne, na czterech zawiasach żelaznych, z klamką i zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Podłoga sosnowa. Obicie adamaszkowe, karmazynowe¹⁷⁰. Łóżko drewniane, saskie, kitajkowe karmazynowe, tasiemką jedwabną oblamowane, z sześć[ma] gałkami drewnianymi, tąż kitajką obitemi. Stolik rozkładany, chiński, czarno lakierowany, dwie w nim szufladki z zamkami. Komin kątowy. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zakrętkami. Za oknem poręczka żelazna. Firanka biała, płócienna, spuszczone. Sufit biały.

¹⁶⁹ Faraon to karciana gra hazardowa. J. Kitowicz, op. cit., s. 298.

¹⁷⁰ Prawdopodobnie z tego pokoju zabrano adamaszkowe obicie na potrzeby odnowienia kanapy i stołków. „W wspomnianych zaś pokojach na trzecim piętrze, gdzie nikt mieszczonej nie bywa, chyba przy wielkim zjeździe, gabinet do jakiego czasu bez obicia obejść się może”. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 1 V 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 222–223.

Garderoba. Drzwi z gabinetu pojedyncze, na dwóch zawiasach [k. 30] żelaznych z klamką. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne, drukowane, na siarczystym dnie, z rzucanymi koszykami z kwiatami. Stół garderobny z łóżkiem, ceratą zieloną obity, z firanką zieloną sukienną. Szafa w oknie zabitym z półkami, z firankami z astrachany zielonej, na pręcie żelaznym, zmykanemi. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zakrętkami. Firanka rasowa, zielona, na pręcie żelaznym zmykana. Sufit biały. Drzwi z garderoby nazad do pokoju, pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z klamką.

Pokoje nad pokojami chińskimi

Drzwi pojedyncze pod obiciem z przedpokoju chińskiego na schody do pokoi, nad chińskimi pokojami, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką, u której antaba mosiężna. Drzwi drugie, za temi, pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Schody drewniane kręcone, do pokoi nad pokojami chińskimi.

Pokój. Drzwi od schodów do pokoju podwójne, na czterech zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym ordynaryjnym, z zasuwkami żelaznymi u dołu i u góry. Podłoga sosnowa. Obicie brukatelowe, zielone. Zwierciadło szlifowane na ścianie, o jednej tafli z nasadem wkoło ramy zwierciadlane. Stolik stary pod tym zwierciadłem, biało lakierowany. Łóżko saskie, drewniane, adamaszkiem zielonym pokryte, z czterema gąbkami drewnianymi, tymże adamaszkiem obitemi. Trzy portrety na płótnie malowane w owal, w ramach snycerskiej roboty połączanych. Trzy portrety w owal na płótnie malowane, bez ram. Sześć portretów na płótnie malowanych, w sztabiki oprawnych. Dwa obrazy z historii Pisma Ś[więtego], to jest Abrahama i Kaima, bez ram. Landszaft duży podługowaty, na płótnie malowany, w ramach gładkich połączanych.

Dwa landszafty nade drzwiami, na płótnie malowane, z tych jeden podarty. Kopersztych książąt i królów polskich, z krótkim opisaniem ich życia. Kopersztych cesarzów tureckich z krótkim opisem ich panowania. Kopersztych królów francuskich z krótkim opisaniem ich panowania. Mappa małej i wielkiej Polski¹⁷¹. Komin szafiasty. Sied[ę]m sztuk farfury białej z czerwonym na kominie. Piec kaflowy biały. Dwa okna, obydwą o dwóch kwaterach w olów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zakrętkami. Dwie firanki płócienne, białe, spuszczone. Sufit biały. Poręcze żelazne za oknami. 17 stołków różnych, drewnianych. Sześć poduszek adamaszkowych, zielonych [k. 30v]. Biuro dębowe z szufladą do łóżka. Dwie portierey sukienne, czerwone z zielonym namietniczej roboty. Jedno krzesło morowe w pasy białe z błękitnymi, z kapą z astrachany błękitną. Dwie firanki zielone, nowe, kitajkowe z tasiemkami od ekranu J[asnie] O[świeconej] Pani¹⁷². 14 materaców do okien na zimę, sukiennych, to jest karmazynowych – sześć, zielonych – sześć, błękitnych – dwa. Dwa sienniki zimowe i dwa do nich sukienk[i]¹⁷³ stare zielone. Dwie kapy na sionki, które się przystawiają do drzwi na sali, sukienne, zielone, stare, ordynaryjnego sukna. Sukno na nic niezdatne z podłogi z kamienicy. Kołyska z pasami ramiennymi z ogrodu dolnego. Dwa materace stare drelichowe, pojedyncze. Piernat barchanowy pojedynczy. Kawał obicia szpalerowego, starego. Dwa stoliki ordynaryjne. *Camera obscura* błękitno malowana cała, tłumok stary wielki. Stolik składany, podróżny w matelzaku skórzanym. Kołdra bagajzowa stara. Cztery lichtarze, to jest: dwa czarno malowane, a dwa posrebrzane, drewniane stare. Pięć tafel szkła białego rżniętych, szyb większych – 10, mniejszych – pięć. Dwie tafle spēkane.

¹⁷¹ Mapa przedstawiająca prowincję małopolską i wielkopolską.

¹⁷² Izabeli z Poniatowskich Branickiej.

¹⁷³ W rękopisie „sukienka”.

Gabinet. Drzwi z pokoju podwójne, na czterech zawiasach żelaznych z klamką i zasuwkami u dołu i góry żelaznemi. Podłoga sosnowa. Obicie brukatelowe zielone. Portret duży Czarneckiego na płótnie malowany w ramach czarnych. Landszaft duży na płótnie malowany, bez ram. Sześć portretów miernych, suchą farbą malowanych, z których trzy męskich, a trzy białogłowskich, w ramach snycerskiej roboty, drewnianych połączanych. Dwa duże portrety na płótnie malowane w sztabiki oprawne. Dwa landszafciki na drzewie malowane, w ramkach połączanych. Dwa landszafciki na drzewie malowane, w ramkach drewnianych czarnych. Frukta malowane na drzewie, w ramkach drewnianych, snycerskiej roboty, połączanych. Malowanie z różnemi osobami, na blasze miedzianej bez ramek. Portret jakiejś damy, na płótnie malowany, w sztabiki oprawny. Portret na płótnie malowany ks[iężnej] Radziwiłłowej kancelerzyny¹⁷⁴. Dwa landszafciki na płótnie z perspektywą malowane, bez ramek. Dwa obrazy stare na płótnie malowane w ramach czarnych. Chronologia papieżów na papierze. Chronologia królów hiszpańskich na papierze. Kopersztych z drzewem i kwiatkami w ramach. Kopersztych, na którym drzewo [k. 31] genealogii sapieżyńskiej¹⁷⁵. Obrazek pergaminowy P[ana] Jezusa ukrzyżowanego, wkoło niego Apostołowie w ramach czarnych. Mappa stara, duża, nade drzwiami, w sztabiki oprawna. Komin kątowy. Dwa wilki żelazne z dwoma gąłkami mościeżnemi. Łopatka i szczypcy żelazne. Dwa postumenta drewniane, posrebrzane, snycerskiej roboty, do stawiania lichtarzy. Okno o dwóch

¹⁷⁴ Anna Katarzyna z Sanguszków Radziwiłłowa żona Karola Stanisława Radziwiłła kanclerza Wielkiego Księstwa Litewskiego lub Katarzyna z Radziwiłłów Branicka, pierwsza żona Jana Klemensa Branickiego, córką Karola Stanisława.

¹⁷⁵ Mowa tu o genealogii Sapiehów, ułożonej przez Jana Fryderyka Sapiechę, a szychowanej przez Jana Fryderyka Myliusza na zlecenie Józefa Jędrzeja Załuskiego w 1732 r. L. Bernacki, *Materiały do życiorysu i twórczości Ignacego Krasickiego (ciąg dalszy): część pierwsza*, „Pamiętnik Literacki” 28 (1931), s. 132–133.

kwaterach, w olów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zakrętkami. Firanka biała, płócienna, spuszczana. Poręcz żelazna za oknem. Sufit biały.

Dywan z gabinetu z pokoiów paryskich z podłogi. Koberzec stary, duży, dziurawy i splamiony. Kapa adamaszkowa, zielona z łózka J[ąśnie] O[świeconego] Pana¹⁷⁶. Sześć sztuk morowych z obicia i z krzesel, z pasami niebieskimi i białymi. 11 rączek z takiejże materii do krzesel. Trzy brety zszyte materii chińskiej z ptaszkami i kwiatami na białym dnie, z Choroszcy¹⁷⁷ sprowadzone, do reperacji chińskich pokoiów. Pawilon kitajkowy w pasy popielate, zielone i żółte. Sztuka znaczna, kitajki zielonej, wypłowiałej, w dziurach, tasiemką żółtą obszytej. Pawilon bagajowy, stary, w paski z czerwonymi kwiatkami, z płotkiem. Pawilon saski płócienny, na białym dnie, z paskami czerwonymi w kratkę, z płotkiem i z gałkami ośmio[ma]. Dwa pawilony z łózka saskiego płócienne, stare, dziurawe, z kwiatami wypłowiałymi, błękitnymi, z gałkami 12. Kawał obicia starego płóciennego fabryki Menstaka Biały[ostockiego]. Pawilon stary, pojedynczy na dnie białym w paski czerwone wąskie, z tasiemką zieloną. Firanka od okna muslinowa w paski, stara, dziurawa. Dwie firanki białe płócienne, nowe, o trzech bretach z sznurkami nicianymi. Osiem sztuczek płótna lnianego, starego, po brecie, łokc[i] trzy i dwie ćwierci. Dwa bloki od łózka morowego w pasy błękitne i białe na drewnie.

Garderoba. Drzwi z pomienionego gabinetu, pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne drukowane na siarczystym dnie z kwiatami. Szafa w ślepym oknie za firanką z astrachany zielonej na pręcie żelaznym zmykana. Stół z łóz-

¹⁷⁶ Jana Klemensa Branickiego.

¹⁷⁷ Pałac w Choroszcy jako dożywocie należał do Izabeli z Poniatowskich Branickich.

kiem, ceratą zieloną obity, z firanką sukienną zieloną. Dwa obrazy duże, stare, na płótnie malowane. 20 kopersztychów w ramkach czarnych. Teatrum od marionetków, z dekoracjami i kurtyną¹⁷⁸. Z 52 lampami blaszanymi i z dwoma rynnami takimiż. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami, za oknem poręcz żelazna.

[k. 31v] Firanka rasowa, zielona na pręcie żelaznym zmykana. Sufit biały.

Skarbiec na trzecim piętrze. Drzwi pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych ze skoblem. Drzwi drugie pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych ze skoblem. Podłoga sosnowa, dwa stoły duże i półki. Trzy okna: każde o dwóch kwaterach, na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zakrętkami w ołów oprawione. Pułap.

* * *

Tył pałacu od ogrodu.

Tył pałacu architekturą i osobami drewnianymi przyozdobiony, z trzema galeriami, z których dwie mają sufity i ściany *al fresco* malowane i posadzkę marmurową. Trzecia zaś ma sufit biały, dwie w framugach statuy drewniane pobielane, na postumentach takichże, na wierzchu blachą białą obita i kratą żelazną wkoło opasana.

¹⁷⁸ Odnotowano tam część przedmiotów uprzednio wymienionych w: *Regestr rzeczy różnych teatralnych masek i innych potrzeb do tego należących*. AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 122, k. 571v.–579v. Por. N. Szczuka, *Białostocka rezydencja Jana Klemensa Branickiego (1689–1771) jako jeden z ośrodków kultury muzycznej Rzeczypospolitej XVIII wieku*, „Białostoczczyzna” 40 (1995), s. 11–13.

Oficyna gościnna¹⁷⁹.

Sień. Schody kamienne z dziedzińca o trzech gradusach, z poręczami takimiż. Dwie kuny żelazne do zakładania lamp w murze. Drzwi z dziedzińca podwójne, na czterech zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym, z dwoma zasuwkami żelaznymi, u dołu i góry. Posadzka kamienna, ściany *al fresco* malowane. Dwie kolumny drewniane, w marmur malowane. Latarnia szklana w blachę oprawna, na sznurze włóczkowym wisząca.

Pierwsza strona oficyny idąc z dziedzińca po prawej ręce.

Pokoje od dziedzińca

Przedpokój. Drzwi z sieni podwójne na sześciu zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Podłoga sosnowa w fryzy sadzona. Obicie brukatelowe, zielone. Stolik woskowany z szufladką. Komin szafiasty, nad którym malowanie *al fresco*. Piec kaflowy, biały. Okno o czterech kwaterach, w ołów oprawne na ośmiu zawiasach żelaznych, z trzema zakrętkami. Firanka podwójna płócienna na pręcie żelaznym zmykana. Dwie portiery sukienne podwójne, zielone z karmazynowym, namietniczej roboty, na prętach żelaznych. Stolik składany, skórą obity. Trzy stołki trzcinkowe z poduszkami zielonemi, sukienkami. [k. 32] Pięć stołków gdańskich, skórzanych, połączanych. Sufit biały.

¹⁷⁹ Oficyna gościnna ze stajnią stanowiła północne skrzydło, wolnostojące i połączone z korpusem pałacu galerią kolumnową (wcześniej prześwitu prowadzącego do kościoła białostockiego). *Katalog zabytków*, s. 115.

Pokój sypialny z alkową. Drzwi z przedpokoju podwójne, na czterech zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Podłoga sosnowa w fryzy sadzona. Obicie brukatelowe zielone. Krzesło duże z pulstrem, czerwoną skórą obite. Dwa lustra zwierciadlane na ścianie, obydwie o jednej tafli, o dwóch lichtarzach do zakładania essów, w lisztwy połączane oprawne. (Jedno stłuczone.) Dwa landszafty nad drzwiami na płótnie malowane. Dwa stoliki woskowane z szufladką. Dwoje drzwi przy alkowie, obydwie na dwóch zawiasach żelaznych, za nimi po jednej szafie. Komin szafiasty nad nim malowane *al fresco*. Dwa wilki żelazne, łopatka żelazna. Okno o czterech kwaterach, w olów oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych, z trzema zakrętkami. Firanka jedna rasowa, zielona, stara, druga płócienna, biała, spuszczana. Ekran blaszany biały. Sufit biały.

Garderoba. Drzwi z pokoju sypialnianego podwójne, na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem francuskim, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne drukowane. Stół garderobny z łóżkiem i firanką rasową, zieloną. Stołki dwa sukrem zielonym sedesy obite. Piec kaflowy biały. Okno o czterech kwaterach, w olów oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych, z trzema zakrętkami. Firanki zielone, rasowe, na pręcie żelaznym zmykane. Parawan zielony płócienny. Drzwi z garderoby na korytarz¹⁸⁰ pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką.

Pokoje od sadzawek

Przedpokój. Drzwi z sieni pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Obicie

¹⁸⁰ W oryginale jest: „korytarz”.

plócienne, drukowane, na białym dnie z kwiatami czerwonymi. Stół ordynaryjny suknem zielonym obity. Trzy stołki u nich sedesy, plisną zieloną obite, stare. Komin szafiasty, zamurowany. Dwa landszafty z różnymi fruktami, na płótnie malowane w sztabiki oprawne. Piec biały. Okno o czterech kwaterach, w ołów oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych z trzema zakrętkami. Krata żelazna za oknem. Firanka kamlotowa zielona, na pręcie żelaznym zmykana. Sufit biały.

Pokój sypialniany z alkową. Drzwi z przedpokoju pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Obicie plócienne drukowane na białym dnie z kwiatami czerwonymi. Lustro zwierciadlane na ścianie z dwoma lichtarzami do zakładania essów, o jednej tafli w lisztwy połączane oprawne. Cztery stołki gdańskie skórzane wybijane. [k. 32v] Komin szafiasty. Dwa wilki żelazne w kominie. Okno o czterech kwaterach w ołów oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych, z trzema zakrętkami. Kratka żelazna za oknem. Firanki kamlotowe zielone, na pręcie żelaznym zmykane. Firanki u alkowy według odbicia, na pręcie żelaznym zmykane. Sufit biały.

Garderóbka z drzwiczkami przy alkuwie. Dwa okienka owalne o jednej szybie przy tejże alkuwie.

Druga strona oficyny idąc z dziedzińca po lewe ręce.

Pokoje od dziedzińca

Przedpokój. Drzwi z sieni podwójne na czterech zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Podłoga sosnowa. Obicie plócienne drukowane, na zielonym dnie z kwiatami różowymi. Trzy stołki gdańskie skórzanie wybijane.

Stół z dwoma półkami, z firanką rasową, zieloną. Komin szafiasty zamurowany, na nim malowanie *al fresco*. Piec biały z błękitnym. Okno o czterech kwaterach w ołów oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych, z trzema zakrętkami. Firanka rasowa, zielona, na pręcie żelaznym zmykana. Dwie portiery sukienne zielone, z paśowym, namietniczej roboty na pręcie żelaznym. Sufit biały.

Pokój sypialny z alkową. Drzwi z przedpokoju podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Podłoga sosnowa w fryzy układana. Obicie płócienne drukowane, na zielonym dnie z kwiatami różowemi, wkoło lisztwy połączane. Zwierciadło duże, o tafli jednej z nasadem, w ramach sycerskiej roboty połączanych. Dwa krzesła trzcinkowe plecione z pulstrami płóciennymi w żółtą kratkę. Stolik woskowany z szufladką. Łózko drewniane saskie, z kitajką zieloną wypłowiałą. Piec kaflowy biały z błękitnym. Komin szafiasty. Dwa wilki żelazne z dwoma kolumnami mosiężnymi, łopatką i kleszcze. Malowanie nad kominem *al fresco*. Dwa lichtarze o dwóch essach metalowych. Okno o czterech kwaterach w ołów oprawne o 10 taflach, na ośmiu zawiasach żelaznych, z trzema zakrętkami. Firanka biała płócienna z lisztwami zielonemi spuszczana. Sufit biały.

Gabinecik. Drzwi z pokoju sypialnego pojedyncze, w pół szklane, na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne drukowane, na niebieskim dnie z kwiatami różowemi. Stolik prosty, sukнем zielonym obity z szufladką. [k. 33] Okno o czterech kwaterach, w ołów oprawiane na ośmiu zawiasach żelaznych z trzema zakrętkami. Firanka rasowa, zielona na pręcie żelaznym zmykana. Sufit biały. Drzwi pojedyncze z pokoju sypialnego do rejteradki w pół szklane, na dwóch zawiasach z klamką i zamkiem.

Garderoba. Drzwi z pokoju sypialnego pojedyncze pod obiciem na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Drzwi drugie na za temiż na

dwóch zawiasach żelaznych z klamką i zasuwką. Posadzka ceglana. Stół garderobny z łóżkiem, ceratą czarną obity z firanką sukienną zieloną. Piec kaflowy zielony. Okno o czterech kwaterach w ołów oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych z trzema zakrętkami. Krata żelazna za oknem. Firanka rasowa podwójna stara na pręcie żelaznym. Bason okuty czerwoną skórą obity, stary. Sufit biały. Drzwi pojedyncze z garderoby do sieni na dwóch zawiasach żelaznych z klamką.

Pokoje od sadzawek.

Przedpokój. Drzwi z sieni pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim. Podłoga sosnowa. Stół z firanką rasową, zieloną, starą. Kopersztychów czarnych¹⁸¹ za szkłem w ramach czarnych sztuk sied[e]m. Kopersztychów czerwonych¹⁸² dwa za szkłem w ramach. Stół ordynaryjny na czterech nogach. Piec kaflowy biały z błękitnym. Okno o czterech kwaterach w ołów oprawiane na ośmiu zawiasach żelaznych z trzema zakrętkami. Firanki rasowe zielone na pręcie żelaznym zmykane. Krata żelazna za oknem. Pułap pobielany. Forsztowanie na garderóbkę.

Pokój sypialny. Drzwi z przedpokoju podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne drukowane na żółtym dnie z zielonym. Stolik malowany orzechowo w kolorach. Stolik ordynaryjny. Dwa stołki brukatelowe karmazynowe. Pokrowiec z płótna zielonego. Dwa okna, obydwaj w czterech kwaterach w ołów oprawane na ośmiu zawiasach żelaznych z zakrętkami trzema. Za oknami kraty

¹⁸¹ Wyraz w rękopisie podkreślony.

¹⁸² Wyraz w rękopisie podkreślony.

żelazne. Dwie firanki rasowe zielone na pręcie żelaznym zmykane. Komin kątowy. Sufit biały.

Drugie piętro oficyny gościnnej.

Schody na górę z balaskami, pod którymi schowanie zamczyste w środku tych schodów. Okno z wierzchu owalne, a spodem kwadratowe, w ołów oprawne z kratką drucianą i z kratą od sadzawek żelazną. [k. 33v.] Nad tym oknem wyżej okno o taflach ośmiu w drewno oprawnych. Ściany nad schodami *al fresco* malowane. Korytarz w officynie, gdzie podłoga sosnowa. Sufit biały. Dwie latarnie blaszane o czterech szybach szklanych.

Nowy apartament J[ąśnie] O[świeconej] Pani idąc od schodów po prawej ręce¹⁸³

Sala stołowa. Drzwi z korytarza na sześciu zawiasach z zamkiem francuskim mosiężnym, z dwoma zasuwkami. Podłoga sosnowa z fryzami. Ściany *al fresco* malowane w bukiety różne. Pręt żelazny dany dookoła na ścianach. 24 stołki gdańskie, skórzane, wybijane. Piec kafflowy biały. Blacha żelazna od pieca z zasuwką i klamką. Okno o sześciu

¹⁸³ Był to „apartament zimowy” wykonany na potrzeby Izabeli Branickiej już po śmierci Jana Klemensa Branickiego. Prace trwały w latach 1772–1773 i były nadzorowane przez architekta Jana Sękowskiego. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 315 (s. 309–311), 316 (s. 62). Prawdopodobnie miał być to substytut *maison de plaisance*, który to budynek powstawał na obrzeżu miasta jako „Pałacyk Gościnny”, lecz po śmierci hetmana zrezygnowano z wykończenia jego według pierwotnej funkcji. Znamiennie, że gdy Johann Bernulli zwiedził w 1778 r. apartament zimowy, błędnie zrozumiał, iż chodzi o położony w pobliżu Pałacyk, tak bardzo przypominał mu *maison de plaisance*. J. Nieciecki, *Pałacyk Gościnny w Białymstoku*, Białystok 2006, s. 10.

taflach w olów oprawnych na czterech zawiasach żelaznych z dwoma ryglami. Drzwiczki z sali do piwnicy o dwóch kwaterach na sześciu zawiasach z zasuwkami żelaznymi w piwnicy. Podłoga sosnowa ordynaryjna, półki do stawiania szkła, okno o dwóch kwaterach w olów oprawne z zakrętkami i zawiasami żelaznymi.

Kredens. Drzwi z piwnicy do kredensu pojedyncze na dwóch zawiasach z zamkiem żelaznym francuskim. Podłoga sosnowa. Forsztowanie z tarcic biało malowane z pięcioma postumentami ordynaryjnymi. Komin kątowy. Drzwi z kredensu na korytarz pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym. Drzwi z kredensu do sali, u wierchu podwójne, a spodem pojedyncze. Spód na dwóch, a wierzch na czterech zawiasach żelaznych z zasuwkami.

Pokój pierwszy. Drzwi z sali pojedyncze, u wierchu w owal robione, pasowane na dwóch zawiasach mosiężnych z zamkiem mosiężnym francuskim. Posadzka dębowa w tafle układana. Kanap dwie z materacami dwoma, płóciennymi – pięć w kratkę zieloną z białym obszytych. 12 stołków trzinkowych z takiegoż płótna, poduszki na nich. Trzy okna o sześciu taflach w olów oprawne, każde na sześciu zawiasach z dwoma ryglami u których gałki mosiężne. Firanki płócienne na prętach żelaznych zmykane. Obicie papierowe w kwiaty i w pasy, wkoło listewki drewniane, według obicia malowane. Komin szafiasty z ornamentem drewnianym w marmur malowanym. Błat przed kominem marmurowy z czterech kawałków marmuru, w kominie blacha żelazna. Dwa wilki z flammami mosiężnymi pozłocanymi, blacha żelazna herbowna, szczytce, łopatką i kleszcze żelazne. Na kominie zegar paryski okrągły na koniu porcelenowym białym z osóbką trzymającą cugle tegoż konia. Dwie [k. 34] wazy porcelenowe białe, dwie¹⁸⁴ grupy porcelenowe białe.

¹⁸⁴ W rękopisie „dwa”.

Nad kominem zwierciadło kwadratowe o jednej tafli w ramach białych połączanych z ornamentem zielonym, przy nim dwa lichtarze drewniane połączane o dwóch essach. Nad zwierciadłem portret w ramach snycerskiej roboty w owal robionych wyłączanych. Skrzynka kąтова na drewnka. Ekranik do komina na białym grodeturze¹⁸⁵, sznycłą zieloną wyszyty, w tyle zielona kitajka. Ekranik mały na dnie popielatym, haftowany w kwiaty różnemi kolorami.

Piec biały przez pół do sypialnego pokoju wpuszczony. Dwa landszafty okrągłe nade drzwiami w ramach gładkich, połączanych. Portret księżnej generałowej austriackiej za szkłem, suchemi farbami malowany w ramkach czarnych¹⁸⁶. Biuro na czterech nogach, o pięciu szufladach, w mosiądz oprawnych z antabami i zamkami francuskimi. Błat na nim marmurowy, na biurze osóbką kamienna, na postumencie drewnianym czarnym, u którego obwódka metalowa. Zwierciadło nad biurkiem o dwóch taflach w ramach białych z lizstewkami połączanymi z ornamentem zielonym laurowym. Przy nim dwa lichtarze drewniane snycerskiej roboty o dwóch essach połączane.

Pokój sypialny. Drzwi z pierwszego pokoju pojedyncze w owal u góry robione, na dwóch zawiasach mosiężnych z zamkiem mosiężnym francuskim. Posadzka w tafle układana. Obicie płócienne farfurowo malowane, wkóło lizstwy drewniane, jak obicie malowane. Kanapka obita płótnem w kratkę zielone z białym, z materacem z takiegoż płótna.

¹⁸⁵ Spolszczona francuska nazwa grubej jedwabnej tkaniny.

¹⁸⁶ Prawdopodobnie Maria Teresa (1736–1806), żona Andrzeja Poniatowskiego (1734–1773), brata Stanisława Augusta Poniatowskiego i Elżbiety z Potockich Branickiej. Andrzej Poniatowski od młodości służył w armii austriackiej, uzyskał stopień *feldzugmeistra*. E. Rostworowski, *Poniatowski Andrzej*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXVII, Wrocław 1983, s. 412; J. S. Dunin-Borkowski, *Polacy, dygnitarzami Austrii*, t. I: *Podkomorzowie i paziowie (1750–1890)*, Lwów 1890, s. 12.

Stołeczków czerwono z żółtym malowanych, z poduszkami takimi jak kanapa sztuk sześć. Krzesło duże karmazynową trypą wybite, z dwoma lichtarzykami i pulpitem. Biurko na czterech nogach orzechowo malowane z sześci[oma] szufadkami, z sześci[oma] zamkami i tyłoż mosiężnymi blacikami. Biuro na czterech nogach fenirowane z blatem marmurowym białym o pięciu szufladach w mosiądzem okute. Dwa okna, obydwaj o sześciu taflach z zasuwkami na których gałki mosiężne. Do tych okien okiennice kryte z gałkami mosiężnymi. Firanki z płótna takiego jak stołki. Zwierciadło nad biurkiem o dwóch taflach w ramach pozłacanych. Łóżko z kotarą płócienną takim okryte jak i kanapka i stołki, na tym łóżku materac drelichowy. Dwa landszafty nade drzwiami w owal z ramami pozłacanymi. Portret J[añasnie] O[świeconego] Pana¹⁸⁷ suchemi farbami malowany za szkłem w czarnych ramach¹⁸⁸. 24 kopersztychów czarnych różnej wielkości, za szkłem w ramach czarnych. Kopersztych za szkłem [k. 34v] rysowany ręką J[añasnie] W[ielmożnej] Zamoyskiej wojewodzianki podolskiej¹⁸⁹. Cztery landszafty w czarnych ramkach z brzegami i rogami wyzłacanymi. Cztery

¹⁸⁷ Jana Klemensa Branickiego.

¹⁸⁸ Obraz ten („portret Branickiego kasztelana krakowskiego i hetmana wielkiego koronnego za szkłem w ramach czarnych”) znalazł się wśród ruchomości pałacu w Boćkach w 1796 r. Tym samym, dzieło to zostało po śmierci Branickiego oddziedziczony przez Sapiehów. AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 533, karty niepaginowane.

¹⁸⁹ Urszula z Zamoyskich, 1 v. Potocka, 2 v. Mniszchowa (1750–1808), siostrzenica Stanisława Augusta Poniatowskiego, córka Ludwika Zamoyskiej i Jana Jakuba Zamoyskiego wojewody podolskiego; żona Michała Jerzego Wandalina Mniszcha, marszałka wielkiego koronnego. A. Chyczewska, *Marceli Bacciarelli: życie, twórczość*. *Dziela*, t. II, Poznań 1970, s. 112–113. Sławna z wyszycia wełną kolorowego portretu Stanisława Augusta Poniatowskiego, które to dzieło nuncjusz papieski Anioł Maria Durini uwiecznił pisząc po łacinie odę na cześć artystki, którą następnie przetłumaczono na język polski, włoski i francuski. *Encyklopedia powszechna*, t. VII, Warszawa 1861, s. 687–688.

landszafty małe za szkłem w ramach połączonych. Portret królewski mały, okrągły rysowany za szkłem w ramach połączonych¹⁹⁰. Portret biskupa warmińskiego okrągły rysowany za szkłem w ramach czarnych¹⁹¹. Portret mały okrągły rysowany z twarzą kobiecą za szkłem w ramach czarnych¹⁹².

Garderoba. Drzwi z pokoju pojedyncze w górze w owal robione na dwóch zawiasach mosiężnych z zamkiem mosiężnym francuskim. Posadzka z tarcic. Piec z białych kafli, błękitne kwiaty mający. Komin kątowy. Dwa forsztownia z drzwiczkami pojedynczemi, oboje na dwóch zawiasach żelaznych z klamkami. Szafeczka o trzech półkach w forsztowniu jednym, w drugim stolik ordynaryjny z trzema szufladkami i z zamkami ordynaryjnemi. Szafa wielka żółto malowana, z drzwiczkami, szufladami, z pięcio[ma] zamkami ordynaryjnemi. Szafka takimże kolorem malowana z czterema drzwiczkami na ośmiu zawiasach, o dwóch zamkach ordynaryjnych. Obicie ordynaryjne płócienne białe z zielonym, reszta domalowana na ścianie. Okno o sześciu taflach z ryglami na czterech zawiasach (w tym apartamencie całym sześć tafli splekanych). Drzwi z garderoby na korytarz żółto malowane pojedyncze z zamkiem francuskim, na dwóch zawiasach żelaznych.

¹⁹⁰ Portret Stanisława Augusta Poniatowskiego.

¹⁹¹ Ignacy Krasicki, który biskupstwo warmińskie sprawował od 1767 r., zaprzyjaźniony z Janem Klemensem i Izabelą Branickimi. H. Muszyńska-Hoffmannowa, *W wersalu podlaskim*, Olsztyn 1978, s. 21, 100 i n.

¹⁹² Izabela Branicka 12 II 1783 poinformowała swoich urzędników aby „Imć pani generałowa Grabowska ma być w Białymstoku, dasz jej (...) stancję w oficynie w moich pokojach zimowych i gdyby miała kogo z sobą, daj drugą małą stancję”. AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 59, k. 18–19.

Pokoje w oficynie gościnnej od dziedzińca ze schodów na górę idących po lewej ręce

Drzwi na korytarzu podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym i z zasuwkami, biało malowane.

Pokój pierwszy od dziedzińca. Drzwi z korytarza pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa w fryz sadzona. Obicie płócienne drukowane, na niebieskim dnie z kwiatami różowemi, wkoło lisztwy pozłacane. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Firanka biała, płócienna, spuszczana. Kanapa skórzana, wybijana, gdańska. Stołków takichże cztery, stółek trzinkowy jeden. Zwierciadło na ścianie o dwóch taflach (jedna stłuczona) w ramach snycerskiej [k. 35] roboty pozłacanych. Łóżko z kotarą cycowe w różnych kolorach z płótkiem. Komin szafiasty, dwa wilki żelazne, z kolumnami mosiężnemi, łopatka żelazna stara. Zwierciadło nad kominem o jednej tafli z nasadem nad zwierciadłem. Landszaft na płótnie malowany, wkoło ramy snycerskiej roboty pozłacane. Dwa landszafty na płótnie malowane nade drzwiami, w ramach gładkich pozłacanych. Piec biały kafłowy. Sufit biały. Stolik woskowany.

Garderoba. Drzwi z pokoju podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem francuskim żelaznym. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne drukowane, na zielonym dnie z kwiatami. Stół garderobny z łóżkiem i firanką płócienną. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawiane na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Sufit biały. Drzwi z garderoby na korytarz pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych [z] zamkiem żelaznym ordynaryjnym.

Pokój drugi. Drzwi do niego z pomienionej garderoby podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem francuskim. Posadzka z tarcic.

Komin kątowy, piec biały kaflowy. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawiane na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Sufit biały. Stołek skórzany gdański. Krzesło stare.

Garderoba. Drzwi z pomienionego pokoju podwójne na czterech zawiasach żelaznych z klamką. Podłoga sosnowa. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Stół pod oknem prosty sosnowy. Dwie szafy duże z drzewiczkami płótnem obciążnionymi z zamkami ordynaryjnymi. Piec kaflowy biały z błękitnym. Sufit biały.

Rejteradka¹⁹³. Szafa z półkami trzema. Drzwi na korytarz pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym.

Pokoje trzecie

Przedpokój. Drzwi z korytarza pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Obicie drukowane w różne kwiaty. Komin kątowy. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawiane na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Stolik woskowany z szufladką. Firanka biała spuszczana płócienna. Piec biały w pół do pokoju wpuszczony. Dwa krzesła stare, landszaft nade drzwiami, na płótnie malowany w ramkach gładkich połączanych. Sufit biały.

Pokój sypialny. Drzwi z przedpokoju pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim. [k 35v.] Podłoga sosnowa sadzona w fryzy. Obicie morowe w pasy białe z błękitnym. Dwa okna, obydwie o dwóch kwaterach na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zakrętkami. Firanki białe, płócienne, spuszczone. Biuro w mo-

¹⁹³ Pomieszczenie to nie zostało w rękopisie wyodrębnione i przedstawiono je razem z opisem garderoby.

siądz oprawne o czterech szufladach, o zamkach pięciu. Zwierciadło o dwóch taflach w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Stołków gdańskich skórzanych pięć, dwa z poręczami i poduszkami takimi jak obicie. Stolik orzechowo malowany. Stolik mały półowalny. Komin szafiasty, na którym malowanie *al fresco*. Dwa wilki żelazne z flammami mosiężnymi, szczypce i łopatka żelazne. Landszafty nade drzwiami na płótnie malowane w ramach gładkich pozłacanych. Sufit biały.

Garderoba. Drzwi z pokoju sypialnego jedne pod obiciem na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Drugie za temi także pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Podłoga sosnowa. Obicie drukowane, na dnie zielonym w kwiaty. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawiane na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Firanki rasowe zielone. Stolik pod oknem z firanką rasową. Szafa duża w mur wpuszczana o dwóch drzwiach o jednym zamku ordynaryjnym. Dwa stołki stare. Piec biały z błękitnym. Stół garderobny z łóżkiem, z firanką rasową. Sufit biały. Drzwi z garderoby na korytarz pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym.

Pokoje w oficynie gościnnej na drugim piętrze od sadzawek

Pierwszy pokój od bramy, przedpokój. Drzwi z korytarza pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Stół długi sosnowy przy ścianie z firankami rasowymi. Szafa duża na tym stole szaro malowana. Drzwi u niej troje, dwoje zawias żelaznych u każdych drzwi. Dwa zamki żelazne u tejsze szafy. Szafa zielona malowana, drzwi u niej dwoje z zamkami na dwóch zawiasach żelaznych. Stół przy oknie z firanką rasową. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Sufit biały.

Pokój sypialny. Drzwi z przedpokoju pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim. Podłoga sosnowa. [k. 36] Obicie płócienne drukowane na niebieskim dnie z pasami zielonemi i kwiatami czerwonemi. Dwa stoliki sukнем zielonym obite. Trzy stołki skórą czerwoną obite. Komin szafiasty. Piec biały kaflowy. Dwa okna, obydwą o dwóch kwaterach w olów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Dwie firanki zielone rasowe na pręcie żelaznym zmykane. Sufit biały. Drzwi z pokoju sypialnego na korytarz pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych¹⁹⁴ z zamkiem żelaznym francuskim. Na korytarzu przeforsztowanie w pół z oknami z drzwiczkami i zasuwką. Okno z korytarza ku bramce o dwóch kwaterach w olów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami, stare potłuczone¹⁹⁵.

Drugi pokój. Drzwi z korytarza do pokoju pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Obicie papierowe na żółtym dnie w kwiaty. Stół orzechowo malowany z szufladką zamczystą. Dwa stołki z sedesami sukienkami zielonemi. Komin szafiasty. Dwa wilki żelazne. Piec kaflowy biały z błękitnym. Okno o dwóch kwaterach w olów oprawne na czterech zawiasach żelaznych. Sufit biały. Zwierciadło stłuczone, w listewkach połączonych. Łóżko saskie karmazynowe, adamaszkowe, stare.

Garderóbka. Drzwi z pokoju pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych. Podłoga sosnowa. Obicie stare, płócienne, drukowane na białym dnie z kwiatami. Stół garderobny z firanką rasową. Pół okna w olów oprawne na dwóch zawiasach żelaznych. Drzwi z garderóbki na kory-

¹⁹⁴ W rękopisie błędnie „żelaznym”.

¹⁹⁵ W 1781 r. zdecydowano się, wobec złego stanu szyb, oszklifikować okna w niektórych pomieszczeniach pałacowych. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 316, s. 45.

tarz pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Sufit biały.

Trzeci pokój. Drzwi z korytarza do pokoju pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne drukowane na dnie białym z kwiatami czerwonymi. Firanka przy alkwie z takiego płótna jak obicie, na pręcie żelaznym zmykana. Stół ordynaryjny szaro malowany. Komin szafisty. Dwa wilki żelazne. Piec kaflowy biały z błękitnym. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawiane na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Sufit biały. Firanki u okna rasowe, zielone, na pręcie żelaznym zmykane.

Garderóbka. Drzwi z pokoju pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Podłoga sosnowa. Obicie stare, płócienne, drukowane. Stół garderobny z łóżkiem, z firanką starą sukienką zieloną. Pół okna na dwóch zawiasach żelaznych zielonych z dwoma zakrętkami. Firanka u okna rasowa, zielona. Dwie półki na ścianie ordynaryjne sosnowe, przy wejściu do rejteradki sukno [k. 36v] stare zielone. Drzwi z garderóbki na korytarz pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym.

Czwarty pokój ku schodom. Drzwi z korytarza do pokoju pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim. Podłoga sosnowa w fryzy sadzona. Obicie płócienne drukowane na dnie niebieskim w pasy zielone z kwiatami czerwonymi. Zwierciadło na ścianie na trzech hakach żelaznych o jednej tafli w ramach czarnych. Dwa stoliki woskowane z tych jeden z szufladką. Stolik stary, szaro malowany, na nogach wyrzynanych pozłacanych. Biurko orzechowe z czterema u spodu szufladami, z zameczkami u których antaby i szyltłaty mosiężne. Wierzch z zamkiem na zawiasach spuszcanych z zewnątrz, w środku suknem zielonym obity. Tamże jedna szuflada na papiery

z zasuwką drewnianą. Cztery szufladki wysuwające się i przegródki takiegoż drewna jak biurko. Cztery stolki i taboret skórą czerwoną obite. Komin szafiasty marmoryzowany. Dwa wilki, łopatka i kleszcze żelazne. Skrzynka na drewka. Nad kominem cztery osóbki gipsowe, pozłacane na postumencikach, takichże i cztery kubki drewniane czerwono malowane. Piec kaflowy biały z błękitnym. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Firanka płócienna biała na pręcie żelaznym zmykana. Sufit biały.

Pasażyk. Drzwi z pokoju podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Podłoga sosnowa. Obicie stare płócienne, drukowane na dnie zielonym z kwiatami. Landszaft nade drzwiami na płótnie malowany w ramach gładkich pozłacanych. Okienko małe o dwóch szybach w ołów oprawne na dwóch zawiasach żelaznych z zakrętką. Stolik ordynaryjny sosnowy. Dwa stoliki gdańskie skórzane wybijane stare. Sufit biały. Drzwi z pasażyku na korytarz pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem ordynaryjnym.

Garderoba przy samych schodach. Drzwi z pasażyku do garderoby pojedyncze na zawiasach żelaznych, nad drzwiami ramy od okna na zawiaskach żelaznych z zakrętką. W garderobie podłoga sosnowa. Obicie płócienne drukowane na dnie niebieskim z pasami zielonymi i kwiatami czerwonymi. Dwa stolki suknem zielonym obite. Dwa stolki drewniane, jeden szaro malowany, drugi prosty. Stolik dębowy stary z wierzchu suknem zielonym obity. Szafa duża szaro malowana, u niej z przodu drzwi dwoje na zawiasach żelaznych z zamkiem z boku. Drzwi jedne na zawiasach żelaznych z zamkiem. Spodem łóżko z firanką rasową zieloną. Landszaft nade drzwiami [k. 37] na płótnie malowany wkoło ramki gładkie pozłacane. Piec biały kaflowy. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami.

mi, z firankami rasowymi, na pręcie żelaznym zmykanemi. Sufit biały. Drzwi z garderoby na korytarz pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym ordynaryjnym.

Stajnia w oficynie. Drzwi do stajni podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu¹⁹⁶. Posadzka kamienna. Pompa. 24 przegród, 24 żłobów, 24 drabinek żelaznych¹⁹⁷. Dwa duże okna w ołów oprawne o czterech kwaterach na ośmiu zawiasach żelaznych z trzema zakrętkami. 11 okien małych w ołów oprawnych każde na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką. Sklepienie.

Oficyna kuchenna¹⁹⁸.

Kuchnia. Schody kamienne o dwóch gradusach z poręczami kamiennymi. Dwie kuny żelazne w murze do zakładania lamp. Drzwi z dziedzińca do kuchni podwójne na czterech zawiasach żelaznych

¹⁹⁶ Szczegółowy rejestr rzeczy ruchomych znajdujących się w tym budynku: *Porządku stajenne w dyspozycji koniuszowskiej zostającej*, AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 122, k. 555–558; *Regestr stajniów, stada, wozowni i innych potrzeb stajennych*, ibidem, k. 585–589; *Naczynia rzemieślnicze i inne parafalnalia stajenne*, ibidem, k. 589–589v.

¹⁹⁷ W stajni trzymano 24 najlepsze konie. Natomiast zwierzęta stare i schorowane ubijano, a mięso przeznaczano na potrzeby psiarni. Zob. W. Matuszewic do I. Branickiej, Białystok 27 III 1783, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 464v: „Klacz bułana od kary przez starość już bardzo osłabła, z nocy wstawać nie może ale ją podnosić muszą dłaczego od tygodnia bojąc się sama, że ustawać nie może żadnej nocy nie kładzie się; potrzeba ją oddać na psiarnię, a na jej miejsce można będzie dać klacz z furmanki bartka jak się ożrebi, o której dawniej donosiłem, że jest żrebną, tak klacz choć nie jest zbyt stara, do powolnej tylko roboty ale nie do furmanki jest zdalna dlatego że jest bardzo leniwa”.

¹⁹⁸ Oficyna kuchenna z wozownią stanowiła skrzydło południowe pałacu, połączonej z pokojami kredensowymi w korpusie pałacu. *Katalog zabytków*, s. 115.

z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Pompa z[e] smokiem mosiężnym. Cztery okna na dziedziniec, każde o czterech kwaterach na ośmiu zawiasach żelaznych w ołów oprawne z zakrętkami żelaznymi. Dwa okna od dziedzińca za kuchnią, obydwa o czterech kwaterach na ośmiu zawiasach żelaznych w ołów oprawne z kratą żelazną. Przy drzwiach od dziedzińca sionka z tarcic przepierzona z drzwiami pojedynczemi na zawiasach żelaznych z klamką.

Korytarz. Drzwi z kuchni pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych ze skoblem. Dwa okna na dziedziniec, obydwa o czterech kwaterach w ołów oprawne na ośmiu zawiasach żelaznych z trzema zakrętkami. Dwa okna próżne do spiżarni z kratą żelazną. Drzwi podwójne z korytarza na galerię na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym z dwoma zasuwkami żelaznymi u dołu i u góry.

Spiżarnia. Drzwi z kuchni pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Dwie skrzynie proste. Szafa duża. Okno o czterech kwaterach w ołów oprawne na ośmiu zawiasach żelaznych z trzema zakrętkami z kratą żelazną. Drzwi pojedyncze do drugiej spiżarni na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem. Drzwi pojedyncze z kuchni na podwórze [k. 37v] na dwóch zawiasach żelaznych z klamką.

Kredens. Drzwi z dziedzińca za kuchnią pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Szafa wielka do chowania srebra, u niej drzwi troje u góry i tyleż u dołu, każde na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem¹⁹⁹. Szafa przy drzwiach z drzwiami na dwóch zawiasach żelaznych. Dwa stoły do chędożenia srebra z łózkami. Dwa stoły do stawiania srebra. Piec kaflowy zielony komin kątowy. Drzwiczki małe z kredensu do kuchni do wydawania srebra na dwóch zawiasach żelaznych, z dwoma zasuwkami. Okno o czterech kwaterach

¹⁹⁹ *Srebra, porcellina, miedź i cyna w dyspozycji marszałkowskiej będące*, AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 122, k. 545–551.

w ołów oprawne na ośmiu zawiasach żelaznych, z trzema zakrętkami i kratą żelazną.

Skarbiec w oficynie kuchennej. Drzwi z dziedzińca do skarbcza podwójne na zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym, z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i u dołu. Drzwi drugie pojedyncze do skarbcza na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym. Podłoga sosnowa. Piec z kafli zielonych. Trzy okna, każde o czterech kwaterach w ołów oprawne, na ośmiu zawiasach żelaznych, z trzema zakrętkami z kratą żelazną.

Wozownia. Drzwi czworo, każde podwójne na sześciu zawiasach żelaznych, z trzema zasuwkami żelaznymi. Zamek jeden.

Drugie piętro oficyny kuchennej.

Schody drewniane z dziedzińca za kuchnią, na korytarz[u] nad schodami w oknie krata drewniana.

Korytarz. Podłoga sosnowa. Trzy okna w pół drewniane każde na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką.

Stancja idąc ze schodów po lewej ręce²⁰⁰. Drzwi z korytarza pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Piec zielony kaflowy. Komin kątowy. Obydwa o dwóch kwaterach na czterech zawiasach żelaznych, z dwoma zakrętkami. Sufit biały.

Stancja druga w porządku. Drzwi z korytarza pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych [k. 38] z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga

²⁰⁰ W tych niewielkich stancjach mieszkały m.in. dzieci szlacheckie wysłane na dwór Branickiego w celu zdobycia ogłady dworskiej. Michał Starzeński pisał: „Gdy skończyłem trzy lata, wyznaczono mi w pałacu mały pokoik, który zamieszkiwałem wraz z dodanym sobie mentorem, cudzoziemcem i awanturnikiem, imieniem Drake”. M. Starzeński, op. cit., s. 5.

ga sosnowa. Stół sosnowy duży z szufladką. Pięć stołków drewnianych szaro malowanych. Piec biały kaflowy. Komin szafiasty. Obicie płócienne lila²⁰¹ z zielonym w alkwie. Przed alkwą lampartowo malowane na ścianie. Dwa okna obydwa o dwóch kwaterach w olów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami.

Stacja idąc ze schodów po prawej ręce od dziedzińca. Drzwi z korytarza pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Szafa duża orzechow[o] malowana. Drzwi u niej podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem. Piec biały. Komin szafiasty. Dwa okna, obydwa o dwóch kwaterach w olów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami.

Stacja druga podłe tej. Drzwi z korytarza pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem. Podłoga sosnowa Zwierciadło o jednej tafli w ramach połączonych. Komin kątowy. Piec biały, ściany malowane w paski błękitne i żółte. Forsztowanie z tarcic na garderóbkę. Okno o dwóch kwaterach w olów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami.

Kuchenka naprzeciw tej stacji. Do niej drzwi z korytarza na zawiasach żelaznych. Okno jedno bez szkła z zawiasami żelaznymi.

Stacja powracając nazad nad schodami

Izba pierwsza. Drzwi z korytarza pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Okno o dwóch kwaterach w olów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami.

²⁰¹ Lila oznacza kolor jasnioletowy. K. Handke, H. Popowska-Taborska, I. Galster, *Nie dajmy zginąć słowom*, Warszawa 1996, s. 182.

Izba druga. Drzwi z izby pierwszej pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Piec zielony kaflowy. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym z dwoma zakrętkami. Podłoga sosnowa.

Stancje nad skarbcem i nad wozownią

Sień. Drzwi z dziedzińca do sieni podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym, z zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Okno nade drzwiami w ołów oprawne. Drzwi pojedyncze z sieni na tylni dziedziniec na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Schody drewniane na korytarz. Dwa okna nad schodami w ołów oprawne. [k. 38v]

Korytarz. Podłoga sosnowa. Sufit biały.

Stancje idąc ze schodów po lewej stronie od dziedzińca

Izba pierwsza od schodów. Drzwi pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim. Podłoga sosnowa. Piec biały kaflowy. Komin kątowy. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Firanka rasowa zielona spuszczana. Sufit biały.

Izba druga. Drzwi z pierwszej izby pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne drukowane w pasy białe i zielone z kwiatami różnemi. Zwierciadło na ścianie o jednej tafli w ramach czarnych. Komin szafiasty, nad nim malowane *al fresco*. Piec biały kaflowy. Dwa okna obydwu w dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Dwie firanki płócienne, białe, spuszczone. Sufit biały. Sześć stołków suknem zielonym obite.

Izba trzecia. Drzwi z izby drugiej na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem. Podłoga sosnowa. Szafa o jednych drzwiach na dwóch zawiasach z zamkiem. Szafa o dwóch drzwiach szaro malowana na czterech zawiasach z zamkami. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach. Firanka rasowa, zielona, spuszczana. Drzwi z tej izby na korytarz pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem.

Izba czwarta. Drzwi z izby trzeciej pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne, drukowane, na dnie żółtym w kratki z kwiatkami rzucanami. Piec biały, kaflowy. Komin kątowy. Dwa okna, obydwa o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Dwie firanki rasowe, zielone, spuszczone. Krzesło duże z poręczami i poduszką, skórą czerwoną obite. Stółek skórą czerwoną obity.

Apteka²⁰². Drzwi z izby czwartej do apteki pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim. Podłoga sosnowa. Trzy okna, każde o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Dwie szafy szaro malowane, obydwie o jednych drzwiach z zamkiem, na dwóch zawiasach żelaznych. Dwie szafy szaro malowane, obydwie u góry mają drzwi dwoje z zamkiem na czterech zawiasach żelaznych, u spodu szuflady wysuwane. Stół w pośrodku apteki szaro malowany spodem, trzy szuflady mający, u których po dwie antaby żelazne. [k. 39]

²⁰² W aptece przechowywane były medykamenty, które zakupywano, a następnie przywożono z Warszawy. W. Matuszewicz do I. Branickiej, Białystok 6 VII 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 248: „O pakach z medykamentami przepomniałem dawniej donieść J.O. Pani, że już przed tygodniem tu są sprowadzone i tak JM. Menger jako i zakonnicze wszystkie medykamenty w całości bez żadnej szkody odebrali”. AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 9, s. 3.

Stancje idąc ku schodom po lewej ręce od dziedzińca tylnego

Izba od apteki. Drzwi z korytarza do izby pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Komin kuchenny.

Izba druga podle tej. Drzwi z pierwszej izby na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami

Izba trzecia przy schodach. Drzwi z korytarza pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim. Podłoga sosnowa. Ściany w paski błękitne malowane. Piec kaflowy biały. Komin kątowy. Okna o dwóch kwaterach, w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Firanka rasowa, zielona, spuszczana.

Oficyna za kuchnią.

Pierwsza strona oficyny za kuchnią idąc z dziedzińca po lewej ręce

Korytarz. Drzwi z dziedzińca podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym. Okno na końcu korytarza z kratą żelazną.

Izba pierwsza od wchodu. Drzwi z korytarza pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Sklepienie. Drzwi pojedyncze z tej izby do izdebki na dwóch zawiasach żelaznych z klamką, gdzie okno

o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Sklepienie.

Druga izba podle tej. Drzwi do niej z korytarza pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Piec z kafli zielonych. Komin kątowy. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z kratą żelazną. Sklepienie. Drzwi z pierwszej izby do drugiej, na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem. Podłoga sosnowa. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką [k. 39v] i z kratą żelazną. Sklepienie.

Skarbiec Korzenny. Drzwi z dziedzińca podwójne, sztabami żelaznymi okute na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym. Posadzka ceglana. Trzy okna próżne z kratą żelazną. Sklepienie.

Cek[h]auz²⁰³. Drzwi dwoje podwójnych na czterech zawiasach żelaznych, z których jedno mają trzy zasuwki żelazne, a drugie dwie zasuwki i zamek żelazny. Sied[c]m okien w ołów oprawnych z kratą żelazną. Każde o dwóch kwaterach na czterech zawiasach z zakrętkami. Sklepienie.

Druga strona oficyny za kuchnią idąc z dziedzińca po prawej ręce

Izba stołowa. Drzwi do niej z wyżej pomienionego korytarza na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Posadzka ceglana. Piec z kafli zielonych. Trzy okna, każde o dwóch kwaterach na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką w ołów oprawne,

²⁰³ Po śmierci Jana Klemensa Branickiego w cekhauzie przechowywano tam m.in. wełnę oraz tafle szkła. W. Matuszewic do I. Branickiej, Białystok 11 V 1780, AGAD, Archiwum Roskie, Korespondencja, LXV/1, k. 227v; tenże do tejże, Białystok 26 XII 1780, ibidem, k. 344.

z kratą żelazną. Dwie szafy o dwóch drzwiczkach z zamkami żelaznymi. Sklepienie.

Izba pod schodami, gdzie okno o dwóch kwaterach na zawiasach żelaznych wytłuczone. Drzwi do izby z korytarza na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem. Podłoga sosnowa. Piec z kafli zielonych. Dwa okna, obydwaj o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwiema zakrętkami. Sklepienie.

Sień przed izbą hajducką. Drzwi z dziedzińca podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym.

Izba hajducka. Drzwi z sieni pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Posadzka ceglana. Piec z kafli zielonych. Komin kątowy. Dwa okna, obydwaj o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Drzwi pojedyncze z izby do komórki na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Okno w komórce o dwóch kwaterach na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką.

Izba druga przy hajduckiej. Drzwi z sieni pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Ściany w paski błękitne malowane. Stół niebieski z białym malowany. Dwa stołki drewniane szaro z błękitnym malowane. Piec z kafli białych. Komin szafiasty. [k. 40] Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką. Okiennica na czterech zawiasach żelaznych z klamką.

Pasztetnia²⁰⁴. Drzwi do pasztetni na dwóch zawiasach żelaznych ze skoblem. Stół duży do roboty, lipowy. Szafa, drzwi u niej na dwóch za-

²⁰⁴ Pasztetnia występowała w największych pałacach ówczesnej Rzeczypospolitej. Przykładowo: S. Lorentz, *Pałac Prymasowski*, Warszawa 1982, s. 50; B. Majewska-Maszkowska, *Mecenat artystyczny Izabelli z Czartoryskich Lubomirskiej (1736–1818)*, Wrocław 1976, s. 250.

wiasach żelaznych ze skoblem. Dwa okna, obydwu o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką.

[**Komora**]. Drzwi z pasztetni do komory na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem. Szafa w tej komorze kątowa, drzwi u niej na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem. Szafa w murze do suszenia ciasta. Drzwi u niej na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem. Stół lipowy. Piec z kaffi zielonych. Okna o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką.

Piekarnia. Drzwi do piekarni na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Stół lipowy do roboty. Piec zielony. Cztery okna, każde o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką. Drzwi z piekarni do komórki na dwóch zawiasach żelaznych ze skoblem. Okno o dwóch kwaterach, w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką.

Drugie piętro.

Oficina za kuchnią. Schody drewniane z korytarza dolnego na korytarz górny, nad schodami okno wpół szklane na czterech zawiasach żelaznych. Na korytarzu posadzka ceglana. Dwa okna, jedno naprzeciw drugiego. Obydwu o dwóch kwaterach na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką, z tych jedno od dziedzica wpół szklane. Sufit biały.

Stacja marszałkowska²⁰⁵

Izba stołowa. Drzwi z korytarza pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Ściany

²⁰⁵ Marszałek dworu zarządzał służbą pałacową i rzemieślnikami zatrudnionymi przy pracach pałacowych, pilnował porządku i troszczył się o bezpieczeństwo

al fresco malowane. Szafa kredensowa, drzwi u niej dwoje, obydwie na dwóch zawiasach żelaznych z zamkami. Stół sosnowy o czterech sztućkach. Sześć stołków drewnianych. Piec biały kaflowy. Komin szafiasty. Trzy okna, każde o dwóch kwaterach na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami.

Izba druga. Drzwi z izby stołowej na dwóch zawiasach żelaznych [k. 40v] z zamkiem żelaznym francuskim. Podłoga sosnowa. Obicie żółte papierowe. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Piec biały, kaflowy. Komin szafiasty. Sufit biały.

Izba trzecia. Drzwi z drugiej izby na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim. Podłoga sosnowa. Obicie papierowe żółte. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwiema zakrętkami. Sufit biały.

Izba czwarta poboczna. Drzwi z izby stołowej na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym. Podłoga sosnowa. Obicie papierowe, żółte. Piec z kafli białych. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwiema zakrętkami. Przewieszanie na garderóbkę, w którym jedno drzwiczki z pokoju, a drugie do izby stołowej, na zawiasach żelaznych z klamką. Okienko nad drzwiami owalne, w ołów oprawne.

Korytarz długi. Posadzka ceglana. Trzy okna w pół drewniane na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką. Latarnia na ścianie od schodów w blachę oprawna.

przeciwpożarowe. W 1775 marszałkiem był Feliks Pryncypaty. I. Kulesza-Woroniecka, *Współpracownicy Izabeli Branickiej w latach 1771–1808*, „Studia Podlaskie” 20 (2012), s. 163.

Pierwsza strona na korytarzu po prawej ręce.

Izba pierwsza. Drzwi z korytarza pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Piec kaflowy biały. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zasuwkami. Komin kątowy. Obicie płócienne, drukowane, stare, w pasy białe i zielone. Sufit biały. Firanka u okna rasowa, zielona, na pręcie żelaznym zmykana.

Izba druga. Drzwi do niej z korytarza na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Piec biały. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami.

Izba trzecia z przeforsztowaniem. Drzwi z izby drugiej na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym, w izbie trzeciej. Podłoga sosnowa. Obicie płócienne, drukowane, lila z zielonym. Piec biały. Komin szafiasty. Dwa okna, obydwa o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Dwie firanek rasowych, zielonych, na pręcie żelaznym zmykanych. Drzwi z izby na korytarz na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim.

Izba czwarta mała. Drzwi z korytarza na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym. Podłoga sosnowa. Piec biały. [k. 41] Szlafbank. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z zakrętkami. Firanka rasowa, zielona, na pręcie żelaznym.

Izba piąta. Drzwi z izby czwartej na dwóch zawiasach żelaznych. Obicie płócienne, drukowane, stare, w pasy białe i zielone. Podłoga sosnowa. Piec biały kaflowy. Komin szafiasty. Dwa okna obydwa o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Zwierciadło w czarnych ramach. Klawicymbał z pulpitem.

Drzwi z izby na korytarz na dwóch zawiasach żelaznych, z zamkiem żelaznym.

Skarbiec nad cekhauzem. Drzwi z korytarza do sionek dębowe w sztaby żelazne okute na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim. Okno w sience o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z zakrętkami. Drzwi drugie z sionki do skarbcza na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim. Podłoga sosnowa. Dwa okna, każde o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Tyleż okiennic, każda podwójna na czterech zawiasach żelaznych z klamką. Stół duży sosnowy.

Skarbiec drugi tamże od stawu. Drzwi, z sionki przed skarbcem pomienionym, pojedyncze, na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim. Podłoga sosnowa. Trzy okna, każde o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z zakrętką. Stół duży sosnowy. Sufit biały.

Izba po drugiej stronie korytarza przy schodach. Drzwi z korytarza na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Piec biały. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z zakrętkami.

Druga połowa drugiego piętra oficyny za kuchnią

Schody drewniane na korytarz przed cukiernią. Dwa okna potłuczone nad schodami w ołów oprawne, obydwie na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Na korytarzu podłoga sosnowa. Okno półdrewniane.

Cukiernia. Drzwi z korytarza pojedyncze na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Dwa stoły długie sosnowe do stawiania koszyków. Szafa pod jednym z tych

stołów, drzwi u niej na czterech zawiasach [k. 41v] żelaznych z zamkiem. Dwie szafy przy ścianie, drzwi u obydwu troje na dwóch zawiasach żelaznych z zasuwkami żelaznymi. Z tych szaf jedna tylko z zamkiem. Szafa do suszenia konfitur, drzwi u niej na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem i zasuwką. Cztery okna, każde o dwóch kwaterach w ołów oprawne, na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami. Dwie portszeży do noszenia cukrów. Piec zielony kafłowy. Szafa popielata z garderoby J[asnie] O[świeconego] Pana²⁰⁶.

Kuchenka do smażenia cukrów. Drzwi z korytarza na dwóch zawiasach żelaznych z zasuwką żelazną. Półokna w ołów oprawne.

Stacja przy cukierni

Izba pierwsza. Drzwi z korytarza na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Piec z zielonych kafli. Komin kątowy. Dwa okna, obydwu o dwóch kwaterach na czterech zawiasach żelaznych w ołów oprawne z zakrętkami. Sufit biały.

Izba druga. Drzwi z pierwszej izby na dwóch zawiasach żelaznych z klamką. Podłoga sosnowa. Okna o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z dwoma zakrętkami.

Komora do chowania cukrów. Drzwi z korytarza na dwóch zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym ordynaryjnym. Podłoga sosnowa. Szafa o dwóch drzwiczkach na czterech zawiasach żelaznych z zasuwką. Okno o dwóch kwaterach w ołów oprawne na czterech zawiasach żelaznych z zakrętkami.

* * *

²⁰⁶ Szafa znajdująca się wcześniej w garderobie Jana Klemensa Branickiego.

Spisanie okien dubeltowych:

- sześć okien dubeltowych do paradnych pokojów;
- jedno okno dubeltowe do pasażu J[aśnie] O[świeconego] Pana²⁰⁷;
- trzy okna dubeltowe do przedpokoju od paradnych pokojów;
- cztery okna dubeltowe od stołowej sali dolnej;
- okno siatkowe na lato do pokoju paradnego;
- okno siatkowe do chińskiego pokoju.

Markizy:

- sześć markiz drelichowych do okien od paradnych pokojów;
- dwie markizy drelichowe do pokoju J[aśnie] O[świeconego] Pana²⁰⁸;
- dwie markizy drelichowe do pokojów łazienkowych;
- markiza drelichowa do gabinetu paryskiego;
- markiza wielka z szarego płótna do przedpokoju paryskiego;
- do tejże markizy sześć prętów żelaznych;
- markiza drelichowa do okna w stacji na dole w oficynie;
- dwie markizy drelichowe do stacji w oficynie;

[k. 42]

- dwie markizy drelichowe do okien górnych w oficynie;
- markiza drelichowa do pokoju przy łazienkach.

Spisanie modeli różnych, które się w pałacu w schowaniu pod strychem znajdują:

- model schodów kamiennych w sali pałacowej²⁰⁹;
- model serwisu z gryffami;
- model młynu wodnego i maszyny;
- model młynu wietrznego z wierzchem obracającym się;

²⁰⁷ Mowa o pasażu przylegającym do apartamentów Jana Klemensa Branickiego.

²⁰⁸ Jana Klemensa Branickiego.

²⁰⁹ Jest to model wykonany przez Fontanę na potrzeby przebudowy westybulu w latach 1754–1755. A. Oleńska, *Jan Klemens Branicki*, s. 130.

- model mostu zwodzonego;
- model do rżnięcia siczki na wodzie;
- model maszyny do wyciągania wielkich drzew;
- modeli dwa młynów wołowych;
- model okna z markizą od gradu;
- kufer stary pełen różnych modeli snycerskiej roboty²¹⁰.
- model maszyny blaszanej do łąk wysuszania;
- model maszyny blaszanej do fontann należący²¹¹.

Spisane różnych rzeczy w tymże schowaniu:

- biuro ordynaryjne szaro malowane o trzech szufladach z zamkami i antabami żelaznymi;
- dwie tafle miedziane, szlifowane, duże, sztychowane w tym biurze;
- trzy tafle mniejsze, szlifowane, sztychowane, miedziane tamże;
- cztery tafle miedziane, niesztychowane duże tamże;
- jedna tafla mała, niesztychowana.

* * *

²¹⁰ Wśród starych modeli mógł znajdować się projekt urządzenia garderoby, który przywiózł Janowi Klemensowi Branickiemu podkomorzyc Brzeziński. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 358, s. 29–30.

²¹¹ Model ten powstał prawdopodobnie w 1753 r., kiedy udało się od marszałka wielkiego koronnego Franciszka Bielińskiego wypożyczyć sprowadzony z Paryża model „machiny” do fontann. E. Kowecka, op. cit., s. 156.

Altanka w dolnym ogrodzie²¹².

Przedpokój. Dwa gradusy kamienne przede drzwiami. Drzwi z ogrodu podwójne na sześciu zawiasach żelaznych z zamkiem żelaznym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Podłoga sosnowa we fryz sadzona. Ściany *al fresco* malowane. Komin szafasty. Okno o czterech kwaterach w olów oprawione, na ośmiu zawiasach żelaznych z sześci[oma]²¹³ zaszczepkami. Sufit biały.

Pokój. Drzwi z przedpokaju podwójne na czterech zawiasach żelaznych z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Podłoga sosnowa we fryz sadzona. Ściany *al fresco* malowane. Kana pa orzechowo malowana, materac i dwa wały na niej, atlasem niebieskim w kwiaty powleczone. Pokrowiec z astrachany niebieskiej. Zwierciadło szlifowane na ścianie o dwóch taflach w ramach snycerskiej roboty pozłacanych. Dwa stoliki niebiesko malowane, z szufladką, [k. 42v] nogi po brzegach pozłacane. Zegar kuranty²¹⁴ grający w kopercie drewnianej, orzechowo malowanej z ornamentem po niej rżniętym pozłacanym z ozdóbką drewnianą, pozłacaną, na nogach drewnianych ordynaryjnych stojący.

²¹² Był to pawilon „Nad Kanałem” inaczej zwany pawilonem „Pruskim” położony na osi odnogi kanału, pawilonu Pod Orłem i pawilonu Włoskiego. Długość budynku wynosiła 860 cm, fasady zaś 420 cm. L. Pawlata, *Archeologiczne badania Pawilonu nad Kanałem w ogrodzie Branickich w Białymstoku*, „Podlaskie Zeszyty Archeologiczne” 3 (2007), s. 79–99. W inwentarzu z 1771/2 r. obiekt ten nazwano „altanka z pruskiego muru”. Przy tej altance w 1773 r. prowadzono prace ziemno-ogrodnicze. Jan Sękowski do Izabeli Branickiej, Białystok 26 IV 1773, J. Glinka, *Zamek obronny w Białymstoku na przełomie XVI i XVII wieku*, „Rocznik Białostocki” 2 (1961), s. 95: „W ogrodzie dolnym wał okrągły za altanką w dwie kondygnacje jest uformowany. Róże górą i środkiem, to jest na wyższej i niższej kondygnacjach są już posadzone i mniejsza połowa tego wału jest już odarnowana”.

²¹³ W rękopisie „szczęścią”.

²¹⁴ *Kurant* – melodia wygrywana przez zegar.

Trzy okna, każde o dwóch kwaterach w drewno oprawne ze szkła białego, na sześciu zawiasach żelaznych z prętem, antabą i krukiem żelaznym, w antabie gałka mosiężna. Trzy firanki muślinowe, białe, spuszczone. Sufit biały z ornamentem po brzegach i we środku *al fresco* malowanym²¹⁵.

Gabinet. Drzwi z pokoju podwójne na czterech zawiasach żelaznych, z zamkiem mosiężnym francuskim, z zasuwkami żelaznymi u dołu i góry. Kanapa orzechowo malowana. Materac na niej i dwa wały z atlasu niebieskiego w kwiaty. Sześć stołków tymże atlasem obitych. Pokrowce na stołkach i kanapie z astrachany niebieskiej. Dwie wazy gipsowe z satyrami brązowane na postumentach drewnianych, seledynowo z białym malowanych. 145 kopersztychów za szkłem różnej wielkości na ścianach, w ramach czarnych z lizstewkami połączanymi. Okno o dwóch kwaterach w drewno oprawne, na sześciu zawiasach żelaznych z dwoma zasuwkami żelaznymi u góry i dołu. Okiennica podwójna na czterech zawiasach żelaznych z szrubą do zamykania. Podłoga sosnowa we fryzy sadzona. Sufit biały z ornamentem po brzegach *al fresco* malowanym. Za oknem dwa gradusy kamienne.

Altanka chińska w górnym ogrodzie.

Cztery okna wychodne, każde o dwóch kwaterach w drewno oprawione ze szkła białego na sześciu zawiasach żelaznych z zasuwkami żelaznymi u góry i dołu, zamek u okna jednego. Posadzka dębowa w szachownicę układana. Ściany *al fresco* z chińskimi osobami i drzewami malowane²¹⁶. Dwa stoliki chińsko, zielono, lakierowane z kwiatami

²¹⁵ Dekoracje do tzw. *Pavillon au bout de canal* wykonał latem i jesienią 1755 r. Herliczka wraz ze stolarzem Schultzem. A. Oleńska, *Jan Klemens Branicki*, s. 129.

²¹⁶ Trzy pokoje zostały udekorowane malowidłami w 1755 r. przez Antoniego Herliczkę. J. Tomalska, op. cit., s. 9; por. J. Nieciecki, *Antoni Herliczka malarz bia-*

i osóbkami złotymi, obydwą z szufladką. Na nich pokrowce z płótna szarego. Cztery postumenty do stawiania lichwiarzy zielono lakierowane. Lustro małe, wiszące w pośrodku altanki, kryształowe o sześciu lichtarzach w esy robionych. Sufit biały wkoło i we środku z kwiatami i ptakami chińskimi malowany.

Nota: trzy piece żelazne.

Z rozkazu J[aśnie] O[świeconej] Pani²¹⁷ do spisania tego inwentarza wyznaczeni podpisujemy się. Dat[um] w Białymstoku d[nia] 30 Juni 1775 roku²¹⁸.

P. Piramowicz²¹⁹

A. Patyński²²⁰

[k. 44v]

łostocki z XVIII wieku, „Studia Teologiczne. Białystok–Drohiczyn–Łomża” 2 (1984), s. 296–306.

²¹⁷ Izabeli z Potockich Branickiej.

²¹⁸ Zdanie napisane innym rodzajem pisma i odmiennym atramentem niż inwentarz, w daciej odnotowano oczywisty błąd: „30 junii 1755”.

²¹⁹ Piotr Piramowicz – rotmistrz, od 1772 r. sekretarz Izabeli Branickiej, brat Grzegorza Piramowicza, w 1779 r. poślubił Zofię Smulską. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 175 (s. 1), 316 (s. 51–52, 56–62), 370 (s. 1–19). Posługę swą pełni do 1786 r., kiedy to przeprowadza się do wsi Pasynki położonej w starostwie bielskim, zmarł w 1789 r. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 363 (s. 3, 14), 371 (s. 1).

²²⁰ Antoni Patyński w 1772 r. mianowany został gubernatorem białostockim i urząd ten pełnił jeszcze w 1775 r. Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa), Teki Glinki, 122, s. 19–23; Z. Dunin-Kozicki, *Białystok w XVIII wieku*, s. 62.

3 Juli 1793 oznajmił P[an] Burgrabia, że obrazek P[ana] Jezusa Ukrzyżowanego w rękach srebrnych, który bywał przy łóżku Ś[więtej] P[amięci] J[ego] M[oś]ci Pana²²¹ darowan jest księdzu 27 czerwca.

²²¹ Jana Klemensa Branickiego.

Stancje oficyny pałacowej z 1796 r.

1. *Oryginał: Archiwum Państwowe w Białymstoku, Kamera Wojny i Domen, 2322, k. 132–149 (wersja A; stanowi podstawę wydania).*
2. *Kopia: Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 18–50 (wersja B, sporządzona prawdopodobnie w 1797 r. na podstawie oryginału).*

[s. 132] **Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek**

Piętro górne¹

Idąc na górę nad schodami lamp okrągłych z blachami białymi 2, a na korytarzu latarni blaszanych ze szkłem szt[uk] 2 zawieszonych.

Stancja². W której salka, ściany w niej na murze malowane i na około pręty żelazne do ściany przybite. Lustro szklane, małe na środku wiszące. Krzesielek gdańskich skórzanych w niej szt[uk] 20. Stolik 1 bez szuflady, orzechowo malowany i 2 sztuki stołu sosnowe składane, do tej salki należące do jadania. Firanki w salce okna płócienne, białe,

¹ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek. Piętro górne*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 50.

² Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 1mo”.

spuszczane. Przy salce kredensik, w którym szafa jedna i półki osobne do szkła stawiania. Szlafban 1. Stolik szaro malowany bez szuflady.

Pokojów dwa z garderobą. W pierwszym pokoju obicie papierowe w duże kwiaty, na dnie karmazynowym, wypłowiane, w drugim pokoju obicie gładkie, płócienne, błękitne. Landszaftów nad drzwiami 4 olejno, malowanych, zwierciadło i obraz nad kominkiem, lichterzy przybitych nad kominem drewnianych 2. W kominie wilków żelaznych z mosiądzem 2, blacha w kominie żelazna 1, szczypcy i łopatką do komina żelazna. Kanap płóciennym w kostkę zieloną z białym pokrytych 2. A kanapa trzecia³ płóciennym w kratkę drobną, zieloną powleczone. Krzesel trzciną plecionych z poduszkami, płóciennym w kostkę zieloną pokrytymi szt[uk] 8. Krzesel takichże z poręczami i z takimiż poduszkami szt[uk] 3. Stołków małych, opłatanych z poduszkami takimże płóciennym pokrytych szt[uk] 3. Stoliczków składanych, sukniem zielonym nabitych 2. Stolik z szafeczką orzechowo malowany 1. Stoliczek lakierowany, maleńki 1. Łóżko saskie, drewniane z firankami na około płóciennymi w kostkę zieloną z białym. Zwierciadeł dużych na ścianie 2. Biuro orzechowe, fenirowane 1. Firanki u pięciu okien rozsuwane, płóciennowe w zieloną kostkę z białym. Kopersztychów za szkłem, różnych szt[uk] 35. Landszaftów w miniaturze malowanych podługowatych za szkłem szt[uk] 5. Olejno zaś malowanych małych, kwadratowych z kwiatami szt[uk] 2. W garderobie, w której dwie komóreczki. Szaf dwie olejno szaro malowanych, jedna duża, druga mniejsza z zamknięciami. Stolik orzechowo malowany z szufladą. Stołków drewnianych, orzechowo malowanych 3. Firanki u okna rasowe, zielone rozsuwane. W komóreczkach basson fornirowany, 2 półeczki wiszące i półki przybite, taborecik skórzany, maleńki składany tarczany⁴.

³ W rękopisie: „3cia”.

⁴ U dołu karty inną ręką dopisano: „Białystok 1 Juni 1796” oraz podpis Michała Lubowickiego, analogiczne adnotacje umieszczono na końcu każdej strony.

[s. 133] **Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek.**

Piętro górne⁵

Stancja⁶. Z obiciem płóciennym, gładkim, żółtym malowanym. W niej jedno wiszące zwierciadło duże, drugie zwierciadło⁷ w murze nad kominem, nad którym landszaft olejno malowany. Landszaftów nad drzwiami olejno malowanych 2. Portret olejno malowany 1. Łóżko saskie, drewniane, z frankami płóciennymi na białym dnie w kwiaty. Krzesel z trzciny plecionych bez poduszek szt[uk] 5 z których jedno z poręczami. Firanka u okna płócienna, biała, spuszczana. Wilków żelaznych z gałkami mosiężnymi 2. Szczypce żelazne do komina, skrzynka na drewnka do kominka. Szlafban niebiesko malowany. Stolików 2, jeden żółto malowany bez szuflady, drugi mały owalny z drzewczkami do łóżka fernirowany. Szlafban z franką płócienną w garderobie, na którym szafka biała z błękitnym olejno malowana. Szaragi do kładzenia drewek. Stołek drewniany, szaro malowany. Obicie w garderobie płócienne gładkie, szaro malowane.

W wersji B adnotacja: „Takowe zwyż wyrażone meble prócz tych, które przez P[ana] Paca i kommissarza P[ana] Lubowickiego na powrót wzięte zostały, aktualnie się znajdują. Dan w Białymstoku 3 Junii. J[ego] K[ró]lewskiej] M[oi] ści Nowo Wschodnich Prus Wojenno-Ekonomiecznej Kammery Kommissia”. AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 50.

⁵ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej przy sadzawkach. Piętro górne*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 18.

⁶ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 2do”.

⁷ Brak wyrazu w wersji B.

[s. 134] **Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek.**

Piętro górne⁸

Stancja⁹. W której pokój z obiciem płóciennym, zielono w pasy i kwiaty malowanym. Zwierciadło 1. Krzesel płóciennymi¹⁰ w kostkę błękitną pokrytych szt[uk] 6. Stolik jasionowy z szufladką 1. Krzeselko składane, zielone 1. Firanka biała, płócienna u okna. Tarczan. W garderobie szafka niebiesko malowana i szlafban z franką płócienną. Stołków w pokoju drewnianych, orzechowo malowanych szt[uk] 3. Landszaft nade drzwiami olejno malowany.

[s. 135] **Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek.**

Piętro górne¹¹.

Stancja¹², w której pokój pierwszy z obiciem papierowym w kwiaty duże, wypłowiałe; pokój drugi z obiciem gładkim, zielonym, płóciennym, zwierciadło duże, wiszące 1. Firanek spuszcanych, białych, płóciennych u trzech okien trzy. Stolików 2, jeden składany, sukniem zielonym wybity, drugi orzechowo malowany z szufladą. Sztuka stołu sosnowego, składana; kanapa skórzana, gdańska¹³. Krzesel z trzciny

⁸ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej przy sadzawkach. Piętro górne*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 20.

⁹ U boku karty odnotowano: „N^{ro} 3^{tio}”.

¹⁰ Brak wyrazu w wersji B.

¹¹ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek. Piętro górne*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 22.

¹² Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 4to”.

¹³ Brak zdania w wersji B.

plecionych szt[uk] 6. Takichże z poręczami 2. Landszaftów olejno malowanych nad drzwiami 2. Zatyczka do komina drewniana 1.

[s. 136] **Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek.**

Piętro górne¹⁴.

Stancja¹⁵ na górnym pięttrze, w której szflabanów 2. Na jednym stoi szafa szaro malowana i szafa druga także szaro malowana przy ścianie postawiona. Firanki u dwóch okien białe, płócienne, a trzeciego rasowa zielona. Ławeczek 2, obite płóciem w kostkę błękitną z białym. Łopatką żelazną do kominka. Krzesel gdańskich, skórzanych 4. Krzesel płóciem w kostkę błękitną z białym pokrytych 2. Krzesło trzciną oplatanie 1. Zwierciadło na ścianie o taflach, w ramki orzechowe oprawione stołowackie.

W garderobie do tejże stancji pod n[umere]m piątym na przeciwko dodanej, jest szafa 2, błękitnawo malowane olejno, szflaban z firanką pod którym łóżko proste, drewniane. Stolik 1 wąski, szaro malowany pod oknem z firanką rasową zieloną.

¹⁴ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek. Piętro górne*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 24.

¹⁵ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 5°”.

[s. 137] **Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek.**

Piętro górne¹⁶.

Stancja¹⁷, w której obicie żółto malowane, gładkie, płócienne. Krzesel skórzanych 2. Stołków plecionych 2. Stolik orzechowo malowany z szufladą 1.

W garderobie zaś szlafban z firanka rassową, pod nim tarczan, półek 2. Firanki u okna płócienne, białe, rozsuwane.

[s. 138] **Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek.**

Piętro górne¹⁸.

Stancja¹⁹ na górnym piętrze, w której krzesel 5, skórą czerwoną obitych. Szafa orzechowo malowana. U której drzwiczki ze zwierciadłem i obicie papierowe w kwiaty na dnie zielonym. Firanka u okna płócienna, spuszczana. Stołek drewniany 1. Szczypce do kominka 1. Portret damski olejno malowany 1. U komóreczki przy drzwiach, firanki sukienne zielone.

¹⁶ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek. Piętro górne*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 26.

¹⁷ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 6to”.

¹⁸ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek. Piętro górne*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 28.

¹⁹ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 7to”.

[s. 139] **Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek.**

Piętro górne²⁰.

Stancja²¹, obicia w niej zielone malowane papierowe, gładkie, stołków oplatanych 4. Łóżek drewnianych 2. Firanki u okna rasowe zielone; stolików 2. Jeden orzechowo malowany bez szuflady, drugi sosnowy składany.

W garderobie szaf 2 z²² szlafbanami, w których łóżko i tarczan. Półka ze stolikiem. Łopatka żelazna do kominka.

[s. 140] **Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek.**

Piętro dolne²³.

Stancja²⁴, w której pokój pierwszy bez obicia, biało malowany z lamperiami żółto malowanymi, nim landszaftów olejno malowanych, w blejtramach, z tych cztery mniejsze kwadratowe, a dwa większe podługowate. U okna firanki płócienne, białe, rozsuwane.

Pokój sypialny, w którym obicia zielone, brukatelowe. Alkowa przy której firanki płócienne w paski żółte z białym. Łóżko w alkwie drewniane z burtami. Firanki u okna płócienne, białe spuszczone. Landszaftów nad drzwiami olejno malowanych 4. Wilków żelaznych w kominie 2.

²⁰ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek. Piętro górne*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 30.

²¹ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 8°”.

²² Brak wyrazu w wersji B.

²³ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek. Piętro dolne*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 32. Błędnie podano datę wykonania na dzień 1 VI 1797 r.

²⁴ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 1mo”.

Garderoba biała malowana na murze. Firanki u okna białe płócienne, rozsuwane. Szlafban do sypiania dla nużącego. Krzesel szarą skórą obitych w tych dwóch pokojach sztuk 7. Stolików 2, z których żaden orzechową malowany z szufladą, drugi prosty, sosnowy z szufladą. W garderobie stołek żaden drewniany, orzechowo malowany.

Wchodząc²⁵ do tej oficyny z dziedzińca sień, w której 4 lampy z blachami białymi do ściany przybite. Latarnia wisząca kwadratowa 1. Na korytarzu latarnia przybita 1.

[s. 141] **Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek.**

Piętro dolne²⁶.

Stancja²⁷, w niej krzeselki pokrytych płóciennikiem w kostkę błękitną sztuk 5. Krzesel trzcina plecionych szt[uk] 2 z takiegoż płóciennika poduszkami. Portretów, landszaftów i obrazów olejno malowanych, zawieszonych sztuk 5. Zwierciadło zawieszone 1. Ekran u komina 1. Lichtarze nad kominkiem drewniane przybite 2. Firanki u jednego okna białe płócienne, a w dwóch oknach firanki pstre. Łóżko drewniane, saskie z frankami kitajkowymi zielonymi. Stolików fornirowanych 2. Suknem zielonym obitych 2. Na jednych z nich półeczki w gabineciku. Wilków żelaznych z mosiądzem w kominie 2. Obicia w tej stancji w pokoju jednym płóciennie malowane w kwiaty i pasy, a w drugim gładkie, zielone płóciennie. Żaluzje u okna jednego.

²⁵ Przy tym akapicie w wersji B dopisano na marginesie „NB”.

²⁶ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek. Piętro dolne*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 34.

²⁷ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 2do”.

[s. 142] **Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek.**

Piętro dolne²⁸.

Stancja²⁹, w niej obicia pokoju jednym płóciennie, malowane, w kwiaty i pasy niebieskawe. W drugim pierwszym ściany [biało] malowane³⁰. Krzesel sukнем zielonym obitych szt[uk] 4. Stolików z szufladkami 2. Jeden orzechowo malowany, prosta robotą, drugi robotą lepszą, lipowy. W pierwszym pokoju szlafban z firanką i drugi szlafban także z firanką na którym szafa zamknięta z półkami. Szafka wąska, wysoka, fornirowana roboty z szufladkami na wewnątrz wysuwanymi. Firanki u okien trzech zielone, rasowe, rozsuwane, stare. W garderobie łóżko drewniane i szafka, stół drewniany i ławeczka.

[s. 143] **Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek.**

Piętro dolne³¹.

Stancja³², pod schodami, w niej pokój pierwszy bez obicia, biało malowany, w którym landszaftów zawieszonych olejno malowanych sztuk 7. Firanki w obydwóch okien białe płóciennie rozsuwane. Stołów 2, jeden prosty sosnowy z szufladą, drugi orzechowo malowany z szufladą. Pokój drugi, sypialny z alkową, w którym obicia płócienna drukowane na białym dnie w kwiaty czerwone. Firanki rozsuwane zielone w kwia-

²⁸ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek. Piętro dolne*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 36.

²⁹ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 3^{io}”.

³⁰ W wersji B: „W drugim pierwszym białe ściany malowane”.

³¹ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej od sadzawek. Piętro dolne*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 38.

³² Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 4^{io}”.

ty u alkowy. Krzesel w tych pokojach, płóciennym w kostkę niebieską pokrytych sztuk 5. Łóżko sosnowe, proste w alkwie.

[s. 144] **Stancje w oficynie pałacowej nad kuchnią³³.**

Stancja³⁴, w której stołków oplatanych 4, a innych 2 płóciennym, wszystkie w kostkę błękitną z białym pokryte. Stolik sosnowy prosty bez szuflady. W tej stancji alkowa, w której ściany obiciem płóciennym w kwiaty zielone z białym obite. Ściana zaś lampartowo na murze malowana³⁵. Z alkowy komórka do sypiania, w której po jednej stronie przy ścianie szafa ordynaryjna wysoka, i półki po drugiej stronie dwojaki, jedne przybite, drugie w kącie stojące. Łóżko podwójne drewniane, zielono malowane. Ze stancji komórka, w której półek 3. Po jednej stronie, a po drugiej półka 1. Zatyczka w kominie drewniana.

Na korytarzu do tej stancji komóreczka: jedna murowana, i druga komórka z forsztowania i kuchenka z komóreczką należące.

[s. 145] **Stancje w oficynie pałacowej nad kuchnią³⁶.**

Stancja³⁷, w której zwierciadło o 1 tafli w pozłacanych ramkach. Ławeczka wysłana i płóciennym w kostkę błękitną z białym obita. Stoł-

³³ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej nad kuchnią*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 40.

³⁴ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 1mo”.

³⁵ Zdanie przepisane z wersji B. W wersji A: „Stancja zaś sama lampartowo na murze malowana”. Archiwum Państwowe w Białymstoku, Kamera Wojny i Domen, 2322, k. 144.

³⁶ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej nad kuchnią*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 42.

³⁷ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 2do”.

ków suknem zielonym wybitych 2. Łóżko drewniane sosnowe proste 1. Stolik bez szuflady żółto malowany. Szafa duża orzechowo malowana. W oknie jednym, jest okno dubeltowe. Stołek drewniany jeden szaro malowany. Do tej stancji garderóbka, czyli ciemny korytarzyk, w której szafka stara, szaro malowana.

[s. 146] **Stancje w oficynie pałacowej nad kuchnią**³⁸.

Stancja³⁹, w której ściany w żółte paski na murze z białym malowane. Zwierciadło o 1 tafli duże w ramkach czarnych. Stołków suknem zielonym obitych szt[uk] 4. Stolik prosty bez szuflady. Komórka, w której szafa bez zamknięcia prostej roboty. Łóżko ordynaryjne. W oknie zamurowanym półek 2.

Do tej stancji, stancja na środku korytarza, w której stół prosty bez szuflady, i tarczan.

[s. 147] **Stancje w oficynie pałacowej nad kuchnią**⁴⁰.

Stancja⁴¹, dla referend[arza], w której szafka wysoka, prosta, biało z niebieskim malowana, łóżko drewniane proste 1. Przegródka w tej stancji na garderobkę. Stołów i stołków nie masz. Przy tej stancji na korytarzu, komórka z forsztowania.

³⁸ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej nad kuchnią*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 44.

³⁹ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 3^{io}”.

⁴⁰ Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej nad kuchnią*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 46.

⁴¹ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 4^{io}”.

[s. 148] **Stancje w oficynie pałacowej nad kuchnią⁴².**

Stancja⁴³ dalsza, dawniej doktorska⁴⁴ przy kuchence: w której pierwszym pokoju obicie papierowe popielalo w floresy malowane. Łóżko drewniane proste 1. Firanka rasowa u okna z zielona spuszczone. Szafka w kącie szaro malowana. W kominie drewniana zatyczka szaro malowana. W drugim pokoju ściany zielono na murze malowane. Tarczan 1. Stolik niski maleńki z listwą na około, szaro malowany, prostej roboty, szt[uk] 3.

Na dole z korytarza, kuchnia, w której 2 ogniska szynami żelaznymi opasane. Stołków kuchennych do gotowania 2. Jeden przy murze pod oknami długi, drugi co pośrodku kuchni postawiony. Szafka duża do chowania naczyń kuchennych⁴⁵.

[s. 149] **Stancje w oficynie pałacowej nad kuchnią⁴⁶.**

Stancja dalsza⁴⁷, dawniej doktorska, w którym pierwszym pokoju obicie drukowane płócienne w pasy kwiatowe różnego koloru. Zwierciadło o 1 tafli w ramach czarnych. Stolik kwadratowy bez szuflady składany orzechowo malowany. Stoliczek okrągły na 1 nodze, chińsko, czarno malowany. Kanapa duża płóciennym w kostkę niebieską z bia-

⁴² Analogiczny opis: *Stancje w oficynie pałacowej nad kuchnią*, AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 48.

⁴³ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 5to”.

⁴⁴ Prawdopodobnie chodzi o miejsce zamieszkania nadwornego lekarza Klementa, który pracował w Białymstoku od 1739 do 1786 r. E. Kowecka, *Dwór „Najrzędniejszego w Polszcze magnata”*, Warszawa 1991, s. 46.

⁴⁵ Akapit w wersji B z odnotowanym na marginesie skrótem „NB”.

⁴⁶ Analogiczny opis stancji: AGAD, Archiwum Branickich z Białegostoku, 114, s. 16–17.

⁴⁷ Z boku karty odnotowano: „N^{ro} 6to”.

łym wybita. Krzesel takim że płócienkiem wybitych szt[uk] 8. Firanek płóciennych białych spuszcanych 2. Wilków w kominie żelaznych 2 i łopatka żelazna. Zatyczka w kominie drewniana.

Garderoba, w której stolik kwadratowy z szufladką orzechowo malowany. Łóżek drewnianych prostych 2. Firanki rasowe zielone u okna spuszcane. Krzesło suknem zielonym obite 1.

Przedpokój w którym szafa duża szeroka z firanką od dołu płócienkową szaro z zielonym i niebieskim na klej malowana. Szafa druga wąska, takież malowana. Szafka kątowa niebiesko olejno malowana. Firanka u okna rasowa zielona spuszcana. Sztuka stołu małego składana z nogami składanymi.

W pokoju drugim po prawej stronie idąc z przedpokoju, obicie płócienne drukowane w kostkę w kwiaty. Stołków opłatanych płócienkiem w kostkę niebieską z białym pokrytych 6. Stolik mały z szufladką kwadratową orzechowo malowany. Ekran blaszany 1. Firanki w dwóch okien płócienne białe spuszcane.

W pokoju trzecim po tejże stronie ściany białe malowane, gołe, w niej szafka 1 duża z szufladami od dołu szaro malowane na klej. Przy tej szafie i nad drzwiami półki. Stół z szafką na wierzchu u spodu z szufladkami.

Kuchenska, w której tarczan. Półek 3. Szafka szaro malowana i stół do robienia potraw.

Aneks

Inwentarz sporządzony w 1757 r. przed rozbiórką pierwszego i budową kolejnego pałacu w Choroszczu¹. W literaturze przedmiotu przyjmuje się również, iż mamy do czynienia z białostockim pałacem z około 1709 r. lub z drugim pałacem w Choroszczu². Pod źródłem umieszczamy wstępem przygotowany przez Jana Glinkę, który co prawda błędnie przyporządkował czas i miejsce powstania inwentarza, jednakże już wówczas wskazywał pośrednio związek opisywanego dokumentu z Choroszczą; ponadto poczynione przez badacza ustalenia nadal są istotne przy analizie prezentowanego inwentarza.

¹ Wydanie krytycznie inwentarzu drugiego pałacu w Choroszczu z roku 1772: *Inwentarz części parteru głównego budynku pałacowego*, [w:] J. Glinka, *Choroszcz letnia rezydencja hetmańska w XVIII stuleciu*, „Biuletyn Historii Sztuki i Kultury” 6 (1938), s. 196–199.

² E. Kowecka, *Dwór „najrzędniejszego w Polsce magnata”*, Warszawa 1993, s. 76; W. Wróbel, *Działalność Stefana Mikołaja Branickiego herbu Gryf w Białymstoku w latach 1689–1709*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 14 (2008), s. 54, 57–58, 75 (przypis 102), 76 (przypis 118, 135); I. Szymańska, A. Średzińska, *Pałac Branickich historia i wnętrza*, Białystok 2011, s. 15–16.

Inwentarz pierwszego pałacu w Choroszczy z 1757 r.

1. *Oryginal: Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 763, s. 1–14.*
2. *Kopia: (przygotowanie do krytycznego wydania ze wstępem i odpisanym źródłem przy pomocy maszyny do pisania przez Jana Glinkę) Narodowy Instytut Dziedzictwa, Teki Glinki, 139, k. 1–3 (wstęp), 4–11 (inwentarz).*

[s. 2] Inwentarz pałacu choroskiego pisany d[*nia*] 2do augusti 1757 anno³.

Pałac

Sień. Drzwi pierwsze z potrójnemi z obu stron zawiasami, wpólotwierane z zasuwkami z wierzchu i z dołu i z zamkiem. Dwa okna, prospekt na dziedziniec mające, z zawiasami i haczykami potrójnemi. Malowania sztuk sześć, dwie z wyrażeniem ptaków, inne z wyrażeniem zwierząt dzikich. Głów jelenich pięć, z drewna wyrabianych, z rogami prawdziwemi. Stół kredensowy suknem zielonym obity i ławek trzy drewnianych zamykanych na kształt szlaubaników. Drzwi wchodnie do sali, o czterech podwójnych zawiasach ślusarskiej roboty, wsiet⁴ odmykane z zamkiem francuskim i z zasuwkami od dołu i od wierzchu.

Sala. Cała obita płótnem malowanym w lanszafty. Obicia tego brytów równych dwanaście i w rogach sali dwa bryty węższe. Esów szklanych na świ[e]ce par ośm z mosiężnemi na wkładanie świ[e]c rurkami⁵

³ 2 VIII 1757 r.

⁴ W rękopisie „wsiet”.

⁵ W rękopisie „rorkami”.

i w mosiężnej osadzie. Piec saski gliniany, koloru błękitnego z białym, pod nim kaflowa tychże kolorów posadzka⁶. Komin szafiasty kamienny, przed którym kaflowa posadzka. W kominie wilków dwa żelaznych, z mosiężnymi gałkami, łopatka i szczepce z mosiężnym ujęciem. Fajerka jedna mosiężna, druga żelazna. Skrzynka na drewno. Krzesel 24 z materacykami burkatelą karmazynową okrytymi i z pokrowcami na materacyki, czerwonego płótna. Stołu składanego sztuk pięć, z żelaznym u każdej sztuce okuciem, sukniem zielonym okryte i dwa stoliki kredensowe przy drzwiach [s. 3] bez żelaza. Okien trzy, w każdym oknie zawias ślusa[*rską*]⁷ robotą trzy pary. Zasuwka od wierzchu, od dołu i po dwie gałki żelaznych, u tego firanka z płótna cienkiego z sznur[*ami*] nicianami. Drzwi dwoje do pokojów w każdym zawi[*asy*] trzy pary ślusarską robotą, laingoltem złączonych, z zamkiem mosiężnym. N[*ad*] niemi dwa lanszafiki w ramach wyzłączanych snycerskiej roboty.

Pokój J[*asnie*] W[*ielmożne*]go J[*ego*] M[*ość*]i Dobrodzieja⁸. Obity chińskim obiciem na szagrynie z[...]nym⁹, z lambrami wkoło obicia snycerski[*ej*] roboty wyzłączanymi. Kotara u¹⁰ alkowy z zasłoną podwójną, k[...]płotkiem¹¹ i wałami dwoma takimiż. Obicie na łóżku, materac i siennik. Kanapa z materacem, dwoma wałami. Sześć krzesel trzcinowych z materacykam[*i*] jak obicie, materią odzianymi. Kapy na [k*ana*] pie i krzesłach płótna zielonego [...] szarego. Stolik składany [z] sukniem zielonym. Zygar nad kanapą, z postumentem snyce[*skiej*] roboty pozłacanym, a z wierzchu mosią[*dz*] pozłacany, s[*z*]kła u zygara z jednej str[*onie*] nie dostaje. Stolik marmuru białego na postumencie [p*o*]złączanym sny-

⁶ W rękopisie „posacka”.

⁷ Brak fragmentu wyrazu wynikający ze zniszczenia rogu karty.

⁸ Pokój Jana Klemensa Branickiego.

⁹ Fragment wyrazu nieczytelny z uwagi na częściowe zniszczenie karty.

¹⁰ W rękopisie „w”.

¹¹ Fragment wyrazu nieczytelny z uwagi na częściowe zniszczenie karty.

cerskiej roboty. Zwierciadło nad stolikiem w ścianę puszczone z ramami wyłaczanemi, nad którym lanszafcik w ramach wyłaczanych teje roboty. Okna dwa na ogród tafłowe, z zawiasami z obu stron poczwornemi, z prętami s[nycer]skiej roboty jednostajnymi do otwiera[nia], z gałkami i prętów ujęciem. Mosiężne ramki u okiem holenderskiego płótna [na] sznurkach. Markizy u obydwu okiem drylichowe. Komin kamienny, przed nim posadzka [...]wa, wilki dwa żelazne, szczypcy i ło[...] z mosiężnymi gałkami i ujęciem na drewnka. Wachlarzów papierowych [s. 4]¹² chińskich do komina dwa. Na kominie porcellany saskiej, białej, samej przez się sztuk siedem. Zwierciadło nad kominem z ramami i sztukaterią snycerskiej roboty wyłaczanemi, w której lanszafcik na wierzchu. Dwa lusterek podwójnych, kręconych, koło zwierciadła i drugie takież nad stolikiem marmurowym, wyłaczane, drewniane. Dwie lasek do węd i wędzy w futerale¹³. Piec żelazny z wierszchem saskiego pieca, na kaflowej posadzce¹⁴. Drzwi do gabinetu z zawiasami żelaznymi i zamkiem mosiężnym

¹² Od tej strony Jan Glinka przygotował tekst do wydania źródłowego. Vide: Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa (dalej: NID), Teki Glinki, 139, k. 4–11.

¹³ Mowa o wędkach. Krzysztof Kluk (*Zwierząt domowych i dzikich osobliwie krajowych historii naturalney początki i gospodarstwo*, t. III, Warszawa 1780, s. 255 i n.) pisał: „Węda (...) składa się z gibkiej i na końcu jak najcieńszy laski a. popolicie leszczynowej, i z nici kręconey z końskich włosów b. do cienkiego końca laski przyprawionej, w nieiakiey dalekości począwszy aż do końca okręconej. Na końcu tey nitki przyprawuie się węda c. albo haczyk żelazny: tak zaś grubość nitki, iak wielkość haczyka, miarkuie się z Ryb, które łowić się mają. Na sznurku osadza się ruchomy spławik d. popolicie z gęsiego piora, który się wyżej i niżej posunąć, i na upodobanym miejscu umocować może.

¹⁴ W. Sekunda, *Płyty kominkowe z pałacu w Choroszczu pozyskane do zbiorów Muzeum Okręgowego w Białymstoku*, „Roczniki Białostockie” 15 (1981), s. 309, przyjmuje na podstawie powyższego inwentarza, iż w pierwszym pałacu pobudowanym w Choroszczu przy kominkach nie było blach z emblematami rodzowymi, takowe pojawiły się w budynku pobudowanym w latach 60. XVIII w.

Gabinet przechodni do garderoby. Obity saskim obiciem drukowanym, białym, w pasy zielone. Okno na schodki o potrójnych, z obu stron, zawiasach, zasuwkach od dołu i od wierzchu i z zasuwką w środku. Firanki u okna zielonej rasy na pręcie żelaznym. Drzwi do garderoby podwójne z zawiasami i zamkiem żelaznym.

Garderoba J[aśnie] W[ielmożnej] Je[j] M[os']ci Dobrodzi[ej]k[i]¹⁵. Obita płótnem saskim, białym, w pasy zielone. W niej stół z szlaubanem, sukniem zielonym obitym; w szlaubanie siennik. Drugi stolik między oknami i dwa krzeselka sukniem zielonym obite. Stolec z urynałem porcelanowym z basone, blaszanym i materacem zielonego sukna. Okna dwa z zawiasami, haczykami, śrubami i prętami żelaznymi, na których firanki podwójne rasy zielonej. Drzwi do sieni, z zawiasami, zamkiem i zasuwkami od góry i od dołu żelaznymi.

[Po]kój J[aśnie] W[ielmożnej] [Jej Mości] Dobrodziejki¹⁶. Obity obiciem chińskim, na szagrynie białym, w lambrach, snycerskiej roboty wylącanych. Kotara u alkowy z płótkiem i zasłoną takąż jak obicie. Kanapa z materacem, dwoma wałami i krzesel trzcinowych sześć, takąż materia jak obicie okrytemi. Kapy na krzesła i kanapę zielonego płótna, a na łóżku szarego. Nad kanapą [s. 5] zegar¹⁷ paryski w mosiądzu wylącany. Stolik składany, zielonym sukniem obity. Drugi marmurowy, między oknami, na postumencie, snycerskiej roboty wylącany. W takiejże oprawie zwierciadło nad stoliki, w ścianę wpuszczone i landszaft na wierzchu; także drugi landszaft nade drzwiami wchodniemi. Okien dwie z firankami i markizami takie, jak w pokoju J[aśnie] W[ielmożnego] J[ego] M[os']ci Dobrodzieja i piec takież. Komin kamienny, posadzka przed nim kaflowa. Wilków w kominie para; szczypce i łopaty

¹⁵ Mowa o Izabeli z Poniatowskich Branickiej.

¹⁶ Pokój Izabeli z Poniatowskich Branickiej.

¹⁷ W rękopisie „zygar”.

ka z mosiężnymi tak gałkami jak i ujęciem; skrzynia do drewek. Nad kominem zwierciadło i lanszaft. Na kominie porcellan saskich sztuk 11. Wachlarz chiński do komina. Koło zwierciadła lusterek kręconych, podwójnych, mosiężnych, wyłaczanych [z por]cellanami, na żelaznych pręcikach kw[iatami] para. Druga para takichże lusterek [nad] stolikiem marmurowym koło zwierciadła. Drzwi do gabinetu. Gabinet i garderoba ta jest meblowana i wszystko w niej takie jest, jak w apartamencie J[asnie] W[ielmożnego] Je[go] M[os]ci Dobrodzieja¹⁸.

Wchód z sieni na górne appartamenta. Statua araba na postumencie na początku schodów, trzymająca w ręku latarnię w oprawie wyłaczanej¹⁹. Pod schodami wchód do pieców zamknięty drzwiczkami na zawiasach, z klamką do zamykania. Wchodząc na schody drewniane z poręczami na prętach drewnianych i mieszanych żelaznych, jest malowany pies Soli, wyżej drugi Rotman, a nad nim duż[a] sztuka malowanego dzika.

Salka na górze. Mająca trzy okien na dziedziniec z zaw[iasa]mi i haczykami podwójnymi, z fira[nkami] rasowemi, zielonemi, podwójnym[ina] prętach żelaznych. W niej pięć sz[tuk] malowania i cztery głowy danieli [s. 6] snycerskiej roboty z rogami prawdziwemi. Stoł i ławek trzy na kształt szlaubanów. Trąba do wołania czyli mówienia dalekiego. Po lewej stronie wchodząc przez korytarzyk, w którym na trzech sztukach psy malowane. Drzwi z zawiasami i zamkiem żelaznym jednostajne.

Pokój nad pokojem J[asnie] W[ielmożnego] Je[go] M[os]ci Dobrodzieja²⁰. Obity trypą strzyżoną kolorów karmazynowego i zielone-

¹⁸ Jana Klemensa Branickiego

¹⁹ W momencie rozbiórki pałacu „Araba” przetransportowano do Białegostoku i umieszczono w „holenderni”; ponownie zamontowano w nowo wybudowanym pałacu. E. Kowecka, op. cit., s. 76–77.

²⁰ Pokój Jana Klemensa Branickiego.

go w pasy, z brzegami krzyżowej roboty włóczkowemi. Krzesel sześć trypą takąż wybitych. Kotara różowa w pasy ze srebrem. Szamerowanie koldry, nagłówka i wierszchu falban oraz na płótku z atlasów zielonego i białego, obszywane srebrem. Zasłony wkoło kotary kitajkowe, zielone. Na łóżku wał barchanowy, materaców dwa i siennik. Stolików dwa zielonym sukniem obitych. Zwierciadło w ramach snycerskiej roboty, pozłacanych. W kominie wilki żelazne w kratkę; szczypce i łopatka na kominie. Porcellany chińskiej sztuk siedem. Okno na ogród z zawiaskami i haczykami. Firanki kamlotu zielonego u okna. Drzwi wchodne do garderoby, z zawiasami, antabką, klamką i zasuwką żelaznemi.

Garderoba. Obita drukowanym płótnem różowym. Stół z szlaubanem, płótnem zielonym obity; siennik w szlaubanie. Stolec z basonem blaszanym i urynał gliniany biały. Okno z zawiaskami i haczykami; firanki u niego kamlotowe, zielone na pręcie żelaznym.

[Kø]rytarz ku ogrodowi. W samym wchodzie lamp szklanych dwie w obrączkach żelaznych. Okno na ogród z antabami i haczykami. Firanki u niego rasy zielonej, na pręcie żelaznym. Malowania cztery sztuk wielkich i cztery małych. [s. 7] Nad oknem głowa dzikiej kozy z rogami prawdziwemi, snycerskiej roboty. Drzwi do pokoju w lewej od korytarza stronie jednostajne z zawiasami i zamkiem żelaznym.

W lewej od wchodu stronie pokój nad salą. Obity wystrzyganą trypą, takąż jak pierwszy z mieszanemi brytami włóczkowemi krzyżowej roboty. Łóżko saskie z kapą białą, drukowaną, z zielonemi kwiatkami; siennik w łóżku. Krzesel sześć, trypą w pasy strzyżoną obitych. Stolików dwa z sukniem zielonym. Okno na ogród z zawiasami, klamkami i firankami kamlotu zielonego na pręcie żelaznym. Drzwi do garderoby i z garderoby na korytarz jednakowe z zawiasami, antabami, klamkami i zasuwkami.

Garderoba. Obita obiciem białym, saskim, drukowanym w kwiaty błękitne. Kominek z wilkiem żelaznym w prę[ty]. Stół z szlaubanem

mającym siennik płótnem zielonym obity. Stolec z basonem blaszanym i urynał gliniany.

Nad salą pokój w lewej od wschodu stronie. Obity tryką strzyżoną w pasy kolorowe. Kanapka i cztery krzesła takichże. Łóżko saskie z kapą białą, drukowaną z zielonemi kwiatkami; siennik w nim. Stolików dwa sukniem zielonym obitych. Okno na ogród z antabami, haczykami i firankami kamlotowemi, zielonemi, na pręcie żelaznym. Drzwi wchodnie do garderoby i drugie z garderoby, wychodnie na korytarz, [jedno] stajne, z antabami, zawiasami, [klam]kami i haczykami.

Garderóbka. Obita płótnem saskim, drukowa[nym] w pasy. Stół z szlaubanem mającym siennik, płótnem zielonym obity. [s. 8] Okienko, od salki widok mające z zawiaskami i haczykami. Stolec z basonem i urynał. Po prawej stronie, wchodząc przez korytarzyk, w którym malowania sztuk trzy, drzwi do pokoju jednostajne, z zawiasami i zamkiem żelaznym.

Pokój nad pokojem J[aśnie] W[ielmożnej] Je[j] M[ości] Dobrodzi[e]jki²¹. Obity tryką w pasy kolorowe. Kotara ze wszystkim takąż jak nad pokojem J[aśnie] W[ielmożne]go Je[go] M[ości] Dobrodzieja²². Zwierciadło także i okno na ogród. Kanapa i sześć krzesła takąż tryką okrytych. W kominie wilki żelazne w kratki. Na kominie sztuk pięć chińskiej porcellany. Drzwi do garderoby z zawiasami, antabką, klamką i zasuwką.

Garderóbka. Obita płótnem saskim białym, w pasy zielone. Stół z szlaubanem mającym siennik, płótnem zielonym obity. Okno z zawiasami, haczykami i firankami kamlotu zielonego na pręcie żelaznym. Stolec z basonem blaszanym i urynał gliniany. Drzwi z zamkiem i zawiasami żelaznemi.

²¹ Izabela z Poniatowskich Branicka.

²² Jana Klemensa Barniackiego.

Pokój nad garderobą J[*aśnie*] W[*wielmożnej*] Jej M[*oś*]ci Dobrodzi[e]jki²³. Obity płótnem saskim, białym w pasy zielone. Mający dwa okna na dziedziniec z zawiasami, haczykami i firankami płótna zielonego, na pręcie żelaznym. Stół i dwa krzesła sukнем zielonym obite. Łóżka saskie, kapa na nim płótna saskiego, białego z zielonemi kwiatkami. Drzwi do garderoby jednostajne, z zawiasami, klamką, antabką i zasuwką.

Garderoba. Obita płótnem drukowanym kolorów zielonego i różowego. Stół z szlaubanem, w którym siennik obity płótnem zielonym. Okno z zawiasami, haczykami i firankami kamlotu zielonego, na pręcie żelaznym. Stolec z basonem i urnał.

[*Na*]d garderobą [*Jaśnie Wielmożnego*] J[*ego*] M[*ości*] Dobrodzieja²⁴ pokój. Drzwi z salki wchodnie z zawiasami i żelaznym zamkiem. [s. 9] Obity płótnem saskim białego koloru z pasami zielonemi. Okna dwa na dziedziniec z zawiasami, haczykami i firankami kamlotu zielonego. Stolik zielonym sukнем obity. Łóżko saskie z kapą białą, z zielonemi kwiatkami, siennik w łóżku. Drzwi do garderoby z zawiasami, antabą, haczykiem i klamką.

Garderoba. Obita saskim płótnem kolorów zielonego i różowego w pasy. Stół z szlaubanem, płótnem zielonym obity, w szlaubanie siennik. Okno z zawiasami, haczykami i firankami zielonego płótna, na pręcie żelaznym. Stolec z basonem i urnał.

Wkoło pałacu, u dołu tylko, wszędzie są okiennice z okuciem i haczykami.

²³ Izabela z Poniatowskich Branicka.

²⁴ Jana Klemensa Branickiego.

Pawilon w prawej od pał[acu] stronie, nad kaskadą.

Sień. Drzwi pierwsze wchodnie z zawiasami ślusarskiej roboty i z zamkiem francuskim. Dwoje drzwiczek pod schodami z zawiasami i zasuwkami. Schody na górę, z poręczami na prętach drewnianych, między którymi są i żelazne. Drzwi wchodnie do przedpokoju, podwójne z zawiasami i zamkiem mosiężnym.

Przedpokój. Cały obity saskim bawełnianym, białym z kwiatkami wyrabianem[*z*] kolorowemi. Krzesielek trzciniowych sześć z materaczkami[*z*], takąż jak obicie materiały okrytemi. Okna dwa wpół otwierane, z zawiasami potrójnymi ślusarskiej roboty z zas[*uwkami*] [s. 10] od góry i od dołu u zasuwek i w środkach okien gałki mosiężne. Firanki jednostajne płótna holenderskiego z sznurkami nicianymi. Piec saski, biały. Stolik w rogu rozkładany. Drzwi do pokoju J[*aśnie*] W[*ielmożne*]go J[*ego*] M[*oś*]ci Dobrodzieja²⁵ także, jak do przedpokoju. Nade drzwiami obydwoma lanschafiki.

Pokój J[*aśnie*] W[*ielmożne*]go J[*ego*] M[*oś*]ci Dobrodzieja²⁶. Takim jak pierwszy obiciem obity. W nim kanapa i krzesel cztery, takąż materiały okryte, z kapami płótna zielonego. Łóżko w alkowy J[*aśnie*] W[*ielmożne*]go J[*ego*] M[*oś*]ci Dobrodzieja²⁷ z kołdrą, płotkiem, wałami dwoma, zasłony u łóżka kitajką zieloną podszyte. Portiera nade drzwiami płótnem holenderskim podszyta i druga nad oknem także podszyta, obie podwójne na żelaznych prętach. Wszystko to z takiej materii jak w pierwszym pokoju. Dwa biura z marmurowymi wierzchami, zamkami francuskimi, antabkami wyłaczanymi. Nad biurkami dwa zwierciadła w ramach wyłaczanych snycerskiej roboty. Komin kamienny. Nad nim

²⁵ Jana Klemensa Branickiego.

²⁶ Pokój Jana Klemensa Branickiego.

²⁷ Jana Klemensa Branickiego.

zwierciadło i lanszafcik w snycerskiej robocie wyłaczanej, lusterka dwa podwójne teźże roboty, wilki dwa w kominie z wazami poźłaczanemi. Nade drzwiami trzy lansafty. Drzwi koło łóżka jedne ślepe, drugie do garderoby z zawiasami i zamkiem mosiężnym.

Przechód do garderoby i garderoba. Cała wybita chińskim obiciem płóciennym na dnie białym, błękitno malowanym. Łóżko saskie z kapą kartunową i siennikiem. Stolik i dwa krzeselka zielonym sukniem obite. Okno na dziedziniec z zawiasami i zakręt[*k*]ami, firanki kamlotu zielonego. Drzwi wychodnie do sieni, z zamkiem i zawiasami żelaznemi. Okno nad schodami z żelznym okuciem.

[s. 11] **Apartament górny**

[**Sień.**] W sionce latarnia w orzechowej osadzie. Dwa okna z zawiasami i zakręt[*k*]ami. Drzwi wchodnie pojedyncze z mosiężnym zamkiem i żelaznemi zawiasami.

Przedpokój. Obity obiciem chińskim papierowym. Krzeseltek trzcinowych sześć z materacykami tureckiej materii, w paski zielone i białe. Piec saski biały. Stolik z rogu trójgraniasty, rozkładany. Okna dwa z zasuwkami, zawiasami, z gałkami mosiężnemi, firanki płócienne.

Pokój. Obity takąż, jak pierwszy, chińszczyzną. Kotara w alkowy materii chińskiej, na ponsowym dnie, wyrabiana złotem i jedwabami. Kołdry, płotek, wałów dwa takież. Zasłony u kotary takież, z listwami od góry i od dołu zielonemi chińskimi, ze złotem. Krzesel cztery i kanap[*a*] takąż jak kotara, okryte materią z kapami zielonemi płóciennemi. Zasłony u kotary kitajką zieloną podszyte. Okno z antabami, zasuwkami i mosiężną gałką, firanka płótna holenderskiego. Koło okna dwa biurka takie jak na dole. Nad biurami zwierciadła w ramach wyłaczanych. Komin kamienny, w nim wilki z wyłaczanemi wazami, nad nim zwier-

ciadło i lanszafcik. Trzy podobne lanszafciki są nade drzwiami ślepymi wchodnimi do pokoju i do garderoby, które są jednostajne o dwóch zawiasach z zamkiem mosiężnym.

Garderoba i przechód do niej z pokoju. Obite obiciem chińskim na siarczystym dnie, kwiaty w pasy. Łóżko saskie z kapą kartonową²⁸, materaców drylichowych dwa i sien[nik]. Stolik i dwa krzeselka zielonym su[knem] [s. 12] obite. Okno z okuciem, firanki u niego kamlotu zielonego. Drzwi wychodnie jednostajne, z zamkiem i zawiasami.

W tym pawilonie markiz cztery u okien.

Pawilon w lewej od pałacu stronie.

Drzwi wchodnie podwójne z zawiasami potrójnymi ślusarskiej roboty i z trzema zawiasami prostymi w jednej połowie dzielącej się, z zamkiem francuskim.

Sień. Dwoje drzwi małych, jednostajnych pod schodami, z okuciem i trzecie do skarbcu, z zamkiem i zawiasami. Schody na górę z poręczami na prętach drewnianych, między którymi są i żelazne pręty. Drzwi wchodnie do sali z zamkiem mosiężnym, z zawiasami ślusarskiej roboty.

Sala. W niej krzesel trzciniowych 18. Biurek z marmurowymi stolikami dwa, francuskimi zamkami i wyzłaczanymi antabami. Nad biurkami zwierciadła z lanszaftami w snycerskiej robocie. Komin kaminenny, w nim wilki dwa z wyzłaczanymi wazami. Nad kominiem jedna sztuka wielka zwierciadła i lanszaft na wierzchu. Drzwi ślepe koło komina. Nad obydwojma drzwiami lanszafty i cztery sztuk malowania w lambrach miasto obicia. [W] rogach sali boazerie z sztukaterią snycerskiej roboty wyzłaczaną. Lusterka dwa kręczone, wyzłacane, snycerskiej roboty nad

²⁸ Właściwie „kartun”, czyli materia bawełniana.

kominem i dwa lustra szklane wiszące. Okien pięć wielkich taflowych, z zawiasami i zasuwami żelaznymi, z mosiężnymi gałkami. U wszystkich firanki płótna holenderskiego.

[s. 13] **Skarbiec.** W nim farfury hamburskie, osobnym rejestrem specyfikowane²⁹. Komin kamienny. Pak z galanteriami do kominów będących w pawilonach. Paczek z lichtarzami pobielanemi. Chorągwi dwie kitajkowych i bosaków dwa okuty do batu. Okno wpół otwierane z okuciem.

Apartment górny.

Okno nad schodami i latarnia w orzechowej osadzie. Drzwi ze schodów do przedpokoju jednostajne z zamkiem mosiężnym, z zawiasami dwoma.

Przedpokój. Obity obiciem zielonym, tureckim, w paski. Krzeszełek sześć trzcinowych z takimiz materacykami. W rogu stół trójgraniasty, rozkład[any]. Piec saski biały. Dwa okna z okuciem, z mosiężnymi gałkami i firankami płótna holenderskiego. Drzwi do pokoju takie jak pierwsze. Nade drzwiami lanszaftów dwa.

Pokój. Obity obiciem szagrynowym popielatym, w paski atłasowe. Kotara z kołdrą, płotkiem i wierszem takąż, zasłony u kotary szagrynowe białe. Krzesel sześć. Kanapa z materacem i wałami takąż materią okryte jak obicie. Okna dwa z okuciem żelaznym i mosiężnymi gałkami. Firanki u okien i kapy na kanapie i na krzesłach z płótna holenderskiego. Biuro między oknami z stolikiem m[ar]murowym. Zwierciadło nad nim w ra[mach] wyzłacanych. W kominie kamien[ym] [s. 14] wilki z wyzłaczanemi wazami. Nad kominem zwierciadło,

²⁹ Porcelana („farfury”) były sprowadzane dla Jana Klemensa Branickiego z Hamburga statkiem do Tykocina w 1753 r. NID, Teki Glinki, 362, s. 3.

koło którego dwa lusterka kręczone, wyłacane, z drewna. Nad zwierciadłem i nade drzwiami lanszafciki. Drzwi do garderoby z zamkiem mosiężnym w żelazie.

Garderoba. Obita chińskim obiciem na dnie farfurkowym, malowanym w kwiaty. W niej stolik płótnem zielonym, woskowanym obity. Dwa krzeselka suknem zielonym okryte. Okno z zawiasami i zakrętkami, firanki rasy zielonej na żelaznym pręcie. Łóżko saskie z kapą kartonową. Materaców dwa barchanowych. Drzwi wychodnie do sieni z zawiasami i zamkiem.

Officyny³⁰.

Dwoje drzwi wchodnich do officyn podwójnych, z zawiasami i zamkami i dwoje sieni. W jednej sieni jest pies Brylant, malowany na płótnie.

Pokoje cztery. Obite obiciem saskim, białym, w pasy zielone. Łóżko saskie z kapą białą, z zielonemi kwiatkami, w każdym pokoju, w łózkach i sienniki. Stolik w każdym pokoju suknem zielonym obity. Dwa krzeselka z zielonym suknem w jednym tylko pokoju. W innych zaś są stołki drewniane z poręczami, których jest 11. Okna dwa na dziedziniec z okuciem i firankami zielonego płótna w każdym pokoju. Piec kaflowy i komin w każdym. Drzwi jedne podwójne z sieni do pokoju z okuciem i zamkiem, drugie do garderoby jednostajne z za-

³⁰ Inwentarz ten poświadcza, że już w okresie funkcjonowania pierwszego pałacu w Choroszczu istniała oficyna, przy czym wbrew określeniom „officyny” nie były to dwa budynki. Dlatego prawdopodobnie E. Kowecka, op. cit., s. 76, błędnie stwierdziła: „Niewątpliwie inwentarz odnosi się do Choroszczu, lecz dotyczy wnętrza drugiego pałacyku wzniesionego w drugiej połowie lat 50-ych, gdyż mowa jest również o przypałacowych oficynach, które ukończono dopiero w 1762–63 roku. Może więc jest to jedynie jakiś brulion przygotowany do „Spisu pozostałości”.

suwkami, klamką i zawiasami. W jednym pokoju stół drewniany w rogu. [s. 15]

Garderoby także cztery. W każdej stół z szlaubanem, płótnem zielonym okryty i w każdym szlaubanie siennik. Stolec z basonem w każdej garderobie. Okno z okuciem w tył officyn. Drzwi wychodnie do sieni jednostajne z zawiasami, klamkami i zasuwkami w każdej³¹.

J[*an*] Branicki³²

* * *

Wstęp Jana Glinki do inwentarza pałacu Jana Klemensa Branickiego.

[s. 1] Or. Wilanów, Archiwum Roskie 115.1.46³³. Poszyt utworzony przez pojedyncze złamanie arkuszy papieru fol. Papier ma gren drobny i linie wodne o rozstępie równomiernym 24 mm, na których para filigranów, po jednym w środku każdej połowy arkusza. Pierwszy z filigranów wyobraża całkowitą postać Matki Boskiej w koronie, trzymającej w ramionach Dzieciątko też w koronie i z berłem w ręku, na owalnej tarczy 54 x 97 mm z labrami barokowymi wokół w kształcie trójkątów i przerwanych łuków al. sierpów na przemian po sobie następujących;

³¹ Pod inwentarzem znajduje się podpis Jana Klemensa Branickiego. Został on skonfrontowany przez Jana Glinkę z innymi podpisami, co utwierdziło, iż mamy do czynienia z własnoręcznym podpisem. NID, Teki Glinki, 139, k. 20. Spostrzeżenie to potwierdziła Teresa Zielińska: Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD), Akta majątkowo-prawne i rodzinne, 673, obwoluta.

³² Podpis Jana Branickiego własnoręczny.

³³ Obecnie: AGAD, Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 763 (poprzednia sygnatura 378, sygnatura dawna: AGAD, Archiwum Roskie, 115.1/46); odpis: Teki Glinki, 139, k. 4–14.

drugi przedstawia rozdzielne litery IA majuskułą, wysokie na 20 mm, z boków ozdobione ornamentem falistym, przypominającym kwiatostan lilii ze słupkiem rozdwojonym³⁴.

W poszycie 207 × 345 mm brak początku, a zachowało się 7 kart³⁵; z nich poczynając od pół zdania, 6 kart zapisanych obustronnie i ostatnia pusta. Środkowe 4 karty jeszcze trzymają się jedwabnego sznureczka wiążącego, a pierwsza spośród zachowanych i dwie ostatnie są oderwane. Skutkiem złamania arkuszy jednym rzutem, bez dodatkowego doszywania filigran z Matką Boską znalazł się wyłącznie w pierwszej

³⁴ Jan Glinka korespondował w sprawie filigranów z Włodzimierzem Budką – dyrektorem Archiwum Państwowego w Krakowie. Na zapytanie wystosowane z Wilanowa 23 VII 1949 r. otrzymał odpowiedź 24 VIII 1949 r. „Na pismo z daty 23 VII 1949 Nr 95/49 uprzejmie komunikuję. Na podstawie posiadanych notatek stwierdziłem, że filigran zbliżony do nadesłanego znajduje się w księdze Castr. Sand. 384 akt 167 z r. 1761. Różnica polega głównie na tym, że nad inicjałami papiernika I A czy też A I znajduje się otwarta korona. Wymiary zarówno Madonny z Dzieciątkiem jak i liter są różne od nadesłanych. Wymiar karty 342 × 203 mm. Nie poprzestając na tym przejrzałem *fasciculi copiarium* Castr. Biec. 362 (1709 r.), Castr. Sandec. 409 (1705–1715) oraz Castr. Sandec. 416 (1734–1736). Rezultat żaden. Można z tego wysnuć dwa wnioski: 1) poszukiwany filigran oznaczał lepszy gatunek papieru, podczas gdy w grodach używano papieru lichego. Dlatego poszukiwany filigran w przejrzanych fascykułach nie pojawił się; 2) poszukiwany filigran mógł się pojawić dopiero w drugiej połowie XVIII w. Papiernia jak sądzę zagraniczna jest mi nieznana”. NID, Teki Glinki 139, k 17. Ustalenia W. Budki w pełni pokrywają się z obecnie ustaloną datacją.

³⁵ Pierwszą kartę wraz ze stroną tytułową odnalazła Teresa Zielińska przy porządkowaniu zasobu Archiwum Roskiego. Na obwołanie jednostki (AGAD, Archiwum Roskie, 763, Akty majątkowo-prawne) odnotowano, iż zawarty tam dokument, to „Fragment inwentarza pałacu w Białymstoku, b.d.”. Następnie dodano informację przekazaną przez ks. Jana Niecieckiego, iż prawdopodobnie jest to pałac „w Choroszy przed rozbiórką”. W dolnej części obwoluty, innym rodzajem długopisu lecz tą samą ręką sporządzono adnotację (uzupełnioną datą 3 października 1999 i podpisem Teresy Zielińskiej): „uzupełniono odnalezioną kartą inwentarza i pierwszą stroną tekstu inwentarza, które potwierdziły w pełni hipotezy ks. Niecieckiego”.

połowie kart poszytu, a filigran z monogramem – w drugiej, ponieważ zaś druga połowa ocalała w całości, oczywistym staje się pierwotnie było wszystkich kart 8 i z tej liczby brakuje tylko pierwszej, z którą razem zaginąć [s. 2] musiała intytulacja i datowanie. Karty wzdłuż złożenia są silnie zetłale i pożółkłe od wilgoci, przy czym pismo tam częściowo zniszczone. Uzupełnienia tekstu, jakie w niniejszym wydaniu wypadło zrobić, odnoszą się przeważnie do owych zniszczeń, więc uzupełnienia tego rodzaju wprowadzono bez dodawania przypisów. Następujące wyrazy, które ukazują się w inwentarzu wielokrotnie w formie błędnej lub odbiegają od współczesnych obyczajów pisownianych: „bason” (z franc. „bassin”) 7 razy, „bioro” al. „biorko” 7, „szlauban” (z niem. „Schlaf Bank”) 11, „takiesz” 2 (obok poprawnej formy „takieź” 2), „wiersch” 5 (obok „wierzchami” 1), „zasowka” 7 (obok „zasuwka” 5) – w druku powtórzono bez poprawiania ani zaznaczania. Określenia poszczególnych pokojów, w oryginale wysunięte na margines, tutaj zostały wyodrębnione przez umieszczenie w tekście ponad odnośnymi ustępami³⁶.

W treści inwentarza wyodrębniają się 3 apartamenty, z których dwa w pałacu głównym należą do pani i pana, zaś trzeci w północnym skrzydle należ znowu do pana bez bliższego oznaczenia osoby, tak samo jako poprzednio. Otóż mowa tu o Katarzynie Scholastyce z Sapiechów Branickiej wojewodzinie podlaskiej oraz o dwu panach różnych, z których pierwszy jest Stefanem Branickim wojewodą podlaskim, a drugi synem jego Janem Kazimierzem, później zwanym Janem Klemensem. Pierw-

³⁶ Obecne wydanie „Inwentarza pałacu choroskiego z 1757 r.” nie zostało przygotowane według reguł zaproponowanych przez Jana Glinkę, gdyż dostosowano zasady wydawnicze do reguł wykorzystywanych w całej publikacji (*Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do poł. XIX w.*, red. K. Lepszy, Warszawa 1953).

szy z nich już nie żyje, w przeciwnym bowiem razie samo podpisałby dokument majątkowy, a drugi – widocznie jeszcze młodzieniec – zamieszkuje boczny pawilon podówczas jeszcze luźno stojący, zostawiając matce i siostrą użytkowanie pałacu właściwego. Wspomniana w tekście pani nie może być Katarzyną Radziwiłłówną, którą poślubił [s. 3] około r. 1723³⁷, gdyż niepodobna, by młodzi małżonkowie mieszkali w osobnych budynkach³⁸. J. K. Branicki stracił ojca 6 VII 1709³⁹ i matkę 2 III 1720⁴⁰, więc inwentarz poświadczył w tych granicach czasu, jednak niewątpliwie bliżej śmierci ojcowskiej, na krótko poprzedzającej datę przez nas poszukiwaną. Sporządzenie inwentarza zapewne miało związek z dziedziczeniem po ojcu lub również także z inną ważną czynnością majątkową, która przytrafiła się tuż potem, mianowicie z kontraktem przedślubnym Katarzyny Branickiej wojewodzianki podlaskiej, najstarszej spośród 4 siostr, z Józefem Sapiehą podskarbin nadw. lit., zawartym przy współdziałaniu J. K. Branickiego w Białymstoku 26. VII

³⁷ W nawiasie odnotowano: „Wilanów, Arch. Roskie 2.39 i 51”. Podane w nawiasach sygnatury i archiwum (Wilanów) nie są aktualne – obecnie spuścizna Archiwum Roskiego znajduje się w Archiwum Głównym Akt Dawnych – jednakże prace związane z uporządkowaniem zbioru rozpoczęte przez Teresę Zielińską nie zostały dokończone. Kwerenda archiwalna w AGAD nie przyniosła odpowiedzi czy istnieją i jakie obecnie posiadają sygnatury dokumenty wymienione przez Jana Glinkę. J. Zawadzki, *Teresa Zielińska (10 v 1929 – 15 II 2010)*, „Miscellanea Historico-Archivistica” 17 (2010), s. 300–301.

³⁸ W rzeczywistości Jan Klemens Branicki wziął ślub z Katarzyną z Radziwiłłów 1 X 1720 r. w Białej Podlaskiej. K. Łopatecki, *Intercyza zawarta między Janem Klemensem Branickim a Katarzyną Barbarą Radziwiłłówną jako przykład realizacji strategii rodzinnych magnaterii (1720 r.)*, „Przeszłość Demograficzna Polski” 38 (2016), 3, s. 35.

³⁹ W nawiasie odnotowano: „Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Akta hipoteki pruskiej w Warszawie, nr 497 lit. A Podwale”.

⁴⁰ W nawiasie umieszczono: „Polski słownik biogr., II 404”.

1709⁴¹; młodsze jej siostry wstąpiły w związki małżeńskie dopiero kilkanaście lat później⁴².

Ze względu na zaginięcie pierwszej karty inwentarza, na której niewątpliwie była wymieniona miejscowość, ustalenie jej wymaga udowodnienia.

Rozplanowanie wnętrza i otoczenie budowli według opisu z r. 1709 odbiegają w niejednym szczególe od stanu pałacu białostockiego w r. 1772, gdy sporządzono inwentarz pośmiertny mienia hetmana Branickiego. Wszelako nie wystarcza to do podania w wątpliwość, czy inwentarz z r. 1709 istotnie odnosi się do Białegostoku, skoro w danym okresie czasu pałac tamtejszy doznał przemian daleko idących. Natomiast za przynależnością naszego inwentarza do Białegostoku przemawiają raczej ważniejsze.

Stałym miejscem zamieszkania wojewody Stefana Mikołaja Branickiego, a następnie syna jego, hetmana Jana Klemensa, był Białystok, rezydencje zaś ich w innych dobrach dziedzicznych: Branicach, Ruszczy, Tyczynie, Choroszczy znacznie bardziej, niż Białystok, różniły się od inwentarza z r. 1709 – tak dalece, że w ogóle trzeba je wyłączyć z porównań⁴³. Jest rzeczą naturalną, iż wkrótce po śmierci Stefana Mikołaja, który zostawił syna i cztery córki, sporządzono inwentarz głównej rezydencji (zapewne także innych przedmiotów majątkowych) i że podpisał go syn jak widzimy na inwentarzu z r. 1709; autentyczność podpisu jest pewna. Jan Klemens w tej dacie liczył dopiero lat dwadzieścia, lecz był już zdolny do działań prawnych dzięki upełnoletniemu dekretem kró-

⁴¹ W nawiasie odnotowano nieistniejącą dziś sygnaturę: „Wilanów, Arch. Roskie 153.2.3”.

⁴² W nawiasie Jan Glinka odnotował nieistniejącą dziś sygnaturę: „Wilanów, Archiwum Branickich Gryfitów, indyulty ślubne”.

⁴³ Jan Glinka (op. cit., s. 180–181) nie wziął pod uwagę faktu, iż w Choroszczy istniały dwa chronologicznie pobudowane pałace.

la] Augusta II z dnia 22 VII 1703⁴⁴. Inwentarz dotąd przechowywany jest wśród archiwaliów po Branickich Gryfitach.

Nie jest wykluczone, że *statua Araba na postumencie na początku schodów, trzymająca w ręku latarnię w oprawie wyzlacanej*⁴⁵, wymieniona w inwentarzu pałacu białostockiego z r. 1709, została później przeniesiona do pałacu choroskiego i w inwentarzu z r. 1772 nazwana⁴⁶ *na schodach murzyn – trzymający latarnię szklaną, w blachę pozłacaną oprawną*⁴⁷.

*Pawilon w prawej od pałacu stronie, nad kaskadą*⁴⁸ – to północne, prawe licząc od bramy wjazdowej skrzydło pałacu białostockiego, wówczas jeszcze nie rozbudowanie i luźno stojące. „Kaskada” musiała być urządzona na biegu strumienia odprowadzającego wody ogrodowe, gdzie spiętrzone je w miejscu późniejszego stawu, dzieląc pałac od kościoła.

⁴⁴ W nawiasie: „Wilanów, Arch. Roskie, 97.1.71”.

⁴⁵ W nawiasie: „Odpis niniejszy s. 5, w. 18”.

⁴⁶ Nadpisano: „określona”.

⁴⁷ W nawiasie odnotowano: „J. Glinka, *Choroszcz*, Warszawa 1936, s. 20”. W rzeczywistości autor wskazał pracę: J. Glinka, *Choroszcz: letnia rezydencja hetmańska w XVIII stuleciu*, „Biuletyn Historii. Sztuki i Kultury” 6 (1938), 2, s. 177–200. Właściwie według źródła cytowany we wstępie fragment powinien brzmieć: „na schodach murzyn śrubą żelazną przyśrubowany trzymający latarnię szklaną, w blachę pozłacaną”. AGAD, Archiwum Roskie, 122, k. 230.

⁴⁸ W nawiasie: „Odpis nin. s. 9, w. 11”.

Słownik pojęć

- ADAMASZEK – tkanina dwustronna, przeważnie jednobarwna, o wzorze matowym na błyszczącym tle (lub odwrotnie). Adamaszkiem w XVIII stuleciu pokrywano również meble.
- AL FRESCO – technika malarska: na podkładzie z mokrego tynku i zapraw wykonuje się malowidło specjalnymi farbami. Szczególnie często freskami dekorowano wnętrza kościelne i pałacowe w XVI–XVIII w.; chętnie wykorzystywane do malarstwa iluzjonistycznego.
- ALKIERZ – wyodrębniona część budowli, najczęściej na planie kwadratu, usytuowana w narożu budynku. W polskiej architekturze od XVI wieku stała się charakterystyczna dla dworów szlacheckich. Nazywano tak również pomieszczenie przeznaczone na sypialnię lub izbę dla kobiet.
- ALKOWA – miejsce wyodrębnione do spania, najczęściej wnęka w pokojach sypialnych, służąca ukryciu łóżka, dodatkowo wydzielona kotarami.
- ALTANA – wolno stojąca, lekka budowla ogrodowa, miejsce wypoczynku i schronienia. Szczególnie popularna w barokowych ogrodach. Przy wykończeniu nawiązywano do motywów antycznych, orientalnych i dalekowschodnich.
- ANTABA – stały lub ruchomy uchwyt z metalu umieszczany m.in. na drzwiach, skrzyniach.
- ANTEPEDIUM – bogato zdobione nakrycie lub zasłona mensy ołtarza chrześcijańskiego.

- ANTYKAMERA (ANTYSZAMBRA) – przedpokój, w rezydencjach wczesnonowożytnych pomieszczenie mniej reprezentacyjne poprzedzające ważniejsze pokoje.
- APARTAMENT – w pałacach zespół pomieszczeń o jednakowym przeznaczeniu reprezentacyjnym lub mieszkalnym.
- ARABESKA – linearny ornament o motywach wici roślinnej.
- ARKADA – element architektoniczny składający się z dwóch podpór (kolumn, słupów lub filarów), które zostały połączone u góry łukiem.
- ARSENAŁ (CEKHAUZ) – budynek, w którym składowano, czasem wytwarzano broń.
- ASPIS (aspisowy) – jaspis (jaspisowy).
- ASTRACHAN – tkanina pluszowa z okrywą włosową z przędzy.
- ATLANT – posąg mężczyzny w postawie stojącej, służący za podporę zamiast kolumny, filara lub pilastra, wspierający głowę, barkami albo rękami belkowanie, sufit, balkon czy inny element architektoniczny (nawiązująca do mitycznej postaci Atlasa podtrzymującego sklepienie niebieskie).
- ATEAS – jednostajnie błyszcząca, gładka lub wzorzysta tkanina jedwabna lub półjedwabna, z lnianym lub bawełnianym wątkiem.
- ATTYKA – niska ścianka ponad gzymsem koronującym budynku, rozwiązywana jako balustrada, zasłona poddasza lub rząd sterczyn.
- BAGAZJA – wzorzysta, tkana w karpią łuskę lub kwiaty, albo drukowana tkanina bawełniana.
- BALSAMKA – małe, ozdobne naczynie służące do przechowywania balsamów i pachnidła.
- BARCHANOWY – bawełniany, zrobiony z barchanu lub o kształcie barchanu (półksiężycy).
- BASANT –
- BASTION – element nowożytnego systemu fortyfikacyjnego (włoskiego, holenderskiego, francuskiego), w systemie obronnym wysunięty przed lico muru ufortyfikowany narożnik pozwalający na umieszczenie na nim artylerii.
- BAT – duża łódź z kołem do żeglowania i baldachimem.

- BERSO – kryty chodnik w ogrodach, zasklepiony półokrągłą kratownicą podtrzymującą pnącza.
- BLASKA – mała ozdobna kolumnienka, element balustrady.
- BLENDA – wnęka w murze, zwykle w kształcie ostrołukowego okna lub arkady, stosowana w celach dekoracyjnych.
- BOAZERIA – dekoracyjna okładzina na ścianach, najczęściej drewniana, umieszczana przede wszystkim w dolnych partiach ścian, może być pokryta ornamentem lub złoconiami.
- BONIOWANIE – dekoracyjne opracowanie elewacji budynku w formie profilowanych kamiennych ciosów o płaskiej lub wypukłej powierzchni; niekiedy w formie pasów (boniowanie pasowe).
- BOSKIETY – w języku francuskim (*bosquet*) oznacza „gaik” lub „zagajnik”, a po włosku (*bosco*) „grube, stare drzewo”. W ogrodach francuskich przyjęto tę nazwę do oznaczenia szeregu kwater otoczonych strzyżonymi ścianami szpalerów grabowo-lipowych, a wewnątrz wypełnione nasadzeniem niskich drzew.
- BRET – pas tkaniny.
- BROKATELA – rodzaj ciężkiej, grubej tkaniny jedwabnej lub półjedwabnej przetykanej złotą lub srebrną nicią o wypukłych wzorach.
- BRUKATELA – materiał jedwabny, podobny do złotogłowu francuskiego i włoskiego.
- BRYT, BRET – mocowany pionowo na ścianie pas tkaniny obiciowej.
- BUDUAR – niewielki pokój, bogato umeblowany, stwarzający atmosferę do intymnych, kameralnych spotkań. Umieszczany w XVIII i XIX-wiecznych pałacach. Szczególnie popularny w okresie rokoko.
- BURSA – w nadzwyczajnej formie rytu rzymskiego sztywna torebka służąca do przechowywania złożonego korporału.
- CAMERA OBSCURA – przyrząd optyczny; urządzenie zbudowane jest z poczernionego wewnątrz pudełka w którym znajduje się niewielki otwór przez który światło dociera do ekranu tworząc odwrócony i pomniejszony obraz.
- CEKHAUZ – arsenał, zbrojownia.
- CYFRA – inicjały, monogram.

DNO – w źródłach w znaczeniu „tło”.

DRANICE – drewniany materiał do wykonywania pokryć dachowych.

DRYLICH (właśc. drelich) – mocna i gęsta tkanina różnej grubości, lniana, konopna, bawełniana.

DYKSZTYN – diament mający taką samą grubość ze wszystkich stron.

DYLE – pnie drzewa wstępnie obrobione.

DZIEDZINIEC – przestrzeń w obrębie kompleksu budowli. Służył celom gospodarczym lub reprezentacyjnym.

ELEWACJA – ściana zewnętrzna budowli wraz z całą pokrywającą ją dekoracją.

EN MINIATUR – (franc.) miniatura.

ENBUSTE

ENTRE COUR ET JARDIN – typ francuskiego pałacu odznaczający się ścisłą symetrią, wielką skalą, składający się zazwyczaj z korpusu głównego (często z centralnie umieszczonym ryzalitem) oraz z przylegających do niego skrzydeł, między którymi znajdował się dziedziniec reprezentacyjny; za dziedzińcem i pałacem usytuowany był ogród; wewnątrz pałacu miało zwykle amfiladowy układ.

EPITAFIUM – dekoracyjna tablica ku czci zmarłego, wmurowana w ścianę kościoła; często obok tekstu umieszczano portret zmarłego lub scenę symboliczną.

ESY (Essy) – ornamenty z drewna, metalu lub szkła w kształcie litery S, stosowane w celach zdobniczych.

FARFURA – fajans.

FARFURAWY, FARFUROWY – białawy lub kremowy kolor fajansów.

FASADA – główna elewacja budynku. Odróżnia się od pozostałych szczególnie bogatą dekoracją, rozmachem. Zazwyczaj wiedzie przez nią paradne wejście do budynku. Szczególnie ważną rolę odgrywała fasada w architekturze barokowej.

FESTON – motyw dekoracyjny w postaci podwieszono po bokach, a związającego w centrum ku dołowi pęku liści, kwiatów lub owoców, ewentualnie w analogiczny sposób ułożonego pasa tkaniny.

FIRANKI KITAJKOWE – firanki z gładkiej, błyszczącej tkaniny jedwabnej.

- FLADROWAĆ – inaczej słojuwanie, to działanie polegające na układaniu deseni ze słoju na okładzinach mebli.
- FORNIROWANIE – pokrywanie przedmiotu warstwą forniru, najczęściej drewna o wysokiej jakości, stwarzając wrażenie, że został on wykonany z litego cennego materiału.
- FRONTON (PRZYCZÓŁEK, NACZÓŁEK) – trójkątne, rzadziej półkoliste zwieńczenie fasady lub ryzalitu budynku, portalu, drzwi lub okna; jego pole wewnętrzne, często dekorowane, nosi nazwę tympanonu.
- FRUKTA – owoce.
- GABINET – w rezydencjach nowożytnych pokój służący do pracy i spotkań. Również element architektury ogrodowej stanowiący niewielką przestrzeń ograniczoną szpalerami roślinnymi (charakterystyczny dla ogrodów w stylu francuskim).
- GALONEK – (Galon, pasamon) tkana lub pleciona taśma wykonana całkowicie lub z dodatkiem metalowych nitok. Galonów używano od XVI wieku do zdobienia ubiorów poprzez naszywanie ich na strojach. W XVI, XVII, XVIII wieku były stosowane w strojach dworskich i uroczystych. Później zostały na liberiach, oraz zaczęto je stosować do oznaczania dystynkcji na mundurach wojskowych, zwłaszcza na epoletach i czapkach. W uproszczeniu galon utożsamia się często w związku z tym z pagonem, epoletem czy w ogóle z naramiennikiem wojskowym.
- GANEK – dobudówka do polskich dworów szlacheckich. Wsparty na kolumnach drewnianych lub murowanych z dwuspadowym dachem, osłaniający wejście główne.
- GINGAS – tkanina bawełniana, najczęściej importowana ze Wschodu. W 1 poł. XIX w. nazwą tą określano baścik kolorowy w kratkę.
- GONTY – drewniany materiał do wykonywania pokryć dachowych.
- GRADUS – stopień.
- GUIGAS (franc. *guignan*) – bawełniana tkanina indyjska.
- GZYMS – poziomy profil wieńczący porządek architektoniczny (gzyms koronujący) bądź w ogóle budowlę, niekiedy również obiegający ściany dla zaakcentowania podziału na kondygnację (gzyms kordonowy).

- HAFTKA – rodzaj drucianej zapinki składającej się z haczyka (konika) i uszka.
- HEŁM – ozdobne zwieńczenie wieży (w formie ostrosłupa, stożka, cebulaste), kryte blachą, dachówką lub gontem.
- HERMA – czworoboczny słup zwężający się do dołowi, zakończony głową lub popiersiem.
- ILUZJONISTYCZNE MALARSTWO – rodzaj malarstwa ściennego, głównie wykonanego techniką fresku, wytwarzającego u widza złudzenie nieistniejącego krajobrazu bądź architektury. Największy rozwój malarstwa iluzjonistycznego przypada na XVII i XVIII wiek.
- JERSZANY – wykonane ze skóry owczej.
- KAŁAMARZ – naczynie na atrament.
- KAMERYZOWAĆ – ozdabiać, wysadzać kamieniami szlachetnymi.
- KAMLLOT – miękka tkanina przeznaczona na okrycia zewnętrzne, dawniej tkana z wełny wielbłądziej lub koziej.
- KAMPANA – (kompana, kompanka) srebrna lub złota wzorzysta, ząbkowana siateczka w stroju niewieścim, zwłaszcza balowym w XVIII w.
- KANAFAS – (kanawac, kanawas) tkanina w prążki jedwabna lub bawełniana.
- KANDELABR – wykonany z brązu, drewna lub szkła stojący wieloramienny świecznik, bogato dekorowany.
- KARTUSZ – dekoracyjne obramienie tarczy herbowej, tablicy inskrypcyjnej, płaskorzeźby, malowidła; motyw ornamentacyjny w kształcie ozdobnej tarczy z zawiniętymi brzegami.
- KATAMAJKA – tkanina wełniana w pasy jasnych kolorów.
- KITAJ – bawełnica, tj. płótno bawełniane, cienkie, glansowne chińskie. Kitajka zaś lub tafta to materiał chiński, jedwabny.
- KITAJKA – cienka, dość gęsta, gładka tkanina jedwabna o płóciennym splocie.
- KOLUMNADA – rząd połączonych belkowaniem kolumn, ustawionych w linii prostej w formie łuku, koła, elipsy lub owalu.
- KOMNATA – staropolska nazwa pomieszczenia w pałacu, zamku, dworze o charakterze mieszkalnym i reprezentacyjnym; nazwa pochodzi od ogrzewającego ją zazwyczaj kominka.

- KONDYGNACJA – część budowli znajdująca się pomiędzy położonymi nad sobą stopami.
- KONSOLA – element architektoniczny w kształcie ozdobnego wspornika kamiennego lub drewnianego mający z reguły formę esownicy, woluty. W źródłach najczęściej jako charakterystyczny dla epoki baroku mały stolik przyścienny.
- KOPERSZTYCH – miedzioryt, rycina.
- KORDEGARDA (odwach) – budynek lub pomieszczenie, w którym pełniła straż warta wojskowa.
- KORPORAŁ – chusta podkładana pod naczynia mszalne w czasie konsekracji chleba i wina oraz pod monstrancję i cyborium.
- KRASZENINA – pochodzi od słowa kraszenie (barwienie) i oznaczało płótno barwione i woskowane, najczęściej wyrabiane na Rusi.
- KRASZUAR – spluwaczka.
- KROKSZTYN – architektoniczny element podtrzymujący (np. balkon, wykusz, ganek itd.) osadzony w ścianie i wydatnie z niej wystający. Jest nim także zakończenie belki stropowej, wystającej przed elewację budynku.
- KRÓLEWSZCZYŻNA – dobra ziemskie należące do króla, część z nich jako starostwa otrzymywała w dożywocie szlachta, w zamian za co użytkownicy czwartą część dochodów przekazywali władcy, a z pozostałej części dochodu zasilano skarb w Rawie, z którego opłacano wojska kwarciane.
- KRYPTA – ciemna podziemna kaplica, początkowo do przechowywania relikwii, później również o przeznaczeniu grobowym.
- KUTAS – ozdoba z nici (wełny, jedwabiu) kształtem podobna do pędzla lub chwost na końcu sznura
- LAKA – żywica drzewa lakowego, która po wyschnięciu staje się twarda i odporna na mechaniczne uszkodzenia. Używana do wyrobu i zdobienia naczyń, mebli, pudełek, itp., głównie w kolorze czarnym i czerwonym.
- LAMPERIA – okładzina ścian z marmuru, kamienia lub drewna, stosowana już we wczesnym średniowieczu w reprezentacyjnych pomieszczeniach, a także (od początku XIX w.) dolna partia ściany pomalowana dla ochrony farbą olejną.
- LANDSZAFT – obraz o tematyce krajobrazowej (pejzaż).

- LATARNIA (KOPUŁA-LATARNIA) – nadstawka na kopule, na dachu, nad klatką schodową w kształcie okrągłej lub wielobocznej wieżyczki zakończonej kopułką. Służyła do dodatkowego oświetlenia wnętrza.
- LEGAWY PIES (LEGAWIEC) – typ psa myśliwskiego wystawiającego zwierzynę i aportującego ją po odstrzale.
- LICHTARZ – stojący świecznik, podstawka do osadzania świecy.
- LISZTŹY – inaczej listwy.
- LIZENA – pionowy, płaski pas wysunięty z lica ściany, w odróżnieniu od pilastra pozbawiony bazy i głowicy.
- LUFT – wywietrznik.
- ŁOZOWY – wierzbowy.
- MARKIZY – składany daszek nad oknami domów; parasol.
- MARMORYZOWANE (marmoryzacja) – pokrywanie powierzchni ścian, schodów, rzeźb, kominków, materiałem naśladującym marmur.
- MATELZAK – tłumok podróżny, tobołek, sakwa skórzana w siodle.
- MUSZLIN, MUŚLIN – bardzo cienka, delikatna, zwykle gładka tkanina bawełniana o splocie płóciennym
- OFICYNA – boczne skrzydło, często też wolno stojący budynek, przeznaczony na mieszkania służby, urzędników, dworzan czy pomieszczenia gospodarcze.
- ORDYNARYJNY – zwyczajny, zwykły.
- PALISADA – drewniane ogrodzenie wykonane z ostro zakończonych pali, wbitych jeden przy drugim.
- PALKI, PALLA – kwadratowe przykrycie, zwykle z lnianej, usztywnianej tkaniny, służące do ochrony kielicha z winem podczas mszy.
- PANOPLIA – motyw dekoracyjny skomponowany z elementów uzbrojenia, sztandarów, hełmów i pancerzy, charakterystyczny dla sztuki renesansowej i barokowej.
- PASAŻ – korytarz, przejście pomiędzy pomieszczeniami, w pałacach najczęściej wypełniony obrazami. Często jeden z elementów wchodzących w skład apartamentów.
- PAWILON NAROŻNY – w architekturze pałacowej duża czworokątna dobudowa narożna, wyodrębniona w bryle.

PERSPEKTYWA – luneta.

PIANO NOBILE – reprezentacyjna kondygnacja pałacu, dworu, budynku publicznego. Zazwyczaj było nim pierwsze piętro (do końca XVIII wieku) lub parter.

PIASECZNIJA – naczynie na piasek, którym posypywano zapisany atramentem papier.

PIERZEJA – ciąg elewacji fasad frontowych domów, stojących w jednej linii, stanowiących ścianę ulicy lub placu.

PILASTER – płaski pas dzielący pionową ścianę, ukształtowany na podobieństwo kolumny, zazwyczaj zwieńczony kapitelem; pełni funkcje konstrukcyjne i dekoracyjne.

PLAFON – dekoracja pola na suficie, zazwyczaj w formie malowidła lub kompozycji sztukatorskiej a często też sztukatorsko-malarskiej.

PLUSZA, PLISIA – tkanina półwełniana o bawełnianej lub jedwabnej osnowie.

PŁOT, PŁOTEK – dolna zasłona łóżka z baldachimem, wykonana z ozdobnej tkaniny, czasem upięta na drewnianej ramie

PODŁUGOWATE – podłużne.

POLICHROMIA – wielobarwne malowidło dekoracyjne na ścianie, sklepieniu; także na rzeźbach lub wyrobach rzemiosła artystycznego.

PORTATYL – ołtarzyk tablicowy, przenośny ołtarzyk używany w czasie podróży.

PORTE-FENETRE (drzwi-okno) – paradne drzwi okienne, sięgające poziomu posadzki, zamknięte kamienną lub częściej metalową balustradą. Szczególnie popularne w architekturze pałacowej XVII–XIX wieku.

PORTIERA – zasłona u okna lub drzwi zwykle z grubego, ciężkiego materiału, zazwyczaj nieprzepuszczającej światła.

PRUSKI MUR – ściana o konstrukcji z drewnianych belek, widocznych od zewnątrz, wypełniona ceglami złączonymi zaprawą.

PRZEFORSZTOWANIE – przedzielenie jednoizbowego mieszkania, pomieszczenia szafą, kredensem lub zasłonką.

PRZEMENTAL, PRENCMETAL, PRYNCMETAL – stop metali w kolorze białym lub żółtym, mieszanina miedzi z czwartą częścią cynku (niem. *prinzmetail*, fr. *metal de prince*).

- PRZĘŚŁA – element podziału pionowego ściany uzyskany przez rytmiczne ustawienie okien, pilastrów, kolumn itp.
- PULSTRO – siedzenie, poduszka (z niemieckiego „polster”).
- PUTTO – motyw dekoracyjny przedstawiający uskrzydloną postać małego dziecka lub aniołka.
- RASA, RASSOWY – nieco szorstka, lekka tkanina wełniana z gorszych gatunków przędzy czesankowej, tkana wykonana splotem płóciennym, barwiona na różne kolory.
- REJTERADA – w XVIII w. pomieszczenie, które służyło do załatwiania potrzeb fizjologicznych, odpowiednik dzisiejszej toalety.
- ROCAILLE – charakterystyczny dla rokoka motyw dekoracyjny w postaci ornamentu o fantazyjnych, nieregularnych i asymetrycznych kształtach, naśladujący muszlę oraz rośliny morskie.
- SALA – paradne pomieszczenie pałacowe, np. jadalna, balowa, tronowa.
- SEDES – siedzisko na krzesłach, fotelach itp.
- SIEŃ – przelotowe pomieszczenie komunikacyjne (rzadko pełniące role gospodarcze), usytuowane pomiędzy głównym wejściem lub przedsionkiem a dalszymi pomieszczeniami budynku lub klatką schodową ewentualnie korytarzem.
- SKLEP – piwnica.
- SNYCERSTWO – sztuka rzeźbienia w drewnie, kamieniu.
- STIUK – masa plastyczna z gipsu, wapna i piasku, używana do wykonywania sztukaterii i wykładania ścian.
- SUFIT – dolna, oszalowana lub otynkowana część stropu, zdobiona plafonami, dekoracją stiukową.
- SUPRAPORTA – kompozycja płaskorzeźbiarska lub malarska umieszczona nad drzwiami, szczególnie popularna w barokowych i klasycystycznych wnętrzach pałacowych.
- SZAGRYN (fr. *chagrin*) – lekka tkanina jedwabna o wypukłej fakturze naśladującej grodzkowanie skóry z grzbietu osła lub kozła, jednobarwna lub wzorzysta.
- SZAMEROWAĆ – obszywać coś sznurem, taśmą w celu przyozdobienia.
- SZLAFBANK – rozkładana ława z oparciem i bocznymi poręczami, w której szufladzie znajdowało się łóżko.

Słownik pojęć

SZMELCOWANIE – technika konserwacji polegająca na kilkakrotnym pokryciu metalu olejem jadalnym.

SZNELA – jedwabna tkanina na chustki.

SZPALERY – bryty tkanin w dwóch kolorach.

SZTUCIK – szydełko.

SZTUCZKA – ozdoba wykonana ze złota lub srebra, wysadzana drogimi kamieniami.

SZTUKATERIA – dekoracja ścian, sklepień, sufitów, wykonana w gipsie lub stiuku.

SZYLKRET – masa rogowa, otrzymywana z pancerzy żółwi szylkretowych; przejrzysta, lekko żółtawa, z ciemnobrązowymi plamami.

SZYLT – mosiężny

TARCICA – obrobione drewno.

TRALKA – podpora parapetu lub poręczy balustrady w kształcie baniastego słupka.

TRYPA (franc. tripe de velours) – welwet.

TYMPANON – wewnętrzna część frontonu. Zazwyczaj w kształcie trójkąta lub łuku odcinkowego. W okresie baroku bogato dekorowany płaskorzeźbami (herbami rodowymi).

URYNAŁ – nocnik.

WELUM – kwadratowe nakrycie na kielich mszalny.

WILK – zasuwka regulująca ciąg powietrza w kominie.

Bibliografia¹

Archiwalia

Archiwum Archidiecezjalne w Białymstoku

Oryginał dokumentu fundacyjnego Piotra Wiesiołowskiego z dnia 4 XII 1581 r.

Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa

Archiwum Branickich z Białegostoku, 9, 39, 58, 97, 114.

Archiwum Roskie, Akta osobisto-rodzinne i majątkowo-prawne, 5, 25, 29, 30, 32, 122, 533, 763.

Korespondencja, IX/40, X/18, LXV/1, LXVII/1.

Korespondencja, Suplement 5-22.

Militaria, pudło 9, 11, 13.

Akty Komisji Porządkowej Cywilno-Wojskowej ziemi wieluńskiej i powiatu ostrzeszowskiego, 4.

Archiwum ks. J. Poniatowskiego, 238.

Archiwum Radziwiłłów, dział II, 21.

Archiwum Radziwiłłów, dział V, 1328, 15506.

Archiwum Radziwiłłów, dział XI, 123.

Archiwum Skarbu Koronnego, oddział I, 70.

Księga miejska białostocka, 1, 2, 3.

Księgi grodzkie brańskie, 47, 52.

Metryka Koronna, 203.

Zbiór dokumentów pergaminowych, 7155.

Zbiór Ignacego Kapicy Milewskiego „Kapicjana”, 26.

¹ Bibliografia zawiera źródła i literaturę wykorzystaną w tomie I, cz. 1 i 2 niniejszej publikacji.

Archiwum Państwowe w Białymstoku

Dokumenty z Tek Jana Glinki.

Kamera Wojny i Domen, 2203, 2309, 2322, 2494, 2466.

Księga grodzka brańska 1640–1641.

Biblioteka xx. Czartoryskich w Krakowie

1099.

Biblioteka Kórnicka, Polska Akademia Nauk, Kórnik

407, 658.

Bibliothèque Nationale de France, Paris

R 14552, R 14553, R14 554, R14555.

Gabinet Rycin Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego

Zb. król. P. 187, nr 106, 107, 111, 113, 114, 116, 118, 119, 120, 121, 124, 125,
126, 128, 129, 130, 132, 134, 135, 136, 138, 151.

Lietuvos Mokslų Akademijos Vrublevskių Biblioteka, Vilnius

f. 9, nr 1984

f. 59–18

f. 378, 1837 b/s, b. 1591a.

Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa

Teki Glinki, 28, 62, 92, 95, 96, 107, 114, 122, 125, 139, 141, 145, 146, 149,
187, 198, 199, 206, 280, 290, 296, 315, 316, 317, 320, 321, 339, 340, 341,
342, 357, 358, 360, 362, 363, 370, 391, 395, 397, 409, 464.

Vilniaus Universiteto Biblioteka, Wilno

f. 4, A – 1662 (34255).

Институт Российской Истории Российской Академии Наук, Санкт-Петербург

Коллекция П.Н. Доброхотова (к. 52), опис 1: 45, 55.

Нацыянальны Гістарычны Архіў Беларусі, Мінск

Ф. 1708, оп. 1, нр 6, 27, 37, 39, 137, 141, 204.

Российская Национальная Библиотека, Санкт-Петербург
Отдел рукописей, Собрание автографов П.П. Дубровского, Ф. 971,
Авт. 115.

Российский государственный военно-исторический архив
Ф. 846, оп. 16, нр 21755, 21756.

Źródła wydane drukiem

- [Biłgorajski F.], *Pamiętnik szlachcica podlaskiego*, „Czas” 275(1876).
[Biłgorajski F.], *Pamiętnik szlachcica podlaskiego*, „Czas” 19(1877).
Bernoulli J., *Podróż po Polsce, 1778*, tłum. W. Zawadzki, [w:] *Polska stani-
sławowska w oczach cudzoziemców*, oprac. W. Zawadzki, Warszawa 1963.
Büsching A.F., *Geografia Krolestwa Polskiego y Wielkiego Xięstwa Litewskiego
tudzież innych Prowincyi do nich należących*, Warszawa 1768.
Cellarius A., *Regni Poloniae, regionumque omnium ad id Pertinentium No-
vißima descriptio*, Amsterdam 1659.
Coxe W., *Travels into Poland, Russia, Sweden, and Denmark: Interspersed with
Historical Relations and Politucal Inquires*, vol. 1, Dublin 1784.
*Der königlichen Republik Polen Woiwodschaft Podlachien mit dem obern Theile
der Woiwodschaft Lublin oder Klein Polens nördlicher Theil*. Nro. 43, hrsg.
F.J. J. von Reilly, Wiedeń 1789.
Głuchowski J., *Ikones książąt i królów polskich*, Kraków 1605 [reprint, Wro-
cław 1979].
Haura J.K., *Skład albo skarbiec znakomitych sekretów oekonomii ziemiań-
skiej*, Kraków 1693.
Holsche A.K., *Geographie und Statistik von West- Süd- und Neu- Ostpreußen:
nebst einer kurzen Geschichte des Königreichs Polen bis zu dessen Zerthe-
ilung*, Bd. 1, Berlin 1800.
*Inwentarz majątności Białegostoku z należącymi folwarkami. Słów kilka o dwo-
rze i folwarkach białostockich w 1645 roku*, oprac. M. Sokół, „Biuletyn
Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 15–16 (2012).
Kalendarz półstuletni 1750–1800, oprac. B. Baczeko, H. Hinz, Warszawa 1975.

- Kluk J.K., *Roslin Potrzebnych, Pozytecznych, Wygodnych, Osobliwie Kraiowych*, t. I, Warszawa 1777.
- Kościół katolicki na Podlasiu. Zbiór dokumentów erekcyjnych i funduszowych, z. 3: *Białystok*, wstęp i oprac. J. Maroszek, Białystok 1999.
- Krótką nauka budownicza dworów, pałaców, zamków podług nieba i zwyczaju polskiego*, oprac. A. Miłobędzki, Wrocław 1957.
- Kuczyński W., *Pamiętnik 1668–1737*, oprac. zbiorowe pod kierunkiem J. Maroszka, Białystok 1999.
- Lietuvos Metrika, Knyga Nr. 523 (1528), Viešųjų reikalų knyga I*, parengė A. Baliulis, A. Dubonis, Vilnius 2006.
- Listy Wojciecha Jakubowskiego do Jana Klemensa Branickiego w. hetmana koronnego z lat 1758–1771*, wyd. J. Bartoszewicz, Warszawa 1882.
- Łoski J., *Wojciech Jakubowski – marszałek polny wojsk francuskich*, Warszawa 1873.
- Łubieński W.A., *Świat we wszystkich swoich częściach większych y mniejszych, to iest: w Europie, Azji, Affryce y Ameryce, w monarchiach, krolestwach, księstwach, prowincjach, wyspach y miastach, geograficznie, chronologicznie y historycznie okryślony*, t. I, Wrocław 1740.
- Marchesano L., Michel Ch., *Printing the Grand Manner: Charles Le Brun and Monumental Prints in the Age of Louis XIV*, Los Angeles 2010.
- Maśliński A., *Architektura antyku w interpretacji baroku*, Lublin 1962.
- Matuszewicz M., *Diariusz życia mego*, t. I: 1714–1757, oprac. B. Królikowski, komentarz Z. Zielińska, Warszawa 1986.
- Miłobędzki J., *Tradycja średniowieczna w polskiej rezydencji nowożytnej*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 24 (1979).
- Montias J.M., *Works of Art in in Seventeenth-Century Amsterdam. An Analysis of Subjects and Attributions*, [w:] *Art in History, History in Art: Studies in Seventeenth-Century Dutch Culture*, ed. D. Freedberg, J. de Vries, Santa Monica 1991.
- Niemcewicz J.U., *Pamiętniki czasów moich. Dzieło pośmiertne*, Lipsk 1868.
- Niemcewicz J.U., *Pamiętniki czasów moich*, t. I, wyd. J. Dihm, Warszawa 1957.
- Opisy parafii dekanatu knyszynskiego z roku 1784*, oprac. W. Wernerowa, „Studia Podlaskie” 1 (1990).

- Pisulewski Sz., *Gromady przyrodzone królestwa roślinnego*, Warszawa 1841.
- Plan rezydencji białostockiej w czasach Jana Klemensa Branickiego*, oprac. J. Nieciecki, rys. H. Popławski, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 7 (2001), wkładka.
- Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, t. II, wyd. W. Zawadzki, Warszawa 1963.
- Projekt konstytucji dla Galicji z 1790 r. („Charta Leopoldina”)*, wyd. i tłum. S. Grodziski, A.S. Gerhardt, Warszawa–Kraków 1981.
- Radziwiłł A.S., *Pamiętnik*, t. II: 1637–1646, tłum. i oprac. A. Przyboś, R. Żelewski, Warszawa 1980.
- Regestra thelonie aquatici Vladislaviensis saeculi XVI*, wyd. S. Kutrzeba, F. Duda, Kraków 1915.
- Sapiehowie. Materiały historyczno-genealogiczne i majątkowe*, t. II, Petersburg 1892.
- Spis mieszkańców Białegostoku z 1799 r.*, [w:] Małek A., *Mieszkańcy Białegostoku pod zaborem pruskim*, „Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska” 10 (1996).
- Schulz F., *Podróż Inflantczyka z Rygi do Warszawy i po Polsce w latach 1791–1793*, tłum. J.I. Kraszewski, oprac. W. Zawadzki, Warszawa 1956.
- Starowolski S., *Polska albo opisanie położenia Królestwa Polskiego*, wyd. A. Piśkardło, Kraków 1976.
- Starzeński M., *Na schyłku dni Rzeczypospolitej. Kartki z pamiętnika Michała Starzeńskiego (1757–1795)*, wyd. H. Mościcki, Warszawa 1914.
- Statut krakowskiej gminy żydowskiej z roku 1595 i jego uzupełnienia*, oprac. A. Jakimi, Kraków 2005.
- Volumina Constitutionum*, t. II, vol. 1: 1550–1585, oprac. S. Grodziski, I. Dwornicka, W. Uruszczak, Warszawa 2005.
- Volumina Constitutionum*, t. II, vol. 2: 1587–1609, oprac. S. Grodziski, Warszawa 2008.
- Volumina Legum*, wyd. J. Ohryzko, t. II, Petersburg 1859; t. III, Petersburg 1860; t. IV, Petersburg 1860.
- Wyżycycki J.G., *Zielnik ekonomiczno-techniczny, czyli opisanie drzew, krzewow i roślin dziko rosnących w kraju*, t. I, Wilno 1845.
- Zabawy przyjemne i pożyteczne*, t. V, z. 1, Warszawa 1772.

Zbiór pamiątek historycznych o dawnej Polsce, t. II, wyd. J.U. Niemcewicz, Lipsk 1839.

Описание рукописного отделения Виленской Публичной Библиотеки, вып. IV, Вильно 1903.

Opracowania

Aftanazy R., *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej*, t. V, Wrocław 1994.

Aleksandrowska E., *Jakubowski Wojciech*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. X, Wrocław–Warszawa–Kraków 1962–1964.

Alexandrowicz S., „*Mapa szczególna województwa podlaskiego*” Karola de Perthées z 1795 r. *Uwagi wstępne*, „*Studia Podlaskie*” 1 (1990).

Andrzejewski A., Karwowska H., *Kamienica wielka rezydencji Sapiechów w Dubnie, gm. Boćki, woj. podlaskie*, „*Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego*” 14 (2008).

Baczkowski M., *Garnizon Krakowa w latach 1796–1815. Struktura, finansowanie, stosunki z mieszkańcami*, [w:] *Zamki, twierdze i garnizony Opola, Śląska i dawnej Rzeczypospolitej*, red. T. Ciesielski, Zabrze 2010.

Bąkowski J., *Kronika kościoła parafialnego w m. Białymstoku położonego w diecezji wileńskiej, guberni grodzieńskiej, powiecie i dekanacie białostocki. 1849*, oprac. J. Maroszek, „*Białostocczyzna*” 8 (1993), 2.

Bałaaban M., *Ustrój gminy żydowskiej w XVI–XX w. (nowe badania naukowe)*, „*Głos Gminy Żydowskiej*” 1 (1937).

Banach J., *Herkules Polonus: studium z ikonografii sztuki nowożytniej*, Warszawa 1984.

Bania Z., *Pałac w Podhorcach*, „*Rocznik Historii Sztuki*” 13 (1981).

Bartczakowa A., *Jakub Fontana, architekt warszawski XVIII wieku*, Warszawa 1970.

Beard M., *The Roman Triumph*, Harvard 2007.

Bender A., *Złocene kurdybany w Polsce: z problematyki importu wyrobów artystycznych*, Lublin 1992.

- Bentkowski F., *Spis medalów polskich lub z dziejami krainy polskiej stycznych*, Warszawa 1830.
- Bernatowicz T., *Alba. Od renesansowej willi do kompozycji krajobrazowej. Z badań źródłowych nad architekturą ogrodów na Kresach*, Warszawa 2009.
- Betlej A., Dworzak A., Markiewicz A., *Pałac w Wiśniowcu w świetle inwentarzy staropolskich*, Kraków 2016.
- Białoskórska M., *Słownictwo prasy polskiej połowy XIX wieku: zjawiska progresywne i recesywne*, Szczecin 1992.
- Bieńkowska K., *Wyniki nadzoru archeologicznego prowadzonego w zachodniej części Rynku Kościuszki w Białymstoku*, „Podlaskie Czeszyty Archeologiczne” 3 (2007).
- Bis M., Bis W., *Zamek w źródłach historycznych*, [w:] *Tykoćcin – zamek nad Narwią (XV–XVIII w.). Badania archeologiczne w latach 1961–1963 i 1999–2007*, red. M. Bis, W. Bis, Warszawa 2015.
- Bończak-Kucharczyk E., Maroszek J., „*Pawilon Pod Orłem*” w *Parku Branickich w Białymstoku*, „Białostoczczyzna” 7 (1992), 4.
- Bończak-Kucharczyk E., Maroszek J., Kucharczyk K., *Katalog parków i ogrodów zabytkowych dawnego województwa białostockiego*, t. II: *Część szczegółowa*, Białystok 2000.
- Bończak-Kucharczyk E., Maroszek J., Kucharczyk K., *Parki i ogrody zabytkowe w krajobrazie kulturowym Podlasia. Katalog parków i ogrodów zabytkowych*, t. I: *Część szczegółowa*, Warszawa 2000.
- Bończak-Kucharczyk E., Maroszek J., *Ogrody Białegostoku do 1939 r.*, „Białostoczczyzna” 10 (1995), 4.
- Buczek K., *Kartograf króla Stanisława Augusta. Życie i dzieła*, wyd. H. Rutkowski, [w:] *Karol Perthées (1739–1815), fizjograf Pierwszej Rzeczypospolitej. Życie oraz działalność kartograficzna i entomologiczna*, red. J. Pawłowski, Warszawa 2003.
- Centralny Katalog Zbiorów Kartograficznych w Polsce*, z. 5: *Wieloarkuszowe mapy topograficzne ziem polskich 1576–1870*, cz. 2, red. i oprac. T. Paćko, W. Trzebiński, Wrocław 1982.
- Chyczewska A., *Marcello Bacciarelli 1731–1818*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1973.

- Chyczewska A., *Marceli Bacciarelli: życie, twórczość. Dzieła*, t. II, Poznań 1970.
- Ciesielski T., *Armia koronna w czasach Augusta III*, Warszawa 2009.
- Ciesielski T., *Garnizony państwowe w miastach koronnych w latach 1717–1763*, [w:] *Studia historyczno-wojskowe*, t. III: *Armia i społeczeństwo*, red. T. Ciesielski, Zabrze 2009.
- Ćwiek Z., *Z dziejów wsi koronnej w XVII wieku*, Warszawa 1966.
- Czajkowski M., *Wernyhora. Wieszczyk ukraiński, powieść historyczna z roku 1768*, Lipsk 1868.
- Czaplińska M., *Orzelska Anna Katarzyna*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXIV, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1979.
- Czapska A., *Zasady sytuowania założeń barokowych w miasteczkach podlaskich od połowy XVII po wiek XVIII*, „Rocznik Białostocki” 9 (1970).
- Czyżewski P., *Najstarsza białostocka księga miejska*, „Białostoczczyzna” 10 (1995), 4.
- Czyżewski P., *Wasilków – przykład renesansowego rozplanowania miasta i starostwa*, [w:] *Małe miasta. Przestrzenie*, Supraśl 2004.
- Dąbrowska M., *Kaflę i piec kaflowy w Polsce do końca XVIII wieku*, Wrocław 1987.
- Dąbrowski S., *Teatr hetmański w Białymstoku w XVIII wieku*, Białystok 1938.
- Dmowska-Grabiasowa H., *Działalność kulturalna Izabeli Branickiej w świecie korespondencji*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, red. H. Majecki, t. IV, Białystok 1985.
- Dobroński A.Cz., *Białystok garnizonowy*, „Medyk Białostocki” 107 (2012).
- Dobroński A.Cz., *Białystok w latach 1795–1864*, [w:] *Historia Białegostoku*, red. A.Cz. Dobroński, Białystok 2012.
- Dobroński A., *Białystok – historia miasta*, Białystok 2001.
- Dobroński A.Cz., Lechowski A., *Izabela Branicka w 200-lecie śmierci*, Białystok 2008.
- Dunin-Borkowski S., *Polacy, dygnitarzami Austrii*, t. I: *Podkomorzowie i paźniowie (1750–1890)*, Lwów 1890.
- Dunin-Kozicki Z., *Białystok w XVIII wieku* [odbitka z „Kwartalnika Litewskiego”], Wilno [1918].
- Dunin-Kozicki Z., *Białystok w XVIII wieku*, „Kwartalnik Litewski” 3 (1910).

- Dunin-Wąsowicz A., *Pomiary gruntu w Koronie w XVI–XVIII wieku: próba ustalenia wielkości ról chłopskich na ziemiach polskich*, Warszawa 1994.
- Dziubecki T., *Ikonaografia męki Chrystusa w nowożytnym malarstwie kościelnym w Polsce*, Warszawa 1996.
- Dziubecki T., *Programy symboliczne i funkcje ceremonialne rezydencji magnackich. Puławy – Białystok – Radzyń Podlaski – Lubartów w latach 1730–1760*, Warszawa 2010.
- Ertman A., *Rękopiśmienna mapa woj. podlaskiego K. Pertheesa z r. 1795. Jej źródła, metoda opracowania, znaczenie dla badań historycznych*, „Analecta” 16 (2007), 1–2.
- Fischer-Wollpert R., *Leksykon papieży*, tłum. B. Białecki, Kraków 1990.
- Frederick the Great on the Art of War*, ed. and trans. J. Luvaas, New York 1999.
- Gembarzewski B., *Rodowody pułków polskich i oddziałów równorzędnych od r. 1717 do r. 1831*, Warszawa 1925.
- Gieysztorowa I., *Wstęp do demografii staropolskiej*, Warszawa 1976.
- Glinka J., *Choroszcz letnia rezydencja hetmańska w XVIII stuleciu*, „Biuletyn Historii Sztuki i Kultury” 2 (1938).
- Glinka J., *Herb miejski Białegostoku*, „Miesięcznik Heraldyczny” 2 (1938).
- Glinka J., *Kaplica i cmentarz pod wezwaniem św. Marii Magdaleny w Białymstoku*, „Rubież” 1 (1992).
- Glinka J., *Prace Jana Zygmunta Deybla w ramach mecenatu Jana Klemensa Branickiego*, „Biuletyn Historii Sztuki” 4 (1961).
- Glinka J., *Ród Klasucia w wiekach XIII–XVI. Ze studiów nad kształtowaniem się i różnicowaniem społecznym bojarstwa litewskiego*, cz. 1, „Studia Źródłoznawcze” 4 (1959).
- Glinka J., *Ród Klasucia w wiekach XIII–XVI. Ze studiów nad kształtowaniem się i różnicowaniem społecznym bojarstwa litewskiego*, cz. 2, „Studia Źródłoznawcze” 5 (1960).
- Glinka J., *Zamek obronny w Białymstoku na przelomie XVI i XVII wieku*, „Rocznik Białostocki” 2 (1961).
- Gmiterek H., *Komisja graniczna z 1623 roku. Przyczynek do dziejów sporów granicznych polsko-litewskich w XVII wieku*, „Rocznik Białkopodlaski” 11 (2003).

- Godlewski J., *Co spożywano na dworze Branickich*, „Białostoczczyzna” 5 (1990), 1.
- Gołębiowski Ł., *Gabinet medalów polskich oraz tych, które się dziejów Polski tyczą*, wyd. E. Raczyński, Wrocław 1843.
- Górski K., *Historia piechoty polskiej*, Kraków 1896.
- Grassmann M., Wróbel W., *Pierwszy raport z badań piwnic pałacu Branickich*, „Medyk Białostocki” 109 (2012).
- Grycel J., *Współczesna architektura mieszkaniowa polsko-białoruskiego pogranicza na przykładzie Białegostoku i Grodna*, 2007 (rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. inż. arch. Dariusza Kozłowskiego, Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej, http://suw.biblos.pk.edu.pl/resources/i3/i4/i2/i4/r3424/GrycelJ_WspolczesnaArchitektura.pdf, dostęp z 16 IX 2012 r.).
- Guldon Z., *Zaludnienie Polski w 1629 r.*, „Zapiski Historyczne” 33 (1968), 4.
- Guldon Z., *Zniszczenia gospodarcze w królewstwach sandomierskich w dobie rokosu Zebrzydowskiego (1606–1609)*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 30 (1982), 3–4.
- Guzowski P., *Chłopi i pieniądze na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych*, Kraków 2008.
- Handke K., Popowska-Taborska H., Galster I., *Nie dajmy zginąć słowom*, Warszawa 1996.
- Haur J.K., *Skład albo skarbiec znakomitych sekretów oekonomii ziemiańskiej*, Kraków 1693.
- Helmut G., *The history of photography from the earliest use of camera obscura in the XI c up to 1914*, London 1974.
- Hentschel W., *Die Sächsische Baukunst des 18. Jahrhunderts in Polen*, Bd. 2, Berlin 1967.
- Herbst S., *Potrzeba historii, czyli o polskim stylu życia: wybór pism*, t. II, Warszawa 1978.
- Herszberg A.S., *Pinkas Bialistok*, vol. 1, New York 1949.
- Herszberg A.S., *Pinkas Bialistok*, vol. 2, New York 1950.
- Historia Białegostoku*, red. A. Cz. Dobroński, Białystok 2012.
- Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do poł. XIX w.*, red. K. Lepszy, Warszawa 1953.

- Inwentarz b. Wileńskiego Archiwum Centralnego*, oprac. I. Sprogis, Wilno 1929.
- Jabłonowski A., *Podlasie*, cz. 1, [w:] *Źródła dziejowe*, t. XVII, cz. I, Warszawa 1908.
- Jabłonowski A., *Podlasie*, cz. 2, [w:] *Źródła dziejowe*, t. XVII, cz. II, Warszawa 1909.
- Jakimowicz T., *Dwór murowany w Polsce w wieku XVI. Wieża – kamienica – kasztel*, Warszawa–Poznań 1979.
- Jarmolik W., *Gryzelda Wodyńska – przybrana córka Wiesiołowskich*, „Białostoczczyzna” 7 (1992), 4.
- Jarmolik W., *Pierwsza lokacja miejska na Podlasiu (Sokołów Podlaski – 1424 r.)*, „Studia Podlaskie” 1 (1990).
- Jaroszewicz-Pieresławcew Z., *Ideal biblioteki ziemiańskiej w siedemnastowiecznym dziele Jakuba Kazimierza Haura a rzeczywistość*, [w:] *Między barokiem a oświeceniem. Edukacja, wykształcenie, wiedza*, red. S. Achremczyk, Olsztyn 2005.
- Jaroszewicz-Pieresławcew Z., *Ideal biblioteki ziemiańskiej w siedemnastowiecznym dziele Jakuba Kazimierza Haura a rzeczywistość*, [w:] *Między barokiem a oświeceniem. Edukacja, wykształcenie, wiedza*, red. S. Achremczyk, Olsztyn 2005.
- Kacperczyk M., *Założenie pałacowo-ogrodowe Branickich w Białymstoku w XIX i XX w. – przemiany, zniszczenia, praktyka konserwatorska*, [w:] *Zeszyty dziedzictwa kulturowego*, red. K. Łopatecki, W. Walczak, Białystok 2007.
- Kałamajska-Saeed M., *Dom Sapieżyński*, cz. II: *Ikonoografia*, Warszawa 2008.
- Karczewska M., Karczewski M., Kawowska H., Rusin K., Stankiewicz U., Wawrusiewicz A., *Archeologia Białegostoku*, Białystok 2015.
- Karpowicz M., *Sztuka polska XVIII wieku*, Warszawa 1985.
- Kalyada V., *Mobilizacja służby ziemskiej w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI stuleciu*, [w:] *Organizacja armii w nowożytnej Europie: struktura – urzędy – prawo – finanse*, red. K. Łopatecki, Zabrze 2011.
- Kamiński Cz., Żukowski J., *Katalog monet polskich, 1697–1763: epoka saska*, Warszawa 1980.

- Kasprzak A.J., *O szkle na pańskim stole. Przyczynek do rozwoju szklanej zastawy stołowej w czasach saskich*, [w:] *Zastawy stołowe XVI–XX w. Materiały z sesji towarzyszącej wystawie „Splendor stołu” w Muzeum Sztuki Złotniczej Kazimierz Dolny 26–27 października 2006*, s. 9, <https://www.mnkd.pl/files/userfiles/files/Zastawy.pdf> (dostęp 9 IX 2012).
- Katalog Tek Glinki*, cz. 1: *Katalog osobowy*, oprac. T. Zielińska, Warszawa 1969.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce*, red. M. Zgliński, t. XII, z. 2: *Miasto Białystok*, red. M. Zgliński, A. Oleńska, oprac. K. Kolendo-Korczak, Z. Michalczyk, A. Oleńska, D. Piramidowicz, K. Uchowicz, M. Zgliński, Warszawa 2015.
- Każmierczak R., Kola A., *Archeologiczne badania wykopaliskowe na terenie ogrodu Branickich w Białymstoku w 2000 roku*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 7 (2001).
- Kirchner T., *Le héros épique: peinture d’histoire et politique artistique dans la France du XVIIe siècle*, Paris 2008.
- Kitowicz J., *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, wstęp M. Dernałowicz, Warszawa 1999.
- Kola A., *Archeologiczne badania wykopaliskowe na terenie ogrodu Branickich w Białymstoku w 1998 roku*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 5 (1999).
- Kola A., *Archeologiczne badania wykopaliskowe na terenie zabytkowego ogrodu Branickich w Białymstoku w 2001 roku*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 8–9 (2003).
- Kondratiuk M., *Nazwy miejscowe południowo-wschodniej Białostoczczyzny*, Wrocław 1974.
- Konopczyński W., *Jan Klemens Branicki*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. II, Kraków 1936.
- Kopczyński M., *Studia nad rodziną chłopską w Koronie w XVII–XVIII wieku*, Warszawa 1998.
- Korolczuk D., Maroszek J., Popławski T., *Wartość przestrzeni i środowiska kulturowego dzielnicy Bojary*, „Białostoczczyzna” 9 (1994), 3.
- Kosztyla Z., *Bitwa pod Białymstokiem 13 VII 1769*, „Rocznik Białostocki” 2 (1961).

- Kosztyła Z., *Dzieje wojskowe Białegostoku w XVIII wieku*, [w:] *Z dziejów wojskowych ziem północno-wschodnich Polski*, cz. I, red. Z. Kosztyła, Białystok 1986.
- Kosztyła Z., *Wojskowa szkoła budownictwa i inżynierii w Białymstoku*, „Wojsko Ludowe” 3 (1960).
- Kotula F., *Warownie chłopskie XVII w. w ziemi przemyskiej i sanockiej*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 8 (1962).
- Kowalczyk J., *Nurt klasyczny w polskiej sztuce późnobarokowej*, [w:] *Klasycyzm i klasycyzm. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Warszawa 1994.
- Kowecka E., *Dwór „Najrzędniejszego w Polsce magnata”*, Warszawa 1991.
- Kowecka E., *Oprawa i ceremonia pogrzebu Jana Klemensa Branickiego w 1777 r.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 40 (1992), 4.
- Koziel M., *Badania archeologiczne przy kaskadach w ogrodzie Branickich w Białymstoku*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 17 (2011).
- Krahel T., *Od parafii do stolicy metropolii. Z kościelnych dziejów Białegostoku*, „Białostoczczyzna” 1 (1999).
- Krahel T., *Zarys dziejów parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Białymstoku*, 2009, [w:] <http://digital.fides.org.pl/dlibra/docmetadata?id=575&from=pubstats>, dostęp 1 XII 2012 r.).
- Kryński I., *Obiekty osadnicze kultury ceramiki kreskowanej z dziedzińca wstępnego pałacu Branickich w Białymstoku*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 11 (2006).
- Kryński I., *Osada ludności kultury ceramiki kreskowanej w Białymstoku*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 12 (2006).
- Kryński I., *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na dziedzińcu wstępnym pałacu Branickich w Białymstoku*, „Podlaskie Zeszyty Archeologiczne” 1 (2005).
- Kryński I., Stankiewicz U., *Początki osadnictwa*, [w:] *Historia Białegostoku*, red. A. Cz. Dobroński, Białystok 2012.
- Krzymkowiak-Kostrowiecka A., *Środowisko geograficzne Białegostoku i okolicy oraz jego przemiany*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, t. I, red. J. Antoniewicz, J. Joka, Białystok 1968.

- Kucharczyk K., Maroszek J., *Barokowa kompozycja w dolinie rzeki Białej w XVIII w.*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, t. IV, red. H. Majecki, Białystok 1985.
- Kucharski A., *Hiszpania i Hiszpanie w relacjach Polaków: wrażenia z podróży i pobytu od XVI do początków XIX w.*, Warszawa 2007.
- Kukło C., *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009.
- Kulesza-Woroniecka I., *Cudzoziemcy w Białymstoku w osiemnastym wieku*, „Studia Podlaskie” 19 (2011).
- Kupczewska M., Łopatecki K., *Testament Izabeli z Poniatowskich Branickiej (3 XI 1805)*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 64 (2016), 1.
- Kusiński W., *Przemiany funkcji Białegostoku w przeszłości*, „Rocznik Białostocki” 6 (1966).
- Lankamer T., *Mapa J.C. Textora pod tytułem „Nowe Prusy Wschodnie” z lat 1795–1800*, „Rocznik Białostocki” 7 (1967).
- Laszuk A., *Duża i średnia własność ziemska na Podlasiu w II poł. XVII w.*, „Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska” 9 (1995).
- Laszuk A., *Ludność województwa podlaskiego w drugiej połowie XVII wieku*, Warszawa 1999.
- Laszuk D., *Teatr hetmana Branickiego w Białymstoku*, [w:] *Z badań Katedry Historii Architektury*, z. 3, Białystok 2001.
- Lech M., *Białystok – miasto i jego mieszkańcy w XVIII w.*, „Rocznik Białostocki” 6 (1965).
- Lech M., *Dzieje i obraz Białegostoku w XVIII wieku*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, t. I, red. J. Antoniewicz, J. Joka, Białystok 1968.
- Lechowski A., Zeller-Narolewska E., *Ratusz w Białymstoku*, Białystok 2003.
- Leszczyński A., *Żydzi ziemi bielskiej od połowy XVII w. do 1795 r.*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980.
- Lindner L., et al., *Correlation of main climatic glacial-interglacial and loess-palaeosol cycles in the Pleistocene of Poland and Ukraine*, „Acta Geologica Polonica” 50 (2002), 4.
- Lorentz S., *Pałac Prymasowski*, Warszawa 1982.
- Łopatecki K., *Plan przebudowy twierdzy w Tykocinie z 1708 roku*, „Zapiski Historyczne” 74 (2009), 2.

- Łopatecki K., *Blaski i cienie funkcjonowania rodzin w nowożytnych wojskach Europy Zachodniej*, „Białostockie Teki Historyczne” 5 (2007).
- Łopatecki K., *Intercyza zawarta między Janem Klemensem Branickim a Katarzyną Barbarą Radziwiłłówną jako przykład realizacji strategii rodzinnych magnaterii (1720 r.)*, „Przeszłość Demograficzna Polski” 38 (2016), 3.
- Łopatecki K., *Nabożeństwa wojskowe w Rzeczypospolitej szlacheckiej: zarys organizacyjno-prawny*, [w:] *Rzeczpospolita państwem wielu narodowości i wyznań. XVI–XVIII wiek*, red. T. Ciesielski, A. Filipczak-Kocur, Warszawa–Opole 2008.
- Łopatecki K., *O instytucji dożywocia na przykładzie małżeństwa Jana Klemensa i Izabeli Branickich*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 9 (2016), 1.
- Łopatecki K., *Specyfika fundacji szpitali wojskowych w Rzeczypospolitej szlacheckiej na tle europejskim*, [w:] *Fundator i mecenas. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Białystok 2011.
- Łopatecki K., *Sprzedaż dóbr białostockich przez spadkobierców Jana Klemensa Branickiego*, „Studia Białostockie” 23 (2015).
- Łopatecki K., *Ustrój XVIII-wiecznego miasta Białystok*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 14 (2015).
- Łopatecki K., Walczak W., *The history of Branicki Palace until 1809. The influence of “Versailles of Podlasie” on the development of Białystok*, Białystok 2015.
- Łopatecki K., Zalewska E., *Najazd na dobra białostockie w 1598 roku. Z badań nad najstarszymi dziejami Białegostoku*, „Studia Podlaskie” 19 (2011).
- Łukasiewicz J., *Białystok w XIX wieku*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, t. III, red. J. Joka, Białystok 1972.
- Łukaszewicz J., *Carlo Goldoni w polskim Oświeceniu*, Wrocław 1997.
- Majewska-Maszkowska B., *Mecenat artystyczny Izabeli z Czartoryskich Lubomirskiej (1736–1818)*, Wrocław 1976.
- Makowiecki T., *Archiwum planów Tylmana z Gameren, architekta epoki Sobieskiego*, Warszawa 1938.

- Małek A., *Białystok pod zaborem pruskim 1795–1807*, „Białostoczczyzna” 4 (1999).
- Małek A., *Kamera Wojny i Domen Departamentu Białostockiego Nowych Prus Wschodnich 1796–1807. Monografia zespołu archiwalnego*, Warszawa 2007.
- Małek A., *Mieszkańcy Białegostoku pod zaborem pruskim*, „Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska” 10 (1996).
- Maroszek J., „*Pawilon pod Orłem*” w parku Branickich w Białymstoku, „Białostoczczyzna” 7 (1992), 4.
- Maroszek J., *Białystok i Knychówek – dwie realizacje tego samego projektu kościoła parafialnego w pierwszej połowie XVII wieku*, „Białostoczczyzna” 7 (1992), 4.
- Maroszek J., *Dzieje Białegostoku w latach 1547–1692*, [w:] *Historia Białegostoku*, red. A.Cz. Dobroński, Białystok 2012.
- Maroszek J., *Najstarszy dokument uposażeniowy kościoła farnego w Białymstoku z 4 grudnia 1581 r.*, „Białostoczczyzna” 11 (1996), 2.
- Maroszek J., *Ponowienie praw miejskich Białegostoku*, „Białostoczczyzna” 13 (1998), 3.
- Maroszek J., *Prawa i przywileje miasta i dóbr ziemskich Zabłudów XV–XVIII w.*, Białystok 1994.
- Maroszek J., *Prawo polskie na Podlasiu do 1569 roku*, [w:] *O prawie i jego dziejach księgi dwie. Studia ofiarowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w czterdziestopięciolecie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin*, t. I, red. M. Mikołajczyk et. al., Białystok–Katowice 2010.
- Maroszek J., *Rewelacyjne odkrycie nieznanych najstarszych dokumentów dla Białegostoku*, „Białostoczczyzna” 14 (1999), 1.
- Maroszek J., *Targowiska miejskie w Koronie Polskiej w drugiej połowie XVIII i XVIII wieku*, Białystok 1990.
- Maroszek J., *Własność cerkiewna na terenie Białegostoku*, „Białostoczczyzna” 7 (1992), 3.
- Michaluk D., *Granice województwa podlaskiego i postrzeganie obszaru Podlasia w latach 1513–2013*, [w:] *Podlasie nadbużańskie. 500 lecie województwa podlaskiego*, red. O. Łatyszonek, Ciechanowiec 2013.
- Michałowska A., *Gminy żydowskie w dawnej Rzeczypospolitej. Wybór tekstów źródłowych*, Warszawa 2003.

- Michałowska M., *Leksykon włókiennictwa: surowce i barwniki, narzędzia i maszyny, techniki i technologie, wyroby i dziedziny*, Warszawa 2006.
- Mironowicz A., *Nieznane dokumenty do dziejów cerkwi Białostockich z początku XIX wieku*, „Białostoczczyzna” 14 (1999), 4.
- Mościcki H., *Białystok – zarys historyczny*, Białystok 1933.
- Mossakowski S., *Tylman z Gameren. Architekt polskiego baroku*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973.
- Muszyńska-Hoffmannowa H., *W Wersalu Podlaskim*, Białystok 1978.
- Neale R.S., *Bath 1680–1850: a social history, or, a valley of pleasure, yet a sink of Iniquity*, London 1991.
- Nieciecki J., „Polski Wersal” – Białystok Jana Klemensa Branickiego, „Biuletyn Historii Sztuki” 63 (2001), 1–4.
- Nieciecki J., *Antoni Herliczka malarz białostocki z XVIII wieku*, „Studia Teologiczne. Białystok – Drohiczyn – Łomża” 2 (1984).
- Nieciecki J., *Apoteoza Augusta II w białostockim pałacu Jana Klemensa Branickiego*, „Roczniki Humanistyczne” 47 (1999).
- Nieciecki J., *Avant-cour białostockiej rezydencji*, [w:] *Rola oświaty i szkolnictwa w procesie kształtowania się świadomości narodowej na pograniczu polsko-litewsko-białoruskim*, red. W. Śleszyński, Białystok 2007.
- Nieciecki J., *Białostockie założenie przestrzenne w XVIII wieku*, [w:] *Ogród Branickich w Białymstoku. Badania – projekty – realizacja 1998. Studia i materiały*, *Ogrody* 4 (10), Warszawa 1998.
- Nieciecki J., *Ceremoniał powitania królewicza Karola na białostockim dworze Jana Klemensa Branickiego w 1758 roku*, „Acta Academiae Atrium Vilmensis” 54 (2009).
- Nieciecki J., *Kalendarium prac Antoniego Herliczki*, „Białostoczczyzna” 6 (1991), 2.
- Nieciecki J., *Kim był Antoni Herliczka?*, „Białostoczczyzna” 6 (1991), 3.
- Nieciecki J., *Monument serc Stefana Mikołaja i Katarzyny Aleksandry Branickich w Białymstoku*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 3 (1997).
- Nieciecki J., *O kolorystyce elewacji białostockiego pałacu Branickich*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Białostockiego” 2 (1996).

- Nieciecki J., *Opowieści o „Polskim Wersalu”*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Białostockiego” 2 (1996).
- Nieciecki J., *Opowieści o „Polskim Wersalu”. O tym, jak król August III na niedźwiedzie polował*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Białostockiego” 3 (1997).
- Nieciecki J., *Opowieści o „Polskim Wersalu”. O tym jak ogród przenikał do pałacu*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 5 (1999).
- Nieciecki J., *Pomnik na serca matki i syna*, „Białostoczczyzna” 6 (1991), 4.
- Nieciecki J., *Testament Jana Klemensa Branickiego*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, t. V, Białystok 2001.
- Nieciecki J., *Wzajemne przenikanie się przestrzeni pałacowej i ogrodowej na przykładzie osiemnastowiecznej rezydencji białostockiej*, [w:] *Studia nad sztuką renesansu i baroku*, t. IV, red. J. Lileyko, Lublin 2000.
- Ochmański J., *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu*, Poznań 1972.
- Oleksicki A., *Socjotopografia Białegostoku w XVIII w. w świetle inwentarza miasta z 1771/1772 r. i planu Beckera z 1799 r.*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, red. H. Majecki, t. IV, Białystok 1985.
- Oleksicki J., *Splaw zboża rzeką Narwią w XVI wieku*, [w:] *Studia nad społeczeństwem i gospodarką Podlasia*, red. A. Wyrobisz, Warszawa 1981.
- Oleńska A., *Analiza kompozycji i dekoracji ogrodu przy pałacu Jana Klemensa Branickiego w Białymstoku*, [w:] *Ogród Branickich w Białymstoku. Badania – projekty – realizacja 1998. Studia i materiały*, *Ogrody* 4 (10), Warszawa 1998.
- Oleńska A., *Jan Klemens Branicki „Sarmata nowoczesny”. Kreowanie wizerunku poprzez sztukę*, Warszawa 2011.
- Oleńska A., *Tykocin – pomnik chwały rodu Jana Klemensa Branickiego*, [w:] *Fundator i mecenas. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Białystok 2011.
- Oleńska A., *Wątki heroiczne w programie dekoracji białostockiej rezydencji Jana Klemensa Branickiego*, [w:] *Dwory magnackie w XVIII wieku. Rola i znaczenie kulturowe*, red. T. Kostkiewiczowa, A. Roćko, Warszawa 2005.
- Olesińska A., *Kształcenie i wychowanie w Instytucji Panien Szlacheckich w Białymstoku*, [w:] *Szkice do dziejów Białegostoku*, red. M. Kietliński, W. Śleszyński, Białystok 2003.

- Orłowski Z., *Montaż gryfa nad Bramą Wielką Pałacu Branickich w Białymstoku – problemy wykonawcze*, „Przegląd Budowlany” 82 (2011), 2.
- Pałucki W., *Nazwy miejscowe typu Białystok, Górnystok, Ponikłystok*, „Onomastica” 7 (1961).
- Paszkowski W., *Pałac Branickich w Białymstoku*, „Ochrona Zabytków” 2 (1949), 1.
- Paszkowski W., *Wątki gotyckie pałacu Branickich w Białymstoku*, „Ochrona Zabytków” 5 (1952).
- Pawlata L., *Archeologiczne badania wykopaliskowe w ogrodzie Branickich w Białymstoku w 2011 roku*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 19 (2013).
- Pawlata L., *Archeologiczne badania Pawilonu nad Kanątem w ogrodzie Branickich w Białymstoku*, „Podlaskie Zeszyty Archeologiczne” 3 (2007).
- Pawlata L., *Problematyka i stan badań archeologicznych na obszarze miasta Białystok*, „Podlaskie Zeszyty Archeologiczne” 3 (2007).
- Pelc J., *Ceny w Gdańsku w XVI i XVII wieku*, Lwów 1937.
- Piawski K., *Branicki Sebastian*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. II, Warszawa–Kraków 1936.
- Piawski K., *Stefan Mikołaj Branicki*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. II, Kraków 1936.
- Płosiński J., *Potop szwedzki na Podlasiu 1655–1657*, Zabrze 2006.
- Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, red. W. Zawadzki, t. II, Warszawa 1963.
- Połujański A., *Leśnictwo polskie*, cz. 1: *Botanika leśna*, Warszawa 1861.
- Popławski T., *Droga Chodkiewiczowska i Bazylikańska – najstarsze trakty Białegostoku*, „Białostoczczyzna” 10 (1995), 4.
- Popławski T., *Przestrzeń współczesnego miasta Białegostoku na tle historycznych podziałów*, „Białostoczczyzna” 11 (1996), 2.
- Prayefuss (Breitfus, Bretfus, Prefusz) Hiob*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXVIII, z. 2, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985.
- Prószyńska Z., *Zegary Stanisława Augusta*, Warszawa 1994.
- Putkowska J., *Wpływ sztuki Andre Le Notre’a na kształtowanie otoczenia rezydencji w Polsce w końcu XVII i 1. połowie XVIII wieku*, „Biuletyn Historii Sztuki” 63 (2001), 1–4.

- Rachuba A., *Konfederacje wojska litewskiego 1655–1663*, Zabrze 2010.
- Reychman J., *Orient w kulturze polskiego oświecenia*, Wrocław 1964.
- Romaniuk Z., *Dubno – zapomniana rezydencja Sapiechów*, [w:] *Rezydencje Sapiechów w Dubnie*, red. A. Andrzejewski, H. Karwowska, Białystok 2007.
- Romaniuk Z., *Kilka uwag o początkach osady i miasta Białystok*, [w:] *Szkiecy dziejów Białegostoku*, red. M. Kietliński, W. Śleszyński, Białystok 2003.
- Romaniuk Z., *Straty na Podlasiu w czasie „potopu” na przykładzie starostwa brańskiego*, „Białostoczczyzna” 12 (1997), 1.
- Romaniuk Z., *Żydzi białostoccy do 1915 roku*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, t. V, Białystok 2001.
- Rostworowski E., *Poniatowski Andrzej*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXVII, Wrocław 1983.
- Rutkowski M., *Przywilej cechowy Jana Klemensa i Izabeli z Poniatowskich Branickich z 1769 r.*, „Rocznik Białostocki” 17 (1991).
- Rychlikowa I., *Bojarzy pancerni na pograniczu moskiewskim XVI–XIX wieku*, „Przegląd Wschodni” 3 (1994).
- Sadkowski C., *Ludwik Konstanty Pocię, hetman wielki Wielkiego Księstwa Litewskiego, i „regestr” jego archiwum z roku 1720*, „Archeion” 59 (1973).
- Samusik K., Samusik J., *Pałace i dwory Białostoczczyzny*, Białystok 1998.
- Sekunda W., *Płyty kominkowe z pałacu w Choroszczy pozyskane do zbiorów Muzeum Okręgowego w Białymstoku*, „Roczniki Białostockie” 15 (1981).
- Semkowicz W., *Wywody szlachectwa w Polsce w XIV–XVII w.*, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego” 3 (1913).
- Sikora D., *Ogród Branickich w Białymstoku i jego rewaloryzacja*, „Ochrona Zabytków” 1 (2006).
- Sito J., *Porcelana miśnieńska w Warszawie. Z badań nad inwentarzami rezydencji magnaterii Warszawskiej XVIII w.*, „Studia Wilanowskie” 20 (2012).
- Skrodzki E., *Partia wolanta z dyplomatą*, „Tygodnik Ilustrowany” 11 (1881), 263.
- Skrok Z., *Kościół parafialny pod wezwaniem Wniebowstąpienia [!] NMP w Białymstoku. Sprawozdanie z badań archeologicznych*, Białystok 1983 (maszynopis przechowywany w Narodowym Instytucie Dziedzictwa, oddział w Białymstoku).

- Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, red. K. Kubalska-Sulkiewicz, Warszawa 2002.
- Spólnik A., *Nazwy polskich roślin do XVIII wieku*, Wrocław 1990.
- Srogosz T., *Żołnierz swawolny. Z dziejów obyczajów armii koronnej w XVII wieku*, Warszawa 2010.
- Stankiewicz U., *Pałac Branickich w Białymstoku – źródła archeologiczne z lat 2001–2002*, „Podlaskie Zeszyty Archeologiczne” 3 (2007).
- Studia z semantyki porównawczej: nazwy barw, nazwy wymiarów, predykaty mentalne*, cz. 1, red. R. Grzegorzczkowska, K. Waszakowa, Warszawa 2000.
- Syta K., *Archiwa magnackie od XVI do XVIII w. – możliwości i kierunki badań*, [w:] *Władza i prestiż. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. J. Urwanowicz, Białystok 2003.
- Syta K., *Białostockie archiwum Branickich w II poł. XVIII w. w świetle listów Piotra Piramowicza do Izabeli Branickiej z lat 1773–1785*, [w:] *Zarządzanie dokumentacją archiwistyka i... koty. Księga jubileuszowa Profesor Haliny Robótki*, red. R. Degen, M. Jabłońska, W.K. Roman, Warszawa 2016.
- Szczuka N., *Białostocka rezydencja Jana Klemensa Branickiego (1689–1771) jako jeden z ośrodków kultury muzycznej Rzeczypospolitej XVIII wieku*, „Białostoczczyzna” 10 (1995), 4.
- Szczygielski W., *Karwowski Kazimierz*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XII, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966–1967.
- Sztachelska A., *Białostocki ośrodek miejski w okresie działalności Jana Klemensa Branickiego. Zagadnienia prawno-ustrojowe, sądownictwa i zabudowa miasta*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, red. H. Majecki, t. IV, Białystok 1985.
- Sztachelska A., *Białystok w korespondencji Branickich*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, t. III, red. J. Joka, Białystok 1972.
- Sztachelska A., *Białystok w okresie działalności Jana Klemensa Branickiego. Zagadnienia prawno-ustrojowe, sądownictwo i zabudowa miasta*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, red. H. Majecki, t. IV, Białystok 1985.
- Sztachelska A., *Trzy księgi miejskie białostockie*, „Archeion” 50 (1968).
- Sztachelska A., *Źródła archiwalne do dziejów miasta Białegostoku w XVII i XVIII w. (do 1795 r.)*, „Rocznik Białostocki” 11 (1972).

- Sztachelska-Kokoczek A., „Kwadrat Rynku” jako centrum handlowe Białegostoku, „Białostoczczyzna” 5 (1990), 3.
- Sztachelska-Kokoczek A., *Białystok za pałacową bramą*, Białystok 2009.
- Sztachelska-Kokoczek A., *Jan Klemens Branicki (1689–1771)*, „Białostoczczyzna” 4 (1989).
- Sztachelska-Kokoczek A., *Magnackie dobra Jana Klemensa Branickiego*, Białystok 2006.
- Sztachelska-Kokoczek A., *Nieznany fragment lustracji mostu pod Płóskami*, „Białostoczczyzna” 1 (1986), 2.
- Sztachelska-Kokoczek A., *Prawa miejskie Białegostoku*, „Białostoczczyzna” 4 (1989), 2.
- Sztachelska-Kokoczek A., *Stefan Mikołaj Branicki*, [w:] *Słownik biograficzny białostocko-tomżyńsko-suwański*, z. 3, Białystok 2005.
- Szulist W., *Ważniejsze szlaki handlowo-komunikacyjne województwa mazowieckiego w XVI–XVIII w.*, „Rocznik Mazowiecki” 6 (1976).
- Szwankowska H., *Wnętrza warszawskich domów w XVIII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 8 (1960), 3.
- Szyburska T., *Białystok. Zespół pałacowy d. Branickich. Dokumentacja historyczno-architektoniczna* (maszynopis przechowywany w Narodowym Instytucie Dziedzictwa Oddział w Białymstoku).
- Szymańska I., Średzińska A., *Pałac Branickich. Historia i wnętrza*, Białystok 2011.
- Tazbir J., *Arianie w Białymstoku i okolicach*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, t. I, red. J. Antoniewicz, J. Joka, Białystok 1968.
- Tęgowski J., Wróbel W., *Dzieje Białegostoku w okresie średniowiecza i wczesnej nowożytności*, [w:] *Historia Białegostoku*, red. A.Cz. Dobroński, Białystok 2012.
- Teodorczyk J., Żygulski Z., *Dwułtos o bitwie pod Kircholmem. Historia i ikonografia*, „Rocznik Historii Sztuki” 24 (1999).
- Tomalska J., *Artyści na dworze hetmana Branickiego*, „Białostoczczyzna” 13 (1989).
- Trzoska J., *Gdańskie młynarstwo i piekarnictwo w II połowie XVII i w XVIII wieku*, Gdańsk 1973.

- Turecki A., *Plan du chateau et de la ville de Białystok avec ses environs*, [w:] *Ochrona reliktów urbanistycznych Białegostoku*, red. J.A. Włodarczyk et al., Białystok 1996.
- Urwanowicz J., *Stefan Mikołaj Branicki – szkic do portretu (z kłopotami z urzędem wojewody podlaskiego w tle)*, [w:] *O prawie i jego dziejach księgi dwie. Studia ofiarowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w czterdziestopięcioletcie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin*, t. I, red. M. Mikołajczyk et al., Białystok–Katowice 2010.
- Urzednicy centralni i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. H. Lulewicz, A. Rachuba, Kórnik 1994.
- Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski et al., Kórnik 1992.
- Urzednicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Dubas-Urwanowicz et al., Kórnik 1994.
- Walicki M., *Rembrandt e Polsce*, „Biuletyn Historii Sztuki” 18 (1956).
- Wasilewski T., *Białystok w XVI–XVII wieku*, [w:] *Studia i Materiały do dziejów miasta Białegostoku*, t. 1, red. J. Antoniewicz, J. Joka, Białystok 1968.
- Wasilewski T., *Kształtowanie się białostockiego ośrodka miejskiego w XVII i XVIII w.*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, red. H. Majecki, t. IV, Białystok 1985.
- Wasilewski T., *Powstanie miasta Białegostoku*, [w:] *Studia nad społeczeństwem i gospodarką Podlasia w XVI–XVIII w.*, red. A. Wyrobisz, Warszawa 1981.
- Wąsicki J., *Pruskie opisy miast polskich z końca XVIII wieku. Departament białostocki*, Poznań 1964.
- Wąsik E., Borejszo M., *Zapóżyczenia włoskie we współczesnej polszczyźnie*, Poznań 2007.
- Wątroba P., *Trzy ogrody Podlasia w świetle rysunków Pierre’a Ricaud de Tirregaille’a odnalezionych w Bibliotheque Nationale de France*, „Biuletyn Historii Sztuki” 63 (2001), 1–4.
- Wernerowa W., *Ocena „ankiet parafialnych” jako źródła wiedzy Karola Perthéesa o fizjografii Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, [w:] *Karol Perthéés (1739–1815), fizjograf Pierwszej Rzeczypospolitej. Życie oraz działalność kartograficzna i entomologiczna*, red. J. Pawłowski, Warszawa 2003.

- Wichowa M., „Przeobrażenia” Jakuba Żebrowskiego i „Przemiany” Waleriana Otwinowskiego: dwa staropolskie przekłady „Metamorfoz” Owidiusza, Łódź 1990.
- Wierzbicka-Michalska K., *Aktorzy cudzoziemscy w Warszawie w XVIII wieku*, Wrocław 1975.
- Wiśniewski J., *Początki Białegostoku i okolicznego osadnictwa*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, red. H. Majecki, t. IV, Białystok 1985.
- Wróbel W., *Działalność Stefana Mikołaja Branickiego herbu Gryf w Białymstoku w latach 1689–1709*, „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego” 14 (2008).
- Wróblewska G., *Rozplanowanie nowożytnych miast w Wielkopolsce od XVI do końca XVIII wieku*, Warszawa–Poznań 1977.
- Wyczański A., *Historyk wobec liczby*, [w:] *Metody i wyniki. Z warsztatu historyka dziejów społeczeństwa polskiego*, red. S. Kalabiński, współpraca J. Hensel, I. Rychlikowa, Warszawa 1980.
- Wyrobisz A., *Splaw na Bugu w XVI i pierwszej połowie XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 4 (1984).
- Zawisza K., *Pamiętniki*, wyd. J. Bartoszewicz, Warszawa 1862.
- Zeller E., *Ratusz w Białymstoku*, „Białostoczczyzna” 4 (1989), 2.
- Zielińska T., *Archiwa wielkich rodów Rzeczypospolitej dziedzictwem narodów Europy Środkowo-Wschodniej*, „Archiwista Polski” 2 (1999)
- Zielińska T., *Klientela w otoczeniu Jana Klemensa Branickiego kasztelana krakowskiego i hetmana wielkiego koronnego około połowy XVIII wieku*, [w:] *Patron i dwór. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Warszawa 2006.
- Zippe F.X.M., *Botanika dla niższych szkół realnych*, tłum. Z. Hałatkiewicz, Wiedeń 1857.
- Żórawska-Witkowska A., *Muzyka na dworze Jana Klemensa Branickiego*, [w:] *Dwory magnackie w XVIII wieku. Rola i znaczenie kulturowe*, red. T. Kostkiewicz, A. Roćko, Warszawa 2005.
- Żurawska T., *Paradne pojazdy w Polsce XVI–XVIII wieku*, Warszawa 1989.
- Żyłko E., *Mecenat artystyczny hetmana Jana Klemensa Branickiego i Elżbiety z Poniatowskich Branickiej (1709–1809)*, Warszawa 1963.